

ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

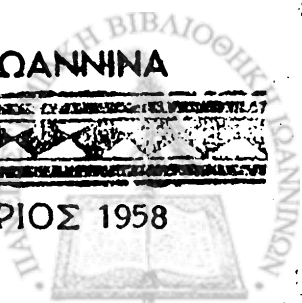
ΕΤΟΣ 2'

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΟΑΝΝΙΝΑ

ΤΕΥΧΟΣ 78ον

ΟΚΤΩΜΒΡΙΟΣ 1958

ΉΔΙΟΚΤΗΤΑΙ — ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ
 ΜΙΧΑΗΛ ΧΑΡ. ΜΑΝΟΣ
 ΔΗΜΟΣΘ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

Επιτροπή επιμελείας βιβλίου
 ΙΩΑΝ. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
 ΓΕΩΡ. Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
 ΔΗΜ. Σ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ
 ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ
 ΠΑΝΟΣ Γ. ΦΑΝΤΗΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ :

Ἐσωτερικοῦ : Ἐτησίᾳ Δραχ. 150.—
 Νομικῶν προσώπων Δραχ. 200.—
 Ἐξάμηνος κ.λ.π. ἀναλόγως
 Ἐξωτερικοῦ : Ἐτησίᾳ Δολλ. 10.—
 ἢ Δίραι Ἀγγλίας 3 1/2
 ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΑΧ. 12.50—

Ἀνταπιστέλλοντα μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς
 ΚΩΝ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ (Βενετία)
 ΔΕΑΝΔΡΟΣ Σ. ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ (Ἀθήναι)
 ΧΡΥΣΑΝΘ. ΖΙΤΣΑΙΑ (Θεσ/νίκη)
 ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΑΝΘΗΣ (Ἀθήναι)
 Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΔΟΣ (Ἀθήναι)

Ἐμβάσματα : « ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΝ ΕΣΤΙΑΝ » Ὀδὸς 28ης Ὀκτωβρίου 60, Ἰωάννινα — Τηλ. 6-59

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. Δ. Λιβαδέως	:	Τὸ Γεν Πανεπιστήμιον καὶ ἡ Ζωτ. ἐν Ἠπειρῷ Βιβλ. ἱστορ. Σελ.	72
Κων. Δ Μέρτζιου	:	Μικρὸς Ἑλλη ῥημῆμων (Τεῦχος Δεύτερον)	» 73
Σεραφεῖμ Ξενοπούλου	:	Δοκίμιον περὶ Ἄρτης (Σχόλια: Γ. Τσουτσινου)	» 74
Δ. Σαλαμάγκα	:	Ὁ «Χαλασμός τοῦ Νητιοῦ τοῦ 1821» (ἱστ. μονογραφία)	» 74
Παν. Ἀραβαντινοῦ	:	Ἀναστάσιος Σακελλάριος (ἱστορ. μονογραφία)	» 75
Νικολ. Β. Πατσέλη	:	Ἀδελφοὶ Γεννάδιοι (ἱστορικὴ μονογραφία)	» 75
Φιλαρ. Βιτάλη	:	Ἀρχιερατικὴ Ἐπίτροποι Ἰ. Μητρ. Ἠρ. δέξης	» 76
Γ νν. Βουκελάτου	:	Ὁ Σύβρος καὶ εἰ παραδόσεις του (λαογρ σημειώσεις)	» 77
Δημοτικὸ	:	Ἡ κακοπαντρεμένη (Συλλογὴ: Πύρρου Στάρα)	» 77
Νικολ. Π. Ζυγούρη	:	Τὰ ἐν Ἠπειρῷ Γεωργικὰ Ἰδρύματα (μελέτη)	» 77
Ἀθαν. Τζούλη	:	Ἐπαρχία (ποίημα)	» 78
Ἀλεξ. Παραφεντίδου	:	Με κλεισμένα μάτια (ποίημα)	» 78
Ἀρσ. Γεροντικοῦ	:	Ἐνας πόλεμος χωρὶς τέλος (ἀίσθητ. ἐπισκόπηση)	» 78
Δημ. Γιάκου	:	Σπύρος Μελάς (προσχέδιο βιογραφίας)	» 79
Τάκη Σιωμοπούλου	:	Τὰ βιώματα στὴ νεοελληνικὴ ποίηση (δοκίμιον)	» 79
Πέτρου Ν. Σπανδωνίδη	:	Τὸ θέμα τῆς κριτικῆς (δοκίμιον)	» 80
Ἀγγ. Γάττου	:	Πᾶμε... (ποίημα)	» 81

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ: Σημειώματα: Ἡ πνευματικὴ ὀφειλὴ τοῦ 40 — Ἡ Φιλοπρόοδος Ἐνωσις Σάνθης — Ὁ κ. Κύπρος Χρυσάνθης — Τὸ Γαλλικὸν Ἰνστιτούτον Ἰωαννίνων. — Κριτικὴ τοῦ Βιβλίου: Κύπρου Χρυσάνθης: «Μικρὸς ζωὴς» — Θ. Δ. Φραγκοπούλου: «Καρτερία» (Δ. Κόκκινου) — Ἐπιστολαί: Κ. Ἀγγάνη καὶ Δ. Σαλαμάγκα. — Ἀλληλογραφία — Περιοδικὰ — Ἐφημερίδες — Παροράματα — Ἀνακοινώσεις.

Ἡ ΠΕΙΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Ζ'

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1958

ΤΕΥΧΟΣ 78ον

ΤΟ Γ^{ΟΝ} ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ

ΚΑΙ Η ΖΩΣΙΜΑΙΑ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τὸ δημοσίευμα τῆς «Ἀκροπόλεως» τῆς 5ης Ὀκτωβρίου περὶ Ἰδρύσεως τρίτου Πανεπιστημίου μὲ σχολὰς κατὰ τὸ πλεῖστον νέων εἰδικότητων, τὰς ὁποίας ἐδημιούργησαν αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ ραγδαίως ἐξελισσομένου νεωτέρου κόσμου, ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς τὴν Δημοτικὴν Ἀρχὴν τῆς Πόλεως τῶν Ἰωαννίνων νὰ στραφῇ λίαν ἀξιεπαίνως δι' ὑπομνημάτων καὶ ἄλλων ἐνεργειῶν πρὸς τὴν διεκδίκησιν τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ εἰς Ἰωάννινα. Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ Γ! Πανεπιστήμιον διεκδικοῦν καὶ ἄλλαι πόλεις τοῦ Κράτους, αἱ Πάτραι, ἡ Λάρισα, ἡ Κέρκυρα, τὸ Ἡράκλειον κ.λ. Ἀναμφισβήτητον ἐπίσης εἶναι, ὅτι ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων διὰ λόγους ἱστορικοὺς, γεωγραφικοὺς, ἠθικοὺς καὶ πρὸ παντὸς ἐθνικοὺς ἐνδείκνυται ἀπολύτως ὡς ἔδρα τοῦ Γ! Πανεπιστημίου. Μακρὰν ἀφ' ἡμῶν ἡ σκέψις, ὅτι λόγοι τοπικισμοῦ ἢ οἰκονομικῶν συμφερόντων τῆς πόλεως, εἶναι τὰ κίνητρα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν τοῦ Ἡπειρωτικοῦ κόσμου· ὁ Ἡπειρώτης ἀπέδειξε διὰ μέσου τῶν αἰῶνων τὸν Μεγαλοϊδεατισμὸν του, εἶναι πνευματικὸν τέκνον τῆς παραδόσεως τοῦ Βυζαντίου καὶ ἐξεδήλωσεν αἰέποτε τὸν Πανελληνισμὸν του. Ἐθνικαὶ ἀνάγκαι τὰς ὁποίας προσφυῶς ἀναπτύσσει τὰ ὑπόμνημα τοῦ Δήμου ἐνδεικνύουν τὴν προτίμησιν ταύτην. Τὰ Ἰωάννινα εἶναι οὐσιαστικῶς ἡ πρωτεύουσα τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἡ Θεσσαλονίκη τῆς Βορείου, ἡ πόλις εἶναι τὸ κέντρον τοῦ ζωτικῆς χώρου τοῦ ἐκτεινομένου ἀπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου μέχρι τῶν συνόρων μετὰ τῶν παρακτίων νήσων τῆς Ἑπτανήσου.

Περὶ τὴν διεκδίκησιν ὅμως ταύτην, θὰ συναφθῇ δεινὸς ἀγὼν εἰς τὸν ὁποῖον σπουδαίως θὰ βαρύνουν τὰ πολιτικὰ κεφάλαια τὰ ὁποῖα διαθέτει ἐκάστη περιοχὴ καὶ χωρὶς νὰ θέλωμεν νὰ μειώσωμεν οὔτε τὰς ἰκανότητας, οὔτε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ πολιτικοῦ κόσμου τῆς Ἡπείρου, φρονοῦμεν ὅτι αἱ ἄλλαι διεκδικουσαι περιοχαὶ διαθέτουν περισσότερα ἡμῶν· αὐταὶ διαθέτουν ἐπίσης πολυτίμους συνηγούρους εἰς τὴν ἀνωτάτην ὑπηρεσιακὴν ἱεραρχίαν, ἡ γνώμη τῆς ὁποίας θὰ βαρύνῃ ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς Κυβερνήσεως.

Στοιχεῖα μέλλοντα ἐπίσης νὰ βαρύνουν ἐπὶ τῶν ληφθησομένων ἀποφάσεων θὰ εἶναι ὁ στεγαστικὸς χώρος διὰ τὸ νέον ἴδρυμα, καὶ ἡ ὀργάνωσις σοβαρᾶς βιβλιοθήκης ἀνευ τῆς ὁποίας δὲν δύναται νὰ λειτουργήσῃ τὸ Πανεπιστήμιον. Καὶ διὰ μὲν τὸ πρῶτον στοιχεῖον ἡ Πόλις διαθέτει εὐτυχῶς τὸ μεγαλοπρεπὲς κτίριον τῆς Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας εἰς τὸ ὁποῖον δύναται νὰ στεγασθῇ τὸ

Πανεπιστήμιον, ἐξοικονομουμένων τῶν πραγμάτων, μέχρις ὅτου ἐπισκευασθῆ τὸ κτίριον τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ στεγάσῃ τὴν Ἀκαδημίαν.

Τὸ δεύτερον στοιχεῖον, ἡ ὁργάνωσις δηλονότι σοβαρᾶς βιβλιοθήκης, ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὰς ἀντιλήψεις τῶν διοικούντων τὴν σημερινὴν ἀτροφικὴν «Ζωσιμαίαν ἐν Ἡλείῳ Βιβλιοθήκην» καὶ τὰ Ἀγαθοεργὰ Κατασκήματα τῆς Πόλεως, καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου θὰ ἀπασχοληθῶμεν δι' ἐλαχίστων.

Μετὰ τὰς ἀδικαιολογήτους ἀναβολὰς καὶ καθυστερήσεις καὶ μετὰ πάροδον 4 ἄν δὲν ἀπατώμεθα ἐτιῶν, τὸ ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς δωρηθὲν εἰς τὸν Δῆμον ἐν Ἰωαννίνοις Μέγαρον αὐτῆς, περιήλθεν εἰς τὴν κυριότητά του, καὶ τὸ ἰσόγειον αὐτοῦ εἰς τὴν χοῆσιν τῆς Ζωσιμαίας Βιβλιοθήκης, συνεπῶς ζήτημα στεγασεως αὐτῆς δὲν ὑφίσταται.

Ἦδη γεννᾶται τὸ ἐρώτημα, εἶναι δυνατόν νὰ λειτουργήσῃ τὸ πνευματικὸν αὐτὸ κέντρον ὑπὸ τὰς ἰσχυρούσας σήμερον διατάξεις τοῦ Νόμου 1161 τοῦ 1938 δι' οὗ ἰδρύθη τοῦτο; καὶ μάλιστα ἐφ' ὅσον πρόκειται νὰ ἀποτελέσῃ στοιχεῖον κρίσεως διὰ τὴν ἰδρυσιν τοῦ Γ! Πανεπιστημίου; Τὸ πρόβλημα εἶναι καθαρῶς οἰκονομικόν, καὶ ἄς ἐπιτραπῆ νὰ ἐρευνησῶμεν τοῦτο δι' ἐλαχίστων. Ὁ κάτω ὄροφος τοῦ Μεγάλου διὰ νὰ μεταρρυθμισθῇ εἰς Βιβλιοθήκην μὲ τὰς ἀπαραιτήτους προθήκας πρὸς διαφύλαξιν τοῦ ὑλικοῦ, τὴν διαρρυθμίσιν καὶ τὴν ἐπίπλωσιν τοῦ ζῆναγνωστηρίου τὴν ἐγκατάστασιν νέου φωτισμοῦ καὶ θερμάνσεως, τὴν ὁργάνωσιν Γραφείου Διευθυντοῦ κ.λ.π. θ' ἀπαιτήσῃ πρὸς τὸνλάχιστον δραχμῶν 150.000. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς διαρρυθμίσεως ταύτης, ἐγείρεται τὸ πρόβλημα τῶν ἐτησίων δαπανῶν διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς Βιβλιοθήκης, ἧτοι 1) τῆς μισθοδοσίας τοῦ προσωπικοῦ δηλαδὴ α) τοῦ Διευθυντοῦ ὅστις κατὰ νόμον πρέπει νὰ εἶναι πτυχιούχος ἀνωτάτων σπουδῶν, γλωσσομαθῆς καὶ ἔχων πείραν Βιβλιοθηκονομίας, β) τοῦ ταξινόμου, γ) τοῦ κλητῆρος, δ) τῆς καθαριστρίας. 2) τῆς θερμάνσεως τουλάχιστον ἐπὶ 4—5 μῆνας ἐτησίως, 3) τοῦ φωτισμοῦ ὃ ὁποῖος πρέπει νὰ παρατείνεται μέχρι τῆς 10ης μ.μ. 4) τῆς καθαριότητος καὶ συντηρήσεως τοῦ κτιρίου. Ἄς ἀφήσωμεν τὰς δαπάνας διὰ τὴν προμήθειαν νέων ἐπιστημονικῶν ἐκδόσεων καὶ περιοδικῶν πρὸς πλουτισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης καὶ διὰ τὰς ὁποίας ὁ Νόμος ἐπιβάλλει εἰς τὰ Ἀγαθοεργὰ ἐτησίαν δαπάνην δραχμῶν 30.000. Ὅλοι αἱ δαπάναι αὐταὶ ἀφεύκτως ὑπερβαίνουν τὰς δραχμὰς 150.000. ἐτησίως.

Καὶ ἐρωτᾶται «ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ Ζωσιμάδων» τοῦ νόμου, ἡ ὁποία νομίζομεν ὅτι ἀντικατέστησε φραστικῶς τὰ Ἀγαθοεργὰ, εἰς τὰ ὁποία ἀνήκει ἡ Βιβλιοθήκη, εἶναι εἰς θέσιν νὰ ὑποστῇ τὴν δαπάνην ταύτην; ἡ ἀτεγχετος λογικὴ τῶν ἀριθμῶν ἀπαντᾶ κατηγορηματικῶς ΟΧΙ.

Ἡ μόνη περιουσία ἡ ὁποία διεσώθη ὕστερα ἀπὸ πολλὰς περιπετείας εἰς τὰ ἄλλοτε εὐπορώτατα ἀγαθοεργὰ—πρὸ τοῦ 1910 τὰ ἔσοδα αὐτῶν ἀνήρχοντο εἰς Λίρας Χρυσ. 8.000 ὑπερδιπλασίας ἀγοραστικῆς ἀξίας τῆς σημερινῆς Χ.Λ.—εἶναι ἡ κατωτέρω, μὲ τὰ ὡς ἐναντι καθαρὰ ἔσοδα χρήσεως τοῦ 1958 ἐκ μερισμάτων τοῦ 1957.

Μετοχαὶ Ἐθνικῆς Τραπεζῆς	6.640	καθαρὸν ἔσοδον	δρ.	263.966,50
» Τραπεζῆς τῆς Ἑλλ.	939	»	»	110.276.
» » Κτημ.	54	»	»	672.

Σύνολον προσόδου 374.914,50.

Καὶ εὐελπιστοῦμεν μὲν, ὅτι τὸ ἀνωτέρω ποσὸν δὲν πρόκειται ἐν τῷ μέλλοντι νὰ μειωθῆ, ἀμφιβάλλομεν ὅμως ὅτι διὰ μακρὸν χρόνον, τουλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἡ σημαντικωτέρα πηγὴ τῶν προσόδων, * θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἀυξηθῆ σοβαρῶς. Τὰ τραύματα ἀτυχῶς τὰ ὁποία ἔνεκα διαφόρων αἰτίων ὑλέστη ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα, θὰ παρέλθῃ χρόνος μέχρις ὅτου ἐπου-

λωθούν. 'Αλλ' ανεξαρτήτως τούτων, ὁ νέος νόμος περὶ φορολογίας τῶν νομικῶν προσώπων, θὰ μειώσῃ ἔτι περισσότερον τὰ ὡς ἄνω πενιχρὰ ἔσοδα. Τούτων δεδομένων ἡ Ζωσιμαία ἐν 'Ηλείῳ Βιβλιοθήκῃ ἢ εἶναι καταδικασμένη νὰ φυτοζωῇ καὶ νὰ φθίῃ ἐπὶ ἀνυπολόγιστῳ ζημίᾳ τῆς πνευματικῆς κινήσεως τοῦ τόπου, ἢ νὰ ἀπορροφήσῃ τὸ μέγιστον μέρος τῶν ἐσόδων τῶν 'Αγαθοεργῶν. 'Αλλὰ δὲν ὑπάρχουν ἄλλαι ἀνάγκαι τῶν 'Αγαθοεργῶν; νομίζω ὅτι αὐταὶ δὲν εἶναι ὀλίγαι· δὲν ἐνδείκνυται ἡ ἀποπεράτωσις τῆς Μητροπόλεως; ἡ ἐπισκευὴ τοῦ κτιρίου τῆς παλαιᾶς Ζωσιμαίας Σχολῆς; ἡ συντήρησις τῶν λαμπρῶν κοινοτικῶν οἰκοδομημάτων; ἡ πυρασφάλεια αὐτῶν; κ.λ.π.

Τὴν ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομικῆς δυσμενῆ ταύτην κατάστασιν, δύναται νὰ θεραπεύσῃ μόνον ἡ ἀπόφασις τῶν ἀρμοδίων ὅπως ἡ Βιβλιοθήκῃ μετατραπῇ «εἰς Δημοσίαν Ζωσιμαίαν Βιβλιοθήκην». Πληροφορούμεθα ὅτι ὑπάρχουν δισταγμοὶ πρὸς λήψιν τοιαύτης ἀποφάσεως· δὲν θέλομεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἐξεδηλώθη κατηγορηματικὴ ἄρνησις. Τοὺς δισταγμοὺς τούτους ἀποδίδομεν εἰς τὸ ἐνδιαφέρον τῶν συμπολιτῶν μας ὅπως προστατεύσουν τὴν κοινοτικὴν περιουσίαν ἐναντι τοῦ κινδύνου νὰ περιέλθῃ αὕτη εἰς τὸν ἀπύθμενον κουρβανᾶν τοῦ Δημοσίου. Νομίζομεν ὅτι ἡ ἀποψις αὕτη δὲν εὐσταθεῖ ἐν προκειμένῳ. 'Εὰν προσεκτικῶς μελετηθοῦν οἱ νόμοι 1161 τοῦ 1938 βᾶται τοῦ ὁποῖου ἰδρύθη ἡ «Ζωσιμαία ἐν 'Ηλείῳ Βιβλιοθήκῃ» ὡς καὶ ὁ ὑπ' ἀριθ. 1362 Νόμος τοῦ 1948, ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἀρθοῦν αἱ ἐπιφυλάξεις καὶ οἱ ἀρμόδιοι θὰ λύσουν τὸ πρόβλημα τῆς Βιβλιοθήκης κατὰ τὸν συμφερότερον διὰ τὸ ἴδρυμα καὶ τὴν Πόλιν τρόπον.

Οὕτω, ὁ νόμος 1161 καθορίζει ἐν περιλήψει τὰ ἑξῆς:

"Ἀρθρον 1ον. 'Η ἰδρυομένη Βιβλιοθήκῃ εἶναι Νομικὸν Πρόσωπον Δημοσίου Δικαίου.

"Ἀρθρον 2ον. "Οτι διατελεῖ ὑπὸ τὸν ἀνώτατον ἔλεγχον καὶ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Κράτους.

"Ἀρθρον 3ον. "Οτι ἡ Διοίκησις καὶ Διαχείρισις ἀνατίθεται εἰς 7μελὲς 'Εφορευτικὸν Συμβούλιον διοριζόμενον διὰ μίαν τριετίαν ὑπὸ τοῦ 'Υπουργοῦ τῶν Ὁρησκευμάτων καὶ τῆς 'Εθνικῆς Παιδείας, ἀποτελεῖται δὲ α) ἐκ τοῦ Μητροπολίτου 'Ιωαννίνων ὡς Προέδρου β) ἐκ τοῦ Γενικοῦ 'Επιθεωρητοῦ τῆς Μέσης 'Εκπαιδεύσεως 'Ιωαννίνων γ) ἐκ 2 μελῶν τῆς 'Εκπαιδευτικῆς 'Επιτροπῆς Ζωσιμαίων, δ) ἐξ ἑνὸς ἀντιπροσώπου τοῦ Γεν. Διρκ. 'Ηλείου, ε) τοῦ διευθυντοῦ τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς. Εἰς δὲ τὴν παράγραφον 6 τοῦ ἄνω ἄρθρου ἀναγράφεται ὅτι τὸ 'Εφορ. Συμβ. συντάσσει τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ τρέχοντος ἔτους καὶ τὸν ἀπολογισμὸν τοῦ προηγουμένου τὸν ὁποῖον ὑποβάλλει εἰς τὸ 'Υπουργεῖον Παιδείας πρὸς ἔλεγχον καὶ ἔγκρισιν.

"Ἀρθρ. 4ον. Τὸ προσωπικὸν διορίζεται διὰ Β.Δ. ὑπὸ τοῦ 'Υπουργ. τῆς Παιδείας προτεινόμενον ὑπὸ τοῦ 'Εφ. Συμβ. καὶ ἀποτελεῖται α) ἀπὸ τὸν Διτητὴν ὁ ὁποῖος δεόν νὰ εἶναι πτυχιούχος πανεπιστημίου νὰ εἶναι κάτοχος ξένων γλωσσῶν τοῦλάχιστον μιᾶς, καὶ νὰ ἔχῃ πιστοποιητικὸν σπουδῶν Βιβλιοθηκονομίας β) ἓνα ταξινομητὸν γ) μίαν καθαρίστριαν.

"Ἀρθρ. 5ον. Διὰ τὸν πλουτισμὸν, τὴν γραφικὴν ὕλην καὶ τὰ ὁδοιπορικὰ τῆς Βιβλιοθήκης διατίθενται α) 30.000 δρχ. ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς 'Εκπαιδευτικῆς 'Επιτροπῆς Ζωσιμαίων β) δρχ. 20.000 ἐκ τοῦ Γεν. Συμβ. Βιβλιοθηκῶν τῆς 'Ελλάδος, γ) δωρεῶν κ.λ.π

"Ἀρθρ. 6ον. Αἱ δαπάναι τοῦ προσωπικοῦ, συντηρήσεως τῆς Βιβλιοθήκης φωτισμοῦ καὶ καθαριότητος, βαρύνουν τὴν ἐκπαιδευτικὴν 'Επιτροπὴν Ζωσιμαίων, ἐν περιπτώσει δὲ καταργήσεως αὐτῆς, βαρύνουν τὴν περιουσίαν τοῦ ἀδεχθησομένου αὐτῆν Νομ. Προσώπου.

"Ἀρθρ. 7ον. 'Ιδρύεται τμημα ὑπὸ τὸν τίτλον «'Ηπειρωτικὸν 'Αρχεῖον»

πρός περισυλλογήν παντός γραπτοῦ μνημείου ἀφορῶντος τὴν Ἡπειρόν.

Ἄρθρ. 8ον. Ἀπαγορεύεται ἡ ἐξαγωγή χειρογράφων καὶ ἱστορικῶν ἐγγράφων ἄνευ εἰδικῆς ἐγκρίσεως τοῦ Ὑπουργοῦ.

Αἱ διατάξεις τοῦ 9ου ἄρθρου ἀφοροῦν γενικῶς τὴν ἐν Ἑλλάδι κίνησιν καὶ διαφύλαξιν ἱστορικῶν ἐγγράφων, σπανίων βιβλίων κ.λ.π. ἀπαγορευμένης τῆς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐξαγωγῆς αὐτῶν.

Ὁ δὲ Νόμος 1362 τοῦ 1948 καθορίζει τὰς ἀκολουθοῦσας διατάξεις σχετικῶς μὲ τὰς Δημοσίας Βιβλιοθήκας.

Ἄρθρ. 4. Αὗται περιλαμβάνουν α) τὴν διοίκησιν, β) τὴν στέγασιν, γ) τὸν πλουτισμὸν δ) τὴν λειτουργίαν τῆς Βιβλιοθήκης καὶ Ἀναγνωστηρίου.

Ἄρθρ. 5ον. Ἐκάστη Βιβλιοθήκη ἀποτελεῖ Νομικὸν Πρόσωπον Δημ. Δικαίου διοικεῖται ὑπὸ Ἐφορίας ἀπαρτιζομένης ἐκ 3—5 μελῶν καὶ διορίζεται ἐπὶ τριετεί θητεία ὑπὸ τοῦ Ὑπουργ. Ἐρησκευμάτων καὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας, τὰ μέλη διορίζονται κατὰ προτίμησιν μεταξὺ τῶν προσώπων τῶν ἐχόντων τὰς κατωτέρω ἰδιότητας α) τοῦ Μητροπολίτου β) τοῦ Δημάρχου γ) Πρόσωπα διακρινόμενα διὰ τὴν τοπικὴν ἐκπολιτιστικὴν συμβολὴν των καὶ δρᾶσιν δ) ὁ ἀνώτερος κατὰ βαθμὸν Ἐκπαιδευτικὸς τῆς ἑδρας τῆς Βιβλιοθήκης, ε) ὁ Ἐφορος τῶν ἀρχαιοτήτων στ) εἰς ἐπιστήμων κατὰ προτίμησιν δικαστικῶς.

Ἄρθρ. 6ον. Τὸ προσωπικὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ 1) διευθυντὴν ἐπὶ βαθμῶν καὶ μισθῶ γραμματέως β) Τάξεως δυνάμενον νὰ προαχθῆ μέχρι τοῦ βαθμοῦ καὶ μισθοῦ τμηματάρχου Α' τάξεως, 2) ἓνα ταξινόμον ἐπὶ μισθῶ καὶ βαθμῶ Γραφέως Α' δυνάμενον νὰ προαχθῆ μέχρι τοῦ βαθμοῦ Εἰσηγητοῦ, 3) ἓναν καθαρῶς ἢ καθαρίστριαν μὲ βαθμὸν κλητῆρος Γ' τάξεως εἰς Κεντρικὰς Βιβλιοθήκας οἱ ταξινόμοι δύνανται νὰ φθάσουν εἰς τρεῖς. Ὁ Βιβλιοθηκοφύλαξ πρέπει νὰ εἶναι πτυχιούχος Πανεπιστημίου καὶ κάτοχος ξένων γλωσσῶν τοῦλάχιστον μιᾶς καὶ τυχῶν πιστοποιητικοῦ Βιβλιοθηκονομίας.

Οἱ ἀποτελοῦντες τὸ προσωπικὸν εἶναι Δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ ἡ μισθοδοσία των βαρύνει τὸ Δημόσιον Ταμεῖον.

Ἄρθρ. 7ον. Εἰς ἐκάστην Ἐφορείαν ἀνήκει ἡ Διοίκησις τῆς Βιβλιοθήκης ὡς καὶ ἡ ἐποπτεία τῆς λειτουργίας αὐτῆς. Ὁ Διευθυντὴς τῆς Βιβλιοθήκης μερικῶν διὰ τὸν τακτικὸν διὰ βιβλίων καὶ Περιοδικῶν πλουτισμὸν αὐτῆς.

Ἄρθρ. 8ον. Αἱ βιβλιοθήκαι λειτουργοῦν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν Ἐφοριῶν.

Ἄρθρ. 9ον. Τὸ μίσθωμα διὰ τὴν στέγασιν βαρύνει τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, πᾶσα μετασκευὴ ἢ ἐπισκευὴ τῶν κτιρίων τῶν Βιβλιοθηκῶν γίνεται εἰς βάρος τῶν διὰ σχολικὰ κτίρια πιστώσεων τοῦ Ὑπουργείου.

Ἄρθρ. 10ον. Οἱ πόροι τῆς Βιβλιοθήκης εἶναι, α) ἡ ἔτησίαι χορήγησις τοῦ Κράτους, β) ἡ ἔτησίαι χορήγησις τοῦ Δήμου ἢ τῆς Κοινότητος, γ) ἡ ἔτησίαι χορήγησις τῶν Μητροπόλεων, τῶν Μονῶν, δ) τὸ προῖόν εἰσπράξεων διαλέξεων κ.λ.π.

Ἄρθρ. 12ον. Οἱ ἔτησιοι πόροι τῆς Βιβλιοθήκης διατίθενται πρὸς κάλυψιν τῶν ἐξόδων τῆς λειτουργίας αὐτῆς, τὸν πλουτισμὸν διὰ προσκτήσεως βιβλίων ἐντύπων, χειρογράφων, συνδομῆν εἰς Περιοδικὰ καὶ Ἐφημερίδες.

Ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς τῶν ὡς ἄνω δύο Νύμων προκύπτουν αἱ ἀκόλουθοι ὁμοιότητες καὶ διαφοραί.

Ὁμοιότητες:

Κατ' ἀμφοτέρους αἱ βιβλιοθήκαι εἶναι Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, διοικοῦνται ὑπὸ τοπικῶν Συμβουλίων, διοριζομένων ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ διὰ μίαν τριετίαν, τὸ προσωπικὸν εἶναι ὅμοιον μὲ τὰ αὐτὰ προσόντα καὶ διορίζεται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ διὰ Β.Δ., ἡ διαχείρησις καὶ ἡ ἐποπτεία ἀσκεῖται ὑπὸ τῶν τοπικῶν Ἐφορειῶν καὶ ἐλέγχεται ὑπὸ τοῦ Κράτους. Οὐσιαστικῶς πρόκειται περὶ

Κρατικῶν Ἰδρυμάτων, ἐξαρτωμένων ἀπολύτως ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας.

Διαφοραὶ:

Τὰ πρόσωπα τὰ ἀποτελοῦντα τὰς Ἐφορείας δυορίνονται μεταξὺ τῶν προσώπων τῶν ἐχόντων τὰς αὐτὰς ιδιότητες καὶ κατὰ προτίμησιν Δημοσίων λειτουργῶν, ἐκτὸς δύο μελῶν «τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς Ζωσιμάδων», τὰ ὁποῖα ὁ νόμος 1362 ἀντικατέστησε μὲ τὸν Δήμαρχον καὶ μὲ πρόσωπα διακρινόμενα διὰ τὴν τοπικὴν ἐκπολιτιστικὴν συμβολὴν των καὶ δραῖσιν νομίζομεν ὅτι τοιούτων ιδιοτήτων πρόσωπα δύνανται εὐχερέστατα νὰ περιλαμβάνωνται εἰς τὴν Ἐκπαιδευτικὴν Ἐπιτροπὴν Ζωσιμάδων ὅποτε ἡ διαφορὰ αἴρεται αὐτομάτως.

2) Τὰ ἀποτελοῦντα τὸ προσωπικὸν τῆς Βιβλιοθήκης κατὰ τὸν Νόμον 1161 εἶναι ὑπάλληλοι τῆς «Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς Ζωσιμάδων» καὶ προτείνονται μὲν ὑπὸ τοῦ Ἐφορευτικοῦ Συμβουλίου διορίζονται ὁμοῦς ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ διὰ Β.Δ. ἢ διατάξεις αὐτῆ «περὶ προτάσεων» δὲν ἦτο δυνατόν νὰ περιληφθῆ εἰς τὸν νόμον 362 ἐφ' ὅσον κατ' αὐτὸν τὸ προσωπικὸν εἶναι ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους μισθοδοτούμενοι ὑπ' αὐτοῦ ἐφαρμοζομένων συνεπῶς τῶν διατάξεων περὶ προσόντων παραγωγῆς καὶ τοποθετήσεως τῶν Δημ. Ὑπαλλήλων.

3) Κατὰ τὸν νόμον 1161 πᾶσαι αἱ δαπάναι τοῦ προσωπικοῦ τῆς Βιβλιοθήκης, τῆς συντηρήσεως αὐτῆς, τοῦ φωτισμοῦ, τῆς καθαριότητος, βαρύνουν τὴν Ἐκπαιδευτικὴν Ἐπιτροπὴν Ζωσιμάδων, ἐπίσης διὰ τὸν πλουτισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης διατίθενται ὑπὸ τῆς ἰδίας Ἐπιτροπῆς ἑτησίως δραχμαὶ 30.000. Τὰς ἀνω ἑτησίας δαπάνας ὑπελογίσαμεν ἀνωτέρω εἰς δραχμ. 150.000, καὶ ἐκτὸς τούτων διὰ τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ κτιρίου εἰς Βιβλιοθήκην, ὑπελογίσαμεν ἐφ' ἀπαξ ἐτέρας δραχμὰς 150.000 δρ. περίπου.

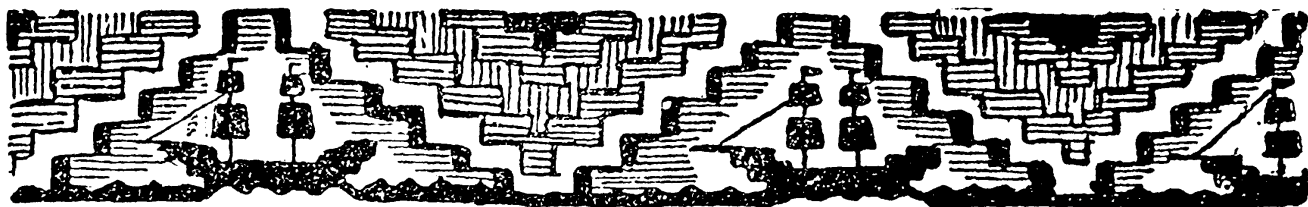
Ἐναντι τῶν δαπανῶν τούτων, ὁ Ν. 1362 ἀπαλλάσσει τὴν «Ἐπιτροπὴν Ζωσιμάδων» πάσης ὑποχρεώσεως, τοῦ Κράτους ἀναλαμβάνοντος πάσας τὰς δαπάνας, τῆς μισθοδοσίας καὶ συνταξιοδοτήσεως τοῦ προσωπικοῦ βαρυνούσης τὸ Δημ. Ταμεῖον, τῆς μετασκευῆς καὶ ἐπισκευῆς τοῦ κτιρίου βαρυνούσης τὰς πιστώσεις διὰ τὰ σχολικὰ κτίρια τοῦ Ὑπουργείου.

4) Διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἐξόδων τῆς λειτουργίας καὶ τὸν πλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης διατίθενται ἑτησίως μικτοὶ πόροι, οἱ περισσότεροι ὑπὸ τοῦ Κράτους, καὶ οἱ ὀλιγώτεροι ὑπὸ τοῦ Δήμου, τῆς Μητροπόλεως, τῶν Μονῶν, κ. λ. π.

Ἡ σύγκρισις τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ Ν. 1362, πιστεύομεν ὅτι θὰ ἄρῃ τοὺς δισταγμοὺς τῶν ἀρμοδίων καὶ θὰ σπεύσουν οὗτοι νὰ προβοῦν εἰς τὰ δέοντα διαβήματα, ἵνα ἡ νέα «Δημοσία Ζωσιμαία Βιβλιοθήκη» ἀνταποκριθῆ εἰς τὰς πνευματικὰς ἀξιώσεις τοῦ τόπου καὶ ἀποτελέσῃ πολύτιμον στοιχεῖον διὰ τὴν ἐκδίκησιν τοῦ ὑπὸ μελέτην Γ' Πανεπιστημίου.

Α. Δ. ΛΙΒΑΔΕΥΣ

ΚΩΝ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ & μ. τῆς
'Ακαδημίας' Αθηνῶν

ΑΠΟ ΤΑ ΕΝΕΤΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ

ΜΙΚΡΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ*

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Εἶπομεν κατὰ τὴν ἀνακοίνωσιν εἰς τὴν Δημοσίαν Συνεδρίασιν τῆς 'Ακαδημίας τῆς 5ης Ἰουνίου 1958 ὅτι ὁ Γεράσιμος Βλάχος ἔγραψε τὴν διαθήκην Ἰταλιστὶ δι' ἄλλης χειρὸς, καθόσον εἶχεν ὑποστῆ ἡμιπληγίαν τὸ 1681 καὶ παρέμεινε κλινήρης ἐπὶ μίαν τετραετίαν. Δὲν ἦτο συνεπῶς εἰς θέσιν νὰ τὴν γράψῃ ὁ ἴδιος καὶ τὴν ἔγραψεν ἀναμφιβόλως Ἑλληνιστὶ. Ἴδου πρὸς ἀπόδειξιν τῶν λεχθέντων ἡ ληξιαρχικὴ πράξις τοῦ θανάτου, τὴν ὁποίαν ἀνεύρομεν εἰς τὸ Νεκρολόγιον ὑπ' ἀριθμὸν 894, τὸ φυλασσόμενον παρὰ τῷ Κρατικῷ Ἀρχεῖῳ Βενετίας:

• 24 Μαρτίου 1685.

«ὁ ἐξοχώτατος καὶ Σεβασμιώτατος Κύριος Γεράσιμος Βλάχος Ἀρχιεπίσκοπος Φιλαδελφείας παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Γραικῶν, ἑτῶν 80 περίπου, ἀπὸ ἀποπληξίαν, ἐπὶ τέσσαρα συνεχῆ ἔτη, πάντοτε ἀδιάθετος καὶ ἐπὶ ἓνα μῆνα ἀπὸ ἀδιάλειπτον πυρετόν. Ἰατρός του ὁ ἐξοχώτατος Γεώργιος Ζανδίου (11) θὰ τὸν θάψῃ ἡ Ἀδελφότης τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, — Ἁγίος Ἀντωνίνος.

Ἀπὸ τὴν διαθήκην του ὁμως μαθαίνομεν ὅτι ὁ Γεράσιμος Βλάχος εἶχε προηγουμένως συντάξῃ, Ἑλληνιστὶ, δύο διαθήκας, τὴν μίαν ἐν Κερκύρᾳ, καθ' ὃν χρόνον διέμενεν ἐκεῖ εἰς τὴν Μονὴν τῆς Παλαισιπόλεως, ἣτις τῷ εἶχε δοθῆ παρὰ τῆς Ἑνετικῆς πολιτείας ὡς τιμᾶριον, διὰ τὰς ὑπηρεσίας ποῦ εἶχε προσφέρει κατὰ τὸν ἐν Κρήτῃ Βενετοτουρκικὸν πόλεμον καὶ εἶχεν ἀφίσει τὴν Μονὴν εἰς χεῖρας τοῦ Ἀρσενίου Καλούδη, τὴν δὲ διαθήκην εἶχεν παραδώσει εἰς τὸν ἐν Κερκύρᾳ νοτᾶριον Φορτίβο, ἑτέραν δὲ ἔκαμεν εἰς Βενετίαν καὶ εἶχε παρουσιάσει εἰς τὸν νοτᾶριον Νικόλαον Βελάνον, πατέρα τοῦ Φραγκίσκου, ὅστις ἔλαβε τὴν τελευταίαν διαθήκην του.

Οἱ Βελάνοι, ὡς καὶ ἄλλοτε ἐγράψαμεν, ἦσαν Κρήτες καὶ ἐγνώριζον τὴν Ἑλληνικὴν. Ὁ Νικόλαος ἐξήσκει τὸ λειτούργημα τοῦ Νοτάρου καὶ ἐν Κρήτῃ καὶ ἀνεύρομεν διαθήκας του καμωμένας ἐκεῖ. Ἦλθε κατόπιν εἰς Βενετίαν καὶ ἐξηκολούθητε τὸ ἐπάγγελμα. Καὶ ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ἑλληνικὰ καὶ ὁ Νικόλαος καὶ ὁ υἱὸς του Φραγκίσκος, οἱ περισσότεροι ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνας] παρέδιδον εἰς τοὺς Βελάνους τὰς Ἑλληνιστὶ συνταγμένας διαθήκας των, τὰς ὁποίας αὐτοί, κατόπιν, μετέφραζον Ἰταλιστὶ καὶ τὰς κατεχώρουν εἰς τὰ διασωζόμενα καταστιχὰ των.

(*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 650.

11. Ἡ οἰκογένεια Ζανδίου ἦτο ἐκ Κερκύρας.

Ο ΣΥΜΠΑΘΗΤΙΚΟΣ ΑΓΑΣ ΤΗΣ ΚΟΡΩΝΗΣ (1605)

Ἐν ἀπὸ τὰ περιεργότερα καὶ καταπληκτικώτερα ἔγγραφα ἦλθε προσφάτως εἰς φῶς. Εἶναι μία ἔκκλησις τῶν κατοίκων τῆς Κορώνης πρὸς τὸν ἐν Κων)πόλει Βενετὸν Βάβυλον διὰ τοῦ ὁποῦ παρεκάλουν νὰ φρονίσῃ ὥστε νὰ μὴ φύγῃ ὁ Χασάν Ἀγάς ἀπὸ τὴν Κορώνην, διότι ἦτο καλὸς ἄνθρωπος. Εἶναι ἐκπληκτικόν, εἶπαμε, τὸ ἔγγραφον διότι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οἱ Ἀγάδες ἦσαν οἱ σατράπαι, οἱ τύραννοι τῶν πόλεων καὶ ἡ καθόλου πολιτεία τῶν προῦκάλει τὰς διαμχρυρίας τῶν καταπιεζομένων κατοίκων. Ἀλλὰ φαίνεται πῶς ὑπῆρχε καὶ κάποια ἐξαιρέσις. Διαφορετικὰ δὲν ἐξηγεῖται αὐτὸ τὸ δημοψήφισμα τῶν κατοίκων τῆς Κορώνης ὑπὲρ τοῦ Χασάν Ἀγά.

Τὸ ἔγγραφον σώζεται εἰς τὸ πρωτότυπον Ἑλληνικὸν (Δέσμη ἀρ. 212 τοῦ Ἀρχείου τοῦ Βαβύλου), εἶναι τῆς 4 Ἰανουαρίου τοῦ 1605 καὶ ἔχει ὡς ἔπεται κατὰ πιστὴν ἀντιγραφήν:

Ἐκλαμπρώτατε εὐγενέστατε ἐντιμώτατε φρονιμώτατε καὶ πάσης τιμῆς ἀνωτέρας ἅγιε καὶ δικαιοῦτατε αὐθέντι μπάηλε καὶ ἐπίτροπε τοῦ ἐκλαμπρωτάτου αὐθεντιὸς Πρίτζιπου τῆς ἐκλαμπρωτάτης βενετίας καὶ εὐρισκόμεναι εἰς τὴν κονσταντινούπολι, ἀπὸ τὸν θεοφύλακτον] ἡμῶν Ἐπίσκοπον τῆς ἀγιωτάτης Ἐπισκοπῆς κορώνης καὶ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς καὶ κληρηκοὺς καὶ ἄρχοντας μικροὺς τῆς καὶ μεγάλους τῆς αὐτῆς πόλεως κορώνης ἀκριβῶς πολὰ σὲ χαιρετοῦμε μὲ ὅλη σου τὴ φανταρία καὶ δεόμεθα ἡμεῖς στὸν Θεὸν νὰ σέβρη ἡ γραφὴ μας ἐν ὑγία πολῇ καὶ μεγάλῃ χάρι καὶ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἁγίου γίου καὶ πανεφήμου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ μάρκου νὰ μαντινέρη τὴν εὐγενία σου εἰσὲ τὴν πολῶν περιόδων, Πλὴν δὲ αὐθέντι μπάηλε ἡ παροῦσα μας γραφὴ πρὸς τὴν ἐκλαμπρότητά σου μὲ δέησιν πολῇ καὶ παρακάλεσιν, ὀλονόνε μας τὸν κά]τωθεν γεγραμένον, ὅπως νὰ περάσῃ ἡ δέησίς μας ἡστὴν ἠψιλότι σου καὶ ἂν ορησίς ἀφέντι ἦναι τὸ ζήτημά μας ἡμῶν ὅτι ἐδῶ ἡστὸ κάστρο κορώνης ἐνε] 5 15 νας μουσουλμάνος ὀνόματι χασάν Ἀγάς Φάναρης καὶ ἔναι ἀπὸ καζάδα παλιὰ εὐγενὴ καὶ κατὰ πολὰ φρόνιμος, ἅγιος, προκομμένος καὶ ἀγαπό]μενος μὲ ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς. τὸ δὲ περισώτερον ἡ ἀγάπη αὐτοῦ πρὸς τοὺς Βενεζάνους τοῦ ἁγίου Μάρκου ὁ ὁποῖος Χασάναγας οὗτος ἐπῆρε τὸ ἀγα]λῆκι τῆς κορώνης καὶ ἔχι το ἡν 20 σήμερον καὶ ἀφόντας το ελαβε, φρυγάδα λεβέντικη οὐδὲ λεβέντης νὰ πατίσῃ ἐδὸ δὲν ἄφησε, ἀλλὰ οὐδὲ οὐγκλέ]ζω καὶ ἔκαμε ὄρκον ὅτι ἀπὸ τὴν σήμερον νὰ ἔναι φυλαμέναις ἰ χῶρες τοῦ Βενεζάνου, ἀπὸ τὴν Ζάκινθον ἕως Κεφαλονία καὶ Τζερίγω καὶ Κρήτις], οπια λεβέντικη φρυγάδα ηθελε πιάσει κανένα βενεζάνον ἡ τα 25 ρουχα αὐτοῦ, νὰ ἔναι χρεώστης νὰ λευθερώνητον καὶ ἀνθρώπους καὶ τὰ ρουχα]αυτὸν καὶ οντος ἔναι φυλαμένος εως τὴν σήμερον καὶ κανένα στραπάτσο δὲν εχουν, μόνον οπου νὰ ευρητου ἁγίου μάρκου ἄνθρωπον], τὸ ἔμα του χίνη δια τ ο νίχιν τσυ καὶ τούτο μαντηνέρη εως τὴν σήμερον καὶ ἔως τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὅμως διὰ τούτο αὐθεντι ἔναι ἡ δεση μας καὶ ἡ] παρακαλεσί μας πρὸς τὴν ηψυλῶτισου 30 να μας τον εστερεώσις καὶ μὰς τονεφερμάρη; ετούτον τον Χασάναγα να πιῆσις ενα πολα καλῶ να μὰς]βγάλης ἔνα ὄρισμὸν αποτον μέγαν αφέντι τον βασιλέα ναημπορη νατοέχει τούτο τὸ ἀγαλῆκι ἔως τε ζῆ καὶ ἄλος να μὴν]ημπορη να τουτο πὰ]ρη ἔως τε ζῆ καὶ ἔναι αὐθέντι πολὺ καλῶ καὶ περισώτερο δια ταῖς ἀνωθεν χῶρες του ἐκλαμπρωτάτου Βενεζάνου ἡστοντο δεομεστεν καὶ παρα]καλοῦμεν ολη 35 μας ἡ κατοθεν γεγραμενοι τὴν ἠψυλῶτι σου καινα επιτυχωμεν τοῦ ζητίματος καὶ ας ἔνε για ὄνομα Θεοῦ ὅμως διαπίστωσιν ἀ]ληθιας ἐπιησαμεν τὴν παρούσα μας γραφὴ διαμαρτυροῦσι οικεῖα χειρῇ υπογραψαντες τον και ἡ χρονη σου

πολλῇ

1605 Ιανουαρίου 4 απο κορώνη

- 40 † ταπεινός Ἐπίσκοπος Κορώνης Ματθαῖος(;)
 † νικολαος ιερεὺς καὶ οἰκοεὸμος κορώνης
 † ανδρεας ιερευς και δικανοφυλαξ κορώνης
 † Ιωανης ἱερεὺς καὶ οἰκονόμος καστέλλου Φράγκικου
 † Παντιελης ιερευς κε ηκονόμος βουναρίου
 † γεωργίλα πλατιγενης
 † Ιωανις σόκις
 † Πετρος ασίνης
 † Θεοδορη πλατιγένις
 † παναγιότι λίτηνα
 † ανδρεα βαπτισμένος
 † γιανη πολιαμάτις
 † βασιλιος ιερευς κὶ σακελλαριος κορωνης
 † μηχαηλ ιερευς καὶ προτοπαπὰς κορώνης
 † Ιωανις ιερευς καὶ χαρτοφύλαξ κορώνης
 † ανδρεας ιερεὺς
 † σταματι κουλουμαρδο
 † ανδρέα κουλουλαρδο
 † νικολος μανουρις
 † γιόργη βόηλας
 † πετρος ἠραδέο,
 † αντόνις κουρούπις,
 † αλεξανδρο πλατιγένις
 † αθανασι βόηλα
 † νικολο πορφύρο
 † καλογερος κριτικὸς
 † αλεξανδρος ράδο
 † αθανασι καλαφάτις
 † Τζανε λίτρη
 † αντώνις κορφιάτις
 † γιώργο σάκις
 † νικολὸ σάκις
 † ανδρεα πολήτις
 † γιανη πολήτις
 † αντονις θίμιο
 † αντώνις μαντζαβάνια
 † Ζαχαρίας ζαρατίνι
 † Νικολὸ ρομάνο
 † Νικολὸ γιατροῦ
 † αθανασι ράδο
 † γιακομο καλαφάτις

στίχ. 8 φανταρία=πεζικόν, ἐδῶ ὁμως ἐννοεῖ τὴν οἰκογένειάν του, τὰ παιδιὰ του

» 12 μαντηνέρη=διατηρῆ, τηρῆ συντηρῆ.

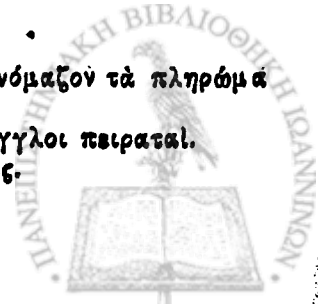
» 18. καζάδα=σπίτι παληὸ, γένος, οἰκογένεια παλαιὰ γνωστῆ.

» 22 .φρεγάδα λεβέντικη=φρεγάτα πειρατικὴ καὶ λεβέντηδες ὀνόμαζον τὰ πληρώμα
τα τῶν πειρατικῶν σκαφῶν.

» 23=Ἄγγλου. Τότε εἰς τὰ ὕδατα ἐκεῖνα ἐκυκλοφόρουν καὶ ἄγγλοι πειραταί.

» 24 στραπάτζο=σοβαρὸν ἐπεισόδιον, κακοποιήσις, καταφρόνησις.

» 32 ἐφερμάρης =σταματήσης, ἐξασφαλίσης

† Τζάνε λίτση
† σταματη γεράκη

Πορφύριος Παλαιολόγος και Ἱερεμίας λευκαδίτης

(Δέσμη ἀρ. 13. Ἀλληλογραφία Ζακύνθου)

Ὁ Πορφύριος Παλαιολόγος Κωνσταντινοπολίτης, πρώην ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ὀχρίδας καὶ ὁ Ἱερεμίας λευκαδίτης Ζακύνθιος, πρώην ἀρχιεπίσκοπος Δυρραχίου εἶχον καταφύγει τὸ 1638 εἰς Ζάκυνθον ὅπου ἐσχόπευσον νὰ παραμείνουν ὡς ἀπλοῖ καλόγεροι εἰς τὴν Μονὴν τῆς Παναγίας τῶν Ἀγγέλων καὶ δι' αἰτήσεώς των πρὸς τὸν προβλεπτὴν Ζακύνθου, παρεκάλουν ἵνα μεσολαθήσῃ παρὰ τῷ Γαληνοτάτῳ Δόγῃ καὶ τοῖς ἐπιτραπῇ ἢ παραμονή των ἐκεῖ. Ὡς γνωστὸν οἱ Βενετοὶ εἶχον εἰς Ζάκυνθον λατῖνον Ἐπίσκοπον καὶ ἀνεγνώριζον ὡς προϊστάμενον τῶν ὀρθοδόξων, μόνον τὸν Πρωτοπαπᾶν. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὁ ἕκτακτος προβλεπτὴς καὶ ἀνακριτὴς Καπέλλο ἀπεμάκρυνεν ἐκεῖθεν τὸ 1639 τοὺς δύο ὡς ἄνω ἀναφερθέντας Ἱεράρχας. Οὗτοι ὁμῶς εἶχον μεταβῆ τότε εἰς Κων]πολιν καὶ κατώρθωσαν νὰ λάβουν τὴν ἐγκρισιν ἐπιτροφῆς των εἰς τὴν νῆσον παρὰ τοῦ ἐν Κων]πόλει Βενετοῦ Βαύλου Κονταρίνι.

Εὐρισκόμεθα τώρα εἰς τὸ 1640 ὅτε ὁ ἐν Ζακύνθῳ προβλεπτὴς Ἀντώνιος Μολιν ὑπέβαλεν ἐξ ὀνόματός των, ἐκκλησίαν εἰς τὸν Δόγην ὅπως ἐπιτραπῇ ἢ ἐγκατάστασις των εἰς τὴν νῆσον, ἐφόσον, ὡς γράφει, θεβαιώσουν ὅτι θὰ ἐγκαταλείψουν ὀριστικῶς τὸ ἀξίωμα ποῦ ἔχουν καὶ θὰ ζήσουν ὡς ἀπλοῖ μοναχοί. Καὶ οἱ δύο, γράφει, εἶνε γέροντες· ὁ Πορφύριος εἶναι 75 ἐτῶν καὶ φιλάσθενος καὶ ὁ ἄλλος εἶναι ἡλικιωμένος καὶ δὲν ἔχουν ἐλπίδας νὰ ζήσουν ἐπὶ πολὺ. Οἱ ἴδιοι γράφει, μοῦ ἔδειξαν τὴν ἀδειαν ποῦ εἶχε λάβει τὴν 31 Δεκεμβρίου 1637 ἕνας ἄλλος Ἱεράρχης, ὁ σεβάσμιος Ἱερόθεος Ραδόσταμος, χρηματίσας Ἐπίσκοπος Καστορίας καὶ τῷ ἐπιτραπῇ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κέρκυραν καὶ νὰ ζήτῃ ὡς ἡγούμενος εἰς τὸ μοναστήρι ποῦ ἐνέμετο καὶ πρὶν γίνῃ Ἐπίσκοπος. Καὶ οἱ δύο—ἐπιλέγει—εἶναι καλοὶ ἄνθρωποι καὶ ἡμποροῦμε νὰ δώσωμεν πίστιν εἰς τὰς διαβεβαιώσεις των ὅτι θὰ παραιτηθοῦν ὀριστικῶς τοῦ τίτλου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ θὰ ζήσουν ὡς ἀπλοῖ μοναχοί.

Ἡ ἐκκλησίαις, αὕτη ὑπεβλήθη τὴν 22 Μαΐου 1640 καὶ ἐκ τῆς μετέπειτα ἀλληλογραφίας προκύπτει ὅτι ἐδόθη ἢ ἀδεια τῆς παραμονῆς των ἐν Ζακύνθῳ.

Μία ἐκκλησίαις τῶν κατοίκων τῆς Τήνου τοῦ 1596

(Ἀλληλογραφία τοῦ ἐν Κων]λει Βενετοῦ Βαύλου Δέσμη ἀρ. 43)

Ἀπὸ τὸ σύμπλεγμα τῶν νήσων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀρχιπελάγους, κατόπιν τῆς συνθήκης τοῦ 1540 μεταξὺ τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάν τοῦ Β' καὶ τῆς Βενετικῆς Ἀριστοκρατίας, ἡ τελευταία κατώρθωσε νὰ κρατήσῃ μόνον τὴν νῆσον Τήνον ἵνα τὴν χρησιμοποιῇ ὡς βᾶσιν διὰ τὸν Στόλον τῆς καὶ διὰ τὴν παρακολούθησιν τῶν κινήσεων τῆς Τουρκικῆς Ἀρμάδας.

Πεντήκοντα ἕξ ἔτη μετὰ τὴν ὀριστικὴν κατοχὴν τῆς νήσου ἦτοι τὸ 1596, σοβαραὶ ταραχαὶ ἐξερράγησαν εἰς τὴν Τήνον, διότι ἕνας Ἐπίσκοπος λατῖνος μετέβη ἐκεῖ ὅπως ἐπιβάλλῃ τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον εἰς τοὺς 45 ἱερεῖς καὶ τοὺς 3000 κατοίκους, οἱ ὁποῖοι ἔζων κατὰ τὸ Ἑλληνορθόδοξον δόγμα. Καὶ ἐπειδὴ ἠρνήθησαν νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ Ἐπισκόπου, οὗτος ἐφυλάκισε μερικὸς ἐκ τῶν ἱερέων. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐξήγειρε τοὺς κατοίκους, οἱ ὁποῖοι ἔστειλαν μίαν ἐντονον διαμαρτυρίαν εἰς τὸν ἐν Κων]πόλει Βενετὸν πρέσβυν, μὲ δύο Ἑλληνας περαστικούς ἐκεῖθεν, καὶ ἄλλην μίαν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην,

εις τὴν ὁποῖαν ἐξέθετον τὰ συμβάντα καὶ διεδήλουν τὴν πρὸς τὸ Ἑλληνορθόδοξον δόγμα θαθεῖαν προσήλωσίν των.

Ὁ Βαῦλος ἀναγνώσας τὴν διαμαρτυρίαν τῶν Τηνιωτῶν ἀνησύχησε καὶ ἔγραψεν εἰς Τήνον καὶ Κρήτην, εἰς τοὺς ἀρμοδίους δηλαδὴ Διοικητὰς, ἵνα λάβουν τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς διασαλευθείσης τάξεως καὶ πρὸς καθυσύχασιν τῶν κατοίκων. Ὑπέβαλε ταυτοχρόνως τῇ 3 Ἀπριλίου 1596 πρὸς τὸν Γαληνότατον Δόγην, ἔγγραφον εἰς τὸ ὁποῖον ἐξέφραζε τὴν δυσφορίαν του διὰ τὰ συμβάντα τῆς Τήνου.

Ἡ Βενετικὴ διοίκησις εἰς τὰ Ἐπτάνησα, εἰς τὴν Κρήτην, εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἀλλαχοῦ, ἦτο ἀνεξιθρησκός. Ἐσέβετο τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις τῶν Ἑλληνορθόδοξων ὑπηκόων καὶ τοῖς ἄφινε πλήρη ἐλευθερίαν εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς λατρείας. Κατὰ τὰς πολυετεῖς ἐρεύνας μας εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας, δὲν συνηντήσαμεν ποτὲ τοιαῦτα βίαια συστήματα προσηλυτισμοῦ πρὸς ἐφημέροισιν εἰς τὴν Τήνον τὸ 1596.

Ὡς πρὸς τὴν διὰ τὸν Πατριάρχην ἐπιστολὴν τῶν κατοίκων, τὴν ὁποῖαν οἱ δύο ἀπεσταλμένοι παρέδωκαν εἰς τὸν Βαῦλον ἵνα τὴν ἐπιδώσῃ, οὗτος δὲν τὴν ἔδωσε διότι ὁ Πατριάρχης εἶχεν ἀποθάνει.

Πρόκειται περὶ τοῦ Ἱερεμίου τοῦ Β' ^{* *} καὶ μᾶς εἶναν πολύτιμος ἢ πληροφορία τοῦ Βαῦλου ὅτι δηλαδὴ ὁ Ἱερεμίας εἶχεν ἀποβιώσει πρὸ τινος, ἢ ὁποῖα ἐπιβεβαιωθῶσι τὰ ὅσα εἶχομεν γράψει περὶ τῆς χρονολογίας τοῦ θανάτου του εἰς τὰ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ (Ἐκδόσις Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 1951 σελ. 26) ὅτι ἀπέθανε ἢ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1595 ἢ ἀρχῆς τοῦ 1596, ἀντιθέτως πρὸς τὴν γνώμην τοῦ ἀειμνήστου Σάββα τὴν διατυπωθεῖσαν εἰς τὸ «Βιογραφικὸν περὶ Ἱερεμίου τοῦ Β' Σχεδίασμα» ὅπου ἀναφέρει ἐπιστολὴν τοῦ Πατριάρχου τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου 1596 καὶ εἶχομεν τότε ἀποδείξει ὅτι ὁ Ἱερεμίας δὲν ἔζη τότε καὶ ὅτι ἡ μετατροπὴ τῆς χρονολογίας τῆς ἐπιστολῆς, ἦτο ἐσφαλμένη.

Παρατηροῦμεν ἐν τέλει, ὅτι εἰς τὰς κατωτέρω παρατιθεμένας ἐν μεταφράσει, ἐπιστολάς τῶν Τηνιωτῶν, ὑπάρχουν μερικὰ σημεῖα ἀσαφῆ. Τοῦτο ὀφείλεται προφανῶς εἰς τὴν ὄχι πιστὴν μετάφρασιν τῶν Ἑλληνικῶν πρωτοτύπων εἰς τὴν Ἱταλικήν, τὴν γενομένην παρὰ τῶν μεταφραστῶν τοῦ Βαῦλου καὶ, ἀτυχῶς, δὲν σώζονται τὰ πρωτότυπα εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν του πρὸς τὸν Δόγην.

Ἰδοὺ τὰ ἔγγραφα

1) Ἡ διαμαρτυρία τῶν κατοίκων πρὸς τὸν Βαῦλον.

«Ἐκλαμπρότατε Κύριε Βαῦλε τῆς Βενετίας»

(μετάφρασις) Χαιρετίζομεν τὴν ὑμετέραν προσωπικότητα μὲ τὴν συντροφίαν Της καὶ τὴν παρακαλοῦμεν, διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Ἰησοῦ, νὰ θελήσῃ νὰ μᾶς βοηθήσῃ διότι ἐνῶ εἴμεθα ἡμεῖς περὶ τοὺς 45 ἰερῆς ἐν τῇ νήσῳ τῆς Τήνου, μὲ 3000 καὶ πλέον ψυχὰς πού ζοῦν κατὰ τὸ Ἑλληνορθόδοξον δόγμα, ἦλθεν ἐδῶ ἕνας λατῖνος Ἐπίσκοπος, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ μᾶς κάμῃ ὅπως αὐτὸς νομίζει καὶ πρῶτον: ἐφυλάκιε πολλοὺς ἀπὸ ἡμᾶς καὶ μᾶς ἔβαλεν ἀφορισμὸν νὰ μὴ μιτροῦμε νὰ μιλήσουμε μὲ αὐτὸν καὶ ἔπειθῃ ἡμεῖς διωρίσαμεν ἐπιτρόπους πῆρξουσίους μας νὰ κυριάζουν τὴν ὑπόθεσίν μας ὄχι μόνον εἰς τὴν Κρήτην ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους τόπους, ὁ Ἐπίσκοπος οὗτος μᾶς κατέτρεξε καὶ μᾶς κατατρέχει μὲ τέτοιον τρόπον, ὥστε εὐρισκόμεθα εἰς κίνδυνον νὰ ὑποστῶμεν κανένα μεγάλο κατὸν, ἂν ἢ Ἐκλαμπρότης Σας δὲν ἔλθῃ πρὸς βοήθειάν μας καὶ ἀνακούφισίν μας. Καὶ ἂν θέλῃ ἢ Ὑμετέρι Ἐξοχότης νὰ μάθῃ τὰ καθέκαστα, ἕως ἐρωτήσῃ τὸν κ. Καντακουζηνὸν καὶ τὸν κ. Ἀντώνιον Καβατσάρη ἀπὸ τὴν Ἄνδρον, οἱ ὁποῖοι ἠύρισκοντο ἐδῶ ὅταν συνέβησαν αἱ ἀνωτέρω ταραχαί. Καὶ ἂν θέλῃ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὰς φυλακάς, ἕως στείλῃ δημοσία

τὴν διαταγὴν, ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ καὶ ἡμεῖς θὰ εἴμεθα εὐγνώμονες εἰς τὴν Ὑμετέραν μεγαλειότητα καὶ θὰ παρακαλῶμεν Κύριον τὸν Θεὸν δι' Αὐτὴν καὶ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερα ἀπὸ τὰς τλαιπωρίας καὶ τοὺς κινδύνους ποὺ εἴμεθα ἐκτεθειμένοι».

Ἡ κατωτέρω, γράφει ὁ Βάβλος εἰς μίαν σημείωσιν, εἶναι μία ἐπιστολὴ τὴν ὁποῖαν γράφει ὁ λαὸς τῆς Τήνου, ὁ ὁποῖος κυβερνᾶται κατὰ τὸ Ἑλληνικὸν δόγμα πρὸς τὸν Πατριάρχην τοῦ εἰς Κων/πολιν, κατὰ τοῦ λατινικοῦ Ἐπισκόπου:

2) Ἐκλαμπρότατε καὶ Σεβασμιώτατε Πατριάρχα,

Θὰ γνωρίζῃς ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα τρεῖς χιλιάδες περίπου ψυχὰς καὶ ζῶμεν κατὰ τὸ ἑλληνορθόδοξον δόγμα. Καὶ ἐπειδὴ ἦλθεν ἐδῶ ἕνας Ἐπίσκοπος λατινικοῦ δόγματος ὁ ὁποῖος ἠθέλησε νὰ μᾶς ἐκβιάσῃ νὰ ζοῦμε κατὰ τὸ δόγμα τοῦ με ἀπειλὰς καὶ πολλὰ στρατηγήματα, ἡμεῖς ἠθελήσαμε νὰ προστρέξωμεν εἰς Ὑμᾶς ὡς ἀρχηγὸν καὶ ποιμένα τῆς Ἐκκλησίας μας. Καὶ ἐπειδὴ ἠθελε νὰ δεχθῶμεν ἡμεῖς τὸ Γρηγοριανὸν Ἡμερολόγιον καὶ ἡμεῖς δὲν ἠθελήσαμεν, ἐφυλάκισε πολλοὺς ἱερεῖς μας καὶ ὁ Ἐπίσκοπός μας ὁ Ἕλληνας μᾶς ἔβαλεν ἀφορισμὸν ποὺ μᾶς ἀπαγορεύει νὰ ὁμιλῶμεν μέ τινα ἐξ αὐτῶν καὶ ἔτσι εὐρισκόμεθα εἰς μεγάλην ἀνησυχίαν καὶ προσφεύγομεν εἰς τὴν Ὑμετέραν Ἐκλαμπροτάτην καὶ Σεβασμιωτάτην προσωπικότητα διὰ συμβουλήν καὶ βοήθειαν, ἵνα κατορθώσωμεν νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ αὐτὰ τὰ βάσανα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπέκραναν καὶ ἡμᾶς καὶ τὸ Λημόσιον, διότι αὐτὸς μᾶς ἔθεσεν ἀντίποινα (*Taglione*) μετὰ τὸ νὰ λέγῃ ὅτι τὸ χρῆμα αὐτὸ θζλομεν νὰ τὸ στείλωμεν εἰς τὴν Ὑμετέραν ἐκλαμπροτάτην Σεβασμιώτητα, ἵνα μᾶς δώτῃ τὴν χάριν νὰ κάμωμεν συμφώνως μετὰ τὸ λατινικὸν δόγμα, ἐπιβάλλων εἰς ἡμᾶς τὸν ἀφορισμὸν τοῦ καὶ τὴν συγχώρησιν ἀκόμῃ.

Φαντασθῆτε ὅμως ὅτι καὶ ἂν ἡ Ὑμετέρα Ἐκλαμπροτάτη Σεβασμιότης στείλῃ τὴν ἀδειαν, ἡμεῖς εἴμεθα διατιθειμένοι νὰ μὴν ἀπομακρυνθῶμεν καθόλου ἀπὸ τὴν ἐβδόμην Σύνοδον τῶν Ἁγίων Πατέρων καὶ ἂν κανεὶς ἠθελε γράφει εἰς τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα διαφορητικὰ, νὰ μὴ πιστεύσῃ, διότι τοιαύτην πρόθεσιν δὲν ἔχει ἡ πόλις μας. Καὶ ἂν θελήσῃ νὰ μᾶς στείλῃ ἀπάντησιν, ἃς στείλῃ τὸ γράμμα εἰς τὴν Παναγίαν τῆς Δοκοῦ (*Madonna del Travo*) καὶ ἂν, τῶν ἄνω συμβάντων, ἐπιθυμῇ ἡ Ὑμετέρα Μακαριότης νὰ ἔχῃ πλήρη ἔκθεσιν ἃς ἐρωτήσῃ τὸν κ. Καντακουζηνὸν ὁ ὁποῖος συνέπεσε νὰ εὐρίσκειται ἐδῶ καὶ εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ τὰ πάντα.

Τίποτε ἄλλο καὶ ἡ Ὑμετέρα Μακαριότης νὰ εἶναι μεθ' ἡμῶν.

3) Ἐπισυνάπτων τὰ ἄνω δύο ἀντίγραφα, Ἰταλιστὶ, πρὸς τὸν Δόγην γράφει ἐκ Κων/πόλεως τῆ 3 Ἀπριλίου 1596 μεταξὺ ἄλλων:

«...χθὲς τὸ πρῶτό μοι ἐπεδόθησαν δύο ἐπιστολαὶ ἐκ Τήνου καὶ αἱ δύο Ἑλληνιστὶ, ἡ μία πρὸς ἐμὲ καὶ ἡ ἄλλη πρὸς τὸν Πατριάρχην Κων/πόλεως θανόντα ἤδη τῶν ὁποίων ἐπιστολῶν ἐσωκλείω τὴν μετάφρασιν Λατινιστὶ. Ἀπὸ αὐτὰς θὰ πληροφορηθῇ ἡ Ὑμετέρα Γαληνότης τὴν ἐξέγερσιν τοῦ λαοῦ ἐκείνου ἐξ αἰτίας τῆς θρησκείας, τοῦθ' ὅπερ μετὰ δυσηρέστησε καὶ μάλιστα εἰς αὐτὰς τὰς περιστάσεις ὅπου πρόκειται νὰ ἐξέλθῃ ἡ Τουρκικὴ Ἀρμάδα.

Δὲν παρέλειψα νὰ ἀποστείλω ταυτοχρόνως μετάφρασιν τῶν ἐπιστολῶν εἰς Τήνον καὶ Κρήτην μετὰ τὴν σύστασιν ἵνα λάβουν τὰ μέτρα πρὸς κατάπαυσιν τῶν ταραχῶν...»

ΜΕΘΟΔΙΟΣ ΜΟΡΩΝΗΣ

Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης καὶ Ἀρχιεπίσκοπος Φιλαδελφείας

Μετὰ τὸν Μεθόδιον Μορώνην ἠσχολήθησαν ὄχι ὀλίγοι κατὰ διαφόρους και-

ρούς ήτοι ο Ιωάννης Βελούδης, ο Μανουήλ Γεδεών, ο Μητροπολίτης Σάρδεων και Πισιδίας Γερμανός, ο Ζερλέντης κ. ά. Παλαιότερον δέ ο Μελέτιος Μήτρος ο Γεωγράφος και συγγραφεύς της Τριτόμου Έκκλησιαστικής Ιστορίας. Από αυτούς παρέλαβον αι έγκυκλοπαίδειαι και τὰ έγκυκλοπαιδικά λεξικά, ιδικά μας και ξένα.

Απαντες φέρουν τον Μεθόδιον ως Πατριαρχεύσαντα από της 5ης Ιανουαρίου 1668 μέχρι Μαρτίου 1671. Μόνον ο Μελέτιος αναφέρει διαφορετικήν την χρονολογίαν της αναρρήσεως εις τον Πατριαρχικόν θρόνον ήτοι τη 3 Ιανουαρίου 1669.

Μετά την αποχώρησίν του από τον θρόνον, λέγουν οι βιογράφοι του, παρουσθέντες προφανώς από τον Ιωάννην Βελούδην, μετέβη εις την Νέαν Μονήν εν Χίω όπου παρέμεινεν επ' όλιγον και εκείθεν τό 1671 μετέβη εις Ζάκυνθον, όπουθεν τό 1677 μετεκλήθη εις Βενετίαν όπου εξέλέγη Μητροπολίτης Φιλαδελφείας.

Είπομεν ότι παρεσύρθησαν από τον Ιωάννην Βελούδην, οστις έγραψεν εν τω συγγράμματι του «Έλληνική Αποικία εν Βενετία» σελ. 78 (έκδοσις 1893) ότι ή των Βενετών Γερουσία αντίστη εις την εν Ζακύνθω παραμονήν του και έστειλε διαταγήν εις τον Γενικόν κατά θάλασσαν Προβλεπτήν τη 19 Σεπτεμβρίου 1671, ότι δέν έγκρίνει την εκείσε παραμονήν.

Από έπισταμένην έρευναν, διεξαχθείσαν μόλις προσφάτως εις τὰ Κρατικά Αρχεία Βενετίας, καταφαίνεται ότι ή διαταγή εκείνη της Γερουσίας έφερε χρονολογίαν 19 Σεπτεμβρίου 1675 και όχι 1671. Την δημοσιεύομεν δέ περαιτέρω όμοιο με την σχετικήν εκκλησίαν του Μορώνη, την όποιαν και ύπεστήριξεν, άνωφελώς, ο Γενικός Προβλεπτής

Τώρα έρχόμεθα εις τό έτος της αναρρήσεώς του, τό όποιον έχει, γενικώς, καθορισθή από τους άσχυροληθέντας με τον Μορώνη, εις τό 1668. Έχει άρα γε έξακριβωθή; Εύρίσκεται εις τὰ Πατριαρχεία ή σχετική πράξις; Πόθεν ήντηλησεν ο Μανουήλ Γεδεών την πληροφορίαν;

Ο Αθανάσιος Κομνηνός Ύψηλάντης εις τὰ «μετά την Αλωσιν» αναφέρει εις σελ. 160 ότι εκ του χειρογράφου έλλείπουσιν αι σελ. 301—322 και, ούτως, από του 1659 μεταπηδά εις τό 1671. Έξ άλλου ή άλληλογραφία των εν Κων]πόλει Ένετών Βαδλων, οι όποιοι παρηκολούθουν μετ' ένδιαφέροντος τὰ των Οίκου-μενικών Πατριαρχών, είχε διακοπή, συνεπεία του Τουρκοβενετικού πολέμου (1645· 1649) και δέν επανελήφθη ειμή τον Ιούνιον του 1670, οτε, πρώτος έκτακτος πρεσβευτής, ο Αλουτίσιος Μολίν, έφθασεν εις Κων]πολιν, μετά πολύμηνον εν Κρήτη παρμονήν, ένθα είχε διαπραγματευθή την σύναψιν της ειρήνης.

Ο Μολίν (Δέσμη 154) δίδει την πρώτην πληροφορίαν εις τον Δόγην περι των Πατριαρχικών πραγμάτων εις τό τέλος του έγγράφου του της 15 Μαρτίου 1671 (ν. ή) ως έπεται:

« Κατεβίβασαν από τον θρόνον τον γηραιόν Πατριάρχην της Κωνσταντινουπόλεως με όγδοήκοντα χιλιάδες ρεάλια, καταβληθέντα από ένα άλλον, ίνα τω άφαιρέσουν τό αξίωμα τουτο, τό όποιον ο π ρ ω τ ο ς ή γ ο ρ α σ ε π ρ ο δ ε ν ο ς «ε τ ο υ ς με έ ξ η ν τ α χ ι λ ι ά δ α ς. Θα είναι πολύ αν ξεφύγη από τον «στραγγαλισμόν όπως συνηθίζετο να γίνεται εις παρομοίας μεταβολάς, αλλά δέν «εφηροδόθη τό μέτρον τουτο από τον τωρινόν Βεζύρην ο όποιος ίκανοποιείται με « 20000 ρεάλια δια τον έαυτόν του, άλλα τόσα θα πάρη ο Κεχαγιάς του και « 40.000 είναι δια τον Βασιλέα. Αυταί αι δαπάναι, τό μεγαλείτερον μέρος των « όποίων επιβαρύνει τους πτωχούς Έλληνας, συνετέλεσαν ώστε τό χρέος να φθάση « τας έπτακοσίας χιλιάδας ρεαλίων. Και είνε, συνεπεία τουτου, εις έσχάτην άθλι- « ότητα, ένω έξ άλλου θριαμβεύουν και ωφελούνται οι Τουρκοι.»

Αυτή είναι ή είδησις του Έκτάκτου Βενετού Πρέσβευς ίππότου Αλβίτζε Μολίν, προς τον Δόγην. Και είναι αξιόπιστος, τοσούτω μάλλον καθόσον ο Μεθόδι-

ος Μορώνης ἦτο Βενετὸς ὑπὸ Κρής

Τι μᾶς λέγει ὁ Μολίν; ὅτι ὁ Μορώνης πρὸ ἑνὸς ἔτους εἶχε δώσει 60000 βε-
άλια γιὰ νὰ πάρῃ τὸν θρόνον. Ἄρα, ὁ Μορώνης ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ἀρχὰς τοῦ
1670;

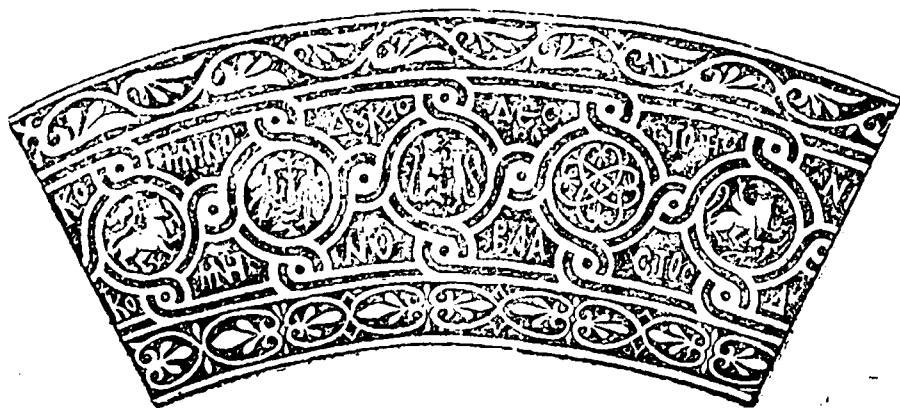
Ἔχομεν καὶ μίαν ἄλλην ἐνδειξιν συμφωνοῦσαν μὲ τὸ ἔτος τοῦτο:

Ὅταν τὸ 1679 ὁ Μορώνης συνέταξεν Ἑλληνιστί, τὴν διαθήκην, τὴν ὀποι-
αν, διὰ πρώτην φοράν, δημοσιεύομεν περαιτέρω, τὴν παρέδωκεν εἰς τὸν Συμβολαι-
ογράφον τυλιγμένην ἐντὸς λευκοῦ χαρτιοῦ καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τὴν σφάγισῃ μὲ
τὴν σφραγίδα του. Καὶ ἀνεύρομεν πράγματι τὴν διαθήκην καὶ τὸ λευκὸν περιτύλιγ-
μα ἔπου διασώζονται τρεῖς ὁμοίμορφοι σφραγίδες ἐπὶ Ἰσπανικοῦ κηροῦ. Ἡ
σφάγις ὀκτάγωνος μικρὰ, μὲ βυζαντινὰ γράμματα, ἔχει εἰς τὸ μέσον κάποιαν πα-
ράστασιν Ἁγίου δυσδιάκριτον.⁽¹⁾ Τὰ γράμματα, Κεφαλαῖα, ἀναγινώσκονται εὐκρι-
νῶς:

ΜΕΘΟΔΙΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΕΝ ΕΤΕΙ 1670

(Συνεχίζεται)

1) πρόκειται πιθανῶς περὶ τοῦ μάρτυρος καὶ ἁγίου Μεθοδίου

ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΟΚΙΜΙΟΝ*

Ιστορικῆς τινός περιλήψεως τῆς ποτὲ ἀρχαίας καὶ ἐγκρίτου
ἠπειρωτικῆς πόλεως Ἄρτης

ΣΧΟΛΙΑ: ΓΙΑΝΝΗ ΤΣΟΥΤΣΙΝΟΥ

ΙΒ' Κατὰ τὰ μέσα τῆς 18ης ἑκατονταετηρίδος ἀφιερῶθη τὸ εἰς Ἄρταν, κατὰ τὴν Ἑβραϊκὴν συνοικίαν Μετόχιον καὶ Ἐκκλησιδίων τῶν ἁγίων Ἀναργύρων εἰς τὸ Ἱερὸν Κοινόβιον τοῦ ἐν Ἄθωνι ἁγίου Γρηγορίου, οἰκοδομηθέν, ὡς δοκεῖ κατὰ τὴν 16 ἑκατονταετηρίδα, καὶ κατὰ τὸ τέλος τῆς 17, ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ Γκαιοῦρ Βέη καταστραφὲν ἢ δὲ ἀτιέρωσις ἐγένετο οὕτω πως. Ἀρταῖος τις, ῥάπις, τὸ ἐπάγγελμα καθήμενος ἐν τινι μικρῷ οἰκίσκῳ καὶ ἔχων ὑπὸ τὴν κυριότητα αὐτοῦ τὸ εἰρημένον Μετόχιον ἐργαζόμενος δὲ τὴν τέχνην καὶ ῥαβδίσας διὰ ψαλίδος ὑπηρετήν ἀπειθήσαντα ἢ ἀμελήσαντα κατὰ κεφαλῆς καὶ ἀποθανόντα ἐδραπέτευσεν ἀμέσως ὑπὸ φόβου εἰς τὸν Ἄθωνα καὶ κουρευθεὶς μοναχὸς εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Γρηγορίου τοῦ Σέρβου ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὴν καὶ τὸ ἐξουσιαζόμενον παρ' αὐτοῦ Μετόχιον. Τῇ δὲ ἀρχῇ τοῦ 10' αἰῶνος ἀποσταλέντος ἐκ τῆς Μονῆς εἰς Ἄρταν μετὰ Ὑψηλοῦ διατάγματος, Ἱερομονάχου τινος Μελετίου καὶ συνάζοντος τὰς προαιρετικὰς δωρεὰς τῶν εὐσεβῶν, εἶτα ἑτέρου Ἱερομον. καὶ Πνευμ. Δωροθέου διαδεχθέντος αὐτὸν συνεργεία τῶν Σουλιωτῶν, καὶ ἀόκνῳ ἐπιμελείᾳ τοῦ ἀνωτέρω ἀγοράσαντος παρακειμένης ἐκείνης Ὀθωμανικῆς τε καὶ Ἰουδαϊκῆς, ἀνηγέρθη ὁ Ναὸς ὡς νῦν ὁρᾶται ἐν ἔτει 1810, ὡσαύτως ἐκτίσθησαν καὶ δωμάτια διὰ φορα εἰς κατοικίαν καὶ περίθαλψιν τῶν μετὰ πίστεως εἰς τὸν Ναὸν προσερχομένων καὶ νέα δὲ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἐν ἔτει 1876, ὑπὸ τοῦ Ἱερομ. Κορηλίου· ἔχει δὲ πάντοτε τὸ Μετόχιον τοῦτο ἓνα ἀντιπρόσωπον Ἱερομόναχον ἐκ τοῦ Κυριακοῦ Μοναστηρίου καὶ ἓνα ἐφημέριον.

Καὶ ἐντὸς τοῦ φρουρίου Ἄρτης δύο ἕτεροι Ναοὶ κατηδαφισμένοι ἦσαν ὁ μὲν ἐντὸς τοῦ Ἰσκαλε, ὅπου ὡς λέγεται, ὑπάρχει καὶ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου καὶ φρέαρ ἡδύτατον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐσώζετο καὶ λίθος μαρμαρίνος ἔχων γεγλυμμένην ἐπ' αὐτοῦ τὴν εἰκόνα τοῦ κητόρος καὶ Βασιλέως μετὰ Ἑλληνικῶν ἀρχαίων γορμάτων δυσαναγνώστων ὅμως, ὁ δὲ εὕρισκετο ἐντὸς οἰκίας τινός Ὀθωμανικῆς, ἐν ᾧ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ μακαρίτου Ἱερέως Ἰωάννου Μόστρα (10) καὶ Δημητρίου Σίμων, εὕρισκετο καὶ Ἀρχιερατικὸς τάφος, ὃν ἐπὶ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἀνορύξαντες οἱ κτίσται Χριστιανοὶ καὶ εὐρόντες λάρνακα μετὰ σώου ἱεροῦ καὶ ἁγίου Ἀρχιερατικοῦ λειψάνου, ἐκάλυψαν αὐθωρεῖ, φέβῳ τοῦ Τυράννου· τίνων δὲ ἁγίων Ναοὶ ἦσαν οὗτοι, ἀγνωστον πρὸς ἡμᾶς, ὡσπερ καὶ τί ἐγένοντο μετὰ τὴν κατάληψιν. Τὸ δὲ Μετόχιον τὸ ἐκτὸς τοῦ φρουρίου, τιμώμενον ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ κτίσαντος αὐτό, ἐν ἔτει 1482 ἕως 1512, Σουλτάν Βαγιαζήτ τοῦ Β' ἦτο Ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῶν Ταξιαρχῶν Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ. Καθὰ καὶ τὸ Μεσοζίτιον, τὸ κείμενον ἐν τῇ συνοικίᾳ Ντερμαναίων καλούμενον Κιλίτζ Βέη ὑπὸ τὸν τινὸς Ὀθωμανοῦ τῷ ὀ-

(*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 653.

10 Ὁ Ἱερέας Μόστρας προέρχεται ἀπὸ τὴν γνωστὴν ἀπὸ τὸ Πάπα οἰκογένεια τῶν Μοστράων, ἀπ' τὴν ὁποία ἐγῆκαν πολέμιστὰς τῆς ἐπανάστασης, πολιτικοί, κ.λ.κ.

νόματι τούτω καλουμένου γλυβροῦ τοῦ κατακτητοῦ τῆς Ἄρτης Φαήκ Πασσᾶ, ἦν Ναὸς τοῦ Θεολόγου Ἰωάννου.

ΙΓ' Ὁ Θεομητορικὸς πανάρχαιος ἱερός Ναὸς ἐν Ἄρτη, σεμνυνόμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ καλούμενος τῆς Παρηγορηθείσης⁽¹¹⁾ κείμενος ἐν τῇ συνοικίᾳ Μουχούστου ἀνηγέρθη περὶ τὰ τέλη τοῦ Η' αἰῶνος ἤτοι τῷ σωτηρίῳ ἔτει 796,⁽¹²⁾ ἐπὶ τῆς Βασιλείας τοῦ Αυτοκράτορος Ῥωμαίου Κωνσταντίνου Ε' υἱοῦ Εἰρήνης, καὶ Πατριαρχείας τοῦ ἐν Ἁγίοις Ταρασίου, ὡς ἐν τῇ Βασιλικῇ βορείῳ θύρᾳ ὁράται· ἀλλὰ κατὰ γνώμην ἴσως καὶ εἰκασίαν ἄλλων, ὁ Ναὸς ἔστιν ἀρχαιότερος τῆς ἐπιγραφῆς διότι ἐν αὐτῷ εὐρίσκονται ἄνω καὶ κάτω κατηχούμενα, ἅτινα εἶτα μετεβλήθησαν εἰς Παρεκκλήσια 2, σεμνυόμενα τὸ μὲν ἐκ δεξιῶν εἰς μνήμην τοῦ Βαπτιστοῦ καὶ Προδρόμου Ἰωάννου τὸ δὲ ἐξ ἀριστερῶν, εἰς τιμὴν τῶν Ταξιαρχῶν Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ, ἅτινα ἱερογυθῶνται ἐνίοτε, μάλιστα κατὰ τὴν 25 Ἰουνίου καὶ τὴν 8 Νοεμβρίου· ἄνω δὲ τούτων ὑπάρχουσι καὶ ἕτερα δύο Παρεκκλήσια ἀκαλλώπιστα ὁμοῦ καὶ ἀνώνυμα· οὐδεὶς γὰρ οἶδεν εἰς τίνων ἁγίων μνήμας τιμῶνται· ὥστε ὁ Ναὸς οὗτος ἔξωθεν, μὲν εἰς φαινόμενος περιέχει τέσσαρα Παρεκκλήσια. Οὗτός ποτε ἦν περικαλλέστατος κεκοσμημένος μετὰ λαμπρῶν ἀψίδων καὶ κίωνων ἐκ φαιοῦ μαρμάρου, καὶ δι' ἱερογραφίας Μωσαϊκῆς τέχνης, ἣτις ἤδη οὐ σώζεται, εἰ μὴ ἐν τῷ μεγάλῳ Τρούλλῳ, ἐν ᾧ ὑπάρχει ὁ Παντοκράτωρ μετὰ τῶν Προφητῶν, ἧστις διωρθώθη μικρὸν καὶ ἐκαθαρίσθη τῷ 1865. Εἰς τοὺς τέσσαρας πινσοὺς τοῦ μεγίστου Τρούλλου κεῖνται οἱ τέσσαρες Εὐαγγελιστοὶ ἐκ φαιοῦ μαρμάρου ἡμίθρανστοι, σωζομένων τῶν συμβόλων αὐτῶν. Ὁ Ναὸς οὗτος Μονὴ οὐσα πρότερον καὶ Μοναχῶν καταγωγίον, ὡς δείκνυται ἐκ τε τῶν σωζομένων ἐν τῷ προαυλίῳ αὐτοῦ ἱκανῶν ἀρχαιοτήτων, καὶ κελίων θολωτῶν, καὶ τινος εὐμεγέθους κατηδαφισμένου Παρεκκλησίου, διητηρεῖτο μέχρι τῆς ΙΓ' ἑκατοντ. ὅτε ἡ Πόλις Ἄρτα ἐγένετο Δεσποτικὴ ἔδρα καὶ πρωτεύουσα τῆς Παλαιᾶς Ἠλείου. Τότε γάρ, ἐπειδὴ κατωκλήθη ἡ Πόλις μέχρι τῶν πυλῶν τῆς Μονῆς καὶ ἐπειδὴ οἱ πατέρες ἠνωχλοῦντο ὡς ἐκ τῆς συνοικίσεως ταύτης, προσῆλθον πρὸς τὴν μακαριωτάτην Βασιλίδαν σύζυγον τοῦ Δεσπότη Μιχαὴλ τοῦ Β' Θεοδώρου καὶ καθικέτευσαν ἐνθέρμως, ὅπως μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ συζύγῳ, ἵνα ἀνεγείρῃ ἀντ' αὐτῆς, μενούσης ἐνοριακῆς Ἐκκλησίας, ἑτέραν Μονὴν, εἰς τόπον ἀπέχοντα ταύτης ἔγγιστα τῆς ἡμισείας ὥρας· τῆς δεήσεως τοίνυν αὐτῶν παραδεκτῆς γενομένης, καὶ οἰκοδομηθείσης ἑτέρας Μονῆς πρὸς ἡσυχίαν τῶν ἀσκούμένων, εἰς θέσιν καλουμένην, ὡς ἐκ τοῦ τμήματος εἰς ᾧ κεῖται, Ὁδὸς Βρύσεως, ἐπικληθείσης Κατωπαναγίας, μετέβησαν οἱ ἀσκούμενοι εἰς τὴν Νέαν Μονὴν, ἣ δὲ ἀρχαία διητηρεῖτο ὑπ' αὐτῶν καὶ ἐθεωρεῖτο, ὡς καὶ ἤδη λογίζεται, Μετόχιον αὐτῆς, ἀλλ' ἐκ τῶν πολλῶν τοῦ Ναοῦ τούτου καλλωπισμῶν ἢ καὶ ἀρχαίων ἐπιγραφῶν καὶ ἄλλων ἀρχαιοτήτων οὐδὲ ἵχνος φαίνεται ἤδη εἰ μὴ μικρὰ τινὰ σήματα Δεσποτικά ἐν τῇ βορείῳ Βασιλικῇ Θύρᾳ, καταστραφέντα πάντα ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ τῆς Ἄρτης ἐν ἔτει 1449, ἀφαιρέσαντος ἀπ' αὐτοῦ τὴν λαμπρὰν μαρμαρίνον στρῶσιν καὶ πολλοὺς κίονας, ὡς ὁράται ἤδη, ἵνα περικοσμήσῃ τὸ πρὸς δύσιν τῆς Ἄρτης περὶ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Ὀθωμανικὸν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ σωζόμενον εἰσέτι τέμενος, ἐν ᾧ πρότερον ἔκειτο Μονὴ σεμνυνομένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προδρόμου. Ἐὰν δὲ ἡ Θεοτόκος οὐκ ἠὺδόκει ἵνα φονευθῇ εἰς Δερβίσης καταβιβάζων καὶ ἀποσπῶν μαρμαρίνον κίονα, βέβαια ὁ κατακτητὴς σκοπὸν κάκιστον εἶχεν ἵνα παντελῶς καταστρέψῃ τὸν Ναόν. Καὶ σκοπὸν μὲν ἀληθῶς μετὰ τὴν θαυματουργίαν μειέβαλεν, ἀλλ' οὐδὲν ἦτον ἔκλεισεν αὐτὸν ὀλοτελῶς, καὶ οὕτω διέμεινεν 60 περίπου ἔτη συγκαιταβάσει Θεοῦ, κεκλεισμένος καὶ σταῦλος ἀλόγων ζώων, ἐν ᾧ εἰσερχόμενοι οἱ κρατοῦντες, καὶ πλείστας ἀθεμιτοουργίας ποιοῦντες, κατέστρεψαν ὅλως

11 Γιὰ τὴν Παρηγορητίσα κοίτη, Ὁρλάνδου «Ἡ Παρηγορητίσα τῆς Ἄρτης».

12 Ἡ χρονολογία αὐτὴ δὲν εἶναι ἡ σωστὴ. Ἡ Παρηγορητίσα χτιστῆκε τὸ 1282-9. Κολλάς Ὁρλάνδου ὅπου παραπάνω.

τὴν λαμπρὰν διὰ Μωσίου εἰκονογραφίαν, ἐκτὸς τὴν τοῦ μεγίστου Τρούλλου, καὶ οὕτω διέμεινε καὶ διαμένει εἰσέτι ἠκρωτηριασμένος καὶ ἀκαλλώπιστος. Ἀλλὰ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς 16 ἑκατοντ., ὡς λέγεται, περιελθὼν τὴν παλαιὰν Ἡπειρον, ἀφιχθεὶς δὲ καὶ εἰς Ἄρτιαν ἄγνωστος καὶ ὑπὸ σχῆμα Δερβίσου, ὁ Σουλτάνος Βαγιαζήτ Β' μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ, καὶ διανυκτερεύσας μετὰ τῆς δεούσης περιποιήσεως εἰς τὴν Μονὴν Κατωπαναγίας, ἀπέδωσε πρὸς τὸν τότε ἡγούμενον, μετακαλεσάμενος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, πρὸς ἀνταμοιβὴν τῶν δεξιώσεων καὶ περιποιήσεων, αὐτοκρατορικὸν Ὑψηλὸν Διάταγμα διὰ πᾶν ὃ, τι ὁ ἡγούμενος ἀπήτησε, καθάπερ καὶ τὸν Ναὸν καὶ τὰ κτήματα αὐτοῦ· ἔκτοτε οὖν εὐρίσκεται εἰς χεῖρας τῶν Ὀρθόδοξων, ἱερουργούμενος καὶ θεωρούμενος ὡς Μετόχιον τῆς Κατωπαναγίας, παρ' ἧς ἀποστέλλεται καὶ ὁ ἐφημερεύων εἰς ἱερεὺς, ἄλλοτε δὲ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν δὲ αὐτοῦ, ὡς ἐνορία θεωρουμένου, ὑπάγονται 200 περίπου οἰκίαι, ὧν αἱ πλείους εἰσὶν ἀνθρώπων τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἑκατοντ. ἀφιχθεὶς καὶ ἐν Ἄρτι, ὅτ' ἀπήρχετο εἰς Ἱερουσαλὴμ ὁ Κωνσταντινουπόλεως οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ Α' τῷ 1523 ἔτει,⁽¹³⁾ εἰσῆλθεν εἰς τὸν Ναὸν καὶ ἔψαλεν ἐν αὐτῷ ἁγιασμὸν ὡς φαίνεται γεγραμμένον καὶ σωζόμενον ἄχρι τοῦδε εἰς ἓν τῶν παραθύρων τοῦ δεξιοῦ μέρους τῶν Κατηγουμένων. Ὁ πολυπαθὴς οὗτος Ναὸς, τῷ 1821 ὑπῆρξε προμαχὼν⁽¹⁴⁾ τῶν Ὀθωμανῶν, οὓς εἶτα ἐξέβαλον οἱ γενναῖοι ὀπλαρχηγοὶ Μάρκος Βότσαρης καὶ Γεώργιος Καραϊσκάκης· ἀλλ' ἀναχωρησάντων τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν 21 Νοεμβρίου, οὐ μόνον παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ἐκδικουμένων, ἐπυρπολήθησαν τὰ τρία τέταρτα τῆς Πόλεως καὶ οἱ ἱεροὶ αὐτῆς Ναοὶ, ἀλλὰ καὶ ὁ Ναὸς οὗτος ὑπέπεσεν αὐθις εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ὀθωμανῶν, ἐφοδιασάντων αὐτὸν πλείστοις τροφίμοις καὶ πολεμοφοδίοις καὶ ἱκανῇ στρατιωτικῇ δυνάμει, διαμείνας οὕτω μέχρι τοῦ 1824, ἀλλὰ καὶ πάλιν, ἐν ἔτει 1854 Ἰαν. 23, ἄχρι τῆς 13 Ἀπριλίου ἔλαβε τὴν αὐτὴν τύχην, χρησιμεύσας ὡς ἄλλοτε προμαχὼν πάλιν τῶν Ὀθωμανῶν. Οὐ μακρὰν τούτου τοῦ Ναοῦ, οὐτινος ἢ πανάρχαιος εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, μετὰ τοσαύτας καὶ τηλικαύτας περιπετείας αὐτοῦ διεσώθη, Θεοῦ εὐδοκοῦντος περίπου τῶν 100 βημάτων, πρὸς δυσμὰς ὑπάρχει Παρεκκλήσιον τι ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Πάντων, ἀνεγερθὲν κατ' ἀρχὴν δι' ἐξόδων τῆς Μονῆς Κατωπαναγίας τῷ 1795 ἐπὶ τοῦ ἡγουμένου Ἀμβροσίου, καὶ τῷ 1821 πυρποληθὲν σὺν ἄλλοις Ναοῖς· τῷ δὲ 1847 δαπάνη αὐθις τῆς αὐτῆς Μονῆς ἐκ βάθρων ἀνηγέρθη κατὰ τοῦ ἡγουμένου Χρυσάνθου, καὶ τῷ 1848 τῇ Κυρ. τῶν ἁγίων Πάντων καθιερώθη ὑπὸ τοῦ Μητροπ. Ἱεροθέου. Ἐν τῷ περιβόλῳ τούτου εἰσὶν ἐνταφιασμένοι πλείστοι ἄγωνισταὶ ἥρωες τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἔτους 1821—1827 καὶ πολλοὶ ἐντόπιοι. Τοῦτο τὸ Παρεκκλήσιον ὑπὸ τὴν πνευματικὴν ὑποταγὴν ὑπάρχει τοῦ ἱεροῦ τῆς Παρηγορηθείσης ἀρχαίου Ναοῦ, ἐφημερευόμενον καὶ ἱερουργούμενον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἱερέως· ἐνταῦθα φέρουσιν οἱ χωρικοὶ τὰ πάσχοντα ζῶα αὐτῶν καὶ περιφέρουσι χάριν εὐλοβείας τρεῖς ἐν τῷ Ναῷ· θεοῦ δὲ χάριτι καὶ τῇ τῶν ἁγίων πρεσβείᾳ θεραπεύονται. Καὶ ταῦτα μὲν, ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν, περὶ τῶν ἐν Ἄρτι σωζομένων καὶ μὴ, ἱερῶν Ναῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

Περὶ τῶν ἐν Ἄρτι διασωθέντων ἱερῶν κειμηλίων

Α'. Ἐν τῇ ἱερᾷ τῶν ἐνδόξων Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου τῆς Μητροπόλεως ἐκκλησίᾳ σώζεται κεκοσμημένος ἀργύρῳ ὁ θαυματουργὸς δεξιὸς ποῦς τοῦ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Μερκουρίου, μετὰ τινος ἔτι δέρματος, πνέων εὐωδίαν ἀρρητον καὶ τὰς ἰάσεις ἀφθόνους παρέχων τοῖς μετὰ πίστεως καὶ εὐλαβείας αὐτῷ προσπελά-

13. Γιὰ τὸ ταξεῖδι αὐτὸ τοῦ Πατριάρχου Ἱερουλίου πολλὰ γράφτηκαν. Γάλλοι μάλιστα συγγραφεῖς ἀναφέρουν πῶς τὸ ταξεῖδι αὐτὸ σκοπὸ εἶχε τὸ πλιάτσικο... Γιατὶ ὁ ἀείμνηστος πατριάρχης ἔπαιρνε δῶρα ἀπ' τῆς ἐκκλησίας, παληγὲς εἰκόνες, χειρόγραφα ἀξίας κ.λ.π.

14. Κοίταξε Μακρυγιάννη «Ἀπομνημονεύματα» 1947 σ. 186-7.

ζουσιν ἀφιερῶθη δὲ εἰς αὐτὸν παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Ἄρτης Παρθενίου τοῦ Α' τοῦ Ἀρχιερατεύσαντος τῷ 1546.

Β'. Ἐν τῷ ἱερῷ Ναῷ τῆς ἁγίας Θεοδώρας τῆς Βασιλίδος ὑπάρχουσι τὰ ἱερὰ αὐτῆς ὁσῆ, ἐκτὸς τῆς κεφαλῆς, ἀνορυχθέντα Ἀρχιερατικῇ τοῦ Μητροπολίτου ἐπιταγῇ τῷ ἔτει 1873 Μαρτίου 20, τὰς ἰάσεις ἀφθόνους προχέοντα τοῖς εὐσεβέσιν. Ἐν τῷ αὐτῷ Ναῷ, ἐκ δεξιῶν τοῦ νάρθηκος σώζεται καὶ προσκ. νεῖται ὁ ἅγιος αὐτῆς τάφος ἤδη κενός.

Γ'. Ἐν τῷ ἱερῷ Ναῷ τῆς Παρηγορηθείσης ἢ Παρηγορητρίας, σώζεται ἡ πανάρχαιος κτητορικὴ εἰκὼν τῆς θεοτόκου, θαυματουργοῦσα καθ' ἑκάστην ἡμέραν οὐρανῶν χάριτι τῆς Μητρὸς τοῦ Θεοῦ.

Δ'. Ἐν τῷ ἱερῷ Ναῷ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων ὑπάρχει ἐν κιβωτίῳ ἡ χαριτόβρυτος κἀρα τοῦ ἀναργύρου Κοσμᾶ, τοῦ ἐξ Ἀσίας, καὶ ἕτερον κιβώτιον μετὰ ἁγίων λειψάνων Χαραλάμπους, Ἰουλίτης, Παρασκευῆς, Βίκτωρος, Μοδέστου καὶ Τρύφωνος.

Ε'. Ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τῶν Ντερμαναίων, μερίδιὰ τινα λειψάνων τοῦ ἁγίου καὶ θαυματουργοῦ Χαραλάμπους, ἁγίας Παρασκευῆς καὶ Φωτεινῆς τῆς Σαμαρείτιδος.

ΣΤ'. Ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ, ἐν ὁδῷ Βρίσεως, τῆς Κατωπαναγίας, ἐν δυσὶ κιβωτίοις, ὑπάρχουσιν ἱερὰ καὶ ἅγια λείψανα τῶν ἁγίων Χριστοφόρου, Παντελεήμονος, Τρύφωνος, Ἀντωνίου μάρτυρος ἐνὸς τῶν ἐπτὰ Παίδων, Χαραλάμπους, μέρος ἐκ τῆς σαγόνης μέθ' ἐνὸς ὁδόντος, τῆς ἐν Ἄρτῃ Βασιλίδος ἁγίας Θεοδώρας, μέρος λίθου ἐκ τοῦ Γολγοθᾶ, ἀνώνυμά τινα ἁγίων λείψανα, καὶ τίμιος Σταυρὸς ἀρχαῖος Ρωσικῆς κατασκευῆς.

Ζ'. Ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ Φανερωμένης ἐν ἀργυρᾷ θήκῃ σώζονται ἱερὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Τρύφωνος, Ἰωάννου τοῦ Ἀναργύρου, τοῦ ἐν Ἰσαυρίᾳ ἁγίου Κόνωνος, μετὰ τιμίου ἀρχαίου Σταυροῦ, Ρωσικῆς κατασκευῆς καὶ ἡ ἀργυρῶ κεκοσμημένη ἀρχαιοτάτη τῆς θεοτόκου ἁγία εἰκὼν.

Η'. Ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ Βλαχερνῶν ἡ κἀρα τοῦ ἁγίου Χριστοφόρου μετὰ τινος τμήματος λειψάνων τῆς ἁγίας Χριστίνης μετὰ τιμίου Σταυροῦ, ὁμοίας κατασκευῆς.

Θ'. Ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Θεοτοκίου ἐν ἀργυρᾷ θήκῃ, πέλει ἡ θαυματουργὸς κἀρα τοῦ ἀναργύρου ἁγίου Τρύφωνος μετὰ τμήματος ἱερῶν λειψάνων τῶν Δισμυριῶν καὶ τινων ἀνωνύμων ὁσαύτως καὶ ἐν τῇ τῶν Μελατῶν.

Ι'. Ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ Σελᾶδων ὑπάρχει μέρος τῆς ἁγίας κἀρας Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, ἐν ἀπλῷ κιβωτίῳ. Ὡσαύτως ἐν ἀργυρῷ κιβωτίῳ τμήματα 4 μαρτυρικῶν λειψάνων ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ Ῥοδιᾶς.

ΙΑ'. Ἐν τῷ εἰς χωρίον Κωστακίους Μετοχίῳ τῆς ἐν Ἀθῶνι Μονῆς τῶν Ἰβήρων, σεμνυνομένῳ ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου Πορταΐτισης, ἐν δυσὶ κιβωτίοις ἀργυροῖς, ὑπάρχουσι τὰ ἱερὰ λείψανα Προκοπίου τοῦ Δεκαπολίτου ἐκ τῆς ἁγίας αὐτοῦ κἀρας, καὶ μερίδια τῶν ἁγίων Χαραλάμπους, Μοδέστου καὶ τινων ἀνωνύμων. Εἰς Πεστιανὰ κιβώτιον ἀργυροῦν ἁγίων λειψάνων Χαραλάμπους, Τρύφωνος καὶ Μάμαντος.

ΙΒ'. Ἐν τῷ Μονιδρίῳ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων εἰς Κουμιζάδες, ἐν ἀργυρῷ κιβωτίῳ, πέλουσιν μερίδιὰ τινων ἁγίων λειψάνων Ἀνδρέου Κρήτης καὶ βραχύιατα ἁγίων Ἀναργύρων.

ΙΓ'. Ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ τῆς χερσονηζούσης Κορωνησίας σώζεται ὁ ἱερὸς τάφος τοῦ ἁγίου Ὀνουφρίου, οὐχὶ τοῦ Αἰγυπτίου, ἀλλ' ἑτέρου τοῦ κτήτορος τῆς Μονῆς ταύτης, καὶ ἡδύτατον φρέαρ, ἀνορυχθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ὀσίου ἄδηλον ἐὰν ἐν τῷ τάφῳ ὑπάρχουσι τὰ ἱερὰ ὁσῆ αὐτοῦ. Συναμά δέ ἔχει καὶ κιβώτιον ἀργυροῦν μετὰ τῶν ἁγίων λειψάνων.

ΙΔ'. Ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ τοῦ ἁγίου Γεωργίου εἰς Κωστακιοὺς ὑπάρχουσι ἐν κιβωτίῳ μερίδα τινὰ ἱερῶν λειψάνων Τρούφωνος καὶ Χαραλάμπους. Τοιαῦτα ὑπάρχουσι καὶ εἰς τὰς λοιπὰς Μονὰς Προφήτου Ἡλιοῦ, Προδρομοῦ, Κερασόβου καὶ Καστρὶ. Δυστυχῶς ὅμως ἀρχαῖα ἐπὶ μεμβράνης βιβλία, εἴτε σιγγίλια καὶ χρυσόβουλλα καὶ ἄλλα τοιαῦτα οὐχ εὐρίσκονται, καταδαπανηθέντα ὑπὸ τοῦ παιδαμάτορος χρόνου, μάλιστα ἐν τῇ τρομερᾷ ἐποχῇ τοῦ ἔτους 1821. Μόνη γὰρ ἡ ἱερὰ Μονὴ Καιωπαναγία εἶχεν εἰς τὴν κατοχὴν αὐτῆς 100 περίπου τόμους χειρογράφων ἀρχαίων ἐν μεμβράνῃ καὶ πλεῖστα ἄλλα ἀξία λόγου πράγματα, ὡς λέγεται. Ταῦτα δὲ πάντα κεκοιμημένα ὄντα ἐν ἀποκρύφῳ τόπῳ καὶ ἀνακαλυφθέντα ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν κατεκόλλησαν οἱμοὶ εἰς λεπτότατα τεμάχια. Τὴν δὲ κτητορικὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ὄψαντες ἔξω τῆς Μονῆς διέσωσαν παραλαβόντες χριστιανοὶ τινες ἐκ τῆς ἐπαρχίας Βελεγράδων· οἱ αὐτοὶ παρέλαβον καὶ δύο ἱεροὺς κώδωνας τῆς Μονῆς καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν πατρίδα, σωζομένους ἐν αὐτῇ εἰς ἐκκλησίαν τινὰ ἄχρι τοῦδε. Ταῦτα ἐν συνόψει περὶ τῶν ἱερῶν κειμηλίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

Περὶ τῶν σωζομένων Ἱερῶν Μονῶν.

Ἡ ἱερὰ Μητρόπολις τῆς Ἄρτης ἔσχε κυριαρχίαν ἄχρι τοῦ ἔτους 1881 ἐπὶ τῶν ἐξῆς ἐνοριακῶν ἱερῶν Μονῶν, ὧν ἡ θέσις καὶ ἡ ἀρχαιότης, ὡσαύτως καὶ ὁ ἀριθμὸς δεικνύεται ὡς ἀκολούθως:

Α'. Ἡ ἱερὰ Μονὴ Κατωπαναγίας¹⁵), κειμένη εἰς τὸ τμήμα ὁδῶν βρύσεως καὶ ἀπέχουσα τῆς Ἄρτης ἐν τέταρτον τῆς ὥρας, ἀνηγέρθη, ὡς προείρηται, περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΓ'. ἑκατοντ. ὑπὸ τοῦ Δεσπότη τοῦ Ἡπείρου Μιχαὴλ τοῦ Β'. ἐποπτευομένη ὑπὸ τοῦ κατὰ καιρὸν Μητροπολίτου Ἄρτης, ἧτις καὶ ἱερᾷ τοιχογραφίᾳ ἐκοσμήθη ἐν ἔτει 1716. Σεμιύνεται δὲ αὕτη ἡ Μονὴ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῶν ἐνδόξων γενεθλίων τῆς Θεοτόκου. Αὕτη πόλις καὶ δεινὰς καταδρομὰς ὑπέστη, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κατακτιήσεως τῶν μερῶν τούτων τῆς Ἡπείρου, 1443—50, ἀρπαγέντων πολλῶν αὐτῆς κτημάτων καθὰ καὶ ἀλείρων ἀρχαίων κειμηλίων. Ταύτην τὴν Μονὴν, ὡς προειρήκαμεν, ἐπεσκέφθη μετημφισμένος ὁ Σουλτάν Βαγιαζίτ ὁ Β' ὁστις ἐν τῷ ἀναχωρεῖν ἀφῆκεν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον αὐτοῦ ἱκανὴν ποσότητα χρυσῶν νομισμάτων, ἀλλ' ὁ τότε Καθηγούμενος εὐρῶν ταῦτα καὶ νομίσας ὅτι ἔλησμονήθησαν, ἔσπευσε δρομαίως, ἵνα προφθάσῃ αὐτὸν ὄπερ καὶ ἐπέτυχεν· ἀπαντήσας γὰρ αὐτὸν τρεῖς ὥρας μακρὰν τῆς Ἄρτης βορειοδυτικῶς εἰς τι χωρίον, Κουμιζάδες κλούμενον, ἀπέδωκεν αὐτῷ τὰ λησμονηθέντα χρήματα· ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ, ἐμβλέψας εἰς τὸ εὐγενές, πιστὸν καὶ ἐνάρετον τοῦ ἡθους αὐτοῦ, εὐμενῶς προσέφερε ταῦτα εἰς βοήθειαν τῆς Μονῆς, προσβιβαιώσας καὶ ἐπικυρώσας εἰς Κων/πολιν μετὰ μικρὸν μετακαλεσάμενος τὸν ἡγούμενον, δι' αὐτοκρατορικοῦ Διατάγματος, τὴν πρὸ αἰῶνων διακατοχὴν τῶν κτημάτων καὶ τὴν ἀμέσως μετάβασιν εἰς τὴν κυριότητα αὐτῆς πάντα τὰ ἐξ αὐτῆς ἀφαιρεθέντα· προσέτι καὶ Διάταγμα δέδωκεν ἵνα ἡ Μονὴ ὀρίξῃ κώμας καὶ χώρας μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ λιμένος τῆς Σαλαχώρας, εἰς ὃν ἀνηγέρθη καὶ Ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου μετὰ ὠραίων δωματίων, σωζόμενος πυρκαϊστος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1821 ἄχρι τοῦδε· εἶχε δὲ καὶ ἕτερα Παρεκκλήσια τοιαῦτα ἡ Μονὴ ἀπέχοντα τὸ ἐν τοῦ ἐτέρου ἕως 100 ἢ 200 βημάτων· οἷον τῆς ἁγίας Ἄννης, τοῦ ἁγίου Βαρθάρου, τοῦ ἁγίου Βασιλείου, τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, τοῦ ἁγίου Γεωργίου, σὺν οἷς καὶ τὸ πυρκαϊστος τῆς ἁγίας Μαρίνης εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Μονῆς Θεοδοκίου, πρότερον ὃν τῆς Μητροπόλεως ἀφιερῶ-

15. Γιά τὴν Μονὴν Κάτω Παναγίας κεῖταξ: Ἄν. Ὁρλάνδου «Βυζαντινὰ Μνημεῖα Ἄρτης» τ. Β'. 1936, σ. 70—87.

θὲν δὲ εἰς τὴν Μονὴν ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Βαρθολομαίου ἐν ἔτει 1688. Τὸ ὑψηλὸν τοίνυν τοῦτο Ἀυτοκρατορικὸν Διάταγμα τῶν ἀσυδοσιῶν καὶ προνομιῶν τῆς Μονῆς ἀφήρπασε σὺν πολλοῖς κτήμασιν αὐτῆς ὁ τύραννος τῆς Ἡπείρου Ἀλῆ Πασσᾶς, πρὸς δὲ καὶ τὰ χωρία Παρασκευῆς καὶ Κεραμάτων, τὰς ἀλυκὰς τοῦ χωρίου Παρασκευῆς καὶ τοῦ λιμένος Κόπρενας καὶ τὸ ἰχθυοτροφεῖον τοῦ Ἀγρίλου· κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1821 ἀπώλεσεν ἡ Μονὴ καὶ πᾶν ὅ, τι κινήτῳ τιμαλφὲς πρᾶγμα ἐκέκτητο, οἷον ἔγγραφα ἐκ μεμβράνης καὶ χάρτου καὶ βιβλία ἄπειρα, καὶ σήμερον δυστυχῶς ἀμοιρεῖ τούτων ὄλων. Ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τῆς Μονῆς χορηγοῦνται εἰς τὰς σχολὰς τῶν ἀρρένων καθὰ εἰς τὸ Παρθεναγωγεῖον τῆς Ἄρτης οὐ μικρὰ ποσὰ διὰ δίδακτρα. Εἰς τὴν ἱερὰν ταύτην Μονὴν προσηοτήθη ἡ πρὸ 140 περίπου ἔτων ἤτοι τῷ 1750 διαλυθεῖσα Μονὴ τῆς Ὁδηγητρίας ἢ Ζωοδόχου Πηγῆς (ξθ), οἰκοδομηθεῖσα κατὰ τὴν ἰσ' ἑκατονταετηρίδα ἐπὶ τῇ βάσει ἑρειπίου Ἐκκλησιδίου πρότερον ὄντος Ἑλληνικοῦ βωμοῦ, ὡς εἰκάζεται ἐκ τῶν γενομένων ἀνασκαφῶν κατὰ τὸ 1871—72, ἀνακαλυφθέντων κάτωθεν τοῦ Ναοῦ καὶ πολλῶν ἑλληνικῶν μνημείων μετ' ἐπιγραφῶν ἐπὶ πλακῶν, καὶ πλείστων πηλίνων σκευῶν, ὧν τινὰ μὲν πλήρη τέφρας, τινὰ δὲ κενὰ, καὶ αὐτῶν τῶν θεμελίων τοῦ ἀρχαίου φρουρίου· ἡ δὲ προσόρτησις αὕτη ἐγένετο τῷ ἔτει 1800 ὑπὸ τοῦ Ἄρτης Μητροπολίτου Ἰγνατίου τοῦ Α' ἐπὶ τῆς ἡγουμενείας Ἀμβροσίου· ἀλλ' εἶτα πυρποληθεὶς καὶ ὁ Ναὸς οὗτος τῷ 1821 καὶ ἑρείπιον λυπηρὸν γενόμενος, ἀνενεώθη, κυριαρχικῇ διαταγῇ, ἐν ἔτει 1871—72 διορθωθείσης καὶ τῆς ἀνακαλυφθείσης δεξαμενῆς, καὶ ἐνεκαινιάσθη, τῷ 1874 Ἰουνίου 30. Ἐκ τῶν ἀρχαίων τοῦ Ναοῦ τούτου δωματίων οὐδὲν ὑπάρχει εἰ μὴ ἐν τῷ περιβόλῳ μία ἀρχαία κυπάρισσος. Ἄνω τούτου τοῦ Ναοῦ, ἐπὶ τοῦ Πετροβουνίου, περίπου τῶν 100 βημάτων μακρὰν, ὑπάρχει καὶ ἕτερον ἀρχαιότατον πυρίκαυστον ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐποχῆς Μονήδιον Μετόχιον τῆς Μονῆς (ο) ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ὅπερ ἀνηγέρθη ἐκ νέου τῷ ἔτει 1805 ὑπὸ τινος Χριστιανοῦ Ἀρταίου Ἀποστόλου ἢ Νικολάου Μπαρμπούτη ὑπη-

ξθ) Ἐξω τοῦ τοίχου τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Ὁδηγητρίας ἐν Ἄρτῃ ἐτέθη πλάξ τις ἀνακαλυφθεῖσα αὐτόθι τῷ 1871 ἐν τῇ ἀνοικοδομῇ τοῦ Ναοῦ ἔχουσα δύο ὀνόματα κεχαραγμένα γυναικῶν ΚΛΕΩ, ΑΡΧΕΙΑ, ὡσαύτως ἀνεκαλύφθησαν μετὰ πολλῶν ἄλλων πλακῶν καὶ πηλίνων σκευῶν καὶ ἕτεροι δύο πλάκες ἐν τῇ προαυλῇ τοῦ Ναοῦ ἔχουσαι κεχαραγμένα: ἡ μὲν ΑΒ·ΜΟΝΟΑ, ἡ δὲ ΔΗΝΑ, ΑΠΟΛΟΔΩΡΟΣ, ΚΛΕΟΙ ΕΙΩΝ ΜΕΝΕΟΣ, αἵτινες σῶζονται ἐν τινι ἰδιωτικῇ οἰκίᾳ κατὰ τὴν συνοικίαν Παρηγορηθείσης. Κατὰ δὲ τὸ πρῶτον ἔτος 1883 Μαρτίου 10' ἀνεκαλύφθησαν αὐτόθι πλέον δύο ἀρχαῖοι τάφοι, ἐντὸς τῶν ὁποίων εὐρέθησαν πηλινὰ ἀγγεῖα πλήρη τέφρας μετὰ μικρῶν τεμαχίων ὀστέων καὶ μικρῶν θακροδοχείων, ἀμα καὶ τέσσαρες λίθιναι πλάκες ἐπιγραφᾶς φέρουσαι τὰς ἐπομένας.

ΠΙΣΤΙ ΕΛΔΙΣ ΔΑΜΙΟΙ ΑΠΟΛΟΔΩΡΟΣ ΔΑΜΙΣ
ΔΗΝΑ ΔΗΜΟΦΙΛΟΣ

αἵτινες διατηροῦνται ἐν τῷ Ναῷ.

Ο) ΣΙΓΓΙΑΙΩΔΕΣ. «Περὶ ἐνώσεως τῆς πάλαι ἱερᾶς Μονῆς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων μετὰ τῆς ἱερᾶς Μονῆς Κατωπαναγίας». Καλὸν μὲν ἐστὶ καὶ θεοφιλὲς καὶ θεάρεστον ἔργον, τὸ ἀνεγείρειν, καὶ ἀνακτιῆσαι θεοὺς καὶ ἱεροὺς Ναοὺς τε καὶ Μοναστήρια, καὶ ἐνδειξίην ἔχει τῆς εὐσεβείας τῶν ἀνεγειρόντων· κάλλιον δὲ τυγχάνει καὶ ἀναγκασιότατον τούτου, τὸ συνιστᾶν τὰ προγεγονότα, καὶ διατηρεῖν, καὶ φυλάττειν αὐτὰ καὶ φροντίζειν τῆς διηγενοῦς ἐκστάσεως, συνίστανται δὲ θεοὶ ναοὶ, καὶ ἕτεροι μὲν ἀναθήμασι παντοίοις, καὶ ἀφιερῶμασι κινήτοις τε καὶ ἀκινήτοις, εἰς δὲ τούτων ἀπάντων ἐπενοήθη καὶ φαίνεται θεῶς σκοπὸς καὶ αὐτὸς, ὅταν τι τῶν εὐρισκομένων Μονοδρίων ἐνδεῶς ἔχον εὐρίσκειται, καὶ ἀπορίᾳ πολλῇ συνέχεται, μὴ δυνάμενον ἐφ' αὐτοῦ μόνου κυβερνασθαι καὶ διοικεῖσθαι, προστεθεῖη καὶ ἀναγκαίως ὑποταγεῖη ἑτέρᾳ ἰσχυροτέρᾳ καὶ εὐπορωτέρᾳ Μονῇ. Τότε καὶ γὰρ ἑτέρα τῇ ἑτέρᾳ στηριζομένη καὶ βοηθουμένη, πάσης ἀπολαύει τῆς ἀσφαλείας, καὶ περισώζεται διαμένουσα. Ἐπειδὴ τοίνυν τῆς ἡμετέρας Μετρίστητος συνοδικῆς προκαθημένης, συνεδριαζόντων αὐτῇ καὶ τῶν παρατυχόντων ἱερωτάτων Ἀρχιερέων, καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἐνεφανίσθησαν Γράμματα τοῦ τε ἱερωτάτου Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης, ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Αἰτωλίας τοῦ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Κύρ Γαβριὴλ καὶ τῶν ἐντιμ. αὐτοῦ Κληρικῶν, καὶ χρησίμων ἀρχόντων, ἐν οἷς φαίνεται ὅτι οἰκειοθελῶς τε καὶ ἀβιάστως παραγενόμενοι οἱ ἐν τῷ σεβασμίῳ Μοναστηρίῳ τῶν ἁγίων Ἀ-

ρέτου τῆς Μονῆς καὶ κατεστράφη τῷ 1821 ἔτει, ὡς προείρηται. Ἐκ τῆς ἱε-
ραίας ταύτης Μονῆς, εἰς θέσιν καλουμένην κοινῶς «Στὰ Ἑλληνικά λιθάρια», ἀπέ-
χουσαν περίπου τῶν 10 λεπτῶν ἐκ τῆς Μονῆς πρὸς τὸ ἀρχιεπισκοπικὸν μέρος
αὐτῆς, ὑπάρχουσι λίθοι τινὲς πελώριοι ἀνευ ἀσβέστου. τί δὲ εἶχον ἐνταῦθα οἱ προ-
πάτορες ἡμῶν; οὐδεὶς γινώσκει, ὡς μὴ γενομένης ποτὲ ἀνασκαφῆς ἐν τῇ θέσει
ταύτῃ.

Εἰς τὴν Μονὴν ταύτην ὑπῆρξαν ἡγούμενοι γνωστοὶ τῷ
1604 Ἱερεμίας
1736 Παρθένιος
1776 Χρῦσανθος
1814 Δανιὴλ

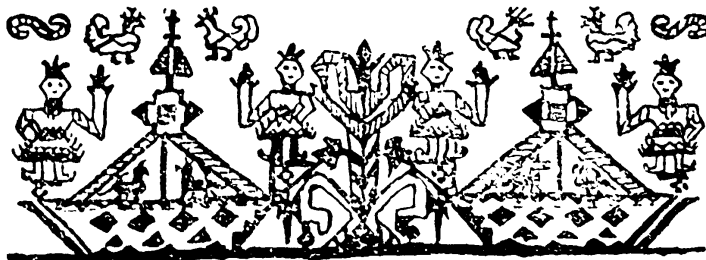
1716 Ἰωάσαφ
1750 Παΐσιος
1780 Ἀμβρόσιος
1824 Ἀνθιμος

(Συνεχίζεται)

ποστόλων ἐνασκούμενοι δαιμόνιοι πατέρες, ὁ δὲ ἐν Μο-
ναχοῖς κῦρ Χρ. στόφορος, καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν συμμαστών, ἀδελφῶν, γνῶμη καὶ τοῦ κατὰ τό-
πον Ἀρχιερέως, τοῦ προειρημένου, καὶ τῶν λοιπῶν ἀνέθεντο καὶ ἀφιέρωσαν τῇ Βασιλικῇ
καὶ θεῖᾳ Πατριαρχικῇ Μονῇ τῇ ἐν τῇ ὁδοῦ τῆς Βρύσεως, τῇ ἐπ' ὀνόματι τιμωμένη τῆς Ὑπερα-
γίας ἡμῶν Θεοτόκου, τὸ αὐτὸ Μονῆριον αὐτῶν τῶν ἁγίων ἐνδόξων Ἀποστόλων καὶ παρέδω-
καν πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, καὶ ἐφορίαν, καὶ διοίκησιν τῷ Ὁσιωτάτῳ Καθηγουμένῳ αὐτῆς,
ἱερομονάχῳ καὶ Πνευματικῷ κῦρ Ἱερεμῖα, ἵνα ὑπάρχῃ ἀφιερωμένον μετὰ πάντων τῶν χωραφι-
ων αὐτοῦ, ἀμπελίων καὶ λοιπῶν δένδρων ἐλαιῶν, ἱερῶν σκευῶν, καὶ ἄλλων ὧν ἕως τὴν σήμε-
ρον ἐκτήσατο, καὶ ὡς μετόχιον αὐτῆς ἐξουσιάζεται ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς ἡγουμένων, καὶ τῶν
ἄλλων γερόντων αὐτῆς, οἵτινες καὶ ὀφείλουσι τιθεῖναι ἱερομόναχον ἕνα ἐκ τῶν τῆς θεῖας Μο-
νῆς ταύτης, τῆς ἐν τῇ ὁδοῦ τῆς Βρύσεως εἰς τὸ Μονῆριον αὐτὸ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ὥστε μνη-
μονεῦναι τὴν διηγετικὴν τῶν παλαιῶν αὐτοῦ κτητόρων, καὶ ἐπιμελεῖσθαι καὶ φροντίζειν αὐτοῦ, οἵ-
α δὲ μετοχίου αὐτῶν τυγχάνοντος, καὶ πάντα ποιεῖν εἰς αὔξησιν τοῦ Ναοῦ, καὶ βελτίωσιν, καὶ
ἐπειδὴ ἠξιώθημεν καὶ ἡμεῖς διὰ γράμματος ἡμετέρου ἐπιβεβαιῶσαι ταῦτα τούτου χάριν γρά-
φοντος ἀποφαινόμεθα ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι Συνοδικῶς, ἵνα τὰ ἄνωτέρω γραφέντα πάντα ἔχουσι
τὸ κῦρος καὶ βῆβαιον καὶ ἀμετάτρεπτον, καὶ αὐτὸ τὸ Μονῆριον τῶν ἁγίων Ἀποστόλων μετὰ
πάντων ὧν ἔχει κτημάτων, κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, εὐρίσκηται, καὶ ὀνομάζεται Μετόχιον τῆς
Πατριαρχικῆς καὶ σταυροπηγιακῆς Μονῆς, τῆς ἐν τῇ ὁδοῦ τῆς Βρύσεως, ἀπολαῦον τῆς αὐτῆς
ἀδουλωσίας, καὶ ἐλευθερίας, ἣν ἔχει καὶ τὸ Πατριαρχικὸν σταυροπήγιον, ἐκτὸς τοῦ μνημοσύ-
νι τοῦ Ἀρχιερέως, παρ' οὐδενὸς προσώπου καταπατούμενον ὄλωρ, δὲ ταῦτα ὀφέποτε ἀνατρέ-
ψαι τολμήσας καὶ θελήσας ζητῆσαι τι παρ' αὐτοῦ ἢ ἰδιοποιήσασθαι πολὺ ἢ ὀλίγον ἐκ τῶν
κτημάτων αὐτοῦ, ἀφωρισμένος ἕστω ἀπὸ Κυρίου Παντοκράτορος καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώ-
ρητος καὶ ἄλυτος μετὰ θάνατον καὶ λόγον δώσει Θεῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὀφειλόντων
καὶ τῶν ἐκ τῆς Μονῆς ταύτης τῆς Παναγίας, πέμπειν ἱερομόναχον ἕνα τοῦ ψάλλειν ἐν αὐτῷ
τῷ Ναῷ τῶν ἁγ. Ἀποστόλων, καὶ ἐφορᾶν αὐτὸν τε, καὶ τὰ αὐτοῦ κτήματα πάντα εἰς τὸ διηγε-
τικὸν ἐπὶ γὰρ τούτῳ ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν Μετριοτήτος γράμμα, καὶ ἐπεδόθη τῇ αὐ-
τῇ θεῖᾳ Μονῇ τῇ ἐν ὁδοῦ τῆς Βρύσεως εἰς διηγετικὴν τὴν ἀσφάλειαν.

Ἐν ἔτει Ζριβ (1104) Ἰνδικτιῶνος β'ας

† Οἰκουμηνικός Πατριάρχης Ῥαφαήλ Β'
ὁ ἀπὸ Μηθύμνης

Ο "ΧΑΛΑΣΜΟΣ," ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ ΤΟΥ 1821

Κατά τήν διάρκειά τῆς, κάτω ἀπό τήν ἀνώτατη ἡγεσία τοῦ Χουρσὶτ καὶ μὲ συμμετοχὴ τριάντα καὶ πλέον Βεζυράδων καὶ Πασιάδων διαμάχης τῶν Σουλτανικῶν στρατευμάτων μὲ τοὺς Ἀρβανῆτες καὶ τοὺς Λιάπηδες τοῦ Ἀλῆ—Πασιά Τεπελενλῆ, τὸ Νησί τῶν Γιαννίνων, ἔγινε ὅπως ἄλλως τε ἦταν καὶ φυσικὸ, πεδίο ἀνταγωνισμοῦ μετὰ τῶν διαμαχόμενων, καὶ διαδοχῆς συγκρούσεων, ἀποβάσεων, σκληρῶν μαχῶν καὶ στρατιωτικῆς ἐπιβολῆς. Τέτοιο στρατηγικὸ τῆς Λίμνης τῶν Γιαννίνων σημεῖο πρὸ αὐτὸ κατέχει —προγεφύρωμα γιὰ τὴν προσβολὴ καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ Κάστρου τους, μέγα σὲ ὅποιο εἶχε τελικὰ ἀναγκαστῆ νὰ καταφύγῃ, καὶ, ἀμυνόμενος πιά, νὰ κλειστῆ ὁ Ἀλῆς—τὸ Νησί, ἦταν ἀναπόφευκτο νὰ υἱοσταθῆ αὐτὸ κι' οἱ κάτοικοι του, τίς ἀγωνίες καὶ τίς συμφορὰς πρὸ φέρνουν πίσω τους οἱ πολεμικὲς περιπέτειες.

Ἡ Λίμνη τῶν Γιαννίνων, ἔγινε τότε τὸ πεδίο ἀλληλοδιαδεχόμενων ναυμαχιῶν⁽¹⁾, στίς ὁποῖες μάλιστα πῆραν μέρος, ὄχι μόνον τὰ συνειθισμένα τῆς ἐποχῆς, μικρὰ τῶν Νησιωτῶν κατὰ κίμα, ἀλλὰ καὶ Ὑδραῖκα ἀκόμα, κι' ἄλλα καράβια⁽²⁾ μεταφερμένα σύστωμα ἀπὸ τίς μακρυνὲς πατρίδες τους.

«Πολέμαγαν στὴ Λίμνη,

γράφει, τόσο χαρακτηριστικὰ στὴ τρισχιλιόστιχη σχεδὸν, ἑμμετρῆ «Ἱστορία(του) τοῦ Βεζύρ Ἀλῆ Πασιά», ὁ Ἰωαννῆτες στιχοπλόκος τῆς δευτέρας δεκαετηρίδας τοῦ 19ου αἰῶνα Κωνσταντῖνος Διαμάντου Τζουκαλάς, ⁽³⁾

βαροῦσαν τὸ νησί,

κι' ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος κι' ἀπ' ἄλλο περισσοί

Εἶχε σὲ μετὰξὺ—ἐννιά περίπου μῆνες μετὰ τὴν ἐπικήρυξιν τοῦ Ἀλῆ—κηρυχτῆ ἢ Ἑλλ. ἐπανάστασι. κι' ὁ πόλεμος στίς Γιαννιώτικες περιοχάς, βρισκόταν στὴν ἀκμὴ του. Μόλις ὑπερὰ σχεδὸν ἀπὸ ἄλλους δέκα, ἐπρόκειτο νὰ παιχτῆ ἢ

1. Γιά ὅλα αὐτὰ, δὲς καὶ Δ. Σ α λ α μ α γ κ α, «Περίπατοι στὰ Γιάννινα». Γιάννινα 1956 σειρά β' σ. 18 καὶ ἐπ.

2. Δὲς γι' αὐτὸ, στὴν «Ἱστορία τοῦ βεζύρ Ἀλῆ Πασιά Τεπελενλῆ», τοῦ Κων/νου Διαμάντου Τζουκαλά, τὴ δημοσιευμένην στὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ» τοῦ 1934, στίχ. 1170 καὶ ἐπ. 1307 καὶ ἐπ. (Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτῆ, σημειώνουμε ἐδῶ, ὅτι ἡ ἀριθμηση τῶν στίχων αὐτοῦ τοῦ ἔπους, εἶναι λανθασμένη: ἔχουν γίνῃ δυὸ ἀριθμητικὲς μεταπηδήσεις: ἀπὸ τὸ 2095, σὲ 3000 κι' ἀπὸ τὸ 3095, σὲ 4.000. Ἔτσι, οἱ στίχοι, ἀπὸ 2409 πρὸς εἶναι στὴν πραγματικότητα, ἀριθμοῦνται σφαλῆρὰ, σὲ 4209). Οἱ σωζόμενοι πάντως. Ἀπὸ τὸ χειρόγραφο τοῦ ἔπους, λείπουν (σελ. 7 καὶ 16), 28 στίχοι ἀρχῆ καὶ 2 μετὰ τὸ στίχο 333, σελίδες 335 μετὰ τὴν ἀφαίρεση δηλ. δυὸ σελ. ἐξώφυλλου, καὶ ὑπολογίζονται πρὸς 24 στίχους τὴ σελίδα, οἱ μὴ διασωθέντες στίχοι, ἀνέρχονται περίπου σὲ 696 ἔτσι, πρὸς τὸ σύνολο τῶν στίχων τοῦ ἔπους Τζουκαλά, προσεγγίζει τοὺς 3106 στίχους.

3. Γιά τὴν οἰκογένειαν Τζουκαλά, δὲς Β. Κου γ έ α. Τὸ Ἡπειρ. Ἀρχεῖον Σταύρου Ἰωάννου, στὰ «Ἡπειρωτ. Χρονικὰ» 1939, σελ. 32 καὶ ἐπ. καὶ 1933, σελ. 64 καὶ ἐπ. Γιά τὸν Κων/τινο Τζουκαλά, δὲς καὶ 1939, σελ. 279.

τελευταία πράξη του φρεβρου ἐκείνου δράματος.

Τὴν ἐποχὴ αὐτῇ, ὁ καινευριοφερμένος στὸ Σουλτανικὸ στρατόπεδο Χουρσὴ, εἶχεν ἀρχίσει νὰ κόβῃ δριου τοῦ λάχαινε, χριστιανικὰ κεφάλια, γιὰ νὰ τρομοκρατήσῃ, σίγουρα, τὸ ἀμιγῆς σχεδὸν χριστιανικὸ στοιχείο ποῦ τὸν περιέβαλε.

Τοῦ φέρνουν ἀπὸ τοὺς Δραμεσιοὺς, (4)

Τοὺς κόβει τὰ κεφάλια, ἀνθρώπους περισσοὺς·

Τοῦ ἔφεραν καὶ ἄλλους, τοὺς ἔκοψε κι' αὐτοὺς.

Π' Ἀθήνα, ἀπὸ Θήβα ρωμαίους ἀρκετοὺς.

Καὶ κάνει τοιμασίαν, νησι νὰ πολεμᾷ.

Ὅμως, καθὼς ἡ Ἐπανάσταση ἀπλώνεται καὶ στὴ Ρούμελη, οἱ ὑπόδουλο ρωμιοὶ, ἔπιασαν τώρα κι' αὐτοὶ, γιὰ ἀντίποινα, δριου κι' ἄταν τοὺς βολοῦσε, «χαλντούπους» — ὅπως ὁ στιχοπλόκος περιφρονητικὰ ὀνοματίζει τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Ἀνατολίτες τοῦ Χουρσὴ — καὶ τοὺς ἔκοβαν κι' αὐτοὶ μὲ τὴ σειρά τους τὰ κεφάλια.

Τὶ στάση εἶχαν, κατὰ τὸ ζῆλοσημα αὐτὸ, κρατήσῃ οἱ Νησιῶτες καὶ τὰ καίκια τους; Ἐχθρικὴ τάχα κατὰ τῶν Σουλτανικῶν, ἀτυμπαθοὺς πρὸς αὐτοὺς οὐδετερότητας, ἢ καιροσκοπικὴ, ἀκριβῶς, δὲν τὸ ξέρουμε. Ἀπὸ δρια μδλα ταῦτα θὰ ἰδῶμε προχωρῶντας, οἱ Νησιῶτες, βοηθοῦσαν φαίνεται, ὅσο μπορούσαν τὸν πολιορκημένο Ἀλῆ, Ἰσαμε τοῦλάχιστο ποῦ νὰ ξεκαθάριζε, μιὰ κάποια δριστικώτερη κατάσταση πραγμάτων.

Ὅπως ἄλλως τε φαίνεται ἀπὸ ἔγγραφο τοῦ Ἀρχείου τοῦ Σταύρου Ἰωάννη(5), ὁ Ἀλῆς, εἶχε — πρὶν πάντως ἀπὸ τὸν πόλεμο — χρησιμοποιήσῃ τὸ Νησι — «Πέρα», γιὰ τοὺς Γιαννιώτες — γιὰ ἔναποθήκευση καὶ κρύψιμο(6) — ἄν ὄχι καὶ τίποτε ἄλλου, πιδ βαρύτιμου — μαπαρούτης καὶ πολεμοφόδιων (τζουπχανέ), ποῦ ὁμως ἔσπευσε νὰ τὸ μεταφέρει — μὲ τὰ νησιώτικα βέβαια καίκια — στὰ Γιάννινα, εὐθὺς ἀπὸ τίς πρῶτες μέρες τῆς μὲ τὸ Σουλτάνο σύρραξῆς του. Ὁ Χουρσὴ λοιπόν, εἶναι πιθανὸ νὰ εἶχε φροντίσει νὰ συμμαζέψῃ καὶ περιορίσῃ — ἀσκῶντας καὶ ἔλεγχον — ὅλα τὰ καίκια τῆς περιοχῆς τῆς Λίμνης.

Καὶ ταυτόχρονα,

«ἔπιασαν καὶ νησιώτας τοὺς πῆγαν παρευθὺς·

Χουρσὴ πασιᾶς προσταῶει γιὰ νὰ κοπῆ καθεὶς»

4. Τῆς Λάκας Σουλιοῦ· σήμερα, περιφέρεια Λωδῶνης.

5. Πατέρα τοῦ Γεώργιου Σταύρου. Γι' αὐτοὺς, δὲς περισσότερα, στὸ Ἑπειρ, Ἀρχεῖον Σταύρου Ἰωάννου (ὄπου σὴν ὑποσ. 3), καὶ Νύση Μεταξᾶ Μεσσηνέση «Γεώργιος Σταῦρος καὶ Ἐθνικὴ Τράπεζα» Ἀθήνα 1956.

Τὸ Ἰωάννου, γιὰ τὸ Σταῦρο, καὶ τὸ Σταύρου γιὰ τὸ Γεώργιο, δὲν εἶναι ἐπώνυμα, ὅπως τὰ ἐννοοῦμε σήμερα, ἀλλὰ πατρῶνυμα· ὀνόματα δηλ. πατρὸς: ὁ Σταῦρος ὁ γυιὸς τοῦ Ἰωάννου· ὁ Γεώργιος, ὁ γυιὸς τοῦ Σταύρου. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο τότε προσδιόριζαν καὶ ἄλλους πολλοὺς, καὶ θὰ τοὺς συναντήσουμε ἀργότερα· π.χ. ὁ Πάνος, Θεοδοσίον· ὁ Δημήτριος, Ἀθανασίον· ὁ Νικόλαος Μίχον· ὁ Χριστόδουλος, Εὐθυμίου· Ἐπώνυμα εἶχαν κοί τότε. π.χ. Μελάς, Μπέροκος, Μαστραπᾶς, Τζατζουμάς κ.τ.π. Ἐπώνυμο εἶχε καὶ ὁ Σταῦρος Ἰωάννου: Τσαπαλαμός, τῆς σελ. 29. Τζαπαλάμος τῆς σελ. 53 (ἔγγραφο 12 τοῦ 1813). Ζαπαλαμός, τῆς σελ. 110 (ἔγγραφο 120 τοῦ 1820) τοῦ Ἑπειρωτ. Ἀρχείου Σταύρου Ἰωάννου (γιὰ τὸ ὄποιο, ἡ ὑποσ. 3). Τζαπαλάμος, θὰ πῆ σκαλιστής. Το ζαπαλαμάκστα τούρκικα, σημαίνει, σκάφτω ἐπιπόλαια, ἀπάνου — ἀπάνου, μὲ δικέλι, σκαλιστήρι· σκαλίζω. Κι' ἔτσι, ὅπως συμπεραίνεται, κι' ὁ Σταῦρος, καθὼς κι' ὁ γυιὸς του· Ἐπώνυμο, Τσαπαλαμάς, κατάγονται πιθανότατα κι' αὐτοὶ, ἀπὸ τὴν τριμυλοῖκο γένεια τοῦ δουλευτῆ τῆς γῆς, ποῦ τόσους καὶ τόσους μεγάλους Ἑπειρωτῆς μέχρι σήμερα μᾶς ἔδωσε.

6. Δὲς Ἑπειρ. Ἀρχεῖον Σταύρου Ἰωάννου (ὄπου σὴν ὑποσ. 3) σελ. 119 καὶ 120 ἔγγραφο 139 καὶ 141.

Ὁ Χουρσέτι, ἦταν δυναμικός, ἀποφασιστικός καὶ σκληρός· ἀλλὰ ταυτόχρονα, καὶ πολὺ πονηρός.⁽⁷⁾ Τρομοκρατημένοι τῶρα ἀπ' αὐτὲς τὲς προσταγές, οἱ Νησιῶτες, παρουσιάζονται στὸ Δράμαλη καὶ προσφέρονται «νά (παρα)ξώσουν»⁽⁸⁾ στοὺς Σουλτανικοὺς τὸ Νησί, ποῦ, στὸ μεταξὺ, ἦταν κατελιγμένο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἀλλή.

Διενεργεῖται λοιπὸν τότε ἐκεῖ ἀπόβαση—εἶχαν μάλιστα μεταφερθεῖ ἀπὸ τὰ Γιάννινα καὶ εἰδικότερα, ἀπὸ τὸν περίβολο τοῦ σπητιοῦ τοῦ Σταύρου Ἰωάννη (πατέρα τοῦ Γεώργιου Σταύρου), ποῦ εἶχε μεταβληθῆ σὲ «Τόπ-χανέ»⁽⁹⁾, δυὸ τόπια⁽¹⁰⁾ καὶ δυὸ χαβάνια,⁽¹¹⁾ ἀπὸ τὰ «μεγάλα» καὶ τὰ δυὰ— καὶ γινόταν ἐκεῖ, τρομερές συγκρούσεις.

Οἱ Ἀλβανοὶ ἀρχίζουν ἔστονες ἀντεπιθετικὲς ἐπιχειρήσεις, κι' εἶχαν μάλιστα κατορθώσει νὰ ρίξουν στὴ λίμνη τοὺς ἐπιτιθέμενους - Χαλντούπους, ὅταν καινούργιες ἐπικουρίες ἀπὸ τὰ Γιάννινα ἀναχαιτίζουν τοὺς ἀντεπιτιθέμενους, καὶ τοὺς ἀνιγκάζουν νὰ καταφύγουν κί νὰ κλειστοῦν στὸ Μοναστήρι τοῦ Ἁγ. Λιά. Κατὰ τὲς τρομερές αὐτὲς συγκρούσεις,

«σκλαδώνουν τοὺς Νησιῶτες, μαζῆ καὶ ὄσους ἀπὸ τοὺς Γιαννιώτες εἶχαν ἐκεῖ γιὰ ἀσφάλεια καὶ διαμονή— τὰ Γιάννινα, εἶχαν πιά καῖ, ἀπὸ τὸν Αὐγούστο τοῦ 1820—καταφύγει,

ἄνδρες τε καὶ παιδιὰ
μαννάδες ποῦ βαστούσαν στὰ χέρια τὰ παιδιὰ
γυναῖκας καὶ κορίτσια, παπάδες τοὺς φτωχοὺς,
καὶ ὄλους τοὺς ἡγουμένους καὶ ἱερομοναχοὺς».

Ταυτόχρονα, ἐπακουλοῦθησε γενικὴ λεηλασία:—καζάνια καὶ σινιά· σαγάνια, τετζερέδες, δύχτια καὶ δειχνιά⁽¹²⁾ παπλώματα, σελτέδες,⁽¹³⁾ στρωσίδια· γιάμπολες⁽¹⁴⁾ καὶ καρπέτες⁽¹⁵⁾ καὶ σκύκια⁽¹⁶⁾, σεπέτια⁽¹⁷⁾ καὶ σεντούκια⁽¹⁸⁾ καὶ κασέλες⁽¹⁹⁾, ποῦ ἦταν γεμάτες μὲ διάφορες φορεσιές, τίποτα δὲν εἶχαν ἀφήσει ἀλαφυραγώγητο· ἀκόμα καί,

«ἔγδυσαν τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ἔπαιρναν κι' αὐτὰ
ποῦ ἦσαν φορεμένοι·

καὶ τζ' ἔσερναν δυνατὰ.»
«μβῆκαν στὰ μοναστήρια λιμούριαζαν κι' αὐτὰ
κάνουν τῶν ἡγουμένων τυράγνια δυνατὰ
διὰ νὰ μαρτυρήσουν γιὰ γρόσια καὶ φλωριά

7. Δὲς γι' αὐτὸ, Δ. Σ α λ α μ á γ κ α «Περὶ πατοὶ στὰ Γιάννινα», ὅπου στὴν ὑποσ. 1, σελ 78.

8. Ἡπειρ. Ἀρχεῖον Σταύρου Ἰωάννου (ὅπου στὴν ὑποσ. 3), στιχ. 1260 καὶ ἐπ. Ὅα μπορούσαν π.χ. νὰ τοὺς ὀδηγήσουν μὲ τὰ καϊκία τους ἐπὶ κρυφὰ περάσματα τῆς καλαμιάς· νὰ ἐνεργοῦν κατασκοπεῖα, καὶ παρόμοια.

9. Λέξη Τούρκικη = τηλεβολοστάσιο.

10. Λέξη τούρκικη = τηλεβόλο, κανόνι.

11. Λέξη τούρκικη. χα β á ν = τὸ γουδί, ἐδῶ, πιθανόν, εἶδος ὄλμου, ποῦ τὸ σχῆμα του, ἔμοιαζε μὲ γουδί.

12. Κατὰ τὸ λεξιλόγιό τοῦ Φ. Σε γ κ ο ὑ ν η, ποῦ ἔδωσε στὴ δημοσιότητα τὸ στιχοῦργημα τοῦ Κ. Τζουκαλά, (γιὰ τὸ ὁποῖο στὴν ὑποσ. 2), τὸ καταχωρημένο στὲς σελ. 73 κί ἐπ. 76 κί ἐπ. τῶν «Ἡπειρωτ. χρονικῶν» τοῦ 1934, δίχτια μεγάλα.

13. Λέξη τούρκικη = εἶδος στρωσιδίου γιὰ μπάσια.

14. Μάλλινα σκεπάσματα ἢ στρωσίδια πηχτόπλεκτα, συνήθως κροστοτά.

15. Τάπης, χαλί.

16. Ἄγνωστος στὸν ὑποφαινόμενο ἔγγραφο.

17. 18, 19, Διάφορων εἰδῶν κιβώτια γιὰ φύλαξη ρουχισμοῦ καὶ στρωσιδίων.

ἄν ἔχωσι κρυμμένα (20) εἰς σὲ καμμιὰ μεριά».

Καὶ ἔτσι, φελόνια καὶ ἱερά, γρόσια, δυσκοπότητα, στιχάρια, πετραχήλια, καὶ βαγγέλια, παίρνουν τὸ δρόμο τῆς λεηλασίας.

Καὶ τοὺς ἀνθρώπους,

«ὡσάν ἀρνία νὰ τοὺς τραβήγουν,
ἔδωθε, κείθε, νὰ ὑπάγουν».

Σηκώθηκαν ὁμως στὸ ποδάρι οἱ ἔξω ἀπὸ τὸ Κάστρο Τουρκογιαννιώτες καὶ ἰδιαίτερα, στὸν Ἀσήμ-μπεῦ (21) οἱ Νησιῶτες νὰ τὸ ξέρουν χάρη. Σηκώνεται αὐτὸς καὶ παρουσιάζεται στὸ Χουρσήτ,

«πολλοὺς ῥιτζιάδες ἀρχίζει, κάνει,
καὶ τοὺς νησιώτας ἐλευθερώνει
καὶ τοὺς κουρσάρους, (22) ὅλους πληρώνει».

Τοὺς ἔτσι ξαγορασμένους,

«εἰς τοῦ Μπαρδάκη (23) τοὺς συμμαζώνει
καὶ τῶν ῥωμαίων (24) τσ' ἀφιερώνει,
καὶ τοὺς προστάζει γιὰ νὰ καθήσουν
στ' ἀρχιμανδρεῖον νὰ ξενυχτίσουν».

Αὐτὰ τὰ περιστατικά διασώζει μὲ μιὰ «ἐνθύμηση» (25) τοῦ στὸ Ἱερό Εὐαγγέλιο τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀη-Γιάννη τοῦ Προδρόμου, —λίγο ἀνατολικώτερα ἀπὸ τὸ Μοναστήρι τοῦ Ἀη-Παντελεήμονα (σὲ ἔκδοση Βενετίας, 1844, ἐν τῇ τυπογραφίᾳ Πάνου Θεοδοσίου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων) κι' ὁ Ἠγούμενος Ἀνανίας (26). Μὲ τὴν λιτὴ κι' ἐπιγραμματικὴ του ἔκφραση, ἀπομνημονεύει ἐκεῖ τὸ χαλασμό, σὲ λίγες μὲν γραμμές, πὺν ὁμως, στὸ διαβασμὰ τους, αἰσθάνεσαι ὅλη του τὴν τραγικότητα.

«απριλιου 30 1821» εσπλαβοθη το νησι εξειας του Αλη πασα και εχαλασαν τα μοναστηρια εκ θεμεληρον και εκαψαν (27) καλογερους και ελεηλατησαν τα ιερα σκεβη τον εκλησηον ολα και με τοπηα κουμπαραδες (28) μας εβαρουσαν απο περα απο στρουνη (29) και σκλαβους μας πηραν και μας εξαγορασαν πησο ο ρασητ πασιας απο εκατονπεννηντα γροσια τον ανθρωπον και μας αφισεν εδιακονεβομαν ης τις χωρες και μεναν χρονον παλην γηρησσαμαν εις τα μοναστηρια και βαλαμαν νεαν καταστασιν απο καθε τη σε νεα κητηορις και εστω εις ενθυμησιν».

«Ανανιας ηγουμενος παντελεημον και τον προδρομον εγραφα ευχεστε αδελφοι και μη καταραστε»

(Σ υ ν ε χ ί ζ ε τ α ι)

20 Δὲν εἶναι ἀπίθανο, ὁ Χουρσήτ, νὰ εἶχε πληροφορίες ἢ καὶ ἀπλῶς νὰ ὑποπιεῦσταν ὅτι στὸ Νησί, μαζὺ μὲ τὰ πυρομαχικά, μπορεῖ νὰ ἦταν κρυμμένοι ἀπὸ τὸν Ἀλῆ καὶ θύσαν-ροί του.

21 Δὲς στιχούργημα Τζουκαλά, «Ἡπειρ. Χρονικά» 1934, σελ. 43 καὶ 44, σιχ. 592 καὶ 1867. Ὁ Ἀσήμ-μπεῦ, ἦταν σημαντικὴ προσωπικότητα καὶ γόνος τῆς Τουρκογιαννιώτικης Δυναστείας τῶν Ἀσλανιδῶν (δὲς γι' αὐτὴν, Δ. Σαλαμάγκα. «Περίπατοι στὰ Γιάννινα» ὅπου στὴν ὑπόσ. 1, σειρὰ β', σελ. 49 καὶ ἐπ.). Ὅταν στὰ 1788, ὁ Ἀλῆς ἐπιχείρησε μιὰ αἰφνιδιαστικὴ ἐπίθεση κατὰ τῶν Γιαννίνων καὶ ἐπακολούθησε συμπλοκὴ, ἢ ἀρχηγία τῶν στρατευμάτων τῆς πόλης, εἶχε ἀνατεθῆ στὸν Ἀσήμ-μπεῦ. Ὁ Ἀσήμ ἦταν γενναῖος, δραστήριος, εὐφυῆς καὶ βαθυπλούτος, (δὲς σχετ. καὶ Δ α μ π ρ ἰ δ η, Ἀλῆ Πασῆς, Κουρνεϊακά, σελ. 17, καὶ Ζαγορειακά σελ. 28.

22 «Κουρσάρου» ἦταν ἐδῶ οἱ στὸ στίχο 1336 τοῦ στιχουργήματος Τζουκαλά μνημονεύμενοι, (τόσο οἱ) χαλκτοῦποι, (ὅσο καὶ ἡ) Διαπουριά. Φαίνεται, ἦταν ἀναγνωρισμένο στρατιωτικὰ, τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ κατέχη κανένας σὰν ἰδιοκτησία του τοὺς συλλαμβανόμενους ἀντίπαλους καὶ ἔτσι δικαιολογεῖται, ἡ ἐδῶ ἐξαγορὰ τους, ἀπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγο μάλιστα, κι' ἀπ' τὸ δικό του ταμεῖο (χαζνέ).

23 Ἀγνωστο μᾶς εἶναι, πὺν ἀκριβῶς ἦταν τὸ ἀμπέλι τοῦ Βαρδάκη, τοπωνύμιο

ΠΑΝ. ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ

(1799-1855)

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΗΣ ΤΗΣ «ΖΩΣΙΜΑΙΑΣ ΣΧΟΛΗΣ»

Εὐρῶν τοὺς γυναικαδέλφους του εὐδι-
 αθέτους εἰς τὸ φανῆναι ὀφελίμους τῇ πα-
 τρίδι, προέτεινεν αὐτοῖς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ
 σκοποῦ ὄν περὶ ὁ ἀείμνηστος Ν. Ζωσιμᾶς
 συνέλαβε, τὴν ἴδρυσιν δηλ. τυπογραφίας
 ἐντὸς τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων πρὸς ἐ-
 κτύπωσιν διδακτικῶν βιβλίων, διανεμομέ-
 νων δωρεὰν τοῖς ἀπόροις καὶ ἀκερδῶς χο-
 ηγησόμενων τοῖς εὐπόροις μαθηταῖς πάν-
 των τῶν ἐν Ἠπειρῷ σχολείων, προτιθε-
 μένου τοῦ ἀειμνήστου Ἀναστασίου, προΐ-
 ντος τοῦ χρόνου, ἵνα ἐπεκτείνῃ τὴν δωρε-
 ᾶν καὶ εἰς τοὺς ἀπόρους τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ
 σχολείων μαθητᾶς. Λαβὼν δὲ τὴν θετικὴν
 πρόφασιν αὐτῶν καὶ πιστώσεις διὰ τὴν
 εἰσπῆσαν καὶ τοὺς Παρισίους ἐπὶ τῇ ἀγορᾷ
 τῆς ὡς εἴρηται τυπογραφίας, μετέβη εἰς
 Γερμανίαν εἰς ἀνθολογικὴν ἐπίσκεψιν καὶ
 κριβῆ ἐξέτασιν τῶν ἐκεῖσε ; διασημοτέρων
 βιβλιοθηκῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον
 ἀμηνίαν δαπανήσας ἠδυνήθη ἐκμαθεῖν
 οὐκ τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν, μικρὰς τινας
 γλῶσσας ἔχων αὐτῆς ἐξ Ἀθηνῶν. Ἀκολου-
 θῶν δὲ μετέβη εἰς τὴν Γαλίαν καὶ δια-
 βίβησας εἰς Παρισίους δύο μῆνας, ἐπισκε-

πτόμενος τὰ ποικίλα καὶ παντοειδῆ διδα-
 κτήρια τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ ἰδίως τὸ
 τῆς περιωνύμου Σορβώνης. Ἐν Λειψία
 καὶ Παρισίοις ἀγοράσας τὰ τῆς τυπο-
 γραφίας, τὰ πάντα ποιότητος ἀρίστης καὶ
 μοναδικῆς κατὰ τὴν Ἑλλάδα διὰ τὸ ποσὸν
 καὶ κομψὸν τῶν στοιχείων τῆς, καὶ ἀποβι-
 βάσας ταῦτα ἀφίχθη μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν
 Ἠπειρὸν, ὅπως διέλθῃ καιρὸν τινα μετα-
 ξὺ τῆς οἰκογενείας του (ἐγκατεστημένης
 οὕσης ἐν τῇ πόλει τῶν Ἰωαννίνων), μέχρις
 οὐ ἀφίχθη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τὸ ἀρ-
 μόδιον διάταγμα περὶ συστάσεως τυπογρα-
 φικοῦ καταστήματος καὶ βληθῆ εἰς ἐνέργει-
 ᾶν τὸ εὐεργετικὸν ἐκεῖνο ἔργον.

Εἰς τὸ μεταξὺ αὐτὸ οἱ φίλοι του καὶ
 οἱ φίλοι τῆς διαδόσεως τῶν φώτων, βεβαι-
 ωθέντες ὅτιπολλαχόθεν τῷ ἀπληθύνοντο
 προτάσεις σχολαρχίας, συνέλαβον τὸν σκο-
 πὸν τοῦ ἐξομαλῦναι πᾶσαν δυσχέρειαν εἰς
 τὸ ἐπαναγαγεῖν τοιοῦτον σοφὸν ἄνδρα ἐν
 τῇ Ζωσιμαίᾳ Σολῇ, καὶ πᾶσαν προσπάθει-
 ᾶν καταβάλοντες, ἐπειθανάγκασαν αὐτὸν, ἵ-
 να μὴ καταλίπῃ τὴν Ἠπειρωτικὴν νεολαί-
 ᾶν ἐπὶ πλείον στερουμένην τῶν φώτων

ποὺ ἀναφέρεται δυὸ φορές στὸ στιχοῦργημα Τ ζ ο υ κ α λ ᾶ (στιχ. 1372 καὶ 1458), (δὲς καὶ
 λεξιλόγιον Φ. Σεγκοῦ ν η).

24 Τῶν Ρωμιῶν, τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν, τοὺς παραδίνει.

25. Τὴν ἐνθρόνησιν αὐτῆ, τῇ χρωστῶ σιὸν φιλιότορα Νησιώτη κ. Σ ζ α ν τ ᾶ.

26. Πολλὲς ἐνθυμῆσεις ὁμοειδέως μετὰ τὴν ἐποχὴ αὐτῆ, (δὲς Ἠπειρ. χρονικὰ 1929).

Ἄ θ η ν α γ ὄ ρ α, Νέος (Κουβαρᾶς) χρωστοῦμε σιὸν ἐπιμελῆ αὐτὸ καὶ ἔ, ρωστο μας Ἠ-
 γούμενο τῆς Μονῆς τοῦ Ἀη. Παντελεήμονα τοῦ Νησιοῦ.

27. Κακὴ πιθανότατα ἀνάγνωσις τῆς λέξεως ἐκοψαν ἀποκεφάλισαν δηλ.

28. Ἀπὸ τὸ περσικὸν χ ο υ μ π ᾶ ρ α=μπόμπα. (ἀπὸ τὸ σχῆμα). κουμπαρᾶς.

29 Χωρὶς στίς ὑπάρξεις τοῦ Μιτσικελιοῦ, ἀπέναντι ἀπ' τὸ Νησί.

του. Ἐγένετο ὅθεν συμβόλαιον τῷ 1857 μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἐφόρων ἐπὶ τριετῆ προθεσμία, καὶ πάλιν τὸ 1860 ἐπὶ πενταετῆ, καὶ ἐπὶ μισθῷ πλείονι μὲν τοῦ προτέρου, ἀλλὰ καὶ ἐλάττωτον τοῦ προσφερομένου αὐτῷ παρὰ τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν, Σμυρναίων, Κυδωνιέων, Θεσσαλονικέων καὶ ἄλλων. Ἦρξατο λοιπὸν τῶν παραδόσεων του ὡς καὶ πρότερον, ἀλλὰ καὶ διὰ πλείονός τινος εὐκαρπίας, διότι ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Ἑυρώπην περιηγήσει του ὡς ἀνθολόγος μέλισσα συνέλεξε νέας γνώσεις καὶ μεθοδικώτερον τρόπον τῆς διαδόσεως τῆς ποικίλης παιδείας του· καὶ τότε ἡ Ζωσιμαία Σχολὴ ἔφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἀκμῆς της, πλείονας τῶν τεσσαράκοντα τελειοφοίτων μετοχετεύουσα κατ' ἔτος εἰς διδασκαλικὰς θέσεις καὶ εἰς τὴν στέγην τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Τῶν τελειοφοίτων δὲ τῆς Σχολῆς ταύτης ἡ ἀξία γίνεται καταφανὴς ἐκ τοῦ ψηφίσματος, ὅπερ ἡ Σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐξέδωκε τὸ φθινόπωρον τοῦ 1860, ἵνα ἀνεξετάστως ἐγγράφηται ὡς φοιτητῆς τοῦ Πανεπιστημίου πᾶς μαθητῆς τοῦ Γυμνασίου τῶν Ἰωαννίνων, φέρων δίπλωμα ἀποφοιτήσεως τοῦ Γυμνασιάρχου, ἐνῶ τοιοῦτον τι πλεονέκτημα εἰς οὐδὲν τῶν ἐν τῇ μὴ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι συνεσθηκότων γυμνασίων ἐπεχορηγήθη μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Μετ' ὀλίγον δὲ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις πρὸς βράβειυσιν τῶν ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν φώτων ἀγρύτων καὶ ἐπιτυχῶν ἀγώνων του ἀπέσειλε τῷ Ἀναστασίῳ τὸν Ἀργυροῦν Σταυρὸν τοῦ Σωτήρος.

Κατὰ τὰ μέσα δὲ τοῦ 1860 ἐκδοθέντος τοῦ φερμανίου μετὰ πλείστης ὕσης δυσχερείας, ἤρξατο κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1861 ὑπὸ αἰσιωτάτους οἰωνοὺς ἡ ἐργασία τῶν πιεστηρίων τῆς ρηδείσης τυπογραφίας ὑπὸ τὸ ὄνομα ἡ Δωδώνη, καὶ πρώτη βίβλος ἐξετυπώθη ἡ Γραμμικὴ τοῦ Ἀναστασίου ἧτις ἀπὸ δεκαπενταετίας ὑπῆρχεν ἐν χρήσει παρὰ πᾶσι τοῖς Ἡπειρωτικοῖς ἐκπαιδευτηρίοις καὶ τοῖς πλείοσι τῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ διὰ τὸ εὐμέθοδον αὐτῆς καὶ τὴν πρὸς τὸν συντάκτην της ὑπόληψιν τῶν διδασκάλων. Ἐξεδόθη δὲ ἐκτενεστέρα καὶ εὐκρινεστέρα τῆς πρώτης ἐκδόσεως, συντεταγμένη κατὰ τὸ νέον σύστημα τῶν

γλωσσολόγων. Ὑπὸ δὲ τὴν ἐποπτείαν αὐτοῦ ἐξῆλθον ἐκ τοῦ ἀξιολόγου αὐτοῦ καταστήματος καὶ ἕτερα σχολειακὰ βιβλία, ἀλλὰ καὶ φιλολογικὰ τινὰ πονημάτια πρωτότυπα· καὶ ἐνῶ καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἦσαν ἔτοιμα εἰς ἐκτύπωσιν, κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1862 ἐπέπρωτο ἐκραγῆναι ἀπροσδοκῆτως ἡ μανιωδεστέρα τῶν Ἰωαννιτῶν καταφορὰ κατὰ τοῦ φωτοπαρόχου ἀνδρὸς τῆς Ἡπειρου.

Φιλοστοργία, σεμνοπρέπεια καὶ φιλοτιμία τις ἠνάγκασαν τὸν Ἀναστασίον, ἵνα διαφιλονεικήσῃ καὶ ἐξασκήσῃ τὰ οἰκογενειακά του δίκαια, καὶ ταῦτα ἐξασκῶν οὐδόλως ἀντέβαινεν εἰς τὰ τῆς καθηγεσίας του χρέη. Πρὸς τὸ λοιπὸν ἡ τελευταία αὐτῆ Ἰωαννιτικὴ καταφορὰ, εἰς ἣν οἱ πλείστοι τῶν πολιτῶν ἔπαιξαν τυφλῶς πρόσωπον κατάπτυστον; Ἴνα μὴ περιέλθωμεν εἰς προσωπικὰς ἀναπτύξεις καὶ εἰς ἀναλυτικὰς ἐπικρίσεις καὶ κατακρίσεις, καλύπτομεν διὰ πέτλου τὸ ἀρχικὸν αἷτιον τοῦ πικροῦ αὐτοῦ δράματος, ἀποφαινόμενοι ὅτι οἱ ὠθήσαντες τοὺς ἀπλουστέρους τῶν πολιτῶν εἰς τὴν τελευταίαν κατὰ τοῦ Ἀναστασίου καταφορὰν, ἐφάνησαν οἰστροηλατούμενοι ὑπὸ καταχθονιότητος· ὅτι οὐ περιωρίσθη τὸ πάθος αὐτῶν εἰς τὸ τῆς παύσεως ἀδίκημα, ἀλλὰ μετῆλθον κατὰ τοῦ ἀδικηθέντος τρόπους καὶ μέσα ἀπάδοντα εἰς τὴν θρησκείαν καὶ τὸν ἔθνισμὸν, καὶ τοσοῦτον ἐξετραχλίσθησαν, ὥστε καὶ κατὰ τῆς προσωπικῆς του ἐλευθερίας ἐτετέθησαν, ἀπαιτοῦντες ἀναφανδὸν τὸν ἐν Ἰωαννίνοις περιορισμὸν τοῦ θύματος των, ἵνα μὴ προσφύγῃ εἰς δικαιοσύνην ἀνεπηρέαστον ἐπὶ τῷ δικαιωθῆναι διὰ τὴν καθυστέρησιν τῶν δεδουλευμένων μισθῶν του καὶ ἀτοξημιωθῆναι διὰ τὴν παραβίασιν τῶν συμπεφωνημένων.

Ὡς ἐκ θαύματος δὲ διαφυγὼν τοὺς ὀνυχας τῶν ὡς εἴρηται καταδιωκτῶν του, προέφυγεν εἰς τὴν εὐθυδικίαν τῶν ἐν Ἀθήναις δικαστηρίων, ὅπου κινήσας ἀγωγὴν ἀπεζημιώθη δεόντως ὡς πολίτης; Ἑλλην' ἀλλ' ἀτυχῶς οἱ αἷτιοι καὶ ὑταίτιοι τοῦ κακοῦ οὐδεμίαν ζημίαν τοῦ ἰδιαιτέρου βαλαγγίου των ἠσθάνθησαν καὶ οὐδεμίαν δεδῶκασιν εὐθύνην πρὸς τὴν κοινότητα διὰ τὴν ἀξιόποινον διαγωγὴν των, καίτοι ἀνα-

δεχθέντες ἐπισήμως καὶ εἰς βάρος των πα-
σα ζημιώδη συνέπειαν παραχθησομένην ἐκ
τῆς ἀδικαιολογήτου παύσεως τοῦ καθηγητοῦ.

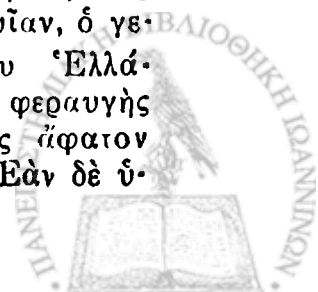
Ἡ ἀνόσιος αὕτη πράξις τῶν ἐν τοῖς
πράγμασιν Ἰωαννιτῶν ἐζημίωσεν ἀρκοῦν-
τως τὸ ταμεῖον τῶν κοινῶν ἐλεῶν προσέ-
βαλετ ἠθικῶς τὴν πόλιν καὶ βλάβην καιρί-
αν εἰς τὴν Ἡπειρωτικὴν νεολαίαν ἐπήγευ-
κεν, ὡς μὴ ὄφειλε διότι τὸ κενόν, ὅπερ
ἢ παῦσις τοῦ δαδόχου τῆς Ἡλείρου κατέ-
λιπεν εἰς τὴν Ζωσιμαίαν Σχολὴν, οὐτ' ἐπ'
ἐλάχιστον μέρος ἀνεπλήρωσαν οὐτ' ἀνε-
πληρώσουσιν οἱ νῦν καθηγηταί, καὶ διότι
ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἀλλαγῶ σπανιώτατοι οἱ
ἄνδρες οἱ δυνάμενοι ἀντικαταστήσαι ἐπα-
ξίως τὸν μνησθέντα καθηγητὴν καὶ γυμνα-
σιάρχην, καὶ διότι οὐδεὶς τοιοῦτος ἀποφα-
σίσει δεχθῆναι τὴν τοιαύτην ἔδραν, γνωρί-
ζων ὅπως καταδρομὰς καὶ μαρτύρια ὑπέ-
στη ὁ ἐπὶ τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἔτη δα-
δουχίας τὴν Ἡπειρον.

Θεωροῦντες οὖν ἐπικαταράτους τοὺς αἰ-
τίους καὶ ὑπαιτίους τῶν ἀνυπολογίστων
ζημιῶν, ὅσας ὑπέστη, ὡς εἴρηται, ἡ πόλις
τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἡ τῆς Ἡλείρου νεο-
λαία, προστιθέμεθα ὅτι μεταξὺ τῶν ἐνοχω-
τέρων ἐπαιξαν οὐσιῶδες πρόσωπον καὶ τι-
τινες τῶν νῦν καθηγητῶν εἰς ἀνταπόδοσιν
τῆς πρὸς τὸν διδάσκαλον αὐτῶν ὑφειλομέ-
νης εὐγνωμοσύνης.

Μετὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διεκπεραίωσιν
τῆς δίκης εἰς ἣν οἱ διώκται τοῦ Ἀναστα-
σίου ἔμειναν ἀδιαφοροῦντες καὶ τετυρωμέ-
νοι (ἐνῶ προσεκλήθησαν τοπικῶς εἰς πα-
ράστασιν ἐν τῇ δίκῃ), κατὰ πρόσκλησιν
τῶν ρηθέντων γυναικαδέλφων του, μετέβη
συμπεραλαβὼν καὶ τὴν συμβίαν του εἰς
Μολδαυίαν, ὅπου ἦν καὶ ὁ μόνος υἱὸς αὐτοῦ
Φίλιππος, ἰατρὸς ἐκ τῶν διακεκριμένων ἐν
τῇ πόλει τοῦ Γαλαζίου. Τῶν εἰρημένων γυ-
ναικαδέλφων του ἡ πρόσκλησις ὑπηγορεύ-
θη ἐκ τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ ὃν συνέλαβον
ὑπὸ πατριωτικοῦ αἰσθήματος ἐμπνεόμενοι,
ἵνα ἐφαρμόσωσιν ὑπὲρ ἐθνικῆς τιμῆς ὄφε-
λείας μέρος τοῦ ταλάντου, ὑπερ ἐκ θείας
ἐυλογίας ἀπέκτησαν καὶ ζητήσαντες τὴν
γνώμην τοῦ γαμβροῦ αὐτῶν περὶ τοῦ εἴ-
ρους τῆς ἀγαθοεργίας, ἀπεδέχθησαν τὴν
πρότασιν αὐτοῦ περὶ τῆς ἐκδόσεως πάντων
τῶν κλασικῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων

τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀ-
θηνῶν ἐπὶ τῷ διανέμεσθαι δωρεὰν ταῖς
ἑλληνικαῖς σχολαῖς καὶ ἀπόροις μαθηταῖς
καὶ χορηγεῖσθαι ἀντίτυπα ἐπὶ ἀκερδεῖ τι-
μῇ τοῖς εὐποροῦσιν. Εἰς δὲ τὴν ἐπιτυχῆ δι-
εκπεραίωσιν τοῦ μεγάλου καὶ πολυχρονί-
ου αὐτοῦ ἔργου προέτεινεν ὁ αἰμίμητος
Ἀναστάσιος τὴν ἰδίαν του ἐπιστάσιαν καὶ
τὴν διηνεκῆ ἐτέρων ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις
διακεκριμένων Ἑλλήνων φιλολόγων, ὑπὸ
ἀμοιβὴν ἀνάλογον τῆς ἀξίας καὶ τῶν πό-
νων, ὧν τὸ ἔργον ἐδεῖτο. Τοῦτο παραδεχ-
θέντες ἀσμένως καὶ θετικῶς οἱ προμνησθέν-
τες φιλοπάτριδες ἀδελφοὶ (καὶ θερμότε-
ρον ὁ ἄτεκνος Ἀλέξιος), ἐπληρεξουσιοδό-
τησαν τὸν γαμβρὸν εἰς διαπραγμάτευσιν
καὶ προπαρασκευὴν τῶν δεόντων μετὰ τὴν
ἐν Ἀθήναις ἀφίξιν του. Ἀποχαιρετήσας
τοὺς συγγενεῖς του ὁ Ἀναστάσιος, κατῆλ-
θεν εἰς τὸ Γαλάζιον, ἵνα διὰ τῆς Γερμα-
νίας διαβῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' ἐν ταῖς
ἡμέραις ἐκεῖναις, κατ' ἀτυχίαν, ἡ Μολδαυ-
ικὴ χώρα προσεβλήθη ὑπὸ τῆς βροτολοι-
γοῦ χολέρας, καὶ ὡς ἐκ ταύτης καὶ τοῦ ἐ-
πελθόντος χειμῶνος, ἐνεκρίθη ἵνα διαμείνη
ἐν τῇ πόλει ἐκεῖνη μέχρι τοῦ ἔαρος καὶ ὅ-
πως φανῆ ὠφέλιμος πρὸς τὴν νεολαίαν τῆς
ἐκεῖσε φιλομούσου Ἑλληνικῆς Κοινότητος,
ἀνέλαβεν εὐχαρίστως τὴν ἐπὶ τὸ κανονι-
κώτερον διευθέτησιν τοῦ ἐκεῖσε Ἑλληνο-
μουσείου καὶ τὴν μετάδοσιν τῶν σοφῶν πα-
ραδόσεών του εἰς τοὺς ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ τά-
ξει κατατεταγμένους μαθητὰς. Πάσχων δὲ
πρὸ καιροῦ ἐκ χρονικῆς βρογχίτιδος, ἀπο-
τέλεσμα οὔσης τῶν πολυῶρων παραδόσεών
του, καὶ δυσχερῶς πως ἀντέχων εἰς τὴν ἐ-
πήρειαν τοῦ ψυχροῦ τῆς Μολδαυίας κλί-
ματος, προσεβλήθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ Νο-
εμβρίου ὑπὸ νόσου ὀξυτάτης, ἣτις ἀφῆρε-
σε τὴν πολύτιμον αὐτοῦ ζωὴν κατὰ τὴν
11ην παρελθόντος Δεκεμβρίου [1865] ἐν
τῇ ἡμιελληνικῇ τοῦ Γαλαζίου πόλει, ἣτις
πανδήμως καὶ βαρυπενθοῦσα συνώδευσε
τὸν πολύδακρον νεκρὸν του ἐν τῷ τάφῳ.

Τοιοῦτον τέλος ἐπέφρωτο λαβεῖν, εἰς
ἡλικίαν οὐχὶ τοσοῦτον προβεβηκυῖαν, ὁ γε-
ραρὸς διδάσκαλος τῆς ὑπουδούλου Ἑλλά-
δος, καὶ ἀπεσβέσθη διὰ παντὸς ὁ φεραυγῆς
πυρρὸς τῆς Ἡλείρου, καὶ πένθος ἄφατον
κατέλειπεν ἡ τοιαύτη ἔκλειψις. Ἐὰν δὲ ὁ

πολογίσωμεν τοὺς ἐν τῇ εἰκοσαετῇ καθηγεσίῳ του ἐν τῇ πόλει τῶν Ἰωαννίνων ἀποφοιτῶντας κατ' ἔτος περὶ τοὺς τριάκοντα, καὶ προσθέσωμεν καὶ τοὺς παρ' αὐτοῦ τελειοποιηθέντας ἐν Ζαγορίῳ, Πρεβέζῃ καὶ Σμύρνῃ, ὑπὲρ τοὺς χιλίους ὑπῆρξαν οἱ τούτου τελειόφοιτοι. Τοῦ θιάσου δὲ τούτου οἱ πλείστοι ἐπιδιώξαντες τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, ἑκατοντάδες ἑλληνικῶν φοιτητηρίων τὴν ἔδραν κατέλαβον εἰς πόλεις καὶ κώμας τῆς Ἡπείρου καὶ πολλοῦ τῆς Θεσσαλίας, Μακεδονίας, Θράκης, Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Μολδοβλαχίας, καὶ σὺν τούτοις πολλῶν βαθυπλούτων οἰκογενειῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐτέρων πόλεων ἔσχον τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἀγωγὴν τῶν τέκνων των· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐλευθέρῳ Ἑλλάδι ἐκ τῶν τελειοφύτων τοῦ Ἀναστασίου οὐκ ὀλίγοι ἐφάνησαν ἀρδεύσαντες τοῦ διδασκάλου τῆς Ἡπείρου τὰ νάματα· καὶ πάντες οὗτοι διὰ τῆς ἀδιαφιλονεικίτου ἀξίας των κατέδειξαν ὁποῖος τις ἦν ὁ διδάξας αὐτούς. Συντόμως δ' εἰπεῖν, τοὺς θασώτας καὶ μύστας πάσης ἐπιστήμης ἐρευνῶντες εὐρίσκομεν ἑκατοντάδας αὐτῶν διατελέσαντας καὶ διατελοῦντας ἰατροὺς, δικηγόρους, θεολόγους, ἐμπόρους, ὑπαλλήλους ἠπολιτικούς τε καὶ στρατιωτικούς, καὶ ἐν τούτοις μητροπολίτας, ἐπισκόπους καὶ πάσης κληρικῆς τάξεως κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀρυσθέντας νάματα διαυγῆ τῆς πολυχεύμονος τοῦ Ἀναστασίου διανοίας· διὸ εὐλογητὸν καὶ ὑπερένδοξον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὑπῆρξε καὶ εἰς ἀΐωνας ὑπάρξει καὶ νέον κλέος ἐναπεταμιεύθη εἰς τὴν Ἡπειρον, τὴν γενέτειραν τῶν μουσοστεφῶν Φιλανθρωπινῶν, Κεραμέων, Βησσαριῶνων, Σουγδουρῶν, Μελετίων, Μεθοδίων, Μακαρίων, Χρυσάνθων, Μπαλάνων, Τρουφῶνων, Ζαρζουλῶν, Ψαλιδῶν, Φωτιαδῶν, Νεοφύτων, καὶ πλείστων ἄλλων ἀπὸ τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος ἐθνικῶν διδασκάλων, ἀναπαυομένων ἐν σκηναῖς δικαίων, ὅπου καὶ ἡ καθὰ ψυχὴ τοῦ Ἀναστασίου ἀπέπιτη, ἵν' ἀπολαύσῃ τῆς μακαριότητος, ἧς ἠξιώθησαν πάντες ὅσοι διῆλθον εὐεργε-

τοῦντες τὸ ἔθνος καὶ τὴν ἀνθρωπότητα.

Εἰς τὰ προσηλυτικὰ μελήματα τῶν παραδόσεων του νυχθημερὸν ἐνασχολούμενος ὁ ἀείμνηστος οὗτος διδάσκαλος ὅπως πληρέστερον μετοχετεύῃ τοῖς ἀκροαταῖς του τὸ πνεῦμα τῶν συγγραφέων, οὐκ ἐλάμβανε θέμα τῶν διδαγμάτων του, οὐκ ἔμενεν αὐτῷ ὑλικὸς καιρὸς ἵνα ἐνασχοληθῇ καὶ εἰς τὴν διάπλασιν εἰδικῶν συγγραμμάτων. Γνωρίζομεν δὲ ὅτι μετὰ τὴν ἐκ Γερμανίας καὶ Γαλλίας περιήγησιν του, ἃς διῆλθε δίκην μελίσης ἐκμυζῶν ὅ,τι ἠδύνατο, ἐνησχόλησε τὸν γλαφυρότατον κάλαμόν του εἰς ποικίλας φιλολογικὰς σημειώσεις, ἀφωρώσας ἐρμηνείας ὄρων, ἐτυμολογίας, παραλληλισμοῦ· τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης, διορθώσεις ἐπῶν καὶ χωρίων, σχόλια, ἀναλύσεις, γλωσσαριακὴν συλλογὴν, δημοτικῶν ἀσμάτων ἀπο ἀμειύσιν, λόγους ἐπιταφίους καὶ ἄλλους, καὶ ποικίλα τοιαύτης φύσεως ἀθύσματα, καὶ ἴσως ἐν τῷ χαρτοφυλακείῳ αὐτοῦ εὐρεθῆ ἀποκύημα τοῦ γλαφυροῦ καλίμου του φιλολογικὸν τι πόνημα περὶ μετρικῆς ἢ συντάξεως, ἢ ἄλλης τινὸς διδακτικῆς ὕλης. Ἐὰν δὲ διεσώθησαν ἀντίγραφα ἐκ τῶν πρὸς διαφόρους περὶ φιλολογικῆς ὕλης ἀναφερομένων ἐπιστολῶν του, ὀφείλει ὁ ἀξιότιμος υἱὸς του συλλέξει καὶ ἀποταμιεύσει αὐτὰ, ἵνα δημοσιευθῶσιν ὁπότε ὡς ἀξιόλογος ἐθνικὴ περιουσία διὰ τὸ γλαφυρότατον ὕφος καὶ τὸ ποικίλον τῶν γνώσεων τοῦ ἀειμνήστου καὶ ἀξιαγᾶστου Ἡπειρώτου. Εὐρεθῆσεται δὲ, ὡς πιστεύομεν, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ συστήματος τοῦ σοφοῦ Κωνδουλιάκου, ἣν ἐξεπερίωσεν ἐν Κουκουλίῳ διδάσκων, καὶ ἦν ἰδὼν καὶ ἀναγνούς ὁ ἀείμνηστος Νεόφυτος Βάμβας, ἐν Κερκύρα ὧν, ὑπερεπήνεσε διὰ τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν ἐν γλώσσῃ ἀνθηροτάτη περιβολὴν αὐτῆς.

Τοιοῦτος ἐν περιλήψει ὑπῆρξεν ὁ νεώτατος τῆς Ἡπείρου δοκτοῦχος, ὅστις, ἐκλείψας, θοῆνον καὶ πένθος ἄφατον κατέλιπε τοῖς συγγενέσι, τοῖς συνεγχωρίοις, τοῖς ὀμπάτρισι καὶ πᾶσι τοῖς ὁμογενέσι.

ΑΔΕΛΦΟΙ ΓΕΝΝΑΔΙΟΙ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ (1844-1932)

Εἰς τὸν κύκλον τῶν Ἡπειρωτῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, ἐξέχουσαν θέσιν κατέχει ὁ ἐπὶ ἔτη πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος εἰς Λονδῖνον, Ἰωάννης Γ, Γεννάδιος, λόγιος καὶ ἔξοχος διπλωμάτης ἀπὸ τὰ Δολιανὰ τοῦ Πωγωνίου, καὶ ὁ ἀδελφός του Ἀναστάσιος. Ἡμεῖς προκειμένου νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὴν πολιτικὴν δρασὶν ἑνὸς ἑκάστου, θὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Γεννάδιον, καίτοι οὗτος εἶναι νεώτερος τὴν ἡλικίαν, ἔχει ὅμως μεγαλυτέραν πολιτικὴν καὶ διπλωματικὴν δρασὶν, καὶ ἐν συνεχείᾳ, μὲ τὸν πρεσβύτερον ἀδελφὸν του Ἀναστάσιον, ἡ πολιτικὴ δρασὶς τοῦ ὁποίου ἀγνοεῖται ἀπὸ πολλοὺς καὶ ἐπισκιάζεται ἀπὸ ἐκείνην τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου. (1)

Ἀμφότεροι εἶνε υἱοὶ τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου τοῦ Γένους Γεωργίου Γενναδίου, ὁ ὅπιος, κατὰ τὸν Ραγκαβῆν ἐθεώρει ἑαυτὸν «ἀπόστολον τῆς ἐλευθερίας» καὶ ἐπωνομάσθη «σωτὴρ τῆς πατρίδος», «ὁ μὲ π α ν α ρ χ α ί α ν καὶ γ ν η σ ί ω ς ἔ λ λ η ν ι κ ῆ ν εὐ γ ἑ ν ε ι α ν π ε π ρ ο ι κ ι σ μ ἔ ν ο ς τ ὄ ν τ ε ν ο ὦ ν καὶ τὸ α ἰ μ α ἀ δ ι ἀ φ θ ο ρ ο ς Ἑ λ λ η ν.»

Ὁ Γεννάδιος ἔλκει τὸ γένος ἐκ πατρὸς ἀπὸ τὸν Πατριάρχην Σχολάριον Γεννάδιον καὶ ἐκ μητρὸς ἀπὸ τὴν ἀρχοντικὴν οἰκογένειαν τῶν Βενιζέλων καὶ τῆς Ὀσίας Φιλοθέης, μὲ τὴν ὅλην του δὲ δρασὶν ἐφάνη ἀντάξιος τῆς καταγωγῆς του καὶ τῶν ὠραιότερων καὶ εὐγενεστέρων ἑλληνικῶν παραδόσεων.

Ὁ Ἰωάννης Γεννάδιος εἶχεν ὅ, τι χρειάζεται διὰ νὰ ἀναδειχθῆ γένος, χρῆμα, φιλοπονίαν, ὥρασαν ἐμφάνισιν. Ἡ ἀνατροφὴ του εἰς τὴν ὁποίαν ἀφιερῶθη ὁ περίφημος πατὴρ του, ἦτο ἐκτάκτως ἐπιμελημένη. Περιελθὼν οὗτος ἐπὶ πλέον ἀρκετὰ μέρη καὶ προσωπικῶς συνδεόμενος πρὸς πλείστους ἐπιφανεῖς ξένους ἀπέβη ταχέως προσωπικότης εἰς τὸ ἔξωτερικόν. Ἐφερὲν ἐπὶ πλέον οὗτος τὴν αἴγλην ἑνὸς ὀνόματος στενὰ συνδεδεμένου μὲ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τοῦ 1821, τὴν ὁποίαν ἡ φλογερὰ φιλοπατρία τοῦ πατρὸς του εἰς μίαν στιγμὴν ποῦ αἰ φλόγες τοῦ πίπτοντος Μεσολογγίου εἶχον τρομάξει τοὺς Ἕλληνας, παραλύσει τὴν κυβέρνησιν. καὶ ἡ ἐπανάστασις ἐφαίνετο πνέουσα τὰ λοιπὰ καὶ ὅπως γράφει ὁ Φωτῆκος, «κ λ α υ θ μ ὸ ς καὶ ὁ δ υ ρ μ ὸ ς ἔ γ ἱ ν ε τ ο καθ' ὅ λ η ν τὴν Ἑ λ λ ᾶ δ α ς. κ α ν ε ἰ ς π λ ἑ ο ν δ ἔ φ ρ ὸ ν τ ἱ ζ ε π ε ρ ἰ τ ῆ ς π α τ ρ ῖ δ ο ς, ἀλλ' ἔ κ α σ τ ο ς ἔ π ρ ο σ π ᾶ θ ε ι καὶ ἀ γ ω ν ῖ ζ ε τ ο π ῶ ς ν ᾶ π ᾶ ρ η δι' ἑ α υ τ ὸ ν τ ο ὦ τ ᾶ π ε ρ ἰ σ σ ὴ τ ε ρ α», ὁ Γ. Γεννάδιος καλεῖ τὴν 8 Ἰουνίου 1826 εἰς τὸ Ναύπλιον τὸν λαὸν εἰς ὑπέρτατον ἀγῶνα διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐνεργεῖ εἰσφορὰς, ἐξοπλίζει τὸν στρατὸν, τὸν ὁποῖον θέτει ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν

1. Ὁ Γ. Γεννάδιος εἶχε καὶ τρίτον υἱὸν ὀνόματι Παναγιώτην (1848—1919) σπουδάζοντα φυσικομαθηματικὰ εἰς Γενεύην καὶ γεωπονίαν εἰς Ἀμερικὴν, ἦτο δὲ διευθυντὴς τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ κτημάτων τοῦ Χρηστάκη Ζωγράφου, καὶ ἦτο ὁ πρῶτος ποῦ εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ σιδηρὰ ἄροτρα, τὰς θεριστικὰς μηχανὰς καὶ τὰ ἐκκοκιστήρια τοῦ ἀραβοσίτου. Ὁ Π. Γεννάδιος διετέλεσεν ἐπὶ πλέον Ἐπιθεωρητὴς τῆς Γεωργίας τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ διευθυντὴς τοῦ Δημοσίου Δενδροκομείου καὶ τῆς Γεωργικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν. Ἦτο πολυγραφοτάτος, τὴν δὲ πλουσιωτάτην του βιβλιοθήκην τὴν ἀφήκεν εἰς τὴν Ἑθνικὴν Βιβλιοθήκην

τοῦ Καραϊσκάκη, τοῦ ὁποίου διῶδὼν τὸ στρατηγικόν του δαιμόνιον, συνδιάλλαξε μὲ τὸν Ζαΐμην καὶ οὕτω αἱ ἑλληνικαὶ σημαῖαι ἐπαναβλέπουν τὴν νίκην(1).

Ὁ Ἰ. Γεννάδιος ἦτο υἱὸς τοῦ μεγάλου ἐκείνου δ.δασκάλου τοῦ γένους, ὁ ὁποῖος διήνοιξεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα τὸν δρόμον τῆς ἀρχαίας ἀρετῆς καὶ ἐφώτισε τὴν ἐθνικὴν ψυχὴν μὲ τὴν ἀσβεστον φλόγα τῆς ἑλληνικῆς φιλοπατρίας.

Ὁ Ἰ. Γεννάδιος εἶναι τέλος ὁ ἰδρυτὴς τῆς φερωνύμου βιβλιοθήκης (ὁδὸς Σουηδίας—τέως Σπενσίπου) εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ ὁποία μὲ τοὺς 20.000 τόμους τῆς ἔργων σπανίας ἐκδόσεως καὶ πολυτελοῦς βιβλιοδεσίας, καὶ χειρόγραφῶν σπουδαιότητος σημασίας, ἐξόχους μικρογραφίας, συναποτελεῖ πιστὴν παράστασιν τοῦ τρισχιλιετοῦς δημιουργικοῦ πνεύματος τῶν Ἑλλήνων καὶ μνημεῖον ἕσσει τῆς ἀρετῆς καὶ φιλοπατρίας τοῦ ἀνδρός.

Ἰδρυσεν δὲ τὴν βιβλιοθήκην αὐτὴν ὁ Γεννάδιος, διὰ τὴν ἐκπληρώσει ἕνα πόθον καὶ υἱικὸν καθῆκον ἔναντι τοῦ πατρὸς του. Ἴδου τί ἔγραφεν ὁ ἴδιος εἰς μίαν ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς γενετικῆς του Δουλιανῶν τῆς Ἡπείρου.

«Λατρεῖαν ἀληθῆ παιδιόθεν ἔχων πρὸς τὴν μνημὴν τοῦ πατρὸς, πόθον ὑποκάρδιον ἡσθανόμην πάντοτε καὶ εὐχὴν ἐνθερμον ἀνέπεμπον πρὸς τὸν Ὑψιστον ὅπως μὲ ἀξιῶση νὰ πράξω τί τὸ μόνιμον εἰς τιμὴν οὐ μόνον πατρὸς φιλοστοργοτάτου, ἀλλὰ καὶ Ἑλληνοσ τῶν ἐπιφανεστάτων. Ἀγαπήσας δὲ τὰ βιβλία ἰδίως τὰ εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν ὕλην Ἑλλάδα ἀναφερόμενα κατήρτισα κατ' ὀλίγον βιβλιοθήκην μοναδικὴν ὁμολογοῦ μένω εἰς τὸ εἶδος αὐτῆς».(2)

Ὁ Γ. Γεννάδιος πρὶν ἀρχίσει τὸ διπλωματικὸν του στάδιον εἰργάσθη εἰς τὸν ἐμπορικὸν Οἶκον Ἀδελφῶν Ράλλη, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀπεμακρύνθη κατόπιν τῆς δημοσ.εὔσεως φυλλάδιου ὑπὸ τὸν τίτλον «Σημειώσεις περὶ προσφάτων ληστρικῶν φόνων ἐν Ἑλλάδι» 1870, τὸ ὁποῖον ἐξέδωκεν εἰς ἀπάντησιν τοῦ μισελληνισμοῦ ποὺ εἶχεν ἐκδηλωθεῖ τότε εἰς τὴν Ἀγγλίαν, κατόπιν τῆς ληστείας τοῦ Δήλεσι, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον φυλλάδιον ἀνεσκεύαζεν οὗτος ὄλας τὰς ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος συκοφαντίας.

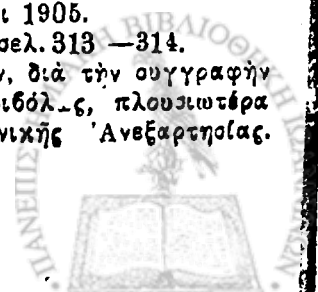
Ἡ ὑπόθεσις ἔχει ὡς ἑξῆς:

Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1870, ἄγγλοι περιηγηταί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ λόρδος Μονκάστλερ μὲ τὴν σύζυγόν του, συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς γραμματεῖς τῆς Ἀγγλικῆς καὶ Ἰταλικῆς πρεσβείας Ἔρσερτ καὶ Βύυλ' ποὺ ἐπέστρεφον ἀπὸ τὸν Μαραθῶνα, ἠγχιαλωτίσθησαν εἰς τὸ Πικέρμι, ἀπὸ τὴν πολυμελῆ συμμορίαν τῶν Ἀρβανιτάκηδων, οἱ ὁποῖοι ἀφρῶ ἀπέλυαν τὰς συλληφθεῖτας γυναῖκας, ἐζήτησαν λύτρα διὰ τὴν ἀπελευθερώσειν τοὺς ἀνδρας. Ἐνθαρρυνθέντες ὁμοῦ ἀργότερον ἀπὸ μίαν ἐπιστολὴν ποὺ ἀπηύθυνεν πρὸς τὸν ἀρχιληστήν Τάκην Ἀρβανιτάκην ὁ ἄγγλος πρεσβευτῆς Ἔρσκιν, εἰς τὴν ὁποίαν οὗτος ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς ὅτι κατόπιν ὁμίλιας ποὺ εἶχε μὲ τοὺς ὑπουργοὺς καὶ τὸν βασιλέα τίποτε δὲν εἶχον νὰ φοβηθοῦν, διότι κανεὶς δὲν θὰ τολμήσει νὰ τοὺς περάξῃ ἀρκεῖ νὰ εἶναι ἀσφαλῆς ἡ ζωὴ τῶν αἰχμα-

1. Πρὸς Ἰ. Γεννάδιου: Γ. Γεννάδιος σωτὴρ τῆς Ἑλλάδος. Ἀθήναι 1906.

2. Ἡμερολόγιον «Ἡ Δωδώνη» Χαρ. Κατσαλίδου Τόμ. Α. 1931 σελ. 313—314.

Ὁ Γάλλος ἱστορικὸς Δριώ, ἐπισκεφθεὶς τὴν Γεννάδιον Βιβλιοθήκην, διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς Διπλωματικῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, γράφει ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀναμφιδόλως, πλουσιωτέρα συλλογὴ καὶ πλεον μεθοδικῶς κατηρτισμένη, διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας. (Δριώ Ἐνθ. ἀνωτ. Τόμ. Α σελ. Υ)

λώτων, οί λησται εκτός τών λύτρων εξήτουν τώρα και άμνηστείαν.⁽¹⁾

Η επιστολή εκείνη του άγγλου πρέσβευος φανερώνει καθαρά ότι η κακοδαιμονία της τότε Ελλάδος, εάν κατά μέγα μέρος ώφείλετο εις τον άχαλίνωτον κομματισμόν, όχι όλίγον υπεύθυνος δι' αυτήν ήτο και η επέμβασις τών ξένων που εξήτουν να την μεταβάλουν εις στάδιον συγκρούσεως ξένων επιρροών και συμφερόντων, η όπως έγραφεν ο Άγγλος Έδουάρδος Μάσων εις τον Υπουργόν της Άγγλίας ότι «από του 1828 όλαί αι κατά της Ελλάδος συμφουαί δέν να άποδοθούν εις την πεπλανημένην της Άγγλίας διπλωματίαν», η όποία την εποχήν εκείνην έπεδίωκεν, κατά πάσαν ένδειξιν, να έξουθενώση ακόμη περισσότερο τον «μικρόν ταραχοποιόν της Ανατολής» ο όποιος επί τρία συνεχώς έτη ητείλει τα βρετανικά σχέδια με την μεγάλην κρητικήν επανάστασιν.

Επειδή εις τό ζήτημα της άμνηστίας η τότε κυβέρονσις του Ζαΐμη, δέν υπεχώρει, οί λησται κατόπιν συμπλοκής που είχον με τα καταδιωκτικά άποσπάσματα κατέσφαξαν τους αιχμαλώτους την ήμέραν της Μ. Παρασκευής.

Το θλιβερόν εκείνο επεισόδιον, το «Άγος του Ωρωπού» όπως το χαρακτηρίζει ο Καρολίδης θέλοντας με αυτό να το συσχετίση με το άρχαϊον «Κολώνειον Άγος», διαδοθέν έγινεν άφορμή ύβρεων σφοδροτάτων του ξένου τύπου κατά της Ελλάδος, ιδίως εκ μέρους του άγγλικου και αυστριακου, ο όποιος με πρωτοφανή επίθεσιν κατά της χώρας μας την άπεκάλει «χώραν με πολιτικόν σύστημα την αναρχίαν και βιομηχανίαν την ληστείαν», «πατριδα τών κακούργων» «σπήλαιον δολοφόνων» «πραγματικόν άχθος της Ευρώπης», «φωλεάν τών ληστών και τών πειρατών», «λύμη της Ανατολής» «πολιτικόν λωποδύτην» «γενεάν νόθων» «άποικίαν καταδίκων», «κρατίδιον που τρέφεται από την ληστείαν και άποζη από την πειρατείαν».⁽²⁾

Ο θόρυβος όμως δέν περιωρίσθη μόνην εις τος στήλας τών έφημερίδων, αλλά έγένετο πολυς λόγος και περι άμέσου ένόπλου έπεμβάσεως εις την Ελλάδα, ο δε Άρχιγραμματεύς της Αυστρίας Βέϊσι, έπωφελήθη της περιστάσεως, ίνα δείξη την μοχθηράν πάντοτε προς τους Χριστιανούς της Ανατολής διάθεσιν της κυβερνήσεώς του, και έδήλωσε προς την Άγγλικήν κυβέρονσιν ότι ήτο πρόθυμος να προσφέρη την συνδρομήν του έναντίον της Ελλάδος εις ένδεχομένην άπόφασιν καιοχής.

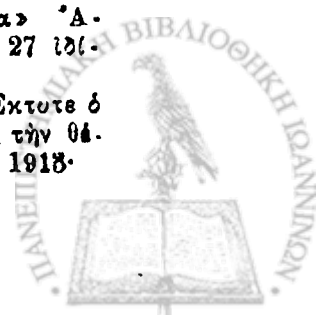
Ευτυχώς ότι της άγγλικής κυβερνήσεως προήδρευε τότε ο Γλάδστον με Υπουργόν τών Έξωτερικών τον λόρδον Γράμβιλ, οί όποιοι εκήρυξαν εις την Βουλήν τών Κοινοτήτων ευθαρσώς ότι κάθε μέτρον που θα ληφθῆ έναντίον της Ελλάδος, δέν πρέπει να έχη χαρακτήρα έμπορίας εκδικητικής, εκ μέρους της Άγγλίας, αλλά να τείνη προς ώφέλειαν του Έλληνικου λαού.⁽³⁾

Η άποφασιστική εκείνη επέμβασις του μεγάλου Βρειτανου πολιτικου έσταμάτησε την επίθεσιν. Η Άγγλία πλέον είχεν συμφέρον να «κλείση τον φάκελον», ίσως διότι η ταπεινώσις της Ελλάδος που είχε διαγράψει εκείνη υπερέβαινε τα όρια. Ίσως πά'ιν διότι ο βασιλεύς Γεώργιος που είχεν εκλέξει εκείνη, απειλούσε ότι «θα καταθέσει το στέμμα», Ίσως τέλος διότι ο εκραγείς τρεΐς μῆνες μετά το Δήλεσι πόλεμος Γαλλίας και Πρωσσίας, ηνάγκασε την Άγγλίαν να ένισχύση τους δεσμούς και τας φιλικάς σχέσεις με όλα τα μικρά Ευρωπαϊκά κράτη, που

1. Έπ. Μάλαινορ. ένθ. άνωτ. Α. σελ. 137—138.

2. Δια την ληστείαν του Δήλεσι έλπεπε ζειράν άρθρων κ. Γ. Ρούσσου εις τό «Βήμα» Άθηνών από 13 μέχρι 23 Άπριλίου 1958, ως και επιστολήν μας εις την ίδίαν έφημερίδα 27 ίδίου μηνός.

3. Παπαρηγοπούλου Κ. Ίστορία του Έλληνικου Έθνους ΣΤ. α. σελ. 344. Έκτοτε ο διαπρεπής Ιστορικός Μύλλερ έβηκεν εις όλίγας περιεκτικας σελίδας τα πράγματα εις την θέσιν των. Πρβλ. σελ. 348—354 Η Όθωμανική Αβτοκρατορία 1801—1903, Κάμπριτζ 1918.

διετέλουν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τῆς.

Τοιαύτην μίαν συκοφαντικὴν εἰς βάρος τῆς πατρίδος του κατάστασιν μὴ ἀνεχόμενος ὁ Γεννάδιος ἐδημοσίευσεν τὸ ἀνωτέρω βιβλίον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνεσκεύαζεν ὅλας τὰς εἰς βάρος τῆς πατρίδος συκοφαντίας. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Οἶκος τῶν Ράλλη εἶχεν ἀπαράβατον ὄρον ὅπως οἱ ὑπάλληλοί του μὴ ἀναμιγνύονται εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν δημοσιογραφία, ἀπέλυσαν τὸν Γεννάδιον κατόπιν τῆς δημοσιεύσεως ἐκ μέρους του τοῦ ἀνωτέρου φυλλαδίου.

Ἀποχωρήσας ὁ Γεννάδιος ἀπὸ τὸ κατάστημα τῶν Ἀδελφῶν Ράλλη ἤρρισε τὸ διπλωματικὸν του σιάδιον ὡς ἀκόλουθος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Πρεσβείαν τῆς Οὐάσιγκτων, τῇ συστάσει τοῦ τότε εἰς Ἀθήνας πρεσβευτοῦ τῶν Ἡν. Πολ. Τάκερμαν. Ἐν συνεχείᾳ διετέλεσε προσωρινὸς γραμματεὺς τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς πού εἶχε συσταθεῖ τότε διὰ τὸ ζήτημα τῶν ἐκβολάδων τοῦ Λαυριόδ.

Ἀργότερον μετετέθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὅπου μετὰ τὴν ἓν ἔτος ἀνάκλησιν τοῦ πρεσβευτοῦ Βαλαωρίτου, διηύθυνε τὴν ἐκεῖ ἑλληνικὴν πρεσβείαν, ὡς ἐπιτετραμένος.

Ὁ Γεννάδιος ὡς ἐπιτετραμένος ἐπὶ πενταετίαν εἰς τὸ Λονδῖνον (1875-1880), ἀπέκτησεν ἕξοχον φήμην τόσο ὡς διπλωμάτου ὅσον καὶ διαπρεποῦς Ἑλληνο-λογίου μὲ τὰς συγγραφάς του. Ἐτύγχανεν οὗτος ἐμπιστοσύνης καὶ ἐκτιμῆσεως ὄχι μόνον ἐκείνων μὲ τοὺς ὁποίους λόγῳ τοῦ ἀξιώματός του, ἤρχετο ἐπισήμως εἰς συνάφειαν, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων. Ἐφιλοξενήθη οὗτος καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν βασιλίσαν Βικτωρίαν εἰς τὰ Ἀνάκτορα τοῦ Οὐϊνσδωρ, καὶ ἀπελάμβανε ἐξαιρετικῶν τιμῶν ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Λάιπεθ. Μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον Λυκούργον οὐδεὶς Ἑλληὴν ἠκούετο μὲ τόσην προσοχὴν ἀπὸ τὸν ἀγγλικὸν κλήρον ὅσον ὁ Γεννάδιος⁽¹⁾.

Συνδυάζων οὗτος σπανίαν γνῶσιν τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης καὶ τῶν Ἀγγλῶν πρὸς τὴν πατριωτικὴν μέριμναν καὶ τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος, κατώρθωσε νὰ προσφέρῃ ὑπηρεσίας, εἰς περιστάσεις ἰδιαζούσης ἐνεργείας, τὰς ὁποίας δὲν εἶχον ὑπερβεῖ ὑπηρεσίαι οἰουδήποτε ἄλλου ἐπιτετραμένου. Διὰ τὴν δρᾶσιν του μάλιστα τούτου ὡς ἐπιτετραμένου, τὰ μέλη τοῦ εἰς Λονδῖνον Ἑλληνικοῦ Κομιτάτου τὸ 1880 ἐπὶ τῇ ἀναχωρήσει τοῦ Γενναδίου, ἐπέδωσαν εἰς αὐτὸν τὴν 3|15| Δεκεμβρίου 1880 εἰδικὸν προσφώνημα⁽²⁾. Τιμῆς ἐνεκεν ἐξελέγει τότε ὁ Γεννάδιος τακτικὸν μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἐταιρίας, τῆς Φιλολογίας, Ἐπίτιμος Διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης (1880), τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου (1906), καὶ Καντεβριγίας (1908) καὶ ἦτο τὸ πρῶτον ξένον μέλος τῆς *Societh of Dilitante*.

Ὁ Γεννάδιος, πράγματι ἦτο πρὸ παντός, ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων. Αὐτὰ τὸν ὠδήγησαν, τὸν ἐκράτυναν, τὸν ἐνεψύχωσαν, τὸν ἀνέδειξαν. Ὁ Γεννάδιος, καὶ εἰς τὰς κρισιμωτάτας στιγμὰς τῶν ἀγώνων του, καὶ εἰς τὰς δεινοτάτας τῶν περιπετειῶν του, καὶ εἰς οἰανδήποτε, εἰς τὴν πολιτικὴν ἢ τὸν ἄλλον βίον του ἐπιτυχίαν, δὲν ἔπαυε νὰ ἀνήκῃ εἰς αὐτὰ, πού ἦσαν ἡ μόνη του λατρεία καὶ ὁ ἐγκάρδιος καὶ ἀλοίμητος αὐτοῦ ἔρως.

Ἡ δρᾶσις αὕτη τοῦ Γενναδίου ὡς ἐπιτετραμένου καὶ ἀργότερον ὡς πρεσβευτοῦ, εἰς τὸν πνευματικὸν τομέα, ἔρχεται νὰ διαψεύσῃ ἐκείνους πού νομίζον ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἔχουν θετικὴν ἀτόδωσιν εἰς τομεῖς πού προϋποθέτουν σταθερὰν ὁργανωμένην ἐργασίαν, ἄνθρωποι, ὅμοιοι βέβαια μὲ τοὺς λοιποὺς οἱ ὁποῖοι ὅμως ζῶσιν μόνον μὲ τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὴν ἀφηρημένην σκέψιν, καὶ τὸν αἰσθη-

1. Ν. Λιανίτης Ἐφημ. «Ἐλευθερον Βῆμα» 9 Σεπτεμβρίου 1932

2. Ἐφημ. «Αἰὼν» 18 Δεκεμβρίου 1880. Τὸ Ἑλληνικὸν Κομιτάτον ἀνανεωθὲν κατὰ Μάϊον τοῦ 1879, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Δίλκε, περιελάμβανε περὶ τὰ 300 μέλη, ἄνδρας πού διέπρεψαν εἰς τὴν πολιτικὴν, τὰ γράμματα, τὰς τέχνας, ὅπως ὁ Λόρδος Ρόζμπερυ, μαρκήσιος Δαυοδάουν, Ι. Τσαμπερλάϊν, καθηγητῆς Μπράυε. (Ἄ ν θ ρ ε ἄ θ η: Ὁ Δίλκε καὶ ἡ Ἑλλάς 1918 σελ. 35. Προβλ. Πανελλήνιον Ἡμερολόγιον Σ ω κ ρ. Πα ρ α σ υ ρ ἄ κ η 1880 σελ. 255...)

τικόν ἀπομονωτισμόν, καί ὅτι τὰ δύο αὐτὰ εἶδη, ἀντιπροσωπεύουν ἁρμοδιότητας πού εἶναι μεταξύ των ἀσυμβίβαστοι.

Ἡ διπλή αὐτῆ δρασὶς τοῦ Γενναδίου, ὡς διπλωμάτου καὶ λογίου ἔρχεται νὰ διαψεύσῃ ἐπὶ πλέον ἐκείνους πού προσβεύουν ὅτι οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων ὑφίστανται πάρα πολὺ τὰ συναισθήματα καὶ ἀγαποῦν τὰς ἀποχωρήσεις, εἰς στιγμὴν πού ἡ πολιτικὴ ἀπαιτεῖ μίαν ἀπηνῆ ψυχολογικὴν ἀπλοποίησιν, Ὁ Γεννάδιος καλλιερῶν τὰ γράμματα καὶ ὑπηρετῶν συγχρόνως καὶ τὴν πατρίδα, ἀπέδειξεν ὅτι ἂν θέλει ἡ πολιτικὴ νὰ ἀνανεώσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς καὶ νὰ συλλαμβάνῃ καλλίτερον τὸ σύγχρονον ἀνθρώπινον νόημα, καὶ νὰ ἐπικοινωνῇ καλλίτερον μὲ τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων, πρέπει νὰ συμμαχήσῃ μὲ τὴν τέχνην. Αὐτὸ τὸ ἔβροντοφώνησεν ὁ Ἐλευθ. Βενιζέλος ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς Βουλῆς, εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ διχασμοῦ, ὅταν ὁ τότε βασιλεὺς Κωνσταντῖνος εἰς μίαν συνέντευξίν του εἰς ἀμερικανικὸν πρακτορεῖον, τὸν ἐχαρακίηρισε πολιτικὸν «δυστυχῶς εὐφάνταστον».

Εἶπε τότε λοιπὸν ὁ Βενιζέλος ὅτι ἡ φαντασία εἶνε ἀπαραίτητος εἰς τὸν πολιτικὸν, διότι αὐτὴ θερμαίνει τὰς μεγάλας πολιτικὰς πρωτοβουλίας πρὶν αὐταὶ λάβουν τὸν δρόμον τῆς πραγματοποιήσεως.⁽¹⁾

Ὁ Γεννάδιος ὡς λόγιος ἐθεωρεῖτο εἰς τὸ Λονδῖνον ὡς ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἑλληνικῆς μορφώσεως, καὶ ὡς ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους ρυθμιστὰς τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἔθνους ἐπὶ ἡμῖς καὶ πλέον αἰῶνα. Ὁ Γεννάδιος ἐτίμησε τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα μὲ τὰς ἱστορίας του συγγραφεύς, τὰς ὁποίας ἐδημοσίευσεν οὗτος εἰς τὰς κυριωτέρας ἐφημερίδας καὶ ἐπιθεωρήσεις τῆς Ἀγγλίας, ὅπως «περὶ κυνηγεσίας παρ' ἀρχαίοις Ἑλλησι καὶ Ξενοφῶντα, Ἀρριανόν, Ὀππιανόν καὶ Ἀθήναιον». «Αἱ γνῶμαι τῶν ξένων περὶ τῆς γλώσσης μας» «Κρίσεις ἢ σκέψεις περὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ αἰοιδίου Κοραῆ» «Ἡ διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς ὡς ζώσης γλώσσης». «Περὶ γεωγραφικῶν ὄρων». «Ἡ καθ' ἡμᾶς θάλασσα, ἡ Μεσόγειος, τὸ Αἰγαῖον». «Μελέτη περὶ τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρίου καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου» καὶ ἄλλας⁽²⁾. Ὁ Γεννάδιος ὁμιλῶν ἑλληνιστὶ οὐδέποτε ἐχρησιμοποιοῖ ξένας λέξεις.

Μὲ τοιαῦτα προτερήματα πεπροικισμένος ὁ Γεννάδιος, κατώρθωσε νὰ ἐμπνέῃ εἰς τὴν μεγάλην ἀριστοκρατίαν τοῦ Λονδίνου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν συμπάθειαν πρὸς τὴν πατρίδα μας, οἱ δὲ λόγοι του νὰ εὐρίσκουν παντοῦ ἀπήχησιν ὅσας οὗτος ὑψωνεν ὑπερηφάνως τὴν φωνὴν του διὰ τὰ ἑλληνικὰ δίκαια. Διὰ τὸν ἡπειρώτην αὐτὸν διπλωμάτην δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι σπανίως Ἑλλην διπλωμάτης τὸν ἀνεπλήρωσεν εἰς τὴν διπλωματίαν, τὴν φιλοπατρίαν, τὴν πολυμαθειαν.

Ὁ Ι. Γεννάδιος ὡς πρέσβυς ἀργότερον εἰς τὸ Λονδῖνον, δὲν ἦτο ὁ ἀπλῶς ἐπίσημος ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ ὁ πρέσβυς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ συνήγορος τῆς καταδιωκομένης καὶ ὑβριζομένης ἑλληνικῆς φυλῆς. Ἀφ' οὔτου ἐτέθη τὸ θεσσαλικὸν ζήτημα ἢ ὅπως τὸ εἶχε καθορίσει γενικώτερον ὁ Δίλκε τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα ἦτοι ἀπὸ τοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερολίνου, μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, ὁ Γεννάδιος ἦτο ὁ εὐγλωττίτερος καὶ πειστικώτερος συνήγορος τῶν ἑλληνικῶν δικαίων, εἴτε γράφων εἰς τὰ μᾶλλον σημαίνοντα ὄργανα τοῦ τύπου, εἴτε ὁμιλῶν εἰς Πανεπιστήμια καὶ συγκεντρώσεις.

Ὡς ἐπιτετραμένος εἰς τὸ Λονδῖνον, ὁ Γεννάδιος συνῆψε τὸ 1878, τὴν σύμβασιν τῆς 4 Σεπτεμβρ. 1878 «περὶ τακτοποιήσεως τῶν παλαιῶν δανείων τῶν ἐτῶν 1824 καὶ 1825», διὰ τῆς ὁποίας συμβάσεως ἐπήρχετο φιλικὸς διακανονισμὸς τῶν δανείων τὰ ὁποῖα εἶχον συνομολογηθῆ εἰς Λονδῖνον ἐν ὀνόματι τῆς προσω-

1 Βλ. Γ. Φ τ έ ρ η: Ὁ Δόγος καὶ ἡ Δράση εἰς ἐφημ. «Τὸ Βῆμα» 4 Μαΐου 1958.

2 Ὁ Γεννάδιος εἶχε μεταφράσει εἰς τὴν ἀγγλικὴν τὸ μυθιστόρημα τοῦ Δ. Βικέλα «Λουκῆς Ἀράρας».

ρινῆς Κυβερνήσεως τῶν τότε ἐνόπλων Ἑλλήνων, χάριν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος καὶ τὰ ὁποῖα δάνεια εἶχον συνημολογηθεῖ διὰ ποσὸν Λ. Ἄγγλ. 2.800.000. Μετὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, τῶν δανείων ἐκείνων εἶχον πληρωθεῖ τὰ τοκομερίδια ἐπὶ δύο μόνον ἔτη, ἔκτοτε δὲ ταῦτα παρέμενον ἀπλήρωτα. Ὅπως λοιπὸν τεθεῖ τέρμα εἰς τὰ ζητήματα ποῦ ἠγείροντο, κατὰ καιροῦς, διὰ τὰς ὑποχρεώσεις τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἀναγνωρίσῃ τὸ ἐν λόγῳ χρέος, ἀπεφασίσθη ἡ ὑπογραφή τῆς ἀνωτέρω συμβάσεως, τῆς ὁποίας ἡ πρακτικὴ ἐπιτυχία ὁμολογεῖται ἀπὸ ὅλους, διὰ τὴν ἀνύψωσιν καὶ ἀποκατάστασιν τῆς πίστεως τῆς Ἑλλάδος⁽¹⁾.

Εἰς τὸν Γεννάδιον, ὡς ἐπιτετραμένον εἰς Λονδίνον ὀφείλομεν πρὸς τούτοις φόρον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης, διότι ἠδυνήθη νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸ Μυστικὸν Ἀρχεῖον τοῦ Ὑπουργ. τῶν Ἐξωτ. τῆς Ἀγγλίας, φωτοτυπίας τῶν πρωτοκόλλων τῆς εἰρηνοποιήσεως καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος. Τὴν γενικωτέραν σημασίαν τοῦ Πρωτοκόλλου ἐκείνου τῆς ἀνεξαρτησίας ἐτόνισεν ὁ «Χρόνος» τῶν Παρισίων, δημοσιεύσας ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς ἀνεξαρτησίας, τὴν 3 Φεβρουαρίου 1930, ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον: « Αἱ ἑκατονταετηρίδες τῆς ἐλευθερίας »⁽²⁾.

Εἰς τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο ἡ παρισινὴ ἐφημερὶς ἀφοῦ ὑπενθύμιζε τὴν συμπλήρωσιν ἑκατονταετίας ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ μνη εἰώδους γειμένου (*acte mémorable*) τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου, ποῦ ὑπηγόρευσε εἰς τοὺς πληρεξουσίους τῶν Μ.Δ τὰς ἀρχὰς ποῦ εἶχον παραγνωρίσει αἱ συνθῆκαι τῆς Βιέννης τοῦ 1815, προσέθετεν ὅτι οἱ συντάκται τοῦ Πρωτοκόλλου ἐκείνου ἐνεπνέοντο ἀπὸ φιλελεύθερον πνεῦμα, ποῦ ἐκήρυσσε τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως, τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν ἀδικιῶν τῶν δεσποτῶν, καὶ τὴν ἀναγνώρισιν εἰς τοὺς καταπιεζομένους τοῦ ἀγαθοῦ τῶν ἐγγυήσεων, ποῦ ἀσφαλίζουν τὴν ἐθνικὴν τῶν ἀνεξαρτησίαν, καὶ μάλιστα εἰς τὸ τέλος μιᾶς περιόδου αἱματοβαμμένης ἀπὸ τὰς σφαγὰς. Τὸ τοιοῦτον, προσέθετεν εἰς τὸ ἀνωτέρω ἄρθρον ὁ «Χρόνος», ἦτο μίᾳ ἀνάστασις διὰ τὰ ἀτυχῆ ἔθνη, ποῦ οἱ ἄλλοι ἐθεώρουν νεκρὰ καὶ τὰ ὁποῖα ἐν τούτοις ἔζων, διότι ἐνεψυχώνοντο, διὰ μέσου τῶν σκληροτέρων δοκιμασιῶν ἀπὸ τὴν ἀδάμαστον θέλησιν νὰ ἀνθίστανται εἰς τὴν τυραννίαν καὶ διότι εὗρισκον ἀνεξάντλητον πηγὴν ἐλπίδος εἰς τὴν πίστιν πρὸς τὰς ἀναμνήσεις των.

Ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου, συνέχιζεν ἡ ἴδια ἐφημερὶς, διὰ τοῦ ὁποῖου, ἀνεγνωρίζετο ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος, μὰ φυσικὴ συνέπεια τοῦ μεγάλου κοινωνικοῦ σεισμοῦ τοῦ 1789, ἡ διακήρυξις τῶν ὑψηλῶν δογμάτων ἐπεβλήθη ὡς καταστατικὸς χάρτης τῶν κρατῶν ποῦ ἀνεγεννῶντο ἢ ἀνεστήνοντο ἀπὸ τὸν τάφον, εἰς πείσμα τοῦ Σουλτάν Μαχμουτ, καὶ τοῦ Αὐστριακοῦ Κάιζερ Φραγκίσκου Α.

* *

Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, ὁ Γεννάδιος, κατήρτισε τὸ 1877, τὸν « Ἐθνολογικὸν Χάρτην τῆς Εὐρώπαικῆς Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος », ποῦ ἐξεδόθη ἀπὸ τὸν Στάνφορντ, με ἐισαγωγικὰς παρατηρήσεις καὶ στατιστικούς πίνακας διὰ τὰς διαφόρους φυλὰς τῆς Ἰλλυρικῆς Χερσονήσου. Ὁ χάρτης Στάνφορντ, καθορίζει τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν Αὐλῶνα, ἀνέρχεται τοῦ Μοναστηρίου, περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν Ἀνατολ. Ρωμυλίαν, τὰ παράλια τῆς σημερινῆς Βουλγαρίας μέχρι σχεδὸν τοῦ Δέλτα τοῦ Δουναβέως ὁλόκληρον τὴν Θράκην, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Κρήτης, Ἑπτανήσου καὶ ὅλων τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους⁽³⁾.

* *

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς πενταετίας τοῦ ὡς ἐπιτετραμένον εἰς Λονδίνον, ὁ

1 Βλ. Νομοθεσία περὶ τῶν Ἐθνικῶν Δανείων τῆς Ἑλλάδος 1883 σελ. 67—83, ἐνθα ὁλόκληρος ἡ σύμβασις καὶ αἱ μετέπειτα μεταρρυθμίσεις.

2 Πρβλ. Πιερρακάκου: Κοινοβουλευτ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος Α. σ.σ. 30—31.

3 Β. Κολοκοτρώνη: Ἡ Μακεδονία καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς (γαλλιστί) Παρίσι 1919, σελ. 482.

Γεννάδιος κατόπιν επιζήλων προσπαθειῶν συνετέλεσεν εὐρέως εἰς τὴν διάδοσιν πολλῶν πληροφοριῶν, διὰ τὴν ἀρχὴν, τὴν φύσιν καὶ τὴν σπουδαιότητα τῶν ἀξιῶσεων τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου, πού ἐπρόκειτο νὰ συνέλθῃ τὸ 1878, διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τῆς Συνθήκης τοῦ Ἀγίου Στεφάνου (3 Μαρτίου 1878) ἡ ὁποία δημιουργοῦσε μεγάλην Βουλγαρίαν, πού ἀπὸ τὸ ἀρχιπέλαγος ἔφθανεν εἰς τὸν Δούναβιν καὶ ἀπὸ τὴν Ἀλβανίαν εἰς τὴν Θράκην. Εἰς τὸ 15 ἄρθρον ἡ Συνθήκη ἐκείνη ὥριζεν ὅτι ἐὰν ἐγένοντο μεταρρυθμίσεις εἰς Κρήτην, Ἡπειρον, καὶ Θεσσαλίαν, ἡ Τουρκία πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ὥφειλε νὰ ἐρωτήσῃ τὰς ἀπόψεις τῆς. Κατὰ τὸ 22 ἄρθρον τῆς ἰδίας συνθήκης, ἡ Ρωσσία ἐζήτηε διὰ τὸν κλῆρον τῆς ἐξαιρετικῆς προνόμια, πού θὰ τῆς ἐπέτρεπον νὰ ἐκρωσσίση δλόκληρον τὴν ὀρθοδοξίαν.

Κατὰ τὴν προπαρασκευὴν τοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερολίνου, ὁ Γεννάδιος διεξήγαγε προκαταρκτικὰς διαπραγματεύσεις κατόπιν τῶν ὁποίων ἐκλήθη ἡ Ἑλλάς νὰ παρακαθῆσιν εἰς τὸ Συνέδριον ἐκεῖνο.

Εἰς συνένευξιν τοῦ λόρδου Δέρμπυ, μέτὸν Γεννάδιον κατὰ Φεβρουάριον 1878, ὁ πρῶτος συναισθάνεται τὸν σλαβικὸν κίνδυνον, πού διατρέχει ἡ πατρίς του, καὶ ἀναγνωρίζει ὅτι τὰ συμφέροντα τῆς χώρας του, συνταυτίζονται μὲ τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος. Ἡ συνέντευξις ἐκείνη, ἔγραφεν ἀργότερον ὁ Γεννάδιος τὴν 10 Φεβρουαρίου, « ἄ ν ο ἰ γ ε ι τ ῆ ν θ ὕ ρ α ν κ λ ε ι σ τ ῆ ν μ έ χ ρ ι τ ο ὡ δ ε ». Καὶ πράγματι ἀργότερον ἡ Ἀγγλία ἔθεσε ζήτημα συμμετοχῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ προσεχὲς συνέδριον, τὴν δὲ 9 Μαρτίου 1878, ὁ ἴδιος Δέρμπυ, ἔλεγεν εἰς τὸν Γεννάδιον ὅτι ἡ Ἀγγλία ἀναγνωρίζει τοὺς δικαίους τίτλους τῆς Ἑλλάδος καὶ χωρὶς ἀναβολὴν θὰ ἐγνώριζε τοῦτο εἰς τὰς ἄλλας Δυνάμεις. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἰς τὴν σχετικὴν διακοίνωσιν τῆς Ἀγγλίας, ἡ Ρωσσία διὰ τηλεγραφήματός τῆς τῆς 17 Μαρτίου ἰδίου ἔτους, ἀπήντησεν ὅτι δὲν νομίζει ὅτι ἡ Ἑλλάς θὰ θελήσῃ νὰ προκαλέσῃ ἰνέας περιπλοκάς καὶ ὅτι δὲν ἐθεώρει ἀρκετὰ δικαιολογημένην τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ συνέδριον, εἰς τὸ ὁποῖον δύναται αὐτὴ νὰ στείλῃ ἀντιπροσώπους διὰ νὰ δώσουν πληροφορίας, τὰς ὁποίας τὸ Συνέδριον θὰ ἐζήτηε χωρὶς ὅμως δικαίωμα ψήφου, τὸ ὁποῖον θὰ εἶχον μόνον αἱ Δυνάμεις πού εἶχον ὑπογράψῃ τὴν Συνθήκην τῶν Παρισίων 30 Μαρτίου 1856. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ἡ Ἑλλάς, δὲν εἶχεν ὑπογράψῃ τὰς Συνθήκας τῶν Παρισίων καὶ Λονδίνου τῆς 13 Μαρτίου 1871, δὲν ἀνεγνωρίζετο ὡς προστάτρια τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Τουρκίας(1)

Ὁ τότε Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερ. Θ. Δεληγιάννης, ὁ ὁποῖος προΐστατο τῆς Ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας, εἰς τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου, ἐκτιμῶν μεγάλως τὴν πολλαπλὴν ἀξίαν τοῦ Γενναδίου ἐπὶ τῶν ζητημάτων πού ἐπρόκειτο νὰ συζητηθῶν εἰς αὐτὸ, παρέλαβε τὸν Γεννάδιον, ὡς βοηθητικὸν μέλος τῆς ἀντιπροσωπείας, εἰς τὴν ὁποίαν προσέφευγον οὗτοι πολυτίμοι ὑπηρεσίας.

Καίτοι ὅμως ἡ Ἑλλάς παρεκάθησεν εἰς τὸ Συνέδριον ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον παρουσιάσθη κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 29 Ἰουνίου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας ἀνέπτυξε τὰς ἑλληνικὰς ἀπόψεις, καὶ ἔφυγε μὲ κενὰς τὰς χεῖρας ἢ μᾶλλον μὲ μίαν ὑπόσχεσιν πού κατεχωρήθη εἰς τὸ κείμενον τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου, ὡς ἀκροτελεύτιον ἄρθρον (*en acte final*) ὅπως λέγουσιν εἰς τὴν διπλωματικὴν γλῶσσαν, κατὰ τὸ ὁποῖον ἄρθρον « τὸ Συνέδριον θὰ προσκαλέσει τὴν Ὑ. Πύλην νὰ συνεννοηθῇ πρὸς διευθέτησιν τῆς μεθ' ὀρίου ἐν Ἡπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ, φρονεῖ δὲ ὅτι ἡ ὀροθεσία αὕτη δύναται νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν κοινὴν ἀδὰ τοῦ Πηνειοῦ πρὸς τὸ Αἰγαῖον καὶ τοῦ Θυάμιδος (Καλαμᾶ) ἐν Ἡπείρῳ. Τὸ Συνέδριον πέποιθεν ὅτι ἀμφότε-

ρα τὰ ἐνδιαφερόμενα μέρη θὰ κατορθώσουν νὰ συνεννοηθοῦν. Ἐν τούτοις πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐπιτυχίας τῶν διαπραγματεύσεων, αἱ Ἰδυνάμεις εἶναι ἐτοιμοὶ νὰ προσφέρουν τὴν ἄμεσον μεσολάβησίν των, (1) ἐν τούτοις ὁ Γεννάδιος συνετέλεσε μεγάλως διὰ τῶν ἐνεργειῶν του πλησίον τῶν πολιτευτῶν τοῦ Φιλελευθέρου κόμματος τῆς Ἀγγλίας, εἰς τὴν σύστασιν τῆς ἑλληνικῆς ἐπιτροπείας τοῦ Λονδίνου.

Δὲν παρήλθεν ἔτος ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου, καὶ τὸ ἐπόμενο ἔτος 1888, ἡ πατρις ἀναθέτει εἰς τὸν Γεννάδιον, νέαν τιμητικὴν ἀποστολὴν εἰς Οὐάσιγκτων, ὡς πληρεξουσίου Ὑπουργοῦ, ὅπου ἐπέτυχεν οὗτος τὴν ἀτελῆ εἰσαγωγὴν τῆς σταφίδος εἰς Ἀμερικὴν, μετὰ δὲ τὴν ἐπιστροφὴν του ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν εἰς Λονδίνον, ὁ Γεννάδιος ἐνήργησε πλησίον τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, καὶ ἐπέτυχε μείωσιν καὶ τοῦ εἰσαγωγικοῦ δασμοῦ αὐτῆς εἰς Ἀγγλίαν.

* *

Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1909, ὁ Γεννάδιος ἐφέρετο ὡς ἐπὶ κεφαλῆς τῆς τότε κυβερνήσεως, ὡς γνωστὸς διὰ τὰ ἀντιβασιλικά του αἰσθήματα, διὰ τὸν λόγον ὅτι οὗτος παυθεὶς ἀπὸ τὸν Τρικούπη, ὡς πρέσβυς εἰς τὸ Λονδίνον καὶ μὴ ἐπαναδιορισθεὶς ἀπὸ τὸν Γεώργιον, παρὰ τὰς ὑποσχέσεις του, εἶχεν ἀναλάβει ἐπὶ σειρὰν ἑτῶν τρομερὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς δυναστείας μετὰ τὴν «Ἀτλαντίδα» τῆς Νέας Ὑόρκης, καὶ τὴν «Νέαν Ἡμέραν» τῆς Τεργέστης τοῦ Χαλκοκονδύλη, δύο ἐφημερίδας αἱ ὁποῖαι ἀργότερον, κατὰ τὴν περίοδον τῆς διαφωνίας τοῦ Βασιλέως μετὰ τὸν τότε πρωθυπουργὸν Βενιζέλον (1915—1920) ἐπέπρωτο νὰ ἀποβοῦν ὄργανα τῆς φιλοβασιλικῆς πολιτικῆς. Ὁ Γεννάδιος πράγματι ἦτο ὀλίγον αὐταρχικὸς καὶ πείσμων εἰς τὰς ιδέας του, ὑπῆρξαν δὲ περιστάσεις κατὰ τὰς ὁποίας οὗτος δὲν ἠκολούθει ὠρισμένας ὁδηγίας ἢ καὶ ἐξήτει νὰ χαράξῃ ἰδικὴν του πολιτικὴν, ἐρχόμενος συνεπείᾳ τούτου εἰς διαφωνίαν μετὰ τὸν Τρικούπη. Διότι ὁ Ἰ. Γεννάδιος ἦτο κατακόρυφος εἰς τὸ ἦθος καὶ ἀνένδοτος εἰς ὅ,τι ἐπίστευε χωρὶς συμβιβασμούς. Λήγω λοιπὸν τῶν φρονημάτων τούτων, ἡ ἐπανάστασις ἐσκέφθη τὸν Ἰ. Γεννάδιον ὡς ἄκρως ἀντιβασιλικόν. Ὁ Γ. Φραγκοῦδης ὁμως ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀρνούμεθα τὴν πληροφορίαν, γράφει ὅτι αὐτὸς ἀπέτρεψε τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἐπαναστάσεως Ν. Ζορμπᾶν, ἀπὸ αὐτὴν τὴν ιδέαν, διὰ τὴν «σμικρότητα τῆς διανοίας καὶ τὴν χαμέρπειαν τῆς ψυχῆς τούτου, ἀξίου ἀδελφοῦ τοῦ Ἀναστασίου» (*).

* *

Ὁ Γεννάδιος εἶχε τόσον φανατισμόν, τόσην φιλοπατρίαν, τόσην εὐλάβειαν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὰ ἔθνικα ἰδεώδη, ὥστε εἰς ὅλας τὰς ἔθνικὰς ἐορτὰς ἑλληνικὰς καὶ ἀγγλικὰς, ἔφερον οὗτος μετὰ ἀξιοπρέπειαν καὶ ὑπερηφάνειαν τὴν ἔθνικὴν στολὴν, προκαλῶν οὕτω τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἐκτίμησιν καὶ εὐλαβῆ προσήλωσιν ὅλων ἀπὸ τοῦ βασιλέως μέχρι τῶν τιτλούχων καὶ τῶν ξένων διπλωματῶν.

Ἐξαιρετικὴ ἦτο ἡ συγκίνησις πού ἠσθάνετο ὁ ἑλληνικὸς κόσμος τοῦ Λονδίνου, κατὰ τὴν Ἐθνικὴν ἐορτὴν τῆς 25 Μαρτίου, ὅταν ἔβλεπε τὸν Ἕλληνα πρεσβευτὴν νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸν ναόν, φέροντα ὑπερηφάνως τὴν φουστανέλλαν, ὡς

1 Εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ ἀρθροῦ ἐκείνου, κατόπιν συσκέψεων τῶν ἀντιπροσώπων Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, εἰς Πρέβεζαν, εἰς Βερολίνον (ἀνευ συμμετοχῆς τῶν ἀνωτέρω) (4—6—1880) καὶ Κωνσταντινουπόλιν (Φεβρ. 1881), καθωρίζοντο τὰ σύνορα, διὰ τῶν ὁποίων ἡ Θεσσαλία, πλὴν τοῦ διαμερίσματος τῆς Ἐλασσῶνος καὶ τὸ διαμέρισμα τῆς Ἀρτης ἀπὸ τὴν Ἠπειρον, παρεχωροῦντο εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατόπιν συλλογικῆς διακοινώσεως τῶν Μ. Δυνάμεων τῆς 9 Ἀπριλ. 1881, πρὸς τὸν τότε πρωθυπουργὸν Ἀλ. Κουμουνδοῦρον.

1 Γ. Φραγκοῦδης: Τὸ Ρωμαίικο. Ἀθήναι 1926 σελ. 110—111.

κληρονομίαν τοῦ παρελθόντος καὶ ἐλπίδα τοῦ μέλλοντος (1).

Ἐκτός ὅμως τῆς ἐθνικῆς μας στολῆς, μεταξύ τῶν κειμηλίων τοῦ Γενναδίου, καταλέγεται καὶ μικρὸς στέφανος ἀπὸ μαραμμένα φύλλα δάφνης καὶ ἀμάραντα ἀνθὴ ἀνέκτιμῆτου ὅμως ἐθνικῆς ἀξίας, διότι εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ στέφανος, τὸν ὁποῖον ὁ πενθῶν λαὸς τῶν Ἑλλήνων, ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ φερέτρου τοῦ Βύρωνος. Τὸν στέφανον τοῦτον τὸν ὁποῖον ὁ Γεννάδιος ἐτήρει ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, ὅταν κατὰ τὴν 10]22 Ἰανουαρίου 1880, ἐτελέσθη εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας εἰς Λονδίνον, πανηγυρὶς ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι τῶν γενεθλίων τοῦ Βύρωνος, κατ' αἴτησιν τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ ναοῦ, κατέθηκεν ὁ Γεννάδιος, εἰς κατάλληλον ἐδώλιον, πρὸ τοῦ ὁποῖου ἐν σιγῇ εὐλαβείας καὶ συγκινήσεως ἔκυπτον τὴν κεφαλὴν, ὅσοι ὄσοι εὐρίσκοντο εἰς τὸν ναὸν ὀρθόδοξοι καὶ ἑτερόδοξοι χριστιανοί (2).

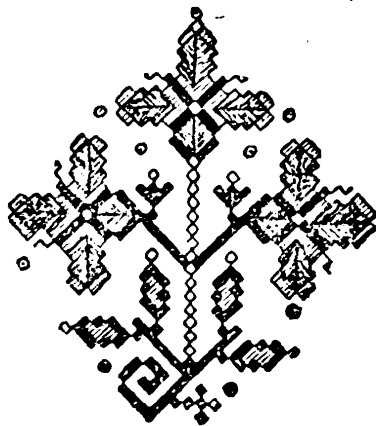
* *

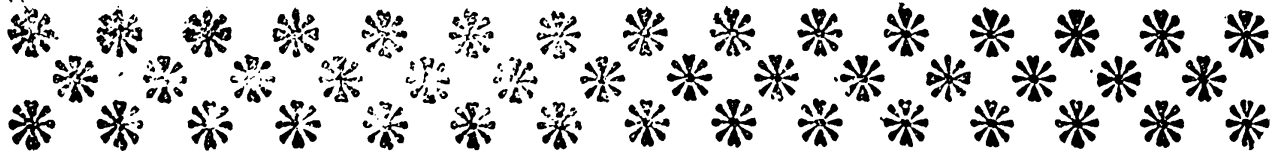
Ὁ Ι. Γεννάδιος τύπος φλογεροῦ Ἑλλήνος μετ' ἀριωτάτην καὶ πολυσχιδῆ μόρφωσιν, καὶ συνεχιστῆς εἰς εὐρυτάτην καὶ διεθνή κλίμακα τῆς ἀπαραμίλλου ἑλληνικῆς ζωτικότητος τοῦ πατρὸς του ὑπηρετήσας τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὸν εὐγενῆ τρόπον τῶν εὐπαιριδῶν τοῦ ἥθους καὶ τῆς ψυχῆς.

Ἀπέθανεν εἰς Ἡστ Μολαισταίη εἰς ἡλικίαν 87 ἐτῶν, φέρων τῶν τίτλων τοῦ ἐπιτίμου πρέσβευς, πλησίον εἰς τὴν Αὐλὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Χωρὶς περιττὰς κενολογίας θὰ ἤμποροῦσε νὰ λεχθῆ διὰ τὸν ἡπειρώτην αὐτὸν διπλωμάτην, ὅτι ἐδείχθη ἀνὴρ ἀξίος τῆς Ἑλλάδος.

1 Πρὸ τοῦ Ι. Γενναδίου, ὑπερηφάνως ἔφερε τὴν φουστανέλλαν καὶ ὁ Κωλέτης, ὡς πρέσβυς εἰς Παρίσιον.

2. Ἐφ. «Ἐφημερίς» 22 Ἰανουαρίου 1888.

ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ Α. ΒΙΤΑΛΗ
Ἀρχιμανδρίτου καὶ Ἱεροκήρυκος

ΟΙ ΕΝ ΤΗ, ΙΕΡΑ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ ΠΡΕΒΕΖΗΣ ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΕΣ ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΟΙ ΕΠΙΤΡΟΠΟΙ ΑΠΟ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1854 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

Ὁ θεσμὸς τῶν, κατ' Ἐπαρχίας, Συγκέλλων ἢ Πρωτοσυγκέλλων ἢ Ἀρχιερατικῶν Ἐπιτρόπων, ἐνωρὶς εἰσήχθη ἐν τῇ παρ' ἡμῖν Καθολικῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, χάριν βοήθειας τῶν, κατὰ τόπους, Ἱεραρχῶν, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν, ἐκ τῶν Ἐπισκοπῶν αὐτῶν, ἀπουσίαν των ἐξ ἑνός, καὶ ἐξ ἑτέρου πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν χριστιανῶν.

Ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης ὑπῆρχον, κατ' ἀρχήν, ἀπὸ τῆς ἀνασυστάσεως ἰδίᾳ ταύτης, δύο Ἀρχιερατικοὶ Ἐπίτροποι· ὁ εἰς ἐν Πρεβέζῃ. ἔδρα τῆς Μητροπόλεως, ὁ δ' ἕτερος ἐν Φιλιππιάδι. Ἡ μόνη διαφορὰ μεταξὺ τούτου καὶ ἐκείνου ἦτο, ὅτι, ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὁ μὲν ἐν Φιλιππιάδι διωρίζετο ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον παρὰ τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου ἀνευ οὐδεμιᾶς ἑτέρας διατυπώσεως, ὁ δὲ ἐν Πρεβέζῃ διωρίζετο, μετὰ γνώμην τῆς Δημογεροντίας τῆς Ἱ. Μητροπόλεως, ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου, ἀλλ' ἔδει ὅπως ἀναγνωρισθῆ ὁ διορισμὸς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, παρὰ τοῦ ὁποίου ἦτο ἀναγκαῖον πάλιν νὰ σταλῆ ἢ παρ' αὐτοῦ ἔγκρισις εἰς τὸν ἐν Πρεβέζῃ τοῦρκον Διοικητὴν, ὅστις τότε μόνον ἀνεγνώριζε τὸν οὕτω πως διορισθέντα Ἀρχιερατικὸν Ἐπίτροπον.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦτο βεβαίως ἐξέλιπεν, ἀλλὰ, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἔλαβεν οὗτος τὴν πρόσθετον ὀνομασίαν «γενικὸς» ἢτοι «Γενικὸς Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος», ὅπερ εἰς τοὺς κώδικας συναντᾶται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1941 καὶ ἔξῃς.

Οὐχ ἦττον ὁμοίως, ἐν ἔτει 1938, κατ' ἀπόφασιν τοῦ τότε Μητροπολίτου Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης Ἀνδρέου Μαντούδη, ἰδρύθη καὶ νέον τμήμα εἰς τὴν περιφέρειαν Κάμπου, πρὸς πλείονα ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐν αὐτῷ χριστιανῶν, φέροντος τὸν τίτλον «Τμήμα πεδιάδος Ἀράχθου—Λούρου» καὶ ἔχοντος ὡς ἔδραν τὴν Γέφυραν Ἀράχθου, ἐνθα ἐτοποθετήθη ἕτερος Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος τοῦ Μητροπολίτου Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης.

Τὸ πάλαι (1864) ὑπῆρχε καὶ ἕτερον τμήμα, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπήγοντο τὰ χωρῖα τῆς Λάμναρης, οὗτινος Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος ἀναφέρεται ὁ τότε Ἡγούμενος Ζαλόγγου Ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος, ἀλλὰ δὲν μνημονεύεται ἕκτοτε ποσῶς, ἐνδεικτικόν, ὅτι κατηργήθη ἐνωρὶς.

Οὕτω, οἱ, ἐν τε τῇ Πρεβέζῃ καὶ τοῖς λοιποῖς τμήμασι τῆς Μητροπόλεως Πρεβέζης, διατέλεσαντες Ἀρχιερατικοὶ Ἐπίτροποι, κατὰ τὴν τελευταίαν ἑκατονταετίαν (1854—1958) εἶναι οἱ ἔξῃς, κατὰ τοὺς κώδικας τῆς Ἱ. Μητροπόλεως.

Α. ἘΝ ΠΡΕΒΕΖῃ

1. Βασιλεῖος Ἱερεὺς Δεδάρης Οἰκονόμος, ἀπὸ 20 Ὀκτωβρίου 1854

μέχρι 30 Νοεμβρίου 1854, (1) ἀρχιερατεύοντος τοῦ Ἀρτῆς Σωφρονίου. Πιθανώτατα τὴν θέσιν ταύτην κατείχε καὶ πρὸ τῆς 20ῆς Ὀκτωβρίου 1854, ἀλλ' εἰς τὸν ὑπ' ὄψιν Κώδικα, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς χρονολογίας ταύτης, ἀναφέρεται ρητῶς ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας ταύτης. Μετ' αὐτὸν διωρίσθη ὁ

2. Σωφρόνιος, Ἀρχιμανδρίτης, ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἀρχιερέως, διατελέσας ὡς Ἐπίτροπος αὐτοῦ κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1 Δεκεμβρίου 1854 — 4 Ἰουνίου 1855, (2) ὅτε ὑπογράφει πρᾶξιν τινὰ τῆς Δημογεροντίας, οὐχ ἦττον ὁμοῦ θὰ παρέμεινεν ἀσφαλῶς καὶ μετὰ ταῦτα, ὅτε πάλιν ἀνέλαβε τὴν ἀρχιερατικὴν ἀντιπροσωπεῖαν ὁ Οἰκονόμος Βασίλειος Δεβάρης ἀπὸ 22 Φεβρουαρίου 1856, ἣν διετήρησεν ἐπὶ πολὺ.

Τῆ 27 Ἰανουαρίου 1864, ἐπὶ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Σωφρονίου Γ' (1863—1866), (3) ἐξελέγη Μητροπολίτης Ἀρτῆς ὁ ἐν Κων(ν)πόλει ἐπίσκοπος Ἀργυρουπόλεως Σεραφεὶμ Ξενοπούλος, τοῦ Σωφρονίου «διὰ κανονικῶν ψήφων καὶ συνοδικῆς ἐκλογῆς μετατεθέντος καὶ προδιβασθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ἀμφισίας». (4) Οὗτος, ἐλθὼν εἰς τὴν Πρεβέζαν, κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1864, ἀνέθετε τὴν ἀντιπροσωπεῖαν αὐτοῦ εἰς τὸν αὐτὸν Ἱερέα Βασ. Δεβάρην, μέχρι οὗ διωρίσθη παρ' αὐτοῦ ὁ

3. Νικόλαος, Πρωτοπρεσβύτερος, ὅστις προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1864 μέχρι τῆς 12 Μαρτίου 1866. Τὸν διορισμὸν αὐτοῦ ὁ Ἀρτῆς Σεραφεὶμ Ἀ' ἀνεκοίνωσεν εἰς τοὺς χριστιανοὺς τῆς Πρεβέζης διὰ τῆς κατωτέρω ἐγκυκλίου αὐτοῦ.

«Ἴσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ»

Διὰ τῆς παρούσης Κυριαρχικῆς ἡμῶν ἀποδείξεως, δῆλον ἀποκαθίσταται πρὸς πάντας τοὺς εὐσεβεῖς τῆς πόλεως Πρεβέζης κατοίκους, ὅτι ἀποκαθιστῶμεν ἡμέτερον Ἐπίτροπον τὸν Αἰδεσιμώτατον Πρωτοπρεσβύτερον Ππ Κύρ Νικόλαον, πρὸς ἐν ἀναθέμεθα τὸ Ἐκκλησιαστικὸν τοῦτο ὑπουργήμα, ἅτε φρονήσει καὶ ἱκανότητι συγκεκροτημένον. Ὅθεν γράφοντες διὰ τῆς παρούσης Κυριαρχικῆς ἡμῶν ἀποδείξεως, εὐχόμεθα καὶ εὐλογοῦμεν πάντας ὑμᾶς πατρικῶς, καὶ ἐντελλόμεθα Κυριαρχικῶς, καὶ παραγγέλλομεν Ἐκκλησιαστικῶς, ὅπως γνωρίζοντες τὸν εἰρημένον Παπ. Κύρ Νικόλαον Ἐπίτροπον καὶ ἀντιπρόσωπον ἡμῶν, ὑπακούητε κατὰ πάντα αὐτῷ συμμορφούμενοι ἐντελῶς μὲ τὰς ἀπευθυνόμενας ὑμῖν παρ' αὐτοῦ συμβουλὰς τε καὶ ὁδηγίας εἰς τὴν ἀκριβῆ τῶν χριστιανικῶν χρεῶν καὶ καθηκόντων ἐκτέλεσιν ὑμῶν· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ὁ ἕτερος ἡμῶν Ἐπίτροπος, ὁ ἐπὶ τῶν πέριξ χωρίων τοῦ Ναχατὸ Λάμαρ(ης) Πανρωσιώτατος Καθηγούμενος Ζαχλόγκου Κύρ Ἀγαθάγγελος ὀφείλει ὑπάγεσθαι τῷ ἀνωτέρῳ ρηθέντι, καὶ συμμορφοῦσθαι μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων ταῦτα τοίνυν πατρικῶς πρὸς γνῶσιν ὑμῶν καὶ πληροφορίαν. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ Χάρις, καὶ τὸ ἀπειρον ἔλεος σὺν τῇ παρ' ἡμῶν εὐχῇ καὶ εὐλογίᾳ εἶη μετὰ πάντων ἡμῶν.

Ἐν Μηνί Ἀπριλλίῳ 1864

† Ὁ Ἀρτῆς Σεραφεὶμ ἐν Χριστῷ εὐχέτης» (Τ.Σ.) (5)

1. Κώδιξ Α' ἐνῷ καταστρώνονται Πρωτότυπα ἢ Ἀντίγραφα τῶν διαφόρων ἀποφάσεων τῆς ἐν Πρεβέζῃ Ἀρχιερατικῆς Ἐπιτροπῆς, ἵνα κατὰ καιροὺς πᾶσα ἀμφιβολία περὶ τίνος ὑποθέσεως διαλύηται, 1845—1873, σελ. 1, 2.

2. Ἐνθ' ἀν. σελ. 3, 15.

3. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν. Κατάλογοι Πατριαρχῶν. Α' Κωνσταντινουπόλεως. ἐν «Θεολογία», ἔτ. Δ' (1926) καὶ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ Β. Στεφανίδου, σελ. 739.

4. Γερμανοῦ Μητροπολίτου Σάρδων, Ἐπισκοπικοὶ Κατάλογοι τῶν ἐν Ἡπειρῷ καὶ Ἀλβανίᾳ Ἐπαρχιῶν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ἐν «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά», ἔτ. ΙΒ' (1937), σελ. 16. Κωσταρίδου Ἐδγενίου, Ἀρχιμ. Ἡ σύγχρονος Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, ἐν Ἀθήναις 1921, σελ. 228.

5. Κώδιξ Α' (1854—1873), σελ. 153. Βλ. καὶ Βιτάλη Φιλαρέτου, Ἀρχιμ. Αἱ πρῶται

Τὸν Πρωτοπρ. διεδέχθη ὁ

4. Γ ε ώ ρ γ ι ο ς Λ ά π π α ς, Πρωτοπρεσβύτερος, ἀναλαβὼν τὰ καθήκοντα αὐτοῦ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1867, (°) ἄτινα ἀπετέλεσε μέχρι τῆς 1ης Ἰουνίου 1889 ('), ἦτοι καὶ ἐπὶ τῶν Ἀρχιερέων τῆς, κατὰ τὸ 1881, ἀνασυσταθείσης Μητροπόλεως Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης (°), Ἀμβροσίου καὶ Ἰερωνύμου, ὅστις (Ἰερώνυμος) ἀντικατέστησεν αὐτόν, διὰ τοῦ Ἀρχιδιακόνου αὐτοῦ. Οὕτως ἐκλήθη ὁ

5. Ἰ ε ρ ώ ν υ μ ο ς Γ ο ρ γ ί α ς, Ἀρχιδιάκονος. Οὗτος γεννηθεὶς ἐν Χίῳ, τῷ ἔτει 1860, διήκουσε τὰ μαθήματα ἐν τῷ αὐτόθι Γυμνασίῳ, ἀκολούθως δὲ μετέβη εἰς τὴν Κων)πολιν, ἐνθα ἐφοίτησεν εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ περιώνυμον Θεολογικὴν Σχολήν, προστασία τοῦ ἐξαδέλφου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Μητροπολίτου Μαρωνείας Ἰερωνύμου Γοργίου ἢ Γιούργα, παρ' ᾧ εἶτα ὑπηρέτησεν ἐν Κομοτηνῇ, ὡς Ἀρχιδιάκονος καὶ Ἐπίτροπος αὐτοῦ. Μετατεθέντος δ' ἀκολούθως τοῦ Μαρωνείας Ἰερωνύμου εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Θρόνον τῆς Νικοπόλεως, κατ' Αὐγουστον τοῦ 1885, ὁ Ἀρχιδιάκονος Ἰερώνυμος ἠκολούθησεν αὐτόν εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ Ἐπαρχίαν, ἐνθα διωρίσθη «πρῶτος» ἐπίτροπος. Πάντως, ὡς τοιοῦτον, βλέπομεν αὐτόν ὑπογράφοντα, διὰ πρώτην φοράν, πρᾶξιν τῆς Δημογεροντίας, τῇ 8 Ἰουλίου 1888. (°) Ἀργότερον, «προβιδιασθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀγιωτάτης μ)λεως Νικαίας» τοῦ Ἰερωνύμου, (10) καὶ ὁ Ἀρχιδιάκονος αὐτοῦ ἀνεχώρησεν ἐκ Πρεβέζης.

Εἶναι γνωστὸν, ἐν τούτοις, ὅτι ὁ Ἰερώνυμος οὗτος, ὡς Ἀρχιδιάκονος καὶ Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος, ἐν Πρεβέζῃ, εἰργάσθη μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ δι' ὄλων αὐτοῦ τῶν δυνάμεων ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους, μάλιστα δὲ κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1886. Ἰδιαιτέρως δὲ κατὰ τὴν, ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, Ἰδρυσιν Ἰταλικῶν Σχολῶν ἀρρένων καὶ θηλέων μετὰ οἰκοτροφείων, ἐν τε τῇ Πρεβέζῃ καὶ ἐν ὄλῃ τῇ Ἠπείρῳ, διὰ κατακτητικῶν σκοποῦς, ἐπέδειξεν μεγάλην πολιτικὴν σύνεσιν καὶ ζῆλον ἐνθεον κκι θάρρος ἀκατάβλητον, ἀγωνιζόμενος, μετὰ τοῦ Γέροντος αὐτοῦ Μητροπολίτου Ἰερωνύμου, χάριν τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων. Ἡδύχρησε δὲ νὰ ἴδῃ κλειόμενα τὰ σχολεῖα ταῦτα, ἀρχῆς γενομένης ἐκ Πρεβέζης. (11)

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ἰερωνύμου ἀνέλαβε καὶ πάλιν ὁ Πρωτοπρ. Γεώργιος τὰ καθήκοντα τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου, ἄτινα μικρὸν ἐπετέλεσεν ἐπὶ τοῦ νέου Μητροπολίτου Ἰωακείμ Α', Σγυροῦ (12). Ἄντ' αὐτοῦ ὁμως διωρίσθη, μετ' οὐ πολὺ, ὁ

6. Ἰ ά κ ω θ ο ς Οἰκονόμος, ἐν συναντῶμεν τὸ πρῶτον, τῇ 22 Ἰουνίου

Ποιμ. ἐνέργειαι τοῦ Ναξίου Μητροπολίτου Ἀρτῆς Σεραφεῖμ Α' ἐπὶ ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ζητημάτων, ἐν Σύρῳ 1957 (ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδ. «Κυκλαδικά» ἔτ. Β') σελ. 48, 50.

6. Αὐτόθι, σελ. 198.

7. Κῶδιξ Β' τῆς ἐν Πρεβέζῃ Ἱερᾶς Μητροπόλεως ἐν ᾧ εἰσι καταγεγραμμένοι αἱ ἐκδιδόμεναι παρὰ τοῦ Ἀρχιερέως καὶ τῆς παρ' αὐτῷ Δημογεροντίας ἀποφάσεις καὶ ἄλλα ἐγγραφα ἀναγόμενα εἰς ὑποθέσεις τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἐπαρχίας, 1873—1883, σελ. 235, 291, Κῶδιξ Α' Πρακτικῶν συνεδριῶν τῆς Δημογεροντίας τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης, 1882—1894, σελ. 114.

8. Γερμανοῦ, ἐνθ' ἄν. σελ. 77.

9. Κῶδιξ Α' (1882—1894), ἐνθ' ἄν. σελ. 116.

10. Γερμανοῦ, ἐνθ' ἄν. σελ. 78.

11. Ὁ Ἰερώνυμος οὗτος ὑπῆρξε θαυμαστῆς τοῦ Μητροπολίτου Ἡρακλείας Γερμανοῦ, ἀγωνιζομένου τότε σθεναρῶς ἐναντι τῶν Τούρκων διὰ τὸ προνομιακὸν ζήτημα. Τιμώμενος δὲ παρ' ἐκείνου, προσελήφθη, τῷ 1891, παρ' αὐτοῦ ὡς πρωτοσύγκελλας ἐν Ραιδεστῷ, κατὰ δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος (1892), μερίμνη τοῦ ἐν λόγῳ Μητροπολίτου, προήχθη εἰς βοηθὸν αὐτοῦ ἐπίσκοπον, ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ Βιρηνουπόλεως, ἄγων τὸ 32 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ. Κατὰ Μάιον δὲ τοῦ 1897 ἐξελέγη Μητροπολίτης Καλλιουπολιτῶν, καὶ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1909 μετετέθη, ταῖς ἐνεργείαις καὶ τῇ ἀξιώσει τῶν Χίων Μητροπολιτῶν, εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν Χίου. (Βλ. εἰς «Πανελλήνιον Δεύκωμα Ἐθνικῆς Ἐκατονταετηρίδος, 1821—1921», Μητροπολιταί Χίου, ἐν Ἀθήναις 1922, σελ. 83. Ἀρχιμ. Εὐγ. Κωσταρίδου, ἐνθ' ἄν. σελ. 475—78).

12. Γερμανοῦ, ἐνθ' ἄν.

1890 (13), και μετ' αὐτὸν δ

7. Κωνσταντῖος Πρωτοσύγκελλος, 5 Ἀπριλλίου 1891 (14).

Ἐν τῷ μεταξῷ, ἀξιῶσει τῶν Τούρκων, συνεπεῖα τῆς τολμηρᾶς στάσεως τοῦ Μητροπολίτου Νικοπόλεως Ἰωακείμ ἐν Πρεβέζῃ κατὰ τὴν κήρυξιν ἐν διωγμῷ τῆς Ἐκκλησίας, λόγῳ τοῦ γνωστοῦ Προνομιακοῦ ζητήματος (15), μετατεθέντος αὐτοῦ εἰς τὴν τῆς Σάνθης Μητρόπολιν, ἐξελέγη διὰ τὴν χηρεύουσαν Μητρόπολιν Νικοπόλεως ὁ Πελαγονεὶας Νεόφυτος, κατ' Αὐγούστον τοῦ 1891 (16). Ἡ Δημογεροντία τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Νικοπόλεως ἐσπευσε καὶ ὑπέβαλε τηλεγραφικῶς τὰ συγχαρητήρια αὐτῆς καὶ τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος εἰς τὸν, ἐν Μοναστηρίῳ, ἐκλεγέντα καὶ εὐρισκόμενον, νέον αὐτῶν Μητροπολίτην Νεόφυτον, ὅστις ἀπήντησεν αὐτῇ τηλεγραφικῶς, τῇ 3 Αὐγούστου, τάδε:

«Δημογεροντίαν Πρεβέζης

Εὐχαριστοῦντες ἐπὶ συγχαρητηρίοις ἐξαιτούμεθα ἡμῖν θεῖαν εὐλογίαν καὶ διορίζομεν ἐπίτροπον, ὃν ἐγκρίνετε.

Νικοπόλεως Νεόφυτος» (17).

Ἡ Δημογεροντία καλῶς σκεψαμένη ἀπεφάσισεν, ὅπως διορισθῆ ἐπισήμως νῦν δ

8. Ἀνδρέας Ζαλογγίτης, Πρωτοπαπᾶς (Πρωτοπρεσβύτερος). Οὗτος, κατ' ἀπόφασιν τῆς Δημογεροντίας, εἶχεν προσωρινῶς, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ἰωακείμ, ἀναλάβει, ὡς Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος (26 Ἰουλίου 1891) (18). Κληθεὶς ἤδη ὑπὸ τῆς Δημογεροντίας ἀνέλαβεν ἐπισήμως, τὰ καθήκοντα, ἐνῶ αὕτη ἀπέστειλε τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα.

«Νικοπόλεως Νεόφυτον, Μοναστήρι.

Τηλεγραφήσατε Πατριάρχην διὰ τηλεγραφήματός του πρὸς τὸν ἐνταῦθα διοικητὴν ἀναγνωρίσῃ ἐπίτροπόν σας Ἀνδρέαν Ζαλογγίτην ἱερέα.

Δημογεροντία» (19).

Μετὰ τρίμηνον, ὅμως τοῦ Νεοφύτου ἐκλεγέντος Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, εἰς τὴν Μητρόπολιν Πρεβέζης ἐστάλη ὁ ἀπὸ Σερρών Κωνσταντῖνος Βαφείδης, τῇ 1 Φεβρουαρίου 1892 (20). Ὁ Ἀρχ. Ἐπίτροπος Ἀνδρέας παρέμεινεν, ὡς τοιοῦτος, μέχρι τοῦ Μαρτίου τοῦ ἰ. ἔ. (21), ὅτε ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ πρωτοπρ. Γεωργίου Λάππα (22), μετ' αὐτὸν δὲ διορίσθη ὑπὸ τοῦ Νικοπόλεως Κωνσταντῖνου ὁ

9. Θεόδωροϋτος Ἱεροδιάκονος (13 Ἰαν. 1895) (23), ὅστις ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ παραμείνῃ ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην. Κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὑπέβαλε πρὸς τὴν Δημογεροντίαν, καθ' ὅσον ὁ Μητροπολίτης εὐρίσκετο εἰς τὴν Κων(η)πολιν, τὴν παραίτησιν αὐτοῦ, διὰ λόγους ὑγείας. Συνεπεῖα τούτου ἡ Δημογεροντία εἰς ἕκτακτον αὐτῆς συνεδρίασιν, τῇ 18 Ἀπριλλίου 1895,

13. Κώδιξ Α' (1882—94), σελ. 167.

14. Αὐτόθι, σελ. 180.

15. Στεφανίδου Βασιλείου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον Ἀθήναι 1948, σελ. 638.

16. Γερμανοῦ, ἐνθ' ἄν.

17. Κώδιξ Α' (1882—94), ἐνθ' ἄν. σελ. 208.

18. Αὐτόθι, σελ. 201.

19. Αὐτόθι, σελ.

20. Γερμανοῦ ἐνθ' ἄν.

21. Κώδιξ Α' (1882—94), ἐνθ' ἄν., σελ. 226.

22. Αὐτόθι, σελ. 239.

23. Κώδιξ Β' Πρακτικῶν Συνεδριῶν τῆς Δημογεροντίας τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Νικοπόλεως, 1894—1898, σελ. 8.

πράξει τῶν Ἐπιτρόπων, τοῦ Ἡγουμένου καὶ τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου λαμβάνουσα ὑποσημείωσιν τὴν δῆλωσιν τῆς Αὐτοῦ Σεβασμιότητος περὶ τῆς ἀμέσου ἐκ τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ ἀπόλυσεως τιμωρίας τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου κ. Ἀζαρίου, τοῦ ἐνεργήσαντος τὴν παράνομον ἐπικύρωσιν, συνιστᾷ τὴν ἀμεσον ἀπόλυσιν τοῦ τε Ἡγουμένου καὶ τῶν Ἐπιτρόπων τῆς Μονῆς καὶ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτῶν κατὰ τὰς νομίμους διατυπώσεις...» (27).

Εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ Ἀρχιμ. Ἀζαρίου ἐκλήθη καὶ αὐτίς ὁ Πρωτοπ. Ἀνδρέας Ζαλογγίτης (2 Αὐγούστου 1896) (28), μετὰ μικρὸν δέ, καὶ δὴ μετὰ τὴν μετάρθεσιν τοῦ Μητροπολίτου Κωνσταντίνου εἰς τὴν Μητρόπολιν Διδυμοτείχου, καὶ τὴν ἐκλογὴν ὡς Μητροπολίτου Νικοπόλεως τοῦ Γαβριήλ Ἰατρουδάκη, τέως Μητροπολίτου Μαρωσίας (29) διωρίσθη Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος ὁ

12. Μ α κ ά ρ ι ο ς, Ἀρχιμανδρίτης καὶ Πρωτοσύγκελλος (19 Αὐγούστου 1896) (30), ὃν διεδέχθη, μετ' οὗ πολὺ, ὁ

13. Ν ι κ ό λ α ο ς Παπαδόπουλος, Ἱεροδιάκονος (10 Δεκεμβρίου 1896) (31), καὶ μετ' αὐτὸν ἐκλήθη ὁ

14. Π α ν ά ρ ε τ ο ς, Ἀρχιμανδρίτης (26 Σεπτεμβρίου 1897) (32). Οὗτος διεκρίνετο διὰ τὸν ζῆλον καὶ τὴν εὐσέβειαν αὐτοῦ ἦτο δὲ παρὰ πάντων σεβαστὸς καὶ ἀγαπητὸς. Ὡς Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος ἔμεινε μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1899, ὅτε ἀνέλαβε τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ὁ

15. Εὐ ά γ γ ε λ ο ς, Οἰκονόμος Οἰκονομίδης τὸ ἐπώνυμον, (17 Σεπτεμβρίου 1899) (33). Περὶ αὐτοῦ ἀναγινώσκωμεν εἰς ἓν πρακτικὸν Δημογεροντίας Ν. Λούρου, ὡς ἐκαλεῖτο τότε ἡ Νέα Φιλιππιάς, ὑπὸ ἡμερομ. 27 Αὐγούστου 1898: «... συνελθοῦσα ἡ Δημογεροντία τοῦ Τμήματος Λούρου ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τῆς Α. Σεβασμιότητος τοῦ Μητροπολίτου κ. Γαβριήλ καὶ σκεψαμένη περὶ τῆς ἐλλείψεως, Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου ἐν τῷ τμήματι ἡμῶν καὶ τοιοῦτον ὁμοψήφως ἐνάκρινε νὰ διορισθῇ ὁ ἐκ Μαργαριτίου Αἰδεσιμώτατος Οἰκονόμος Παπα-Εὐάγγελος ἀντὶ ἑτησίου μισθοῦ 20]φράγκων τριάκοντα ἕξ (36) καὶ οὐδὲν πλέον ἐκτὸς ἐνὸς ἐνοικίου μιᾶς οἰκίας. κληθεὶς συνεπῶς οὗτος ἔδωκε τὴν συγκατάθεσιν του καὶ ἀμέσως ἐπελήφθη τῶν καθηκόντων του» (34). Ἀργότερον ὁ διορισμὸς αὐτοῦ ἀνενεώθη δι' ἓν ἔτος ὑπὸ τῆς Δημογεροντίας ταύτης τοῦ Ν. Λούρου (35), π ι θ α ν ὡ τ α τ α, ὅμως ὁ Γαβριήλ ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὴν Πρέβεζαν. Μετὰ τὴν παῦσιν δι' αὐτοῦ, (16 Ὀκτωβρίου 1899), ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ Ἀρχιμ. Παναρέτου, αὐτὸς δι' ἀπεστάλη εἰς τὸν Ν. Λούρον.

Οὗχ ἦττον ὅμως ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντίνος Ε' (1897—1901) (36), ἀγγέλλων εἰς τὴν ἐν Πρεβέζῃ Δημογεροντίαν τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῶν Πατριαρχείων περὶ τῆς παύσεως τοῦ Γαβριήλ, ἐζήτησε νὰ ὑποδειχθῇ κατάλληλον πρόσωπον, ἵνα διορισθῇ Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος ἐν Πρεβέζῃ. Τὸ τηλεγράφημα τοῦτο, φέρων ἡμερομηνίαν 17 Ὀκτωβρίου 1899 ἔχει οὕτω «Δημογεροντίαν Πρεβέζης, Πρέβεζα.

Παυθέντος Μητροπολίτου ὑμῶν, ὑποδείξατε κατάλληλον κληρικόν, ὅπως διο-

27. Αὐτόθι, σελ. 34—35

28. Αὐτόθι, σελ. 58.

29. Γερμανοῦ, ἐνθ' ἄν.

30. Κώδιξ Β' (1894—98), ἐνθ' ἄν., σελ. 67.

31. Αὐτόθι, σελ. 77.

32. Αὐτόθι, σελ. 108.

33. Κώδιξ Γ' πρακτικῶν συνεδριῶν τῆς Δημογεροντίας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νικοπόλεως, 1898—1910, σελ. 34.

34. Κώδιξ τῆς ἐν Ν. Λούρῳ Δημογεροντίας τῶν Ἱ. Μονῶν τοῦ τμήματος Λούρου, 1898—1906, σελ. 14.

35. Αὐτόθι, σελ. 60.

36. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἄν.

ρισθῆ Ἐπίτροπος.

« Πατριάρχης Κωνσταντίνος » (37)

Ἡ Δημογεροντία, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἐν λόγῳ τηλεγραφήματος ἀπεφάσισε παμφηφεί, ὅπως προτείνῃ τὸν Ἀρχιμανδρίτην Πανάρετον. Ἐντεῦθεν ἀπέστειλε αὐθημερόν τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα:

« Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Κων)πολιν, Φανάριον.

Μεγίστως εὐγνωμονοῦντες μητρὶ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ παραγγελίᾳ αἰσίας λήξεως Μητροπολιτικοῦ ζητήματος, εὐχαριστοῦμεν ἐξ ὀνόματος συμπάσης τῆς Ἐπαρχίας Ἐπίτροπον δεικνύοντες Πανάρετον, ἱκετεύομεν Πατριαρχεῖον συμπληρῶσαι εὐεργετικὴν δρᾶσιν διορίζον ἄξιον Διάδοχον.

Δημογεροντία » (38).

Ἐν τῷ μεταξύ, τῇ 19 Ὀκτωβρίου, ἐξελέγη Μητροπολίτης Νικοπόλεως ὁ πρῶην Πελαγονείας Κοσμάς Εὐμορφόπουλος (39). Τοῦτο ἀνήγγειλε διὰ τηλεγραφήματος αὐτοῦ ἀπὸ 20 Ὀκτωβρ. 1899 ὁ Πατριάρχης Κων)πόλεως, ὡς ἑξῆς:

« Δημογεροντίαν Πρεδέζης, Πρέβεζαν.

Μητροπολίτης ὑμῶν διωρίσθη ὁ τέως Πελαγονείας Κοσμάς: συχαίρομεν ἀπάσῃ ἐπαρχίᾳ. Ἀρχιμανδρίτης Πανάρετος διορίζεται Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος.

Πατριάρχης Κων)σταντίνος » (40).

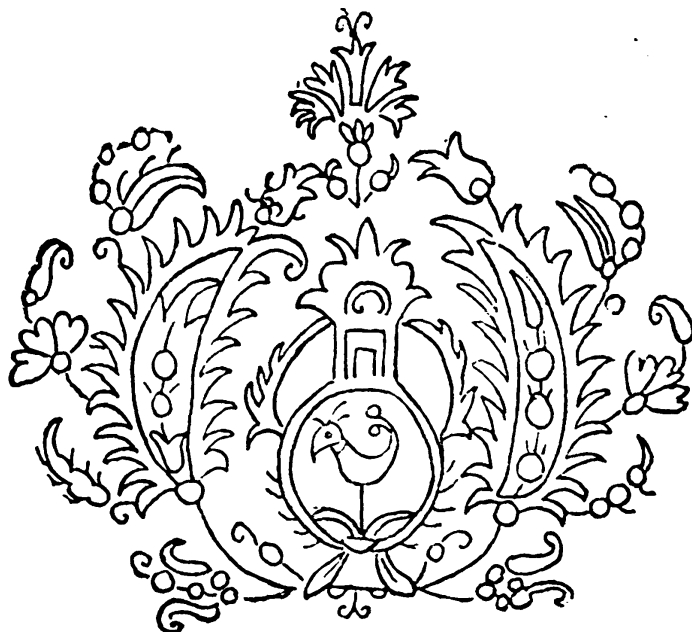
(Συνεχίζεται)

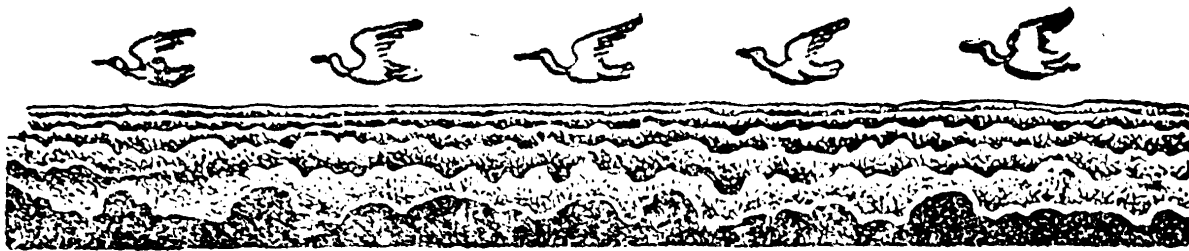
37. Κώδιξ Γ' (1898—1910), ἐνθ' ἀν., σελ. 38.

38. Ἀδτιόθι.

39. Γερμανοῦ, ἐνθ' ἀν. σελ. 79.

40. Κώδιξ Γ' (1898—1910), ἐνθ' ἀν.

ΓΙΑΝΝΗ ΒΟΥΚΕΛΑΤΟΥ

Μαθητὸ Ἰνστιτούτου Λευκάδος

Ο ΣΥΒΡΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ

Ὁ Σῦβρος εἶναι ἓνα ἀπ' τὰ ὠραιότερα χωριά τῆς Λευκάδας, μάγος σι' ἀλήθεια ἀπαράμιλλος σὲ ὁμορφιὰ καὶ γοητεία. Ἀμέτρητες βουσομαίνες ξεχύνουν τὰ διαμαντένια κρυσταλλοιέτρια τους πὺν κυλοῦν σκόρπια ἢ τρέχουν μέσα σὲ τσιμεντένια νεραύλακα ποτίζοντας κήπους καὶ κινώντας νερόμυλους, γεμίζοντας τὸν ἀέρα μὲ τὸ βουερό κρότο τους, πλουτίζοντας τον μὲ τὴν ὁμορφιὰ τῆς πρωτόγονης μουσικῆς, σοῦ δίνουν τὴν αἴσθησι ὅτι βρίσκονται κατὰμονος σὲ κάποιους ἰδεατοὺς κόσμους, σὲ μιὰ χώρα ἐδεμική, λεύτερος ψυχικά, αἴσθησι ὄχι ὑποκριτική, ἀλλὰ φυσική κι' αὐθόρμητη.

Γερασμένα πλατάνια, ἐλιές, φρουτοφόρα, κάμποσα φοινικόδεντρα—ἓνα λάθος σ' ὅλο τὸν πίνακα—μιὰ θαλερότητα, ἓνας ὑπέροχος κι' ἁρμονικὸς συνδιασμὸς χρώματος καὶ ἤχου σὲ μιὰ μεγαλειώδη ἀμιλλαγοητείας, σοῦ δίνουν τὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς πὺν «σφύζει ὡς βλύσμα ἀκράτο». Κι' ἀγνάντια ἀπ' αὐτὴν τὴν εἰκόνα, ξέμακρα, ἀντιπαραβάλλεται ἐξάισιο σκίτσο τῶν θαυμάσιων Θιακιώτικων καὶ Κεφαλλονίτικων βουνῶν καὶ τοῦ Λευκάτα τοῦ στεροῦ ἔρωτα τῆς Σαπφῶς, πὺν τὰ κορμιά τους ἀχνογράφονται ξαπλωμένα νωχελικά πάνου στὴν μπλὲ ἀγκαλιὰ τοῦ Ἰόνιου πέλαου.....

Ἡ ἀκριβὴς ἐτυμολογία τῆς λέξης Σῦβρος δὲν μᾶς εἶναι γνωστή. Δὲν ξέρουμε ἂν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τοὺς Συβαρίτες καὶ τὴν γλιδὴ τους, οὔτε ἂν κάποτε ἐδῶ ἐξῆσαν ἰσχυροὶ ταῦροι (Συβροί), ἢ κάπροι (Σῦβρος ὁ κάπρος). Ἐκεῖνοι ὅμως πὺν πι-

στεῖουν στὴ θεωρία τοῦ Γερμανοῦ ἀρχαιολόγου Γουλιέλμου Νταίρπφελντπ πὺν ὑποστήριξε ὅτι ἡ Λευκάδα εἶναι ἡ πραγματικὴ Ὀμηρικὴ Ἰθάκη, πιστεύουν καὶ τοῦτο. Ὁτι ὁ Σῦβρος, (τὰ Σύβροτα λένε ἄλλοι), εἶναι τὰ βοσκοτόπια καὶ τὰ λημέρια τοῦ χοιροβοσκῶ Εὐμαίου. Αὐτὸ τὸ λέει καὶ ἡ παράδοσι καὶ τὸ ἐνισχύει μάλιστα μὲ τὴ σοβαρὴ φωνή της, ὑποστηρίζοντας ὅτι ἡ πεδιάδα τῆς Βασιλικῆς ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἦταν θάλασσα, ἓνας μέγας δηλαδὴ κόλπος πὺν τὴν παραχώθηκε, καὶ πὺν κατέληγε λίγο πὺν πάνου ἀπ' τὸ χωριό, καὶ συγκεκριμένα στὴν τοποθεσία Φουρνί, (Νᾶχει καμμιά σχέση μὲ τὸ λιμάνι τοῦ Φόρκυνος;) ἐκεῖ ὅπου τὴν ἓνας τεράστιος πλάτανος ἀπλώνει τὸν ὀλόδροσο ἴσκιό του. Ἐδῶ λέει, σ' αὐτὸ τὸ λιμανάκι, οἱ ναῦτες ἔβγαλαν τὸν ταλαιπωρημένο Ὀδυσσεά, κι' ἀφοῦ τὸν τοκοθέτησαν πάνου στὰ χορτάρια κάτου ἀπὸ μιὰ ἐλιά, ἔφυγαν... Ἐκεῖνος σὺν ξύπνησε γνώρισε ἀμέσως τὴν πατρίδα του, καὶ συγκινημένος ξεκίνησε γιὰ τὸν χοιροβοσκὸ τοῦ Εὐμαίου, πὺν γι' αὐτὸν λένε ὅτι ἔμενε λίγο πὺν πάνου ἀπ' τὸ ἀραξοβόλι, στὴ σημερινὴ Σπηλιὰ τοῦ Καροῦχα.

Ἡ σπηλιὰ αὐτὴ βρίσκεται ἐλάχιστα λεπτὰ ἔξω καὶ σιὸ Δυτικὸ μέρος τοῦ χωριοῦ καὶ δίπλα ἀκριβῶς ἀπ' τὸν ὀμώνυμο χεῖμαρρο πὺν τροφοδοτούμενος ἀπ' τὰ Σταυρωιά, κατεβαίνει ὀρητικὰ καὶ σμίγει στὸν κάμπο μὲ τὸν χεῖμαρρο τοῦ Ρουπακιά, στὸν λόφο Συβριώτικη Κολόνη (πὺν κατὰ τὴν παράδοσι ὁ λόφος αὐτὸς μὲ ἓνα δεύτερο, τὴν Κονταριώτικη ἸΚολόνη ἦταν νησιὰ) κι' ἀφοῦ πλημμυρίζοντας προξενή-

σουν καταστροφές ανεπανόρθωτες στον κάμπο (1), χύνονται τελικά στον όρμο της Βασιλικής.

Ἡ εἴσοδος τῆς σπηλιᾶς εἶναι ἓνα τεράστιο ἄνοιγμα στὴ Δυτικὴ πλευρὰ ἐνὸς πετρώδικοι χαμηλόβουνου λίγα μέτρα πάνω ἀπ' τὸ ἔδαφος, κι' ἀνεβαίνει ὡς ἐκεῖ εὐκόλα μὲ κακότεχνα σκαλοπάτια πού τ' ἀχουν φτιάξει οἱ τσοπάνηδες πού τὴ χρησιμοποιοῦν γιὰ στανοτόπι. Τὸ δάπεδό της εἶναι ἀνώμαλο, κι' ἡ ὄροφί της ἀργοσταλάζει. Δὲν παρουσιάζει μεγάλο βάθος, ἀλλ' ὅμως ἔχει κάτι τὸ πολύπλοκο. Ἀπὸ δῶ μορεῖς ν' ἀνεβείς στὴ Σκοτεινὴ—σ' ἓνα τμήμα της δηλαδὴ ἐντελῶς ἀφώτιστο ἀπ' τὸν ἥλιο. Σ' αὐτὴ λοιπὸν τὴν σπηλιὰ—λέει ἡ παράδοση—ἔξοῦσε ὁ γέρος Εὐμαῖος μὲ τοὺς χοίρους του καὶ τ' ἀγροῖκα σκυλιὰ του.

Γιὰ τὴν ἴδια θρυλεῖται καὶ κάτι ἄλλο. Λένε πὼς ἀπ' τὴ Σκοτεινὴ κινάει μιὰ σύραγμα, ἓνας μυστικὸς δρόμος σκοτεινὸς μέσα στὰ σπλάχνα τῆς γῆς πού καταλήγει μέσα σιὸ ἐκκλησιάκι τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς προστάτιδος τοῦ χωριοῦ ἅγιος Ἡλίας. Ὁ ἴδιος κι' ὅσοι ἔχουν πάει ἐκεῖ (προσκυνητὲς πανηγυριῶτες) μοροῦν νὰ ἐπιβεβαιώσουν τὴν ὑπαρξὴ μιᾶς—τρῦπας, καταπακτῆς—πού σύμφωνα μὲ τὸν θρύλο, εἶναι ἡ κατάληξι αὐτοῦ τοῦ ὑπόγειου δρόμου.

Ἀπ' τὴ Σκοτεινὴ λοιπὸν συνεχίζει ἡ παράδοση, κάποτε κίνησαν τρεῖς ἄνθρωποι γιὰ νὰ περάσουν ἄγνωστο γιὰτι (πιθανὸν ἀπὸ περιέργεια γιὰ νὰ βεβαιώσουν τὴν ὑπαρξὴ του) αὐτὸ τὸ σκοτεινόδρομο. Ὁ ἓνας κρατοῦσε γιὰ νὰ βλέπῃ ἓνα φανάρι, ἓνα λυχνάρι ὁ ἄλλος, κι' ὁ τρίτος ἓνα δαυλό. Ὅμως στὸ δρόμο—λέει ἡ παράδοση—βρεθῆκανε ἀντιμέτωποι μὲ στρατιὰ διαβόλων, καὶ φυσικὰ χρειάστηκε ν' ἀμυνθοῦν. Ἄδικα ὅμως παλαίψανε οἱ δύο. Σβῆσαν τὸ φανάρι τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου τὸ λυχνάρι, κι' ἔτσι οἱ δαίμονες τοὺς συντριψαν. Γλύτωσε μόνο ὁ ἓνας, αὐτὸς πού κρατοῦσε τὸ δαυλό, γιὰτι ὁ σατανὰς φοβόταν νὰ τὸν πλησιάσῃ. Ἀντίθετα ὁ χωριάτης τὸν ζύγωνε, καὶ τὸν ἔκαιγε, κι'

Σχετικὰ διάβασε—ἀνυπόγραφη—ἐπιστολή μου Οἱ ΧΕΙΜΜΑΡΟΙ ΚΑΡΟΥΧΑ—ΡΟΥΜΑΚΙΑ στὴν ἐφημερίδα «Ἐρευνα», Λευκὰς Κυριακῆ 15 Ἰουλίου 1958. Ἀριθ. φύλλου 3.

ἔτσι κατῶρθωσε νὰ φθάσῃ στὴν κορφὴ, ἐκεῖ πού τώρα βρίσκεται ἡ Ἀγία Παρασκευή. (Δὲν κάνει λόγο ἡ παράδοση γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῆς ἐκκλησιᾶς).

Δὲν γνωρίζουμε ἂν ἡ παράδοση αὐτὴ, ἀπηχεῖ κάνα μεγάλο κατῶρθωμα κάποιων τῆς περιοχῆς, ἢ ἂν ἡ σπηλιὰ αὐτὴ ἔχει μιὰ παλιὰ ἱστορία. Ἐκεῖνο πού ἔχουμε νὰ πού με εἶναι ὅτι πιθανὸν νὰ ὑπάρχει κάποιος πόρος—ἀσφυκτικὸς ἔστω—ἀπὸ τὸν ὁποῖο πρὶν χιλιάδες χρόνια νὰ περνοῦσε κάποια φλέβα ἀφθονοῦ νεροῦ, καὶ νᾶταν ἡ σπηλιὰ τοῦ Καροῦχα κοιλότης καὶ βρυσομάνα πού ποῖος ξέρει ἀπὸ κάποιο τεράστιο σεισμὸ ἢ ἀπὸ τὴ διαβρωτικὴ ἐνέργεια τοῦ νεροῦ ξέσπασε καὶ δημιουργήθηκε ἐκεῖ ἀργότερα ποτάμι τὸ ὁποῖον συνετέλεσε καὶ στὴν ἐπίχωση τοῦ λιμανιοῦ τοῦ Φουρνί, καὶ στὴν φθορὰ τοῦ ἐνὸς τοιχώματος τῆς σπηλιᾶς.

Μιὰ ἄλλη παράδοση γιὰ κάποιο μοναστήρι στὸ Σίβρο εἶναι καὶ τούτη ἐδῶ.

Χαμηλότερα ἀκόμη ἀπ' τὴν τοποθεσία Ἀμπελος καὶ δίπλα ἀκριβῶς ἀπ' τὴς τοπωνυμίες Μασαμὴ καὶ Στρογγυλό, στὰ Συγκόματα, (ἡ ὄνομασία ὀφείλεται στὴ συνεχῆ ἐγκοπή τοῦ ἔδαφους ἀπ' τοὺς σεισμοὺς καὶ τὴς βροχῆς) ὑπῆρχε κάποτε κάποιο μεγάλο καὶ πλούσιο μοναστήρι (ἄγνωστο σὲ ποῖον ἅγιο ἀφιερωμένο,) μὲ καλογέρους, μὲ παπάδες καὶ μὲ σήμαντρα.

—Παπᾶς ἀπὸ τὴν Ἀμπελο σημαίνει διπλοκάμπανο—

Ἐτσι σώζεται ἀκόμη ἓνα σχετικὸ λαϊκὸ δίστιχο στὴ μνήμη τῶν παλιῶν ἀπ' αὐτὸ τὸ παραμῦθι τοῦ μοναστηριοῦ, πού δεῖ χνεὶ πὼς ἀλήθεια τὸ μοναστήρι ἦταν πλούσιο καὶ σπουδαῖο. Μὰ κάποτε, λέει, σὲ πολὺ παλινοὺς καιροὺς Κουρσάροι ἤρθανε ἢ Τοῦρκοι γιὰ νὰ τὸ λεηλατήσουνε. Ἐπιτε θῆκανε μὲ μανία μὰ οἱ καλογέροι του κι' οἱ παπάδες ἀντισταθῆκανε γενναῖα γιὰ πολὺ.

Τελικὰ ὅμως, οἱ ἐχθροὶ τὸ πάτησαν καὶ τὸ βεβήλωσαν. Σκοτώταν τοὺς καλογέρους καὶ τὸ ληστέψανε. Τὸ καταστρέψανε τελειωτικά. Ὁ χρόνος ἔπειτα (φοβερότερη μάστιγα καὶ περισσότερο ἀσεβῆς) ἐξάλειψε κάθε ἕχνος του. Σήμερα ἂν παρατηρήσῃς μὲ πολλὴ προσοχὴ κάπου ἐκεῖ κοντὰ—

λένε—μπορείς νά διακρίνης ἀμυδρά ση-
μεία τῆς ὑπαρξῆς, του λίγα σημάδια
φθαρομένων κεραμιδιῶν....

Γιὰ τὴν «Παναγία στὸ λιθάρι» τοῦ
Σύβρου πολλά, θρυλλοῦνται. Αὐτὴ ἡ ἐκκλη-
σία εἶναι χτισμένη πράγματι πάνου σ' ἓνα
λιθάρι. Εἶναι ἡ μικρότερη στὸ χωριό. Λέ-
γεται πὼς κάπου πιδ πέρα λογάριαζαν νά
τὴ χτίσουν. Μὰ τὸ εἰκόνισμά της ἔφευγε
ἀπ' ἐκεῖ πὸν τὸ τοποθετοῦσαν καὶ τῶρι-
σκαν μέσαν σ' ἓνα πουργάρι ἐκεῖ πὸν τώ-
ρα εἶναι χτισμένη. Ἀργότερα κάηκε ἀπὸ
ἀπροσεξία κάποιου παπᾶ καὶ τὴν ξανάχι-
σαν, μ' αὐτὴ τὴ φρεὰ σὲ μικρότερο σχῆμα,
σ' αὐτὸ δηλαδὴ τὸ σημερινό.

Ἡ Παναγία στὸ λιθάρι στὰ παλῆα
χρόνια ἦταν μεγάλο μοναστήρι. Τὸ μαρ-
τυροῦν τὰ σωζόμενα μέχρι σήμερα κελλιὰ
της, τὸ λιοτροβιό, κι ὁ ἐρειπωμένος της νε-
ρόμυλος, καθὼς ἐπίσης καὶ μερικὰ χωρά-
φια πὸν ἂν καὶ σήμερα ἀήκουν σὲ ἄλλους,
διατηροῦν τὸ παλῆό τους ὄνομα, —τῆς Πα-
ναγίας—.

Γιὰ κάποιον ἀσεβῆ πὸν τόλμησε—λέ-
ει ἡ παράδοση—νά κλέψῃ κάποια νύχτα
τις κότες τοῦ μοναστηριοῦ, χρειάστηκε
λιτανεῖς καὶ δεήσεις νά γίνουν γιὰ νά τοῦ
λευτερώσουν τὸ χέρι πὸν κάποια ἀόρατη
δύναμη τὸ κρατοῦσε ἐκεῖ ἀσάλευτο... Περὶ
παρόμοιας κλοπῆς νά τι λέει μιὰ ἄλλη πα-
ράδοση.

Τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας οἱ ἀγα-
ρηνοὶ κάποια νύχτα ἤρθαν νά κλέψουν τὸ
μοναστήρι. Πράγματι λοιπὸν τοῦ πῆραν
πολλὰ ζῶα ὄρνιθες, βόδια, καὶ γιδοπρόβα-
τα κι ἔφυγαν... Μὰ λίγα μέτρα σὰν εἶχαν
πράσει παρακάτου ἀνάμεσα ἀπ' τὴν τοπο-
θεσίαν Μελισσυργᾶτα καὶ Βασιλικός, στὴν
Πλάκα—ὅπως λέγεται τὸ σημεῖο ἐκεῖνο ἀπ'
τὴν ὑπαρξὴ μ' ἄς στοιρνασπείρας μᾶλλον,
ἰπ' τὴν ὁποῖα περνάει ὁ δρόμος μιᾶς συ-
ροικίας—οἱ ἄπιστοι ἔμειναν κερσωμένοι
κεῖ, χωρὶς νά μποροῦν νά πύρουν βῆμα.
Ἐρομαγμένοι γιὰ τὸ ἀναπάντεχο κύτταξαν
τὸ μοναστήρι πὸν ὄρθωνε τὸ πυργωτὸ κορ-
μί του, ἄφισαν τὰ ζῶα καὶ λαφιασμένοι
φυγαν...

Τὰ πατήματα τῶν ἀγαρηιῶν—φανερὰ
ἄνθρωπινα πατήματα—μαζὶ μὲ τὰ πατή-
ματα τῶν κλεμένων ζώων μπορεῖ κανεὶς νά

τὰ ἰδῆ σήμερα στὴν Πλάκα ἐμφανέστατα
σκαλισμένα ἐκεῖ, ἴδια κι ἀπαράλλαχτα, δι-
αλαλητάδες ἐνὸς τρανοῦ παλαίματος....

*Ἐρείπια, παλῆοι τάφοι καὶ παραδόσεις
στὸ Σῦβρο. Ὁ θρυλος γιὰ τὸ σιδε-
ροκούνοπο.*

Λιθογραφικὸ καὶ ἱστορικὸ ἐν μέρει ἐν-
διαφέρον παρουσιάζουν κάποιες παραδό-
σεις σχετικὲς μὲ κάποια ἐρείπια ἐξωκκλη-
σιῶν πὸν βρίσκονται στὸν κάμπο τοῦ Σῦ-
βρου, καθὼς ἐπίσης καὶ διάφοροι τάφοι
πὸν ἀπὸ ἀγρότες βρέθηκαν κατὰ καιροῦς
σὲ διάφορες τοποθεσίες.

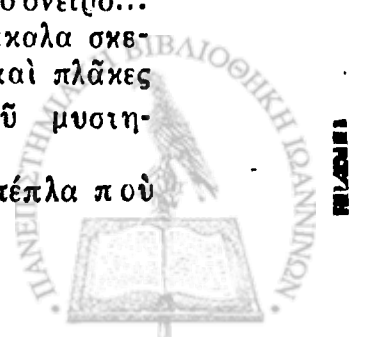
Συγκεκριμένα στὴν τοποθεσίαν Ἅγιος
Μηνᾶς μεταξὺ τῶν τοπωνυμιῶν—Ρόγγια—
καὶ—Μπαρμπέρη—ἕστερα ἀπὸ τυχαῖα ἀ-
νασκαφὴ πὸν ἔγινε βρέθηκαν οἱ τοῖχοι τῆς
ἐκκλησίας, ἓνα σκουριασμένο χάλκινο θυ-
μιατό, κι' ἓνα μικρὸ ἀγγεῖο παρόμοιο
πρὸς ἀρχαῖκὸ ἀμφορέα, χρωματισμένο κί-
τρινο σκαῖρο μὲ πρασινόχρωμες ῥαβδώσεις.
Τοῦτο καθὼς καὶ ἡ ὑπαρξὴ γύρω—ληνῶν
—ἐπαληθεῖει τὴν παράδοση πὸν ὁμιλεῖ
γιὰ κάποιο χαμένο μοναστήρι κατεστραμέ-
νο ἀπὸ σεισμοὺς ἢ κουρσάρους ἢ καμένο
ἐπὶ Ἐνετοκρατίας στὴ Λευκάδα....

Στὴν τοποθεσίαν τοῦ κάμπου—Μάρμα-
ρα—καὶ στοὺς πρόποδες ἀκριβῶς τοῦ λό-
φου Κολόνη ὑπάρχουν τοποθετημένες στὴ
σειρὰ τεράστιες λαξευμένες πέτρες λείψανα
πιθανῶς Κυκλωπεῖων Τειχῶν πὸν κι ἡ πα-
ράδοση γι' αὐτὰ τίποτα δὲν γνωρίζει...
Ποιὸς ἔφρει ποιανοῦ ἀλαργηνοῦ παρελθόν-
τος εἶναι μάρτυρες.....

Πολὺ δροτὰ εἶναι τὰ ἀπομεινάρια τοῦ
ἐξωκλήσιοῦ Ἅγιος Ἀθανάσιος πάνου
στὸ «Ραχοῦλι» τῆς ὁμώνυμης τοποθεσίας.
Ἐδῶ βρέθηκαν πολλὰ μνημεῖα παλῆα κά-
ποιο καλοκαίρι τυχαίως ἀπὸ Συβριώτες
πὸν καθόμαστε τότε στὸν κάμπο στὰ ἀλη-
σμόνητα «Κονάκια στὰ Ταμπούρια» ὅπως
ἄλλοιῶς λέγονται, πὸν ἡ ζωὴ μου σ' αὐτὰ
θὰ μοῦ εἶναι πάντα ἓνα ἀξέχαστο ὄνειρο...

Ἀνθρώπινα κρανία καὶ κόκκοιλα σκε-
πασμένα ἀπὸ χονδρὰ κεραμίδια καὶ πλάκες
καὶ καλυμμένα ἀπ' τὴν ἀγλὴ τοῦ μουσιη-
ρίου.....

Μονάχα σὰν τραβήξαμε τὰ πέπλα πὸν

σκέπαζαν τὸ θρύλο χορτάσαμε τὴν πείνα μας μὲ τὴν ὁμορφιὰ τῆς φωνῆς του.....

Σὲ κάποια περίοδο—λέει λοιπὸν—τὸν κόσμον ἐμάστιζε τὸ φοβερὸ σιδηροκύνουπο. Εἶχε καταντήσει ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν ἀνθρώπων... Ἀληθινὴ μάστιγα πιὸ τρομερὴ κῖσως κι ἀπ' τὴν πανούκλα⁽²⁾. Ἐκεῖνος ποὺ θὰ τύχαινε νὰ δαγκωθῆ ἀπ' τὸ σιδηροκύνουπο πέθαινε μέσα σὲ φρικτοὺς πόνους. Καὶ τὸνομά του προξενούσε τὸν τρόμο... Οἱ ἄνθρωποι ζητοῦσαν τὴ λύτρωση. Καὶ μοναδικὴ τέτοια ἦταν ὁ θάνατος κι ἡ φυγὴ.

Ἐφευγαν λοιπὸν ἀπὸ τὰ σπίτια τους παίρνοντας μαζί τους ἓνα—ῥομπόλι— μὲ λίγο νερὸ ἢ κρασί (κι ὅτι ἄλλο φτωχικὸ εἶχαν) κι ἡ τραγικορομαντικὴ αὐτὴ πορεία κατέληγε σὲ κάτι πιὸ δραματικὸ.....

Σ' ἀπόμερα ξωκλήσια μακρὰ, στὰ χωράφια τους, οἱ ἴδιοι ἔσκαβαν τοὺς λάκκους τους κι ἐκεῖ αὐτοθάφτονταν.... Ὁ

2 Ἡ φοβερὴ ἀρρώστια τῆς Πανούκλας «ἐχομίσθη» στὴ Λευκάδα κατὰ τὸν μῆνα Ἰούλιο τοῦ 1743. (Βλέπε Κ. Μαχαιρᾶ. Ἡ Λευκὰς ἐπὶ Ἐνετοκρατίας 1684—1794. Σελίς 101). Γιὰ τὸ σιδηροκύνουπο δὲν ἔχουμε οὐδεμίαν γνῶσις ἱστορικὴ περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ τοῦ χρόνου ὑπάρξεώς του.

λόκληρες οἰκογένειες ζοῦσαν ἐκεῖ μέσα τὴ ζωὴ τοῦ σκουληκιοῦ ὑποβαλλόμενες σὲ ἐκούσια αὐτοκτονία, κι ἔπειτα πέθαιναν.....

Καὶ σὲ ἄλλες τοποθεσίαι πολλοὶ ἄλβρηκαν ὀλόκληρους ἀνθρώπινους σκελετοὺς κάτω ἀπὸ πλάκες καὶ δίπλα μικρὲς λαγῆνες καὶ ἄλλα τέτοια ἀγγεῖα.

Στὴν τοποθεσίαν τοῦ κάμπου—στοῦ Γαβρίλη—καὶ δεξιὰ τοῦ δρόμου Βασιλικῆς—Σύβρου, βρέθηκαν ἀπὸ ἀγρότες ἐργάτες ποὺ δούλευαν ἐκεῖ κι ἔβγαζαν πουρὶ γιὰ οἰκοδομὲς, τέτοια ἀγγεῖα ποὺ τᾶσπαζαν ὁμῶς, καὶ μέσα στοῦ πουριοῦ τὸ βράχο, φυλαγμένα ἀνθρώπινα ὀστᾶ...

Ποιὸς ξέρει; Νᾶναι αὐτὰ ὅλα λείψανα μιᾶς προϊστορικῆς ἐποχῆς ὅποτε δικιολογεῖται καὶ ἡ ὑπαρξὴ τῶν ἀγγείων, ἢ ἡ τάφοι αὐτοὶ εἶναι οἱ τάφοι τῆς αἰώνιας λύτρωσης ἀπ' τὸ σιδηροκύνουπο;

Κι' ἂν τὸ δεύτερο συμβαίνει, τότε τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ χρησίμεψαν γιὰ νὰ κερᾶσουν (δευτέρου πικρὸ αὐτοκέρασμα) καὶ νὰ ποτίσουν μὲ λίγο κρασί τὰ τραγικὰ θύματα τοῦ σιδηροκύνουπου, ἢ γιὰ νὰ κερᾶσουν τὴν ψυχὴ μὲ τὴν αἴσθησιν τῆς αἰώνιας ζωῆς κοντὶ σ' ἀγαπημένα πράγματα, γέννημα ἐτοῦτο κι ἀπομεινάρια μιᾶς Ἀρχαίῳ—Μυκηναϊκῆς πίστεως;

Η ΚΑΚΟΠΑΝΤΡΕΜΕΝΗ

Σαράντα πέντε λεμονιές, στὸν ἄμμο φυτρωμένες.

Ἔτσι εἶναι κι' ἀνύπαντρες, κι' οἱ κακοπαντρεμένες, πῶχουν τοὺς ἄντρες στὸ πλευρὸ καὶ διαφορὰ δὲν ἔχουν.

Κοιμᾶται τὸ τριαντάφυλλο, σιμὰ στὸ γλεμπονιάρη.

Κι' ὁ γλεμπονιάρης βήχησε κι' ἡ κόρη ἀναστενάξει.

Τέχεις, κόρημ' καὶ θλίβεσαι, βαρῶν ἀνασιενάξεις;

Ἄσπρα σῶχω νὰ φᾶς νὰ πιῆς, φλωριά νὰ καμαρώσης.

Φωτιά νὰ κάψῃ τ' ἄσπρα σου, λαμπάδα τὰ φλωριά σου.

Ἐγὼ θέλω τὸ ταῖρι μου, νὰ παίξω νὰ γελάσω.

Δημοτικὸ

(Συλλογὴ: Πύρρου Στάρα)

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Π. ΖΥΓΟΥΡΗ
Γεωπόνου—Γαλακτολόγου

ΤΑ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

(ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ 1913—1958)

Κατόπιν τούτου και έπειδή προεβλέπομεν την άποτυχίαν του ίδρυματος ήτις θά ή ανασυγκροτούσθαι υπό πάντων δια Γαλακτοκομικήν Σχολήν, δια τους άνωτέρω λόγους και διότι, κατά τό 1926, δηλαδή, μετά την έπισημίσιν του ίδρυτικού της Σχολής Νόμου, ή Μητρόπολις έπώλησε κάπως παραδόξως και εντελώς άδικαιολογητως τον εκ 1100 στρεμμάτων λειμώνα του κτήματος Δουρούτης εν τω όποιω θά ήδύναντο να διατραφώσι περί τά χίλια πρόβατα επί πλέον εκείνων άτινα θά διατρέφοντο εις την ύπόλοιπον έκτασιν και, επομένως, τό γάλα όπερ θά παρήγετο εκ του περιωρισμένου άριθμου των αιγοπροβάτων άτινα θά ήδύναντο να διατραφώσιν εν τω ύπολοίπω κτήματι, θά ήτο ανεπαρκέστατον δια τάς ανάγκας της Σχολής ως Γαλακτοκομικής, ήρνήθημεν να αναλάβωμεν την Διεύθυνσιν της Σχολής και την συγχώνευσιν αυτής μετά της Γαλακτοκομικής τοιαύτης, ούτω δέ άπεφασίσθη να λειτουργήση τό ίδρυμα της Δουρούτης ως κατώτερον Γεωργικόν Σχολείον.

Αι δυσγέρειαι δια την λειτουργίαν του Σχολείου τούτου ήρχισαν να αναφαίνονται έξ αρχής της συστάσεώς του, λόγω της έλλείψεως πόρων και διότι μέγα μέρος των προϊόντων του κτήματος διετίθειτο άνωμάλως, καθόσον τό ίδρυμα δέν έπαυσε να λειτουργή ως μοναστήριον, τουθ' όπερ πλειστάκις έπεκρίνομεν κατά τάς συνεδριάσεις του Συμβουλίου της Σχολής, ούτινος άπετελοῦμεν μέλος, ανεφέραμεν δέ και προς τό Ύπουργείον την κατάστασιν και έξητοῦμεν παρ' αυτού την άσκησιν έλέγχου, αλλά χωρίς άποτέλεσμα. Προμήθειαι διαφόρων ειδών, πωλήσεις κ.λ.π. έγινοντο άνευ δημοπρασίας, ούτε δέ πρακτικά έτηροῦντο κατά τάς έκάστοτε συνεδριάσεις του Συμβουλίου παρὰ τάς διαμαρτυρίας μας.

Η έναρξις της λειτουργίας του Σχολείου έγένετο από του σχολικού έτους 1927—1928 δι' όλίγων μαθητών με διευθυντήν τον γεωπόνον κ. Κ. Κεκεμένην άποσπασθέντα εκ της Γεωργικής Ύπηρεσίας Ίωαννίνων. Μετά εν έτος έτοποθετήθη ως διευθυντής ο γεωπόνος κ. Αλέξανδρος Λεούσης. Κατά τά πρώτα έτη διετηροῦντο εις τάς τρεΐς τάξεις 10—15 μαθηταί κατά μέσον ὄρον, αλλά βραδύτερον ήλαττώθη ο άριθμός των, ελάχιστοι δέ, πολλάκις δέ και οὔδεις τούτων, κατώρθωνον να παραμένωσι μέχρι τέλους προς άποπεράτωσιν των σπουδών των τέλος δέ έπαισαν να προσέρχωνται μαθηταί δ.ότι, ως εκ της κακής διαχειρίσεως των εισοδημάτων του Σχολείου, έχρησιμοποιοῦντο οί μικροί μαθηταί προς εκίελεσιν ολων σχεδόν των επιπόνων εργασιών του άγροκλήματος άνευ επαρκούς τροφής από άπόψεως ποιότητος και ποσότητος, ή δέ ή θεωρητική διδασκαλία ήτο πλημμελής, πλην ώρισμένου τινος χρονικού διαστήματος καθ' ό ο τότε επιθεωρητής Γεωργίας Εϋ. Λοβέρδος υπεχρέωνε γεωπόνους της Γεωργ. Ύπηρεσίας Ίωαννίνων να μεταβαίνωσιν εις Δουρούτην και διδάσκωσι θεωρητικά τινα μαθήματα. *Οσον ά-

(*) Συνέχεια εκ του προηγουμένου σελ. 691.

φορᾷ δὲ τὴν πρακτικὴν διδασκαλίαν, πλὴν τῶν συνήθων ἐργασιῶν τῆς καλλιεργείας τῶν ἀγρῶν καὶ τῆς φυσικῆς ἐκτροφῆς ἀριθμοῦ τινος αἰγοπροβάτων, οὐδεμία ἄλλη ὑποδειγματικὴ ἐργασία ἐγίνετο.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους ὡς καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους οἵτινες ἐκτίθενται λεπτομερῶς εἰς τὸ πόρισμα τῶν ἀνακρίσεων ἃς ἐνήργησε κατὰ τὸ ἔτος 1942 ὁ Γεν. Ἐπιθεωρητὴς τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας κ. Γ. Γραμματόπουλος, ἀπέτυχε πλήρως τὸ Γεωργικὸν τοῦτο Σχολεῖον.

Ἐπειδὴ οὐδεμία θεραπεία προβλέπετο, οὔτε ἦτο δυνατὴ τοιαύτη ὕφ' οὗς ὄρους ἰδρῦθαι καὶ ἐλειτούργησεν ἐπὶ τόσα ἔτη τὸ Σχολεῖον τοῦτο καί, ἵνα σωθῆ ἢ κατάστασις καὶ συγκρατηθῆ καθ' οἷονδῆποτε τρόπον τὸ ἐν λόγῳ ἴδρυμα ὅπερ, παραδόξως, ἐθεωρεῖτο ὡς χαϊδεμένο παιδί πολλῶν ἐπισήμων καὶ ἀνωτάτων ὑπαλλήλων τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας οἵτινες ἐκαῖθεν, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐνημερώνοντο περὶ τῆς δράσεως τῶν ἄλλων ἐν Ἰωαννίνοις Γεωργικῶν Ἰδρυμάτων καὶ ὑπηρεσιῶν καί, ἀναλόγως τῶν πληροφοριῶν ἃς ἐλάμβανον, ἐρρῦθμιζον δι' αὐτὰ τὰς ἐνεργείας των, ἐτροποποιήθη τὸ Νόμοθ. Διάταγμα τῆς ἰδρύσεώς του διὰ τοῦ Α Ν. 2418]40 διὰ τοῦ ὁποίου ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀπεκλείσθησαν τοῦ Δ. Συμβουλίου τὰ μέλη ἅτινα δὲν ἤείχοντο τὴν κατάστασιν ταύτην καὶ συνεχῶς διεμαρτύροντο, ἀφ' ἐτέρου δὲ περιορίζετο ἡ περίοδος τῶν σπουδῶν εἰς ἓν μόνον σχολικὸν ἔτος, ὅποτε, ὅπωςδῆποτε θὰ κατώρθωνον νὰ παραμείνωσι καὶ λάβωσι ἐν πιυχίον οἱ μαθηταὶ καὶ οὕτω θὰ ἐφαίνετο ὅτι ἐξετέλει κάποιον προορισμὸν τὸ ἴδρυμα. Ὡς σκοπὸς δὲ τοῦ σχολείου διὰ τοῦ Νόμου τούτου ὠρίζετο ἡ κατάρτισις ποιμένων μὲ τὸ εὐεργέτημα ὅπως, τέσσαρες ἐκ τῶν ἀποφοίτων αὐτοῦ εἰσάγονται κατ' ἔτος εἰς τὴν Β' τάξιν τῆς Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς Ἰωαννίνων.

Διὰ τὴν διάταξιν ταύτην, ἣτις ἦτο ὀφθαλμοφανῶς χαριστική, πρὸς ζημίαν τῆς Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς, διεμαρτυρήθημεν κατὰ τὴν σύσκεψιν τῶν Διευθυντῶν τῶν Γεωργικῶν Σχολῶν τὴν λαβοῦσαν χώραν μετὰ τῶν ἀνωτάτων ὑπαλλήλων τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας κατὰ τὸ Α' δεκαήμερον τοῦ μηνὸς Αὐγούστου 1940 ἐν Ἀθήναις καὶ ἐζητήσαμεν τὴν κατάργησίν της ὡς μὴ δυναμένης νὰ ἐφαρμοσθῆ, διότι οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ Σχολείου Δουρούτης θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ παρακολουθήσωσι τὰ μαθήματα τῆς Β' τάξεως τῆς Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς ἄνευ σχετικῆς προπαιδεύσεως εἰς τὴν γαλακτοκομίαν καὶ τὴν τυροκομίαν, θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς, ἣν λαμβάνουσιν οἱ μαθηταὶ τῆς Α' τάξεως. Ἡ διάταξις αὕτη ἐτέθη καὶ ἐνεκρίθη ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων τοῦ ὕπουργείου ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς δόλωμα πρὸς προσέλκυσιν μαθητῶν, καθόσον, ἄλλως, οὐδεὶς θὰ ἀπεφάσιζε νὰ εἰσαχθῆ εἰς Σχολὴν διὰ νὰ γίνῃ τζομπάνος, ὡς ἐτονίσσαμεν κατὰ τὴν ἀνωτέρω σύσκεψιν. Καὶ ἐνῶ διὰ τῆς διατάξεως ταύτης οὐδεμία ὠφέλεια θὰ προέκυπτε διὰ τὸ Σχολεῖον Δουρούτης, διότι ὅλα τὰ μέτρα ταῦτα ἦσαν μία ἀπελπισ προσπάθεια πρὸς συγκράτησιν ἐκ τῆς καταρρέουσας τοῦ ἰδρυματος τούτου, θὰ ἐζημιώνετο ὁμως μεγάλως, ἐὰν ἐφηρμύζετο, ἡ Γαλακτοκομικὴ Σχολὴ Ἰωαννίνων, ἣτις παρ' ὅλον τὸν πόλεμον ὅστις διεξήγετο ἐναντίον της ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω παραγόντων, μόνον ἐπιτυχίας παρουσίαζε. Διὸ καὶ ρητῶς ἐδηλώσαμεν κατὰ τὴν σύσκεψιν, ὅτι ἡμεῖς τοιαύτην διάταξιν ἀντιβαίνουσαν εἰς τὸ γράμμα καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Νόμου 5318 περὶ Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς, οὐδέποτε πρόκειται νὰ ἐφαρμόσωμεν διὰ τὰ ἐξυπηρετήσωμεν καθαρῶς ἀτομικὰ συμφέροντα.

Οὕτως εἶχεν ἡ κατάστασις ἐν τῷ Σχολείῳ τούτῳ μέχρι τῆς κηρύξεως τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου ὅτε διεκόπη ἡ λειτουργία του ὡς Σχολείου χωρὶς νὰ διακοπῆ καὶ ἡ λειτουργία του ὡς μοναστηρίου, μέχρις ὅτου τὸ ἴδρυμα ὑπέστη κατὰ τὴν κατοχὴν λεηλασίαν τοῦ ζωϊκοῦ του κεφαλαίου ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν. Τὰ ἐπιπλα καὶ τὰ σκευῆ διηρπάγησαν ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν πέριξ χωριῶν ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐπίσης ὑπέστησαν καταστροφὴν τὰ κτίρια καὶ τὸ δάσος. Καὶ ἐγένετο μὲν πρό-

χειρος επίσκευή των κτιρίων υπό της ύπηρεσίας 'Ανοικοδομήσεως, μετά την απελευθέρωσιν, πρὸς σιέγασιν ἀνταρτοπλήκτων, ἡτις ὅμως, δὲν ἐπραγματοποιήθη.

Μετὰ τὴν κατ' 'Απρίλιον τοῦ ἔτους 1943 ἀποχώρησιν τοῦ κ. 'Αλ. Λεούση ἐκ τῆς διευθύνσεως τοῦ 'Ιδρύματος ἀνέλαβε ταύτην ὁ κ. Π. Καλαϊσάκης ὅστις τὴν διειήρησε μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1943. Κατόπιν ἀνέλαβε διὰ μικρὸν χρονικὸν διάστημα τὴν διεύθυνσιν καὶ ὁ κ. Σπ. Πανταζόπουλος καὶ κατόπιν ὁ κ. Κ. Μουτσόπουλος. Τῷ 1947 ἐποθετήθη ὁ κ. Σταῦρος Καπόγλου ὅστις παρέμεινε μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ἔτους 1950. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τούτου ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν ὁ κ. 'Ιω. 'Εξαρχος, τὸ δὲ 1952 ἐποθετήθη ὡς Διευθύντρια τοῦ 'Ιδρύματος ἡ κ. 'Ιωάννα Παναγυράκη—'Εξάρχου ἡτις καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ.

Σήμερον αἱ γαῖαι τοῦ 'Ιδρύματος χρησιμοποιοῦνται, 104 μὲν στρέμματα ὡς φυσικὸς λειμῶν· 300 στρέμματα δ.ἀ καλλιέργειαν ἐτησίων σιτηρῶν, αἱ δὲ ὑπολοίποι ὡς βοσκήσιμος ἔκτασις διὰ τὸ προβατοποιμνιον τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ 'Ιωαννίνων. 'Επίσης ἐνοικιάζεται τμημα τοῦ ἀγροκλήματος, τὸ παρὰ τὴν Κοινότητα Πεδινης λειβάδιον «Σκουπᾶς» ἐξ 62 περίπου στρεμμάτων, εἰς ἰδιώτην κτηνοτρόφον.

'Η καλλιεργήσιμος ἔκτασις τοῦ Σχολείου Δουρούτης ἀνέρχεται εἰς 650 στρέμματα, ἐξ ὧν τὰ 300 στρέμματα καλλιεργούμενοι ἀγροί, 100 στρέμματα κατέχει ὁ 'Υποσταθμὸς Καλλιτερεύσεως φυτῶν Δουρούτης καὶ 250 στρέμματα χρησιμοποιεῖται ὡς βοσκή. 'Εκ τῆς ὀρεινῆς ἐκτάσεως, 1000 περίπου στρέμματα μὴ ἐπιδεκτικὰ καλλιέργειας, χρησιμοποιοῦνται ὡς βοσκήσιμος ἔκτασις διὰ τὸ προβατοποιμνιον τοῦ Γεωργοκτηνοτροφικοῦ Σταθμοῦ 'Ιωαννίνων.

Αἱ καλλιεργητικαὶ ἐργασίαι τοῦ κλήματος ἐκτελοῦνται διὰ τῶν μηχανικῶν μέσων τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ 'Ιωαννίνων, τοῦ 'Υποσταθμοῦ Καλλιτερεύσεως φυτῶν ἢ καὶ παρ' ἰδιωτῶν καί, ὡς ἐκ τούτου, τὸ 'Ἴδρυμα δὲν διαθέτει ἀροτριῶνται ζῶα. Τὸ Γεωργ. Σχολεῖον Δουρούτης δὲν λειτουργεῖ σήμερον ὡς προβλέπει ὁ ἰδρυτικὸς Νόμος, ἀλλ' ἐνεργεῖ ἐκπαιδεύσεις βραχείας διαρκείας 10—20 ἡμερῶν μὲ θέματα κυρίως κτηνοτροφικά.

'Εθνικὸν 'Αγροτικὸν Οἰκοτροφεῖον 'Αρρένων 'Ιωαννίνων.—Τοῦτο ἰδρύθη τὸ ἔτος 1926 παρὰ τοῦ 'Υπουργείου Κοινωνικῆς Προνοίας πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς περιθάλψεως, τῆς ἠθικῆς διαπαιδαγωγήσεως καὶ τῆς παροχῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς ὄρφανὰ καὶ θύματα τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου καὶ τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς.

Πρὸ τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου, πλὴν τῶν ὀρφανῶν, εἰσήγοντο καὶ τέκνα εὐπόρων κτηματιῶν ἐπὶ καταβολῇ τροφείων 3—5000 δραχμῶν ἐτησίως, ἅτινα θὰ εἰργάζοντο, μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν των, εἰς τὰ κτήματα τῶν γονέων των. 'Η διάταξις ὅμως αὕτη τῆς εἰσαγωγῆς μὴ ὀρφανῶν ἐπὶ καταβολῇ τροφείων, κατηργήθη μεταπολεμικῶς, λόγῳ τῆς ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης τῆς περιθάλψεως μεγάλου ἀριθμοῦ ὀρφανῶν τοῦ τελευταίου πολέμου καὶ τῆς κατοχικῆς περιόδου.

Τὸ ἴδρυμα τοῦτο διωργανώθη ἀρχικῶς κατὰ τὸ σύστημα τῶν Μέσων Γεωργικῶν Σχολῶν, κυρίως κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη, οἱ δὲ τρόφιμοί του ἐλάμβανον θεωρητικὴν μόρφωσιν διδασκόμενοι εἰς τὸ κτίριον ἔνθα στεγάζονται σήμερον αἱ 'Επανορθωτικαὶ Φυλακαὶ 'Ιωαννίνων παραπλεύρως τοῦ Ταχυδρομικοῦ μεγάρου, ἐξεσκοῦντο δὲ πρακτικῶς εἰς τὸ δένδροκομεῖον καὶ τοὺς ἀγρούς τοῦ Γεωργοκτηνοτροφικοῦ Σταθμοῦ, τοῦ Γεωργικοῦ Σχολείου Δουρούτης ὡς καὶ εἰς τὸ Τυροκομεῖον τῆς Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς 'Ιωαννίνων. 'Αλλ' ἐνῷ ἡ θεωρητικὴ διδασκαλία ἦτο πλήρης, ὑστέρει ὅμως κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἰδρύσεώς του εἰς τὴν πρακτικὴν τοιαύτην, καθόσον τὸ ἴδρυμα ἐστερεῖτο ἰδίου ἀγροκλήματος καὶ ἐργαστηρίων,

οί δὲ μαθηταὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ διανύωσι περὶ ἄρκετὰ χιλιόμετρα ἡμερησίως διὰ νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τοὺς ἀγροὺς τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ ἢ τοῦ Γεωργ. Σχολείου Δουρούτης.

Ἡ παρουσιαζομένη τοιαύτη δυσχέρεια μᾶς ἔδωκεν ἀφορμὴν ὅπως προτείνωμεν εἰς τοὺς ἀρμοδίους ἵνα ἐνεργήσωσι τὰ δέοντα καὶ συγχωνευθῇ τὸ ἴδρυμα τοῦτο μετὰ τοῦ Γεωργικοῦ Σχολείου Δουρούτης ὁποῖε θὰ προσλαμβάνηται ἢ οἰκτρὰ ἀποτυχία τοῦ τελευταίου τούτου Σχολείου, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῦ Ἀγροτικοῦ Οἰκοτροφείου θὰ εἶχον εἰς τὴν διάθεσίν των ἄρκετὰς ἐκτάσεις τὰς ὁποίας, μὲ τὰ χρηματικὰ μέσα ἅτινα διέθετε τὸ ἴδρυμα τοῦτο, θὰ διωργάνωνε καὶ θὰ ἐβελτίωνεν εἰς τρόπον ὥστε τὸ κτήμα Δουρούτης θὰ μετεβάλλετο εἰς πρότυπον τοιοῦτο τὸ ὁποῖον θὰ ἐχρησίμευε καὶ ὡς σχολεῖον διὰ τοὺς πέριξ χωρικοὺς.

Ἄλλὰ δὲν εἰσηκούσθημεν καὶ ἔνεκα τούτου τὸ Γεωργ. Σχολεῖον Δουρούτης ἐξηκολούθει, παρ' ὅλας τὰς ἐκτάσεις ἃς διέθετε, νὰ φυιοζωῇ, τὸ δὲ Ἀγροτικὸν Οἰκοτροφεῖον ἀφοῦ ἐξηκολούθησε νὰ λειτουργῇ ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω συνθήκας, κατώρθωσε βραδύτερον νὰ ἐγκατασταθῇ ἔξωθεν τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων παρὰ τὴν θέσιν «Ἀμπελόκηποι» εἰς γαίας ἀγορασθείσας ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας ἀπὸ ἰδιώτας, πλὴν τοῦ γηπέδου ὅπου εἶναι ἐγκατεστημένον τὸ φυτώριον ὅπερ παρεχωρήθη εἰς τὸ Ἰδρυμα ὑπὸ τῆς τότε Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων. Εἰς τὸ ἀνωθεν τῆς δημοσίας ὁδοῦ γήπεδον ἀνηγέρθη εὐρυχωρότατον κτίριον ὅπερ στεγάζει τὰ Γραφεῖα, τὰς αἰθούσας διδασκαλίας καὶ τὰ ἐργαστήρια, ὡς ἐπίσης τοὺς κοιτῶνας καὶ τὸ οἰκοτροφεῖον ἔνθα στεγάζονται καὶ διαιτῶνται οἱ μαθηταί. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἀνηγέρθησαν κάτωθεν τῆς δημοσίας ὁδοῦ καὶ σταῦλοι, βουστάσιον, χοιροτροφεῖον, ὄρνιθοτροφεῖον καὶ ἀποθῆκαι.

Τὸ ἐν λόγῳ ἴδρυμα, ἀποτελοῦν Νομικὸν Πρόσωπον Δημοσίου Δικαίου, συντηρεῖται ἐκ κρατικῆς ἐπιχορηγήσεως καὶ ἐκ τῶν ἐσόδων τῶν προφορομένων ἐκ τῶν γεωργοκτηνοτροφικῶν τοῦ ἐκμεταλλεύσεως ἑλέγχεται δὲ καὶ ἐποπτεύεται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῆς Προνοίας καὶ διοικεῖται παρ' ἐπιτροπῆς ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Νομάρχου Ἰωαννίνων εἰς ἣν μετέχουν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἰωαννίνων, ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς Πρωτοδικῶν, ὁ Γεν. Ἐπιθεωρητὴς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, ὁ Ἐπιθεωρητὴς Γεωργίας Ἡπείρου, ὁ Νομομηχανικός, ὁ Οἰκονομικός Ἐφορος καὶ τέσσαρες ἰδιῶται.

Εἰς τὸ Ἰδρυμα τοῦτο εἰσάγονται μαθηταὶ κατόπιν προτάσεως τῶν Ἐπιτροπῶν Παιδικῆς Προστασίας τῶν Κέντρων Κοινωνικῆς Προνοίας καὶ ἀποφάσεως τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἰδρύματος. Οἱ εἰσαγόμενοι πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ εἶναι ὄρφανοὶ ἢ θύματα πολέμου καὶ νὰ ἔχωσιν ἀπσφοιτήσαι ἐκ τῆς ΣΤ' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Παραμένουσι δὲ ἐν τῷ Ἰδρύματι οἱ μαθηταὶ ἐπὶ πέντε ἔτη καὶ τὰ μὲν τέσσαρα πρῶτα ἔτη διδάσκονται θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς τὰ ὑπὸ τοῦ προγράμματος ὀριζόμενα μαθήματα, κατὰ δὲ τὸ πέμπτον ἔτος ἀσχολοῦνται μόνον εἰς ἐφαρμογὰς καὶ μελέτας περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν δέον νὰ γίνηται ἡ ἐκμετάλλευσις ἑνὸς ἀγροκτήματος καὶ νὰ διεξάγηται μία γεωργικὴ καὶ κτηνοτροφικὴ ἐπιχείρησις.

Εἰς τὴν θεωρητικὴν διδασκαλίαν συμπεριλαμβάνονται καὶ ἐγκύκλια μαθήματα μέσης ἐκπαιδεύσεως διδασκόμενα παρὰ τῶν καθηγητῶν τοῦ Γυμνασίου ἐπὶ ὠριαία ἀποζημιώσει.

Τὰ γεωργικὰ μαθήματα διδάσκονται ὑπὸ τῶν τακτικῶν καθηγητῶν γεωπόνων τοῦ Ἰδρύματος βοηθουμένων εἰς τὰς πρακτικὰς ἐφαρμογὰς ὑπὸ ἐπιμελητῶν καὶ εἰδικῶν τεχνιτῶν. Ἐν τούτοις εἰδικά τινα μαθήματα ὡς ἡ κτηνιατρικὴ, ἡ γαλακτοκομία καὶ τυροκομία ἢ δασολογία κ.λ.π., διδάσκονται παρ' ἐκτάκτων καθηγητῶν ἀσκούντων καὶ ἄλλας ὑπηρεσίας εἰς οὓς ἀνατίθεται ἡ διδασκαλία τῶν μα-

θημάτων τούτων καθ' ώρισμένας ώρας ἐκάστης ἐβδομάδος, ἐπὶ ώριαία ὡσαύτως ἀποζημιώσῃ.

Ἡ θεωρητικὴ διδασκαλία γίνεται κατὰ τὰς πρωϊνὰς ώρας, κατὰ δὲ τὰς ἀπογευματινὰς αἱ πρακτικαὶ ἀσκήσεις. Δεδομένου δὲ ὅτι τὸ Ἄγροτικὸν Οἰκοτροφεῖον διαθέτει γεωργικὰ μηχανήματα, ἐργαστήρια καὶ ἐπαρκεῖς ἐκτάσεις ἀγρῶν, λαχανοκήπου, φυτωρίων, ὄπωρῶνων, ἀμπέλων ὡς, ἐπίσης καὶ σταύλους μὲ ἐκλεκτὰ ζῶα, προϊόντα ἐπιλογῆς ἀπὸ ἀγελάδας, πρόβατα, χοίρους, ὄρνιθας κ.λ.π., τόσον ἡ θεωρητικὴ, ὅσον καὶ ἡ πρακτικὴ ἐκπαίδευσις τῶν μθητῶν εἶναι ἀρτία.

Καίτοι συμφώνως πρὸς τὸ πρόγραμμα μὲ τὸ ὁποῖον ἐλειτούργησε τὸ Ἰδρυμα τοῦτο, θὰ ἔδει οἱ ἀποφοιτῶντες ἐξ αὐτοῦ νὰ εἶχον ἀναγνωρισθῆ ἐξ ἀρχῆς ὡς ἀπόφοιτοι Μέσων Γεωργικῶν Σχολῶν μέχρι τοῦ ἔτους 1932 ὅτε ἡ διδασκαλία δὲν διέφερε τῆς τῶν Σχολῶν τούτων, ἐν τούτοις, τὸ Ἐπιχειρηματικὸν Γεωργίας δὲν τοὺς εἶχεν ἀναγνωρίσει ὡς τοιοῦτους καὶ συνεπῶς οἱ ἀποφοιτῶντες ἐκ τοῦ Ἄγροτικοῦ Οἰκοτροφείου ὅσοι δὲν ἐκέκτηντο ἴδια κτήματα εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο νὰ ἐργασθῶσι, δὲν ἐδικαιούντο νὰ διορίζωνται ὡς ἐπιμεληταὶ μέσοι γεωπόνοι, ὡς οἱ ἀπόφοιτοι τῶν Μέσων Γεωργικῶν Σχολῶν τοῦ Ἐπιχειρηματικοῦ Γεωργίας, ἀλλὰ προσελαμβάνοντο ὡς γεωργοτεχνῖται, εἴτε εἰς δημοσίας ὑπηρεσίας, εἴτε εἰς ἰδιωτικὰς τοιαύτας ἢ Νομικὰ Πρόσωπα. Τελευταίως ὅμως, τὸ πτυχίον τῶν ἀποφοιτησάντων μέχρι τοῦ ἔτους 1932, ἀναγνωρίσθη ὡς ἰσότιμον μὲ τὸ τῶν Μέσων Γεωργικῶν Σχολῶν, οἱ δὲ ἐξ αὐτῶν ὑπηρετήσαντες ὡς γεωργοτεχνῖται εἰς τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Ἐπιχειρηματικοῦ Γεωργίας, ἐνετάγησαν εἰς τὸν Γεωπονικὸν κλάδον ὡς ὑτάλληλοι Β' κατηγορίας. Ἐπίσης ἀρκετὸς ἀριθμὸς ἐκ τῶν ἀποφοιτησάντων κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ἐκ τοῦ Ἄγροτικοῦ Οἰκοτροφείου, προσελήφθη ὑπὸ τῆς Ἐταιρίας Λιπασμάτων, τοῦ Ὄργανισμοῦ Βάμβακος κ.λ.π. ὅπου οὗτοι ἐργάζονται λίαν εὐδοκίμως.

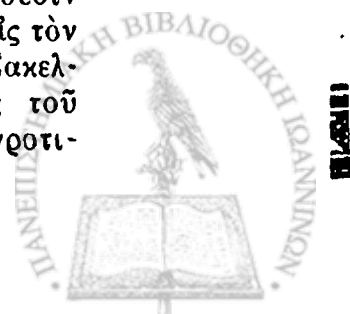
Πολλοὶ ἐκ τῶν ἀποφοιτῶν ἀποκατεστάθησαν ἀγροτικῶς λαβόντες κληρὸν βάσει εἰδικῆς εὐεργετικῆς διατάξεως, τελευταίως δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν προσελήφθησαν ὡς γεωργοτεχνῖται ὑπὸ τοῦ ὑπὸ τὴν Ἐπιχειρηματικὴν Προστασίας τῆς Α.Μ. τῆς Βασιλείας Ἐράνου Βορείων Ἐπαρχιῶν.

Γενικῶς, δὲν δύναται νὰ παραβλεφθῆ ἡ συμβολὴ τοῦ Ἰδρυματος τούτου ὅχι μόνον εἰς τὴν περίθαλψιν καὶ τὴν ἀρτίαν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν μεγάλου ἀριθμοῦ ὄρφανῶν ἀγροτοπαίδων καὶ θυμάτων πολέμου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐν γένει ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας διὰ τῆς κατ' ἔτος διαθέσεως χιλιάδων ἐκλεκτῶν ποικιλιῶν δενδρουλλίων ὄπωροφόρων δένδρων καὶ ἀρκετῶν ζῶων ἐπιλογῆς ἐκ βελτιωμένων γενεῶν καὶ διὰ τῆς διασπορᾶς τῶν ἀποφοιτῶν αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα ὅπου ἐργάζονται ὡς εἰδικευμένοι γεωργοτεχνῖται καὶ καλλιεργηταί.

Ὅσοι ἐκ τῶν ἀποφοιτῶν τοῦ Ἰδρυματος ἐπιθυμοῦν νὰ ἀκολουθήσωσιν ἀνωτέρας σπουδᾶς, δύναται κατόπιν εὐδοκίμου κατατακτικοῦ ἐξετάσεως εἰς τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ καὶ μαθηματικά, νὰ ἐγγραφῶσιν εἰς τὴν ἕκτην τάξιν ὁμοταξίου Γυμνασίου καὶ ἀκολούθως νὰ συνεχίσωσι τὴν φοίτησίν των.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κατοχῆς τὸ κτίριον καὶ αἱ λοιπαὶ ἐγκαταστάσεις εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ τῶν ξένων στρατευμάτων.

Ἄμα τῇ ἐνάρξει τῆς λειτουργίας τοῦ Ἄγροτικοῦ Οἰκοτροφείου, ἡ διεύθυνσις αὐτοῦ εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὸν Γεωπόνον Παναγ. Λαγίδην. Κατὰ τὰ ἔτη 1927—29 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν ὁ κ. Κ. Βετσόπουλος μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ ὁποίου ἐτοποθετήθη ὡς διευθυντῆς ὁ κ. Παντ. Τσακίρης (1929—39). Κατόπιν ἐτοποθετήθη ὡς διευθυντῆς ὁ κ. Μιχ. Τζάννης (1939—45) μετὰ τὴν μετάθεσιν τοῦ ὁποίου εἰς Πάτρας, ἀνετέθη προσωρινῶς ἡ διεύθυνσις τοῦ Ἰδρυματος εἰς τὸν Διευθυντὴν τῆς Γεωργίας παρὰ τῇ Γεν. Διοικήσει Ἡπείρου κ. Γεωργ. Σακελλόπουλον (1945—48). Κατόπιν μετετέθη ἐκ νέου ἐκ Πατρῶν ὡς διευθυντῆς τοῦ Ἰδρυματος ὁ κ. Μ. Τζάννης (1948—51). Τῷ δὲ 1951 μετετέθη εἰς τὸ Ἄγροτι-

κόν Οικοτροφείον ὁ κ. Παντ. Τσακίρης ὅστις καὶ ἔξακολουθεῖ παραμένων ὡς Διευθυντῆς μέχρι σήμερον.

Γεωργικὸν Φροντιστήριον Ἰωαννίνων.—Πρὸς ταχύτεραν καὶ ἀποτελεσματικώτεραν διάδυσιν τῶν νεωτέρων γεωργικῶν γνώσεων εἰς τοὺς ἀγρότας ἰδρύθησαν τῷ 1928 εἰς διαφόρους περιφερείας τῆς Ἑλλάδος, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ εἰς Ἰωάννινα, Γεωργικὰ Φροντιστήρια πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως μετεκπαιδεύονται ἐν αὐτοῖς εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς Γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας οἱ ὑπηρετοῦντες κυρίως εἰς τὴν ὑπαιθρον Δημοδιδάσκαλοι, θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς, ὥστε νὰ καταστῶσιν ἱκανοὶ νὰ διδάσκωσιν εἰς τὰ σχολεῖα τῶν τοῦς ἀγροτόπαιδας μετὰ τῶν ἄλλων μαθημάτων καὶ γεωργικὰ τοιαῦτα διὰ τῆς ἰδρύσεως σχολικῶν κήπων κ.λ.π. ὡς καὶ πρὸς διαφώτισιν τῶν ἀγροτῶν περὶ τῶν προόδων εἰς τὴν γεωργίαν καὶ περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν θὰ ἠδύνατο οὗτοι νὰ αὐξήσωσι τὴν παραγωγὴν τῶν. Ἡ διὰ τοῦ μέσου τούτου ἐπιδίωξις τῆς μορφώσεως τῶν ἀγροτῶν, ἐκρίθη ἀναγκαία καθόσον λόγῳ τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν γεωπόνων εἰς τὰς διαφόρους γεωργικὰς ὑπηρεσίας δὲν ἠδύνατο οὗτοι νὰ παρευρίσκωνται πάντοτε εἰς τὰ χωρία, ὅταν δὲ μετέβαινον εἰς αὐτὰ κατ' ἀραιότατα χρονικὰ διαστήματα, δὲν ἦτο εὐκολὸς ἡ ἀποτελεσματικὴ διδασκαλία κατὰ τὰς ὀλίγας ὥρας καθ' ἃς παρέμενον οὗτοι μετὰ τῶν ἀγροτῶν.

Ἐκρίθη ὅθεν σκόπιμον ὅπως ἐπιδιωχθῆ ἡ ἀπόκτησις γεωργικῶν γνώσεων ἐκ μέρους τῶν δημοδιδασκάλων οἵτινες, λόγῳ τῆς καθημερινῆς ἐπαφῆς τῶν μετὰ τῶν ἀγροτῶν, θὰ ἦσαν εἰς θέσιν καλύτερον νὰ τοὺς καθοδηγῶσιν εἰς τὰ ἔργα τῶν καὶ νὰ ἐπιλύωσι πᾶσαν ἀπορίαν τῶν.

Εἰς τὸ Γεωργικὸν Φροντιστήριον Ἰωαννίνων τοῦ ὁποίου ἡ διεύθυνσις εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὸν γεωπόνον κ. Κωνστ. Βετσόπουλον, μετὰ τὴν ἀποχώρησίν του ἐκ τοῦ Ἄγροτ. Οἰκοτροφείου, ἐφοίτησε κατὰ τὰ ἔτη τῆς λειτουργίας του ἀρκετὸς ἀριθμὸς δημοδιδασκάλων οἵτινες ἐδιδάσκοντο διάφορα γεωργικὰ μαθήματα παρὰ γεωπόνων δημοσίων ὑπαλλήλων ὑπηρετούντων ἐν Ἰωαννίνοις. Καὶ τῶν μὲν θεωρητικῶν τοιούτων ἡ διδασκαλία ἐγένετο ἀρχικῶς εἰς τὴν αἴθουσαν διδασκαλίας τῆς Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς Ἰωαννίνων, κατόπιν δὲ εἰς μίαν τῶν αἰθουσῶν τῆς Καπλανείου Σχολῆς, τῶν δὲ πρακτικῶν εἰς τὰς γαίας καὶ τὰ ἐργαστήρια, δενδροκομείον κ.λ.π. τῶν ἐν Ἰωαννίνοις Γεωργικῶν Ἰδρυμάτων.

Δυστυχῶς ὅμως αἱ Κοινότητες αἵτινες, ὡς προεβλέπετο ὑπὸ τοῦ σχετικοῦ Νόμου, θὰ ἔδει νὰ ἀναλάβωσι τὴν καταβολὴν ἐπιδόματός τινος εἰς τοὺς μετεκπαιδευθέντας δημοδιδασκάλους οἵτινες θὰ ἐπεφορτίζοντο καὶ μὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν γεωργικῶν μαθημάτων εἰς τὰ σχολεῖα, δὲν εἶχον τὴν οικονομικὴν δυνατότητα πρὸς καταβολὴν τούτου καὶ κατὰ συνέπειαν ἐναυάγησε τὸ ἐν λόγῳ σύστημα ὅπερ ὑπέσχετο τόσας ὠφελείας διὰ τὴν γεωργικὴν μας παραγωγὴν καὶ, ὡς ἐκ τούτου, τὰ Γεωργικὰ Φροντιστήρια ἐλειτούργησαν μόνον μέχρι τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1932—33, ὅποτε κατηργήθησαν.

Ταμεῖον Γεωργίας, Κτηνοτροφίας καὶ Δασῶν.— Κατὰ τὴν περιγραφὴν τῶν διαφόρων κεφαλαίων τῶν ἀφορώντων τὰ Γεωργικὰ Ἰδρύματα, ἐπανειλημμένως ἀνεφέραμεν τὰς δυσκολίας τὰς ὁποίας συνήντων ταῦτα διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν λόγῳ τῶν οικονομικῶν δυσχερειῶν, συνεπεία, τῶν διαφόρων διατυπώσεων ἃς ἀπῆται ὁ Λογιστικὸς Νόμος. Διὰ νὰ γίνῃ μία δαπάνη ἔπρεπε νὰ προϋπολογισθῆ τῆς ὑπηρεσίας νὰ ζητήσῃ τὴν σχετικὴν πίστωσιν παρὰ τοῦ Ὑπουργείου ἧτις θὰ τῷ ἐχορηγεῖτο μετὰ μακρὸν χρονικὸν διάστημα, ἐφ' ὅσον θὰ ἦτο ἀναγεγραμμένον τὸ σχετικὸν κονδύλιον εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Ἰδρύματος μετὰ δὲ τὴν χορή-

γισιν τῆς πιστώσεως, ἐὰν μὲν εἶχεν ὁ ἴδιος οἰκονομικὴν εὐχέρειαν, προέβαινεν εἰς τὴν προμήθειαν καταβάλλον ἐξ ἰδίων του τὴν ἀξίαν τῶν εἰδῶν ἅτινα ἐπρομηθεύετο ἢ κατέβαλλε τὴν δαπάνην διὰ τὴν ἐκτέλεσιν μιᾶς ἐργασίας ἣτις θὰ ἔδει νὰ ἐκτελεσθῆ εἰς ὠρισμένην ἐποχὴν, θὰ ἐλάμβανε τὰς σχετικὰς ἀποδείξεις, θὰ συνέτασσε τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν θὰ συνῆπτε τὰς ἀποδείξεις μετὰ τῶν σχετικῶν ἄλλων δικαιολογητικῶν καὶ θὰ ὑπέβαλλε τὴν κατάστασιν πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον ἵνα ἐκδοθῆ τὸ σχετικὸν χρηματ. ἔνταλμα ὅπερ ἐλάμβανεν ὁ δικαιούχος μετὰ 2—3 καὶ περισσοτέρους πολλάκις μῆνας ἵνα τὸ ἐξοφλήσῃ εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον.

Ἐὰν ὅμως, ὡς συνηθέστατα συνέβαινε, δὲν εἶχεν οἰκονομικὴν εὐχέρειαν ὁ προϊστάμενος τῆς ὑπηρεσίας, ἤναγκάζετο νὰ προμηθευθῆ τὰ διάφορα εἶδη ἐπὶ πιστώσει, νὰ λάβῃ τὰς ἀποδείξεις τὰς ὁποίας ὁ προμηθευτὴς τῷ παρέδιδε συνήθως καλῆ τῆ πίστει καὶ ἀνέμενε νὰ πληρωθῆ ὅταν θὰ ἐστέλλοντο παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τὰ ἐντάλματα. Τοῦτ' αὐτὸ ἐγένετο πολλάκις καὶ διὰ τὰς ἐκτελουμένας ἐργασίας.

Συνηθέστερον ὅμως, λόγῳ τοῦ ὅτι οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἄλλο ἦσαν πάντοτε εὐκόλα, ὁ προϊστάμενος κατέβαλλε τὰς δαπάνας ἐκ τῶν εἰσπράξεων τοῦ Ἰδρύματος. Τοῦτο ὅμως ἀντέχειτο εἰς τὸν Νόμον διότι αἱ εἰσπράξεις ἔδει νὰ καταβάλλωνται ἀμέσως σχεδὸν εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον· ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἄλλως, καίτοι ὁ προϊστάμενος ἐκινδύνευεν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν, ἐὰν τῷ ἐγένετο ἐπιθεώρησις, νὰ τιμωρηθῆ.

Ἐπὶ ὅμως καὶ ἄλλη διέξοδος· νὰ ζητῆ, δηλαδή, ὁ προϊστάμενος χρηματικὸν ἔνταλμα ἐπὶ ἀποδόσει λήσμου διὰ κάθε κατηγορίαν δαπανῶν, νὰ προβαίῃ εἰς τὴν προμήθειαν ἢ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας καὶ κατόπιν νὰ τακτοποιῆ τὸ χρημ. ἔνταλμα ὑποβάλλον κατάστασιν μετὰ τῶν δικαιολογητικῶν. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐντάλματα ταῦτα ἐξεδίδοντο μετὰ πολὺν χρόνον ἢ καὶ δὲν ἐνεκρίνετο ἢ ἐκδοσίς των. Πάντως, ὅλοι αὐτοὶ οἱ τρόποι παρενέβαλλον μεγάλας δυσχερείας εἰς τὰ Ἰδρύματα, διότι αἱ πιστώσεις ἐβράδυνον πολὺ νὰ χορηγηθοῦν ἢ ἐξεδίδοντο τὰ χρημ. ἐντάλματα ἐπὶ ἀποδόσει λογαριασμοῦ, ὅταν παρήρχετο πλέον ἢ ἐποχὴ καθ' ἣν θὰ ἔδει νὰ ἐκτελεσθῆ μία ὠρισμένη ἐργασία ἢ νὰ γίνῃ μία προμήθεια, οὐχὶ δὲ σπανίως συνέβαινε νὰ ζητῶνται πιστώσεις ἢ ἐντάλματα ἐπὶ ἀποδόσει λήσμου διὰ προμήθειαν γάκατος, ἐπὶ παραδείγματι, ἀλλὰ νὰ χορηγῶνται αὐταὶ ὅταν παρήρχετο πλέον ἢ ἐποχὴ τῆς τυροκομίας.

Διὰ τοῦ τρόπου ὅμως τούτου ἦτο ἀδύνατον νὰ λειτουργήσωσιν ὁμαλῶς τὰ ἰδρύματα καὶ πάντοτε ὁ προϊστάμενος τῆς ὑπηρεσίας, ἐὰν μὲν ἦτο εὐσυνείδητος καὶ ἐπεθύμει ὅπωςδήποτε νὰ λειτουργήσῃ κανονικῶς τὸ Ἰδρυμα, θὰ ἔπρεπε νὰ παραβῆ τὸν Νόμον καί, εἴτε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰς εἰσπράξεις διὰ τὰς προμηθείας ἢ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀπαραιτῶν ἐργασιῶν εἰς τὴν ἐποχὴν των, εἴτε νὰ κάμῃ ἄλλους συνδυασμούς, πάντως ὅμως μὲ κίνδυνον νὰ θεωρηθῆ ἐν ἀταξίᾳ διαχειριστικῶς, χωρὶς νὰ ἔχῃ ὁ ἴδιος οὐδεμίαν ὠφέλειαν. Ἐὰν ὅμως θὰ ἤθελε νὰ ἀποφύγῃ τὰς εὐθύνas καὶ νὰ εἶναι διαχειριστικῶς ἐν τάξει, ἡ ὑπηρεσία του θὰ ἐχώλαινε καὶ οὐδὲν θὰ ἀπέδιδε.

Τὴν κατάστασιν ταύτην ἀνεγνώρισεν ἡ Κεντρικὴ Ὑπηρεσία καὶ διὰ τοῦ Νόμου 4142]1929 ἵδρυσεν τὰ Γεωργικὰ Ταμεῖα κατὰ Νόμον εἰς τὰ ὁποῖα μετεβίβασθησαν τὰ δικαιώματα τοῦ Κέντρου ὅσον ἀφορᾷ τὴν χορήγησιν τῶν πιστώσεων καὶ τὴν ἐκδοσιν τῶν χρηματικῶν ἐνταλμάτων· οὕτω δὲ ἠπλοτοίηθη τὸ σύστημα, αἱ σχετικαὶ διατυπώσεις γίνονται ταχέως, τὰ δὲ ἰδρύματα καὶ αἱ ὑπηρεσίαι ἀπέκτησαν πλέον εὐχέρειαν εἰς τὰς πληρωμὰς καὶ λειτουργοῦσι κανονικῶς.

Τὰ Γεωργικὰ Ταμεῖα κατὰ τὸν ὄρισμόν τοῦ σχετικοῦ Νόμου εἶναι αὐτοτελεῖς καὶ ἀνεξάρτητοι ὄργανισμοὶ ἔχοντα νομικὴν προσωπικότητα καὶ ἰδρύνονται εἰς τὴν ἔδραν ἐκάστης Γεωργικῆς περιφερείας, ἔχουν δὲ σκοπὸν τὴν οἰκονομικὴν ἐξυ-

πηρέτησιν τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ Γεωργικῶν ὑπηρεσιῶν, σταθμῶν καὶ ἰδρυμάτων ἐν γένει καὶ ἰδίᾳ τὴν ἀνάγερσιν κτιρίων, μεταρρύθμισιν καὶ ἐπισκευὴν αὐτῶν, προμήθειαν ἐπιστημονικῶν ὀργάνων, ἐπίπλων καὶ σκευῶν. Ἐπίσης τὴν προμήθειαν κτηνῶν, σπόρων, τροφῶν ζώων καὶ ἄλλων γεωργικῶν εἰδῶν καὶ ἐν γένει τὴν ἐνέργειαν πάσης δαπάνης ἀναγκαίας διὰ τὴν ἐγκατάστασιν, κανονικὴν λειτουργίαν καὶ ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ τῶν ἐν τῇ οἰκείᾳ περιφερείᾳ Γεωργικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ἰδρυμάτων.

Οἱ πόροι τῶν Ὄργανισμῶν τούτων προέρχονται συμφώνως πρὸς τὸν σχετικόν νόμον α') ἐκ τῆς ἐτησίας ἐπιχορηγήσεως τοῦ Κράτους ὀριζομένης διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας β') ἐκ τῶν ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν προϊόντων καὶ τῶν ἐπὶ ἀποζημιώσει ἐκτελέσεως ἔργων ἐσόδων τῶν οἰκείων ὀργανισμῶν γ') ἐκ τῶν ἐπιχορηγήσεων Ἐπιμελητηρίων, Δήμων, Κοινοτήτων ἢ ἄλλων ὀργανισμῶν ἢ φυσικῶν ἢ νομικῶν προσώπων, δωρεῶν ἢ κληροδοτημάτων δ') ἐκ τῶν τόκων τῶν ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν κατατεθειμένων κεφαλαίων.

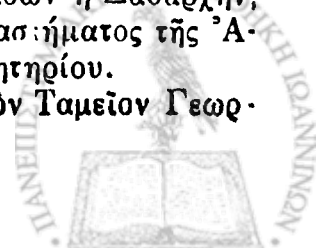
Οἱ ἀνωτέρω πόροι εἰσάγονται ἐντόκως εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, ἐξ αὐτῶν δὲ καταβάλλονται αἱ δαπάναι ἐγκαταστάσεως καὶ λειτουργίας τῶν οἰκείων ἰδρυμάτων καὶ ὑπηρεσιῶν (πλὴν τῶν ἀποδοχῶν τοῦ προσωπικοῦ καταβαλλομένων ὑπὸ τοῦ Δημοσίου Ταμείου).

Ἐκαστον Γεωργικὸν Ταμεῖον εἶχεν ὀρισθῆ ἀρχικῶς ὅπως διοικῆται ὑπὸ πενταμελοῦς Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἀποτελουμένου ἐκ τοῦ 1) Γεν. Διοικητοῦ ἢ Νομάρχου ὡς προέδρου 2) τοῦ Διευθυντοῦ Δημοσίου Ταμείου τῆς περιφερείας 3) ἐνὸς ἀντιπροσώπου τοῦ ἀσκούντος τὴν γεωργικὴν πίστιν ἰδρύματος καὶ 4—5 δύο ἀντιπροσώπων τοῦ ἐν τῇ περιφερείᾳ Γεωργικοῦ Ἐπιμελητηρίου. Τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου μετεἶχεν ὡς εἰσηγητῆς ἄνευ ψήφου καὶ ὁ προϋστάμενος τῆς Γεωργ. Ὑπηρεσίας ἢ τοῦ οἰκείου ἰδρύματος.

Ἡ τοιαύτη σύνθεσις τοῦ Δ. Συμβουλίου οὐδόλως ἐξυπηρετεῖ τὰς ὑπηρεσίας διότι τὰ πλεῖστα τῶν μελῶν ἦσαν τελείως ἀδαῆ καὶ ξένα πρὸς τὰς γεωργ. ὑπηρεσίας καὶ ὑποχείρια τοῦ ἐκάστοτε Γεν. Διοικητοῦ ἢ τοῦ ἐκτελοῦντος χρέη Γεν. Γραμματέως τῆς Γεν. Διοικήσεως ἢ τοῦ Νομάρχου. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι ἡ περιπέτεια τῆς Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς Ἰωαννίνων, ὡς ἀνεφέραμεν καὶ ἄλλαχού, ὅτε ὁ Διευθυντῆς τοῦ Ἰδρύματος τούτου ἠγωνίζετο νὰ ἐπετύχη τὴν ἀνάγερσιν ταύτης εἰς τὴν θέσιν εἰς ἣν εὐρίσκεται σήμερον, ἐνῶ ὁ τότε Γεν. Διοικητῆς καὶ ὁ κατόπιν ἀναπληρωτῆς αὐτοῦ διοικητικὸς διευθυντῆς ἐκτελῶν χρέη Γεν. Γραμματέως τῆς Γεν. Διοικήσεως ἐπηρεαζόμενοι ἐκ τῆς γνώμης δευθυντῶν τινῶν τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, ἀδαῶν ἐπίσης, ἐπέμενε νὰ ἀνεγερθῆ αὕτη εἰς Κατσικὰν καὶ τὸ ἐπέτυχεν ἀρχικῶς μὲ τὰς ψήφους τῶν περισσοτέρων μελῶν τοῦ Δ. Συμβουλίου ἅτινα δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχουν ἰδίαν γνώμην ἐπὶ ζητημάτων τὰ ὁποῖα δὲν ἐγνώριζον καὶ ἐσπαταλήθησαν τότε περὶ τὰς 750.000 δραμῶν ἐκ τῆς πιστώσεως τῆς Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς, ἀδιάφορον ἂν μετὰ 15 καὶ πλέον ἔτη ἐχρησιμοποιήθη τὸ ἡμιτελὲς ἀπομείναν τότε κτίριον ταύτης, ἀφοῦ συνεπληρώθη καὶ μετερρυθμίσθη, διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Γεωργοκτηνοτροφικοῦ Σταθμοῦ Ἰωαννίνων.

Διὰ τοῦ Ν. 721]1937 μετεβλήθη ἡ σύνθεσις τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ ὀρίσθη ὅπως τοῦτο ἀποτελῆται ἀπὸ τὸν Νομάρχην, τὸν Προϋστάμενον τῆς Γεωργ. Ὑπηρεσίας, τὸν Νομοκτηνίατρον, τὸν Ἐπιθεωρητὴν Δασῶν ἢ Δασάρχην, τὸν Διευθυντὴν τοῦ Γεωργικοῦ Ταμείου, τὸν δ)τὴν τοῦ Ὑποκαταστήματος τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης καὶ δύο ἀντιπροσώπους τοῦ Γεωργ. Ἐπιμελητηρίου.

Βραδύτερον διὰ τοῦ Νόμου 574]1937 ἰδρύθη τὸ Κεντρικὸν Ταμεῖον Γεωρ-

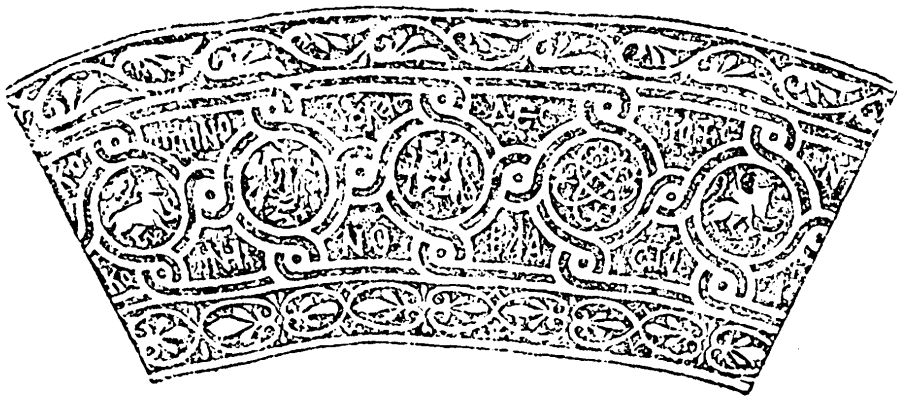

γίας, Κτηνοτροφίας και Δασών έδρεϋον εις τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας ἐκ τοῦ ὅπου ἐξαρτῶνται τὰ Γεωργ. Ταμεία ἅτινα* διὰ τοῦ Ν. 389]1943 μετωνομάσθησαν εἰς Ταμεία Γεωργίας, Κτηνοτροφίας καὶ Δασῶν.

Ἐπίσης διὰ τοῦ Ν. 574]1937 ὠρίσθη ὅπως τὰ Γεωργ. Ταμεία διευθύνωνται παρὰ Γεωπόνων ἀποφοίτων Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς, διὰ δὲ τοῦ Ν. 389]1943, πλὴν τῶν ἀποφοίτων Α.Γ.Σ. ἠδύναντο νὰ διορίζωνται ὡς διευθυνταὶ καὶ ἀπόφοιτοι τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν. Αἱ θέσεις ὁμοῦ αὐταὶ τῶν διευθυντῶν τῶν Γεωργικῶν Ταμείων κατηγογήθησαν διὰ τοῦ Ν. 55]1946, ἡ δὲ διεύθυνσις αὐτῶν ὑπῆχθη εἰς τοὺς Διευθυντὰς τῶν Γεωργ. Ὑπηρεσιῶν τῶν Νομῶν.

Σήμερον, λόγω τῆς ὑπάρξεως τῶν Ταμείων Γεωργίας, Κτηνοτροφίας καὶ Δασῶν, ἡ ἰδιαίρισις τῶν Γεωργ. Ἰδρυμάτων καθίσταται λίαν εὐχερῆς, αἱ δὲ διάφοροι διατυπώσεις πρὸς χορήγησιν πιστώσεων κ.λ.π. ὡς καὶ ἔκδοσιν τῶν οἰκείων χρηματικῶν ἐνταλμάτων ἔχουσιν ἀπλοποιηθῆ καὶ διεκπεραιοῦνται ταχέως παρὰ τῆς ὑπηρεσίας τῶν ἀνωτέρω Ταμείων, ἡ δὲ πληρωμὴ τῶν ἐνταλμάτων γίνεται παρὰ τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος ἄνευ χρονοτριβῆς καὶ οὕτως ἡ λειτουργία τῶν Ἰδρυμάτων γίνεται ἀπροσκόπτως καὶ κανονικῶς.

(Συνεχίζεται)

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΕΠΑΡΧΙΑ

Α΄

— Έκει πού πέρασεν ὁ ἥλιος
ἐκεῖ πού ἔγιν' ὄνειρο
ὁ φλοῖσβος τῆς βροχῆς.
ἡ ναρκωμένη κατοχὴ
κοιμᾶται σὰν ἀσπάλακας.

Πέντε παιδιὰ—
πέντε βρεγμένα χερομάντηλα
στάζουν ἰώδιο στὰ μάτια σου τῆ νύχτα.
Ὁ φόβος ἀγρυπνᾷ σιὰ ματόφυλλα.
Ὁ χρόνος σιάθηκε στὴν πόρτα
σὰν οἱ δεσμοφύλακες.
Ἀπὸ τὰ μάτια μας πηδοῦν
ἄστρα ματωμένα,
νὰ φωτίσουν τὸ δρόμο σου ΠΑΤΕΡΑ. —

Β΄.

—Στοὺς δειλινοὺς κατακλυσμοὺς
διαθλάται ἡ ἀπόσταση
στὴν πόρτα τῆς ἀναμονῆς
ὁ χρόνος καμπυλώνει.
Στὸ ὀπόστεγο τοῦ ὕπνου σας
κρυνώνουνε τὰ μάτια μου.—ΠΑΙΔΙ ΜΟΥ.—
Ὅταν θαρθεῖ ἡ ἀνοιξη
μὴ βάζετε τὸ σύρτη
οἱ φάμπρικες σᾶς στέλνουν τὸ χαιρετισμὸ
μ' ἓνα μαντήλι δάκρυα
στοῦ πελαργοῦ τὸ ράμφος.

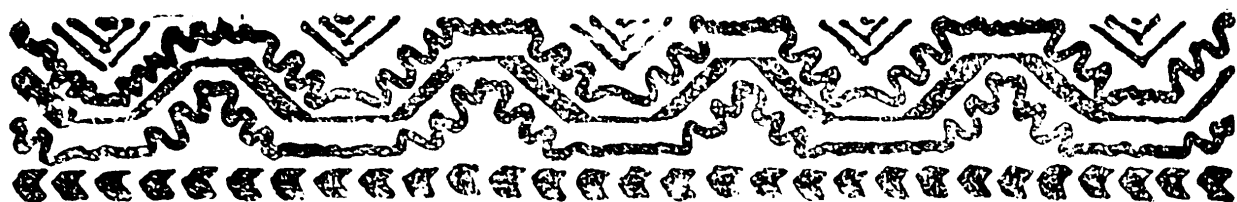
Ἄθ. Τζούλης

ΜΕ ΚΛΕΙΣΜΕΝΑ ΤΑ ΜΑΤΙΑ

Στὴ μακρινή μας πορεία
ἀλαργεύουν οἱ ἀνθρώποι.
Προσπεράσαμε τοὺς λειμῶνες
μὲ κλεισμένα τὰ μάτια.
Παπαροῦνες κι' ἀνεμῶνες
σκορπιστήκαν στῶν θυελλῶν
τῆς μανίας,
κι' ἀπομείναν στὰ λιγνά μας
χέρια, οἱ μίσχοι,
θλιβερὲς θύμησες.
Κι' οἱ χαρὲς πού σβύτανε
γοργά,
σὰν πυροφάνια τῆς δύσης,
μὲ σαρκασμοὺς δαιμόνων
μοιάζουν.
Τώρα, σιτὸν στρίβιλο
τῶν θλιβερῶν στοχασμῶν,
καρτεροῦμε τὶς μέρες,
πλοῖα μὲ τσακισμένα κατάρτια,
δίχως πηδάλιο καὶ πηξίδα,
ἀφημένα στῶν κυμάτων τῆς φορᾶ,
κάτω ἀπὸ τῆς ἀνέλπιστης προσμονῆς
τὸν οὐρανὸ—τὸν οὐρανὸ μας.

Ἄλεξάνδρα Παραμεντίδου

Α. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΥ

ΕΝΑΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΧΩΡΙΣ ΤΕΛΟΣ

(Αίσθητική έπισκόπηση)

Ἡ νέα τέχνη—ἄς τὴν ποῦμε νέα, γιατί στὴν ἡλικία της, τρυφερὰ πλάσματα θὰ εἶχαν χάσει κάθε ἐλπίδα—, ἔξακολουθεῖ νὰ δίνει στὰ νεῦρα τῶν συγχρόνων. Κάθε λίγο καὶ λιγάκι, ὅταν δοθῇ ἀφορμή, ὅπως στὴν ἐποχὴ τοῦ Μπουαλώ, νέοι καὶ παλαιοὶ ξαναρχίζουν τὸ κονταροχτύπημα, καὶ αὐτὸ εἶναι τρανὴ ἀπόδειξη τοῦ πόσο ἀβάσιμος εἶναι τῆς ἀφηρημένης τέχνης ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἔχει ἤδη ἐπικρατήσει. Ὁ ὑποφαινόμενος θυμᾶται τὴν φοβερὴ μάχη ποὺ εἶχε δοθῆ στὴ Γενεύη, κατὰ τὸ τέλος τοῦ Αὐο παγκοσμίου πολέμου, ὅταν ἐγίνε ἡ πρώτη ἔκθεση νέας τέχνης καὶ πόσες λεμονόκουπες πετοῦσαν τὰ καλαμάρια τῶν τότε κριτικῶν ἐναντίον της, καὶ πῶς ἔτριβαν τὰ μάτια τους οἱ καλοὶ ἄστοί, πνευματικοὶ γιοὶ τοῦ Καλβίνου μπροστὰ στὸ ἀκέφαλο, τενεκεδένιο μοῦστο τοῦ νέου τότε Ἀρσιπένκο, ποὺ ὁ δημιουργὸς του τὸ εἶχε βαφτίσει Μητρότης. Ἡ μάχη ποὺ ἄρχισε τότε, δὲν ἔχει ἀκόμη τελειώσει, καὶ ἓνα της ἐπεισόδιο θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ἰώρα.

Στὸ Παρίσι φαίνεται ὅτι ἡ ὑπομονὴ τῶν συντηρητικῶν φιλοτέχνων ἀπέναντι τῆς νέας τέχνης ἔχει ἐξαντληθῆ, ἂν κρίνῃ κανεὶς ἀπὸ τὸ ξέσπασμα τῆς ὀργῆς ποὺ ἀκολούθησε τὴν ἀποκάλυψη τῶν διακοσμητικῶν μοτίβων τοῦ νέου κτιρίου τῆς Οὐνέσκο. Τὸ κτίριο, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, εἶχε ἐπίσης προκαλέσει εἰρωνικὰ σχόλια τῶν μετριόπαθῶν ἀρχιτεκτόνων καὶ πολλῶν φιλοτέχνων, τεράστιο καθὼς εἶναι, μὲ τὴν συννηθισμένη ἐμφάνιση μιᾶς ἀτελείωτης σειράς ραφιῶν μπακάλικου, χωρισμένων σὲ μικροὺς κυβικοὺς θαλάμους. Τώρα ποὺ ἡ Ἀμερικὴ ἄρχισε νὰ ἐγκατολείπῃ τὸν οὐρα-

νοξύστη, τύραννο καὶ περιφρονητὴ τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, δὲν τοὺς ἀρέσει ἡ ἐμφάνιση, σὲ μεγάλη κλίμακα, στὸ Παρίσι τοῦ ρυθμοῦ αὐτοῦ ποὺ ἀτιμάζει, καθὼς νομίζουν, μὲ τὸν γιγαντισμὸ του, τὴν ἀρχιτεκτονικὴ παράδοση τῆς πόλεως. Καὶ μιὰ κακὴ τύχη θέλησε, ἐπάνω στὸ τεράστιο αὐτὸ κτίριο νὰ προβάλλεται ἓνα ἀπὸ τὰ ωραιότερα κτίρια τοῦ 18ου αἰῶνος, ρυθμοῦ Μπαροκ, μὲ νεοκλασικὴ ἐπίδραση ἢ στρατιωτικὴ Σχολὴ τοῦ Ζάν Γκαμπριέλ, θαῦμα κομψότητος καὶ ἀρμονίας. Ἄλλ' ἔὰν γιὰ τὸ κτίριο θεωρήθησαν ἀρκετὰ οἱ θεωρητικὲς διαμαρτυρίες καὶ τὰ εἰρωνικὰ χαμόγελα, ἡ ἐσωτερικὴ διακόσμηση τοῦ κτιρίου ξεσήκωσε πραγματικὴ θύελλα. Αὐτὴν τὴν διακόσμηση τὴν παρουσίασε στοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ τύπου, τὰ μέσα Σεπτεμβρίου, ὁ κ. Γ. Σάλλ, ὁ Γάλλος ἀντιπρόσωπος στὴν Διεθνή ἐπιτροπὴ καλλιτεχνικῶν συμβούλων, ποὺ διάλεξε τοὺς καλλιτέχνες τῶν ἐσωτερικῶν διακόσμων. Ὁ κ. Σάλλ τοὺς δήλωσε πρῶτα—πρῶτα, ὅτι ἦταν ἀπαραίτητη κάποια ἀνταπόκριση μεταξὺ τῆς νεωτεριστικῆς ἐξωτερικῆς ἐμφάνισως τοῦ κτιρίου καὶ τῶν ἐσωτερικῶν διακόσμων του. Γιαυτὸ ἡ Ἐπιτροπὴ ἀνέθεσε τὸ ἔργο στοὺς διεθνῶς ἀναγνωρισμένους ἐρμηνευτὲς τῆς σύγχρονης τέχνης. Καὶ ἡ τόσο κατηγορηματικὴ αὐτὴ δήλωση τοῦ κ. Σάλλ, ἦταν πικρὸ χάπι γιὰ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς κατὰ παράδοση τέχνης, ποὺ ἔχουν πάντα τὸ δάκτυλο στὴ σκανδάλη. Ὁ εἰσηγητὴς δικαιολόγησε βέβαια τὴν ἀποψὴ του μὲ τὸν ἰσχυρισμὸ, ὅτι ὁ διάκοσμος πρέπει νὰ συντονίζεται μὲ τὸν ρυθμὸ τοῦ κτιρίου. Μοντέρνα διακόσμηση, σὲ μοντέρνα ἀρχιτεκτο-

νική.

Ἐκατὸν ἐνεήντα χιλιάδες δολλάρια κόστισε ἡ διακόσμηση αὐτή, καὶ τὰ μοιραστήκαν λίγοι καλλιτέχνες καὶ μεταξὺ αὐτῶν πρῶτος καὶ καλύτερος—ἐπειδὴ δὲν περιφρονεῖ καθόλου τὰ πλούτη τοῦ χοϊκοῦ αὐτοῦ κόσμου—ὁ Πικασό. Μαζί, ὁ διάσημος ἀμερικανὸς γλύπτης Κάλντερ. Ὁ κ. Σάλλ ἦταν ἐνθουσιασμένος. Στὸ κάθε ἔργο ἔβλεπε ὑπέροχους συμβολισμούς. Γιὰ τὸν Πικασό δὲν μπορούσε νὰ βρῆ ἀρκετὰ ἐγκωμιαστικά λόγια. Γιὰ τὸ «Κινητὸ» τοῦ Κάλντερ, μιὰν πλειάδα ἀπὸ βαρειῆς μετάλλινες ἀνεμοδοῦρες, ἐν εἴδει φυλλώματος, ποὺ στολίζει, ἀντὶ ἄλλης παραστάσεως, τὸ προαύλιο τοῦ κτιρίου, εἶπε ὅτι «συμβολίζει τὴν ἀρμονία τῶν λαῶν, τὴν διεθνή συνεργασία». Γιὰ τὸν καθένα εἶχε ἀρκετὰ γλυκὰ λόγια. Πανιοῦ ὁσμίζεται μιὰν εὐγένεια ποὺ θυμίζει Ἄπω Ἀνατολή. Μὰ οἱ ἀκροατὲς δὲν στάθηκαν πρόθυμοι νὰ συμμερισθοῦν τοὺς ἐνθουσιασμούς του, ἴσως γιατί τοὺς ἔλειπαν οἱ ψυχικοὶ καὶ καλλιτεχνικοὶ προσανατολισμοὶ του. «Ἡ φρέσκα τοῦ Πικασό, γράφει, κάποιος κριτικός, στηρίζεται μονάχα στὴ δόξα τοῦ δημιουργοῦ της. Ἄλλὰ αὐτὲς οἱ πρόχειρες μορφές, βαρειῆς καὶ ἀσυμπλήρωτες, στερημένες ἀπὸ νόημα, εἶδος ἐφιαλτικό, ποὺ θυμίζει κάποιον τερατώδη σεξουαλισμὸ—γιατὶ προφήτης τῆς νέας τέχνης εἶναι ὁ Φρόντ—, οὔτε ἄλλο ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν, οὔτε ἔχουν τίποτε τὸ κοινὸ μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ εὐγένεια τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Τὸ κινητὸ τοῦ Κάλντερ—δύο τόννοι μετάλλου, βαμμένοι μὲ μαῦρο φοῦμο, κάνει ἐντύπωση παιγνιδιοῦ παιδικοῦ καὶ ἀσφαλῶς ἡ περιστροφικὴ κίνηση τῆς φυλλουριᾶς του δὲν ἔχει καμιὰ σχέση μὲ τὴν μεγάλη τέχνη τῶν Ἑλλήνων, ποὺ εἶχε τὴν δύναμη νὰ δείχνει ζωὴ καὶ κίνηση, μέσα στὴν ἀκίνητη μορφή».

Βροχή οἱ κρίσεις καὶ τὰ γράμματα δι· αμαρτυρίας, γιομάτα ἀγανάκτηση: «Ὁ Πικασό ἐμπαίζει τὸν θεατῆ, ἐκμεταλλεύεται τὴ φήμη του».

«Ὁ Πικασό, κοινὸς ἀπατεῶν. Εἶναι ἔμπορος καὶ μεγαλοφυῆς ὡς ἔμπορος».

Ὁ Κάλντερ, δὲκαλὸς γίγας, ὁ πατέρας τοῦ τερατώδους Κινητοῦ, ποὺ στήθηκε στὴν Πλατεῖα Φοντενουά, ὀλύμπιος καὶ ἀδιάφορος

δέχτηκε τοὺς δημοσιογράφους:

«Τὸ κινητὸ σας ἐπροκίλεσε σκάνδαλο». «Τὸ σκάνδαλο θὰ σβύση, ἡ γλυπτικὴ θὰ μείνη». Καί, μὲ τὸν ὄχι καὶ πολὺ νέο αὐτὸν ἀφορισμὸ, ἀντιπαρῆλθε τὴν οὐσία τῆς ἐρωτήσεως.

«Τὶ σᾶς ὥθησε στὸ νὰ κιασγευάσετε κινητά;»

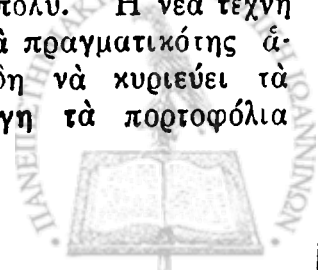
«Εἶμαι πολυτεχνᾶς. Ὑστερα ἀπὸ μιὰ ἐπίσκεψη στὸν Μοντριάν,--(ὁ Μοντριάν εἶναι ὁ Ὀλλανδὸς ζωγράφος, ποὺ θεωρεῖται πατέρας τῆς ἀπόλυτα ἀφηρημένης τέχνης. Σ' αὐτήν, ἡ μορφή δὲν βγαίνει ἀπὸ τράβηγμα, σπάσιμο, συμπίεση, βασάνισμα, πραγματικῶν ὑφισταμένων μορφῶν, ἀλλὰ εἶναι καθαρὸ δημιούργημα τῆς φαντασίας ἢ ὑπόδειξη τοῦ ὑποσυνείδητου),--σκέφτηκα νὰ φκιασῶ ζωντανὴ ζωγραφικὴ καὶ ἔτσι ἔφτιασα τὰ κινητά.»

«Ἀγαπᾶτε τοὺς συγχρόνους σας;». «Βέβαια, ἂν καὶ εἶναι ὄλοι βλάκες». Ἐδῶ ὁ ἀγαθὸς Κάλντερ, ποὺ δὲν διστάζει καθόλου νὰ ἐνθυλακώσῃ τῶν βλακῶν τὰ δολλάρια, δὲν χρησιμοιοεῖ τὴ λέξη βλάκας, μὰ μιὰ ἄλλη χαριτωμένη λέξη, ποὺ ἔχει στενὴ σχέση μὲ τὴν γεννητήσια λειτουργία, ποὺ τὴν ἔχουν ὄλοι οἱ Γάλλοι καὶ ξένοι πρωτοπόροι στὰ χεῖλη, καὶ ποὺ θυμίζει τὴν λέξη ἐκείνη, ποὺ ἡ νεολαία μας, σχολικὴ καὶ μὴ, χρησιμοποιεῖ συνήθως ἀντὶ βαπτιστικοῦ ὀνόματος.

«Τὶ γνώμη ἔχετε γιὰ τὸ Μουσεῖο τοῦ Λούβρου;». «Ἡ αὐλὴ εἶναι ὠραία καὶ καλὰ ἀσφαλιστωμένη». Αὐτὴ εἶναι ἡ δημοφιλία τοῦ Λούβρου γιὰ τὸν γλύπτη Κάλντερ. Ἄς ἀδαιάσῃ λοιπὸν τὸ Μουσεῖο ἀπὸ τὸ βρωμερὸ του περιεχόμεμο, γὰ νὰ τὸ γεμίσῃ μὲ ἔργα ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸν Μοντριάν.

Αὐτὰ καὶ ἄλλα εἶπε ὁ δημιουργὸς τοῦ Κινητοῦ. Καὶ ἔμεινε κύριος τοῦ πεδίου τῆς μάχης, μαζί μὲ τοὺς συνεργίτες του τοῦ Μεγάρου τῆς Οὐνέσκο.

Ἡ νέα τέχνη ἔχει πενήντα ἐτῶν ζωὴ, ἂν καὶ λέγεται πάντα νέα, καὶ θὰ ἦταν ἀνόητο νὰ τὴν ἀγνοήσῃ κανεὶς, ἢ νὰ τὴν θεωρήσῃ μιὰ τερατώδη μτλόφα, γιατί οἱ μπλόφες δὲν βαστοῦν τόσο πολὺ. Ἡ νέα τέχνη εἶναι γιὰ τὴν τέχνη μιὰ πραγματικότης ἀπτή, ἀφοῦ ἀρχίζει ἤδη νὰ κυριεύει τὰ Μουσεῖα, καὶ νὰ ἀνοίγῃ τὰ πορτοφύλια

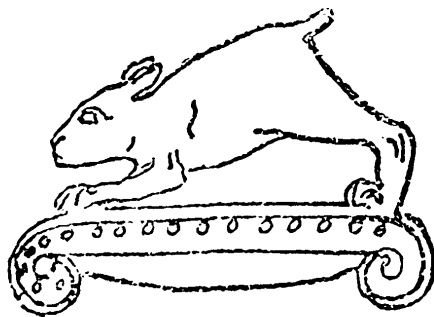

τῶν πλούσιων φιλοτέχνων.

Ἡ νέα τέχνη, στηρίζεται ἀσφαλῶς σὲ στέρεο ψυχολογικὸ ὑπόστρωμα καὶ ἀσφαλῶς ἱκανοποιεῖ μυστικὲς ἀνάγκες τὶς νέας ψυχῆς, ἄσχετα ἂν ἑμεῖς δὲν μπορούμε οὔτε τὶς ἀνάγκες αὐτὲς νὰ ἀντιληφθοῦμε, οὔτε τὴν καλλιτεχνικὴ τους ἔκφραση νὰ νοιώσουμε. Αὐτὸ ἀποδεικνύεται καθαρὰ ἀπὸ τὸ ὅτι ἐγνώρισε πρωτοφανῆ ἀνθήση, ὕστερα ἀπὸ τοὺς δυὸ παγκοσμίους πολέμους, σὲ μιὰ ἐποχὴ δηλαδὴ τόσο δραματικὴ, ὥστε τὸ ὑποσυνείδητο μᾶς ἔστειλε καινούργια μὴ νύματα καὶ ἀπεκάλυψε νέες τοῦ μυστικὲς πτυχές.

Ἡ νέα τέχνη δὲν εἶναι ἀκόμη, καὶ δὲν ξαίρουμε ἂν θὰ γίνῃ ποτέ, προσιτὴ στὴν μεγάλη μᾶζα. Δὲν εἶναι λοιπὸν τέχνη κοινωνικὴ. Ἀπὸ ψυχολογικῆς ἀπόψεως δὲν μπόρεσε νὰ ἀντικαταστήσῃ ἀκόμη τὴν καθιερωμένη τέχνη. Καὶ γιὰ τοῦτο εἶναι ἀκατάληπτος ὁ καταλυτικὸς τῆς ζῆλος. Ὅταν ὁ Πिकासὸ παρουσιάζει στὸ Μέγαρο τῆς Οὐνέσκο τὲς ἐφιαλτικὲς φιγούρες του, δὲν μπορεῖ βέβαια κανεὶς νὰ παραδεχθῆ σοβαρὰ ὅτι περιπαίξει τοὺς θαυμαστὲς του, ἂν καὶ ξαίρουμε ὅτι κατέχει σὲ βᾶθος τὸ νόημα τοῦ χιοῦμορ. Θὰ σοβαρολογῆ ἀσφαλῶς ὁ νεαρὸς γερμανὸς μουσικὸς Στοκχάουζεν, ὅταν δηλώνει ὅτι, σὲ εἴκοσι χρόνια, ἡ κλασι-

κὴ μουσικὴ θὰ ἔχει ἐξαφανιστῆ. Κι' ὁ Κάλντερ, πού ἔστησε τὸ τερατῶδες μεταλλικὸ λουλούδι στὴν Πλατεῖα Φοντενουά, κάτι ξαίρει ἀσφαλῶς, ὅταν λέει, ὅτι στὸ Λουῆβρο, τὸ μοναδικὸ αὐτὸ ἀρχιτεκτόνημα, πού ἄρχισε νὰ τὸ κτίζῃ ὁ Φίλιππος Αὐγούστος τὸ 1204 καὶ πού ἐτελείωσε τὸ 1847, ἀφοῦ μὲ ἀγάπην ἔσκυψαν ἀπάνου του ἀρχιτέκτονες ὅπως ὁ Λεσκώ, ὁ Περρώ καὶ ὁ Βισκόντι, ἀξίζει μόνον ἀπὸ τὴν καλὰ ἀσφαλιστοστρωμένη αὐλὴ του. Ἄλλὰ πρὶν ἀπολακτίσουν «καθαπερεὶ τὰ πωλάρια γεννηθέντα τὴν μητέρα», ὅλη τὴν παράδοση, θὰ ἔπρεπε νὰ σκεφτοῦν κάπως ὅτι σὲ μᾶς, τὴν μεγάλη μᾶζα, προτείνουν τὸ ἔργο τους. Καὶ ὅτι ἑμεῖς ἀκολουθοῦμε τὴν ἐποχὴ μας μόνον μὲ ἓνα ποδάρι, καὶ μὲ τὸ αὐτὸ τὸ ποδάρι κοιτᾶμε νὰ τρέξουμε πλάι στὰ ἤλεκτρονια. Τὸ ἄλλο μας ποδάρι βρῖσκεται σιτερεὰ ἀκουμπισμένο στὸν ἀραμπᾶ. Ἄς μᾶς συχωρέσουν λοιπὸν ἂν δὲν τοὺς νοιώθουμε ἀπολύτως. Τὰ λεπτά μας πάντως τὰ ξοδεύουμε, καὶ τὰ ξοδεύουμε μὲ ἓναν ἄλτρουϊσμὸ πού δὲν γνῶρισε καμιὰ προγενέστερη γενεά. Τὰ ξοδεύουμε σὲ φρέσκες κίτριά καὶ κινητὰ πού δὲν τὰ καταλαβαίνουμε ἑμεῖς, πού, ἂν πιστέψουμε ὅμως τὸν Κάλντερ, θὰ τὰ καταλάβῃ τὸ μέλλον.

ΔΗΜΗΤΡΗ ΓΙΑΚΟΥ

ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

(ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΣ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΠΑΤΡΙΔΑ

Ἄνεξακρίβωτες πάντοτε οἱ βουλές τοῦ Ἰψίστου. Ξέρει τάχα κανένας, πῶς και γιατί πρωτοπῆρε συνείδηση τῆς ἔννοιας τῆς πατρίδας; Στὰ σκολειά, αἰῶνες τώρα, πασχίζουν οἱ δάσκαλοι νὰ φυτέψουν στὴν ἀνήξερη ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ δνόματα, κατορθώματα, τόπους και ἥρωες και ἐποχές και λεφούσια ἀνθρώπινα, ποὺ ξεκινοῦν μὲ ἀνείπωτη φρεσκάδα μὲς ἀπ' τὰ βάρη τῶν αἰώνων και ἀνεβαίνουν τὸν πανύψηλο Γολγοθὰ τοῦ ἰδανικοῦ της. Εἶναι ἡ πατρίδα, τοὺς λένε. Ὅμως, συνειδητοποιεῖται ποτὲ ἔτσι μὲς τὸ μυαλὸ τοῦ παιδιοῦ ἡ ἱερὴ τῆς ἔννοια; Και φωλιάζει τάχα μὲς τὴν ψυχὴ τοῦ ἡ ἀστραφτερῆ της ἀνταύγεια; Ἀμφιβάλλω. Γιατί, ἀπλούστατα, βλέπω νὰ λείπει τὸ βίωμα, ἡ ἀμεση ἐπαφὴ τῆς ψυχῆς μὲ τὴν ἱστορικὴ τούτη κίνηση τῆς ἀνθρώπινης μάζας. Ἄν δὲ δεῖς τὴν πατρίδα σου ματωμένη ἀπὸ τὸν πόνο, ἂν δὲν τὴ δεῖς νὰ ὑψώνεται δοξασμένη στοὺς οὐρανοὺς, δὲ θὰ καταλάβεις ποτὲ πόσο δεμένος εἶσαι μαζί της, πόσο πάνω και πόσο ἔξω εἶναι ἀπὸ σένα, ἐνῶ ταυτόχρονα εἶσαι σὺ, τὸ σπίτι σου, τὸ χωράφι σου, τὸ ἴδιο τὸ ἀνθρώπινο πεπρωμένο σου.

Ὁ Σπύρος Μελᾶς—ἀνεξακρίβωτες, εἶπαμε, οἱ βουλές τοῦ Ἰψίστου—εὐτύχησε, περίπου ἐξ ἀπαλῶν δνόχων, νὰ ζήσει τὸ βίωμα τοῦτο, νὰ νιώσει τὸ μαγικὸ του ρευστὸ νὰ πυρακτώνει τίς βλέβες του, νὰ φουν-

τώνει μέσα του και νὰ τὸν ἀναστατώνει. Ἦταν τότε παιδί, ἓνα δασκαλοπαίδι ἐκεῖ, κοντὰ στὰ δεκατέσσερα, τὸ πολὺ στὰ δεκαπέντε του χρόνια. Κι ἦταν οἱ μέρες τῆς τρέλλας τοῦ Ἐνεήντα Ἐφτά.

Ἡ μεσολογίτικη φαμελιά του, ὕστερ' ἀπὸ πολλὲς περιπλανήσεις τοῦ εἰρηνοδίκευ πατέρα του, ποὺ τώρα εἶχε φύγει ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία και δικηγοροῦσε, καταστάλαξε στὸν Πειραιᾶ, τὸν ὑγρὸ τοῦτο πνεύμονα τῆς πατρίδας. Ἀπὸ δῶ, ὁ Μελᾶς θὰ εἶχε δλη τὴν εὐκαιρία νὰ ζήσει τὴν καυτερὴν ἀνάσα τοῦ ἔθνους και νὰ δεῖ τὴν ψυχὴ του νὰ καίγεται σὰν πεταλούδα στὴ φλόγα τοῦ πανεθνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Ἐπαιρνε τὸ σχολικὸ χάρτη και ἐβλεπε ἐκεῖ κάτω, στὴν Κρήτη, πῶς ἡ Ἑλλάδα ξανάδινε τίς λαμπρὲς ἐξετάσεις της στὸ μάθημα τῆς Ἐλευθερίας—και ξανάπαιρνε ἀριστα. Μὲ τίς πρώτες δμως εἰδήσεις τῶν σφαγῶν στὰ Χανιά, ἔβλεπε τὰ πρόσωπα τῶν Πειραιωτῶν ἀναστατωμένα, τὰ κορμιά μουδιασμένα. Ἡ καρδιά τότε τῆς χώρας ἡ Ἀθήνα, κι' ὁ Πειραιᾶς, εἶχαν ξεσηκωθῆ σὲ πολεμικὸν ἀναδρασμὸ. Ἀπ' τὸν πατέρα του μάθαινε πῶς οἱ Ἀθηναῖοι ξυπνοῦσαν και πρῶτ' πρῶτ' ἐβλεπαν τὴν πρωτεύουσα πλημμυρισμένη στὰ πολεμικὰ συνθήματα. Ἦταν, λέει, γραμμένα παντοῦ, στοὺς δρόμους κάτω, στὰ πεζοδρό-

μια, στους τοίχους. Και πρόσταζαν:

«ΚΗΡΥΞΑΤΕ ΑΜΕΣΩΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ!»

Υπογραφή: 'Ι. Ζηρός.

—'Η άστυνομία, τούς έλεγε στο σπίτι δ πατέρας, δέν προλαβαίνει νά τά σβήσει —και τήν άλλη μέρα, ξανά, τά συνθήματα ξαναφυτρώνουν και άβγαταίνου: 'Απ' τούς τοίχους κι άπό τά πεζοδρομία περνοῦν στοῦ κόσμου τά στόματα και στίς στήλες τών έφημερίδων. 'Αναβρασμός...

Στή Βουλή, δ Δ. Ράλλης, νά το, τδ έγραφε κι ή έφημερίδα, χτυπώντας, λέει, τή μουδιασμένη στάση τής Κυβέρνησης, δήλωσε πώς θά μπει έπί κεφαλής του λαού και θά σηκώσει επανάσταση, «έν ή περιπτώσει ήθελον ταφή αι έλπίδες και οι πόθοι του 'Ελληνισμού»...

'Η Κυβέρνηση ξεμούδιασε, είπαν σε λίγες μέρες. 'Εδωσε προσταγή στα πολεμικά μας «'Υδρα» και «Μισούλης» νά ξεκινήσουν για τά Χανιά, για νά κηρύξη σ' ένα μήνα τήν έπιστράτευση. 'Η Βουλή και δ λαός υποδέχονται μ' έξαλλον ένθουσιασμό τά πρώτα τούτα πολεμικά μέτρα. Τδ πώς στα Ταμεία του Κράτους δέν υπάρχουν διαθέσιμα παραπάνω άπό δώδεκα—δεκαπέντε δλα κι δλα εκατομμύρια, κανείς δέν τό σκέφτεται. Ούτε πώς τής προκοπής στρατός δέν υπάρχει. 'Ο κόσμος, άλλο δέν ξέρει παρά πώς νά ξεπροβοδίσει, εσο πιδ ταηγηγυρικά μπορεί, τά πολεμικά μας, που ξεκινούν σημαιοστόλιστα άπ' τόν Πειραιά. 'Εις δταν, είκοσιενιά του Γενάρη, δ πρίγκιπας Γεώργιος, διοικητής του «τορπιλικού» στόλου, ξεκινάει, τδ ίδιο θράδυ, με διαταγή του 'Υπουργείου των Ναυτικών, για τ' κρογιαλία τής Κρήτης, ή τρέλα κορυφώνεται. Τά ξέφρενα πλήθη τόν συνοδεύουν π' τδ Παλάτι στην 'Ομόνοια, τόν μπάρουνε σηκωτόν στο σταθμό του 'Ηλεκτρικού, σπάζουν τις πόρτες νά μπουν κι αύρι μέσα, τόν συντροφεύουνε ως τόν Πειραιά. 'Εκεί, φουντάρουν στίς δάρκες τής προκοπίας, πολιορκούν τή θαλαμηγό του, που ν πρόσμενε υπ' άτμόν, και τόν ξεπροβοδίζουν μ' άλαλαγμούς στο πολεμικό του τα-

ξίδι.

Τά πρώτα νέα του παράδοξου μετώπου δέν άργούνε νά φτάσουν. Είναι ένα τηλεγράφημα του Βάσσου, που είχε ξεκαθαρίσει με τδ Σύνταγμα του δλάκερο τόν κάμπο των Χανίων κι είχε τρέξει περήφανος στο Τηλεγραφείο, για νά είδοποιήσει τήν Κυβέρνηση με τήν Ιστορική τούτη φράση: «Τούς έσάρωσα»!

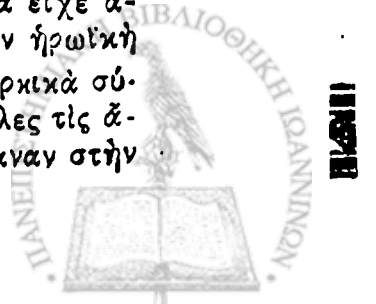
Δέν πολεμούσανε τάχα οι Τούρκοι; άναρωτιόταν δ κόσμος—άναρωτιότανε κι ή φαμελιά του Μελά. Μά ποιός θά βγαίνει νά τδ θεβαιώσει αυτό, στα σοβαρά; Πολύ γρήγορα μαθεύτηκε σ' δλη τή χώρα—και στον Πειραιά, φυσικά—ή πεισματάρα άπάντηση του Τούρκου ταγματάρχη, φρούραρχου Βουκολιών, στην πρόταση του 'Ελληνα δμοιοδάθμου του Κωσταντινίδη νά παραδοθει, «για νά προληφθ ή καταστροφή των άνδρων του».

—Κι ένας μονάχα στρατιώτης νά μου μείνει, άποκρίθηκε δ Τούρκος, κι ένα μονάχα φυσίγγιο, έγώ δέν θά παραδοθώ!

Τότε, δ άνέμουαλος ένθουσιασμός των δικών μας άρχισε κάπως νά κοπάζει—και τδ χρυσδ παραμύθι του 'Ελληνισμού νά ξεφτίζει. 'Από τήν 'Ελληνική πλευρά, που είχε και τήν πρωτοβουλία των επιχειρήσεων, πολλοί ήταν που άρχισαν κιόλας νά νιώθουν πώς δ δρόμος των άποβατικών δυνάμεων και των ντόπιων άνταρτών, εκεί κάτω, στην Κρήτη, δέν ήταν καθόλου σπαρμένος με τριαντάφυλλα. Αίμα, καθώς πάντα, θά 'πρεπε νά 'ναι και τώρα τδ τίμημα τής νίκης. Κι ή Λευτεριά, όπως και πριν άπ' τδ Σελωμό, όπως πάντα έδω στην 'Ελλάδα, θά ξεπρόβαλλε πάλι «άπ' τά κόκαλα θγαλμένη των 'Ελλήνων τά ιερά»... 'Ο 'Ελληνισμός, λοιπόν, κι δ φιλελληνισμός του έξωτερικού, έπρεπε ξανά νά σηκωθουνε στο πόδι, όπως τότε, στίς έπικες μέρες του Εικοσιένα.

II

Στ' άναμεταξύ, τδ πρόβλημα είχε άστόχαστα μετατοπιστεί, άπ' τήν ήρωική μεγαλόνησο, στα τότε έλληνοτουρκικά σύνορα. Χιλιάδες έθελοντές, άπ' δλες τις άκρες τής γής, ξεκινούσαν κι έφταναν στην

Ἑλλάδα, νὰ πολεμήσουν δίπλα τῆς. Καὶ Γάλλοι καὶ Ἕλληνες, καὶ Ἄγγλοι καὶ Σουηδοὶ καὶ Δανοί. Ἀκόμα καὶ Γερμανοί· Προπαντὸς ὅμως Ἰταλιάνοι, οἱ ξακουστοὶ Γαριβαλδῖνοι, ποὺ σ' ἓνα ξέφρετο μπέρδεμα φυλῶν, στριμώχνονταν ἐδῶ, στὸν Πειραιά, γιὰ νὰ προλάβουν ν' ἀνεβῶν στὸ νέο θέατρο τοῦ πολέμου.

...Κι ἂν εἶναι νὰ πεθάνουμε γιὰ τὴν
[Ἑλλάδα,

θεία εἶναι ἡ δάφνη.

—Μιὰ φορὰ κανεὶς πεθαίνει!

Θὰ τοὺς φωνάζει, ἀπὸ κεῖ ψηλά, ἀπ' τὴν Προβηγκία, ὁ ποιητὴς Μισιράλ. Μὰ ποῖος προλάβαινε τότε νὰ τὸν ἀκούσει; Τὰ «Κομιτάτα» τοῦ ἐξωτερικοῦ δὲ χαμετάριζαν γρῦ ἀπὸ ποίηση. Καὶ στὴν Ἑλλάδα θρασυμανοῦσε ἡ «Ἐθνικὴ Ἐταιρία», μεγαλοῖδερτικὴ, μυστικὴ, «πατριωτικὴ» ὀργάνωση, ποὺ σχεδὸν αὐτὴ, ἀποδῶ καὶ πέρα, θὰ διαφεντεύει τὴ δόξα—καὶ τὸ πένθος τοῦ Ἑνεήντα Ἐφτά. Ὁ Πειραιάς, μὲ τὸν πανζουρλισμὸ τοῦτον, στεκόταν τεράστιο ἔμπροσθεν, ἓνα εἶδος κέντρου διερχομένων. Κι ὁ μικρὸς Μελάς, ἀντάμα μὲ τὰ ἀχόρταγα πιτσιρίκια τῆς ἐργατοῦπολης, ἐβγαίνει ταχτικά στὸ λιμάνι καὶ παρακολουθοῦσε τὰ λεφούσια τῶν ἐθελοντῶν, ποὺ ξεσπάγαν ἐκεῖ, σ' ἀπανωτὰ κι ἄγρια κύματα. Μπερδεύονταν περίεργος ἀνάμεσα στὰ παρδαλά τοῦτ' ἀνθρωπομαζώματα κι ἄκουγε τὸν κόσμον νὰ οὐρλιάζει:

—Ζήτω ὁ Πόλεμος!

—Ζήτω ὁ Πόλεμος! ξεφώνιζε κι αὐτὸς, παίρνοντας καὶ ξαναδίνοντας πίσω τὸν πειραιώτικον ἀντίλαλο καὶ τὴν τρελὴν πραγματώση τοῦ σηνηθήματος τοῦ Ζηροῦ.

Συχνὰ πυκνὰ, ὅμως, στεκόταν ἐκεῖ, σὲ μιὰν ἄκρη τοῦ δρόμου, καὶ ἀποροῦσε. Ποῦ ἦταν κρυμμένο, μπορεῖ νὰ σκεφτόταν, καὶ πότε μαζεύτηκε δῶ, στὴ μεγάλη πλατεία τῆς παραλίας, τ' ἀναστατωμένο τοῦτο λεφούσι; Μπὰς κι εἶχε κολλήσει ἐκεῖ μυστικά, φυτρωμένο θὰ λεγες κάτου ἀπὸ τὴν πειραιώτικη γῆ, καὶ ξαφνικὰ φούντωσε κι ἀνακλαδιζόταν, μὲ τὴν πρωτόγνωρη ἐρμῆ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς δημιουργίας; Τραχιῆς φάτσες τῆς ἐργατίας, μ' ἀνοι-

χτὸ σὰ φτερούγα μουστάκι, μ' ἀνασκουμπωμένα, λιγδιάρικα ρούχα, μερικοὶ καὶ μὲ ὄλα τοὺς τὰ σύνεργα τῆς δουλειᾶς ἢ μὲ τ' ἀπίθανα ψώνια τοῦ σπιτιοῦ, γερασμένα πρόσωπα, ποὺ τ' αὐλάκωνε ὁ καθημερινὸς κάματος, ὄνειροπαρμένοι νέοι, ποὺ πετοῦσαν φωτιές ἀπ' τὰ μάτια—καὶ κάποιες νοικοκυράδες, ποὺ δὲν ἤξερες ἂν ἦρθαν ξεπίτηδες γιὰ τὸ πανηγύρι ἢ ἂν ξεπέσαν τυχαῖα ἐδῶ—εἶχανε ὄλοι τοὺς ξεχυθεῖ ἀπ' τὰ στενοσόκακα κι ἀπ' τὸ βάθος τοῦ παραλιακοῦ δρόμου καὶ φώναζαν, ἐδιναν στὸν ἀέρα τῆς θάλασσας καπέλα, μπαπτούνια, χαρτιὰ καὶ ρούχα, ξεφώνιζαν μὲ τεντωμένα μάτια καὶ στόματα:

—Ζήτω ὁ Πόλεμος!

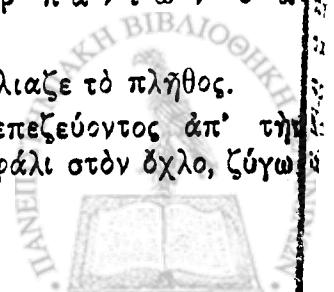
Ἀνάμεσα τοῦ, μιὰ δεσπόζουσα φυσιογνωμία: Ὁ Νικολὸς ἀπ' τὴν Ἄντρο. Θεότρελο συντρίμι τῆς ζωῆς, εἶχε ξεπέσει ἐδῶ, στὴν πειραιώτικη τὴν πλατεία, καὶ χάριζε τὴν εὐθυμὴ νότα του στὶς τραγικὲς ἐκεῖνες ὥρες. Φοροῦσε μιὰν ἀποικιακὴ κάσκα, ἄσπρο ναυτικὸ σακάκι—κι εἶχε τὴν πέτοινη τσάντα του κρεμασμένη στὸν ὦμο, σὰ νὰ ταν εἰσπράχτορας στὰ τράμ, καὶ γεμάτη ποιήματα. Ἦταν ὁ ὑπαίθριος ποιητὴς καὶ ρήτορας τοῦ καιροῦ. Αἰσθηματικὸς πρῶτα, τὸ εἶχε τώρα γυρίσει στὸ πατριωτικὸ, κι ἀποτελοῦσε τὴν περίεργη συνισταμένη τῆς ξέφρενης ψυχῆς τοῦ ἔθνους.

—Νικολό, τί γίνεται ἡ βασιλοπούλα; τὸν ρωτοῦσαν τὰ πλήθη· κι ἐννοοῦσαν τὴν πριγκίπισσα Μαρία, ποὺ ὁ ποιητὴς μας τὴν ἀγκάλιαζε μὲ ὄλη τὴν αἰσθηματικὴν εὐνοιά του.

—Πατριῶτες! ἀπαντοῦσε ἐκεῖνος, σκαρφωλωμένος στὴν ἐτοιμόροπη καρέκλα του. Πέρασε πιά ὁ καιρὸς τῶν νεανικῶν αἰσθημάτων. Γυρίστε δίπλα σας καὶ κοιτάχτε! Θὰ καταλάβετε, καὶ μ' ἓνα σας μόνο βλέμμα: Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴ στιγμὴ ξεμπαρκαρουνε στὸ λιμάνι μας οἱ ἀδελφοὶ Κύπριοι καὶ οἱ ἄλλοι νησιώτες, ποὺ ἦρθαν νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Νομίζετε πὼς ὑπάρχει καιρὸς γιὰ τ' ἀτομικά μας αἰσθημάτων; Νῦν ὑπὲρ πάντων ὁ ἀγαθὸς...
Γ Ὦ Ν...

—Ζήτωωω! οὐρλιαζε τὸ πλήθος.

Κι ὁ Νικολός, ξεπεζεύοντας ἀπ' τὴν καρέκλα, ἔμπαινε κεφάλι στὸν ὄχλο, ζύγω...

Ὑε τοὺς ἐθελοντῆς καὶ τοὺς ἔρραινε μὲ τού; αὐτοσχέδιους στίχους του:

«Καλῶς ὠρίσατε, Κυπρῶται,
ὠραῖοι καὶ γενναῖοι!»

Τὰ πλῆθη ζύγωναν κι αὐτὰ κι ἀγκά-
λιαζαν καὶ φιλοῦσανε τοὺς ξένους, τοὺς
σῆκωναν στὰ χέρια, τοὺς ἔσερναν οὐρὰ στὴν
παλαβὴ τους διαδήλωσαν. Τὸ παιδάριο, στὴν
ἀρχὴ ἀρχή, δὲν χαμπάριζε βέβαια καὶ πολ-
λὰ πράματα ἀπ' τὸ μεθύσι τούτο τῆς τρέ-
λας. Ἀκολουθοῦτε μονάχα μὲ τὸ θρασο-
μάνι τὰ πιτσιρικά, ἔβλεπε κι ἄκουγε. Ὁ-
στόσο, μέρα μὲ τὴν ἡμέρα, ἄρχισε κι αὐτὸ
κάτι νὰ νιώθει. Διαισθανόταν πὼς ἐδῶ κά-
τι σπουδαῖο πρέπει νὰ γινόταν. Αὐτὰ τὰ
ξεφωνητά, τὸ κάθε καρδιᾶς καρῦδι, πού
ἔσφυγγε τίς γροθιές του καὶ ζητωκραύγα-
ζε τὸν ἀόρατο θεὸ τοῦ Πολέμου, οἱ φιογού-
ρες ἐτοῦτες, οἱ ἄγριες κι ἐξαλλες πού ξε-
φυτρῶναν ἀραδιαστές, μὲς ἀπ' τὰ σπλάχνα
τῆς πολιτείας καὶ τῶν καρραβιῶν. καὶ καρ-
φῶνονταν ἐκεῖ, ἀνάμεσά θάλασσα κι οὐρα-
νό, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ φανερώσουν τὸ
πελώριο τὸ καζάνι πού κόχλαζε μέσα του;,
δὲ μπορεῖ, θὰ ἴλεγε μέσα του τὸ παιδί, κά-
τι μεγάλο θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπηρετοῦν, κάτι
σημαντικὸ θὰ ἔπρεπε νὰ προμηνᾶνε.
Τὴν πρώτη φορά, εἶχε φανταστεῖ
τὸν ἐκυτό του σὰν ἕναν τρίτο, σὰν ἕ-
ναν ἀπλοῖκὸ θεατῆ τοῦ πανηγυριοῦ. Ἦτα-
νε τὸ σκολειορπαίδι, πού χάζεψε. Ὑστερα
ὅμως ἀπὸ λίγα τρεχάματα, τὸ μηχάνημα
εἶχε πιά ζεσταθεῖ κι ἡ πρώτη τούτη ἐντύ-
πωσὴ ξέφτισε, σὰν πρωινὴ πύχνη. Ὁ νεα-
ρὸς Μελάς ἄρχισε πιά καθαρότερα νὰ ξε-
χωρίζει πὼς γινόταν ἕνα μὲ ὄλον ἐτοῦτο
τὸν κόσμος. Τοῦ ἄρεσε νὰ ξανατρέχει κον-
τά του, ἐνωθε τὸ κορμί του νὰ γίνεται
ὕδραργυρος καὶ νὰ κυλάει ὀλόγισια μέσα
στὰ ξένα κορμιά. Κι ἡ καρδιά του ριχνό-
ταν ὀλοένα μπροστά, νὰ χωρέσει ἀκέρια
στὸ ἀνθρώπινο τούτο κόχλασμα. Εἶχε πιά
πηδῆσει τὸ φράχτη-κι εἶχε ἀναχωνευτεῖ μὲ
σα στὸ τρελὸ τούτο λεφούσι. Κάτι βαθὺ καὶ
πρωτόγνωρο σὰ νὰ ἀνάδευε δῶ, μέσα του.
Καὶ σὰ νὰ τοῦ ἔδινε κάποιος φτερά, νὰ π-
τάξει στὴν Κρήτη, νὰ διαβεῖ τὰ σύνορα

καὶ τίς θάλασσες καὶ τὰ βουνά, νὰ ταξιδέ-
ψει πέρα μακριά, γιὰ νὰ δεῖ ἀπὸ κεῖ τὴν
Ἑλλάδα ὀλάκερη, ἐνιαῖα στὸν τόπο καὶ
στὸ χρόνο.

Τοῦ φαινόταν πῶς: μεγάλωσε μονομιᾶς.
Καὶ μιὰ κινούρια ἀξίτητη ξίπνητε μέσα
του: Αὐτὸ τάχαν νὰ ἔταν ἡ Πατρίδα; σκε-
φτόταν. Αὐτὸ τὸ ἀσύλληπτο, πού πᾶνε νὰ
τὸ χωρέσουν τὰ βιβλία στὸ σπίτι κι οἱ δά-
σκαλοι στὸ σκολεῖο; Ἐνν κορμάτι στενά-
χωρῆς γῆς, πού ζητάει πεισματικὰ ν' ἀ-
πλωθεῖ;

Ὅμως, σὲ λίγο, ἦρθε κι ὁ τρομερὸς
πόνος. Ἀπρίλης ἦταν. Μεγαλοβδόμαδο τοῦ
1897. Οἱ συγκλονιστικὲς εἰδήσεις τοῦ θεσ-
σαλικοῦ μετώπου, μαζί μὲ τὰ Πάθη τοῦ
Χριστοῦ, ἔφταναν καλπάζοντας στὴν πρω-
τεύουσα. Καὶ μόνον ὁ Πειραιᾶς εἶχε με-
σάνυχτα! Κάποιος μάλιστα χριστιανὸς,
ρίχνοντας μιὰ καινούρια χάντρα στὸ κομπο-
λόι τῆς τρέλας, βγήκε κι εἶπε, πῶς: τὰ θλι-
βερὰ νέα τοῦ μετώπου, ἡ φυγὴ, ἡ ἐγκατά-
λειψὴ τῆς Λάρισας, ἡ γενικὴ ὑποχώρησι
κι ὅλα τούτα τὰ «φούμαρα», δὲν ἦτανε—
λέει—παρὰ ἕνα ξευπνο «στρατηγικὸ σχέ-
διο τῶν δικῶν μας «γιὰ νὰ κυκλωθεῖ ὁ
ἐχθρὸς».

—Τὸ κόλπο πέτυχε, βεδάλωνε ὁ θεό-
μουργος, καὶ σήμερα, στὴ Λάρισα πιάστη-
καν δέκα χιλιάδες Τούρκοι ἀλχημάλωτοι!

Πανζουρλισμὸς στὸν Πειραιᾶ. Γυναί-
κες, ἄντρες, παιδιά, γέροι καὶ νέοι, ὠργά-
νωσαν παρευθὺς νυχτιάτικο «ἐπινίκειο»
συλλαγητήριον. Ὁ Νικολὸς ἐπὶ κεφαλῆς, ἡ
παρέα τοῦ Μελά—κι ὁ Μελάς ὁ ἴδιος! μπερ-
δεμένος στὸν ὄχλο. Χιλιάδες βεγγαλικὰ φω-
τίζουν τὴ μεγαλοσαβδαυιάτικη νύχτα, τὰ
καράβια εἶναι ὀλοφώτιστα καὶ σφυρίζουν,
ὁ κόσμος ζητωκραυγάζει τὴ «Νίκη» καὶ
γιορτάζει χαρούμενος τὴν Ἀνάστασι τῆς
ἐλληνικῆς Φυλῆς καὶ τοῦ σταυρωμένου
Χριστοῦ! Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς θλιβεροὺς τού-
τους «ζητωπόλεμους» τρέχουνε στὸ Ταχυ-
δρομεῖο, νὰ τηλεγραφήσουνε στὴν Κυβέρ-
νησι:

«Συγχαρητήρια θερμότατα ἐπὶ ἐνδόξῳ
νικῇ ἐλληνικῶν δπλων»!

Καὶ κανένας δὲν ἔβαλε στὸ νοῦ του πὼς
τὴν ἄλλη κιόλας ἡμέρα, ὅλα ταῦτα θὰ γί-
νονταν σπαραγμὸς.

ΤΑΚΗ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΑ ΒΙΩΜΑΤΑ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ*

IV

ΤΟ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΟ ΒΙΩΜΑ

Ἐπιστροφή πρὸς ἓναν κόσμο θεῖο, ἀλὸ τὸν ὁποῖο ξέπεσε ὁ ἄνθρωπος, ἢ ἓνας καημὸς ἀγίατρευτος νὰ ἀτάσῃ πρὸς «μιας ἀθόλωτης ζωῆς τ' ὠραῖο μεθύσι» εἶναι ὁ παντοινὸς ἀγῶνας του; Τὸ ἰδανικὸ εἶναι ἡ φοινικιά, πὺν ὑψώνεται ἀπὸ τὴ γῆ ἢ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα πὺν ἔρχεται ἀπὸ τὰ οὐράνια; Ὅ,τι κι' ἂν εἶναι καὶ στὴ μιὰ στήν ἄλλη περίπτωση ὁ ἄνθρωπος πὺν ψάχνει νὰ βρῆ τὴν πηγὴ του καὶ πρὸ παντὸς ὁ ἄνθρωπος πὺν ζῆ κάτω ἀπὸ τὸν ἥσκιό του, εἶναι ἓνας ἰδεαλιστής, μὲ ὁποια ἰδεολογία κι' ἂν παρουσιάζεται, ὅ,τι κι' ἂν νομίζει ὅτι πιστεύει. Γιατὶ ζῆ κάτω ἀπὸ τὸν ἥσκιό ἓνός «ὑπερεγῶ», πὺν τὸν βγάζει πέρα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, πὺν τὸν ἐνοποιεῖ μὲ τὴν ὁμάδα. Ἄν αὐτὴ ἡ ὁμάδα εἶναι ἡ φατρία, τὸ γένος, ἡ φυλὴ, ὁ κόσμος, αὐτὸ εἶναι μιὰ λεπτομέρεια, πὺν δείχνει ἀπλῶς τὸ ἄπλωμα τοῦ ὑπερεγῶ μέσα στὴ ζωὴ. Τὸ «ὑπερεγῶ» εἶναι ἡ ἐνόητα καὶ ὁ ἀτομικισμὸς εἶναι ὁ περιορισμὸς τῆς ζωῆς στὰ πιὸ στενὰ πλαίσια τῆς.

Τοῦ «ὀπερεγῶ», πιστὸς ὑπῆρξε σὲ ὅλη τὴ ζωὴ του καὶ ὁ Καζαντζάκης καὶ τὴν ἐξέλιξή του ἀπὸ τὶς ἀρχικὲς του ρίζες ὡς τὰ σημερινὰ ἀκροκλώναρά του—ὄχι τὰ τελευταῖα μέσα στὴ συνεχῆ ἀνάπτυξη τοῦ δέντρου τῆς ζωῆς—θέλησε νὰ τραγουδήσῃ καὶ νὰ κηρύξῃ στοὺς συνανθρώπους του. Ὁ πρῶτος σπὸρος τῆς ζωῆς ἔπεσε κάπου. Πλάστηκε ἀπὸ τὴ γόνιμη δύναμη τῆς γῆς. Ἐγίνε φυτὸ—ζῶο, ἄνθρωπος. Κι' αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἀνέπτυξε τὶς δικὲς του δυνάμεις, τὸ συναίσθημα, τὸ λογικὸ του. Ἀπὸ τὴ φυτικὴ ζωὴ (φυτικὴ ψυχὴ θὰ τὴν ἔλεγε ὁ Πλωτῖνος) προχωροῦμε στὴ ζωϊκὴ ψυχὴ (ζωτικὴ ψυχὴ τοῦ Πλωτῖνου) καὶ ἀπ' ἐκεῖ φτάνουμε στὸν πρωτόγονο ἄνθρωπο πὺν ζῆ σὰν πίθηκος, γουρουνὶ μέσα στὴ λάσπη καὶ στὴν ἀφρόντιδὴ ζωὴ γελοίων μαϊμουδισμῶν. Ἄλλ' ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν μαϊμουδίστικων καὶ τῶν γουρουνίστικων ἀνθρώπων ξεπετιέται ὁ ἐκλεκτὸς μὲ τὴν καρδιά, πὺν φωτίζει καὶ καίει τὰ πάντα σὰ φλόγα, καὶ μὲ τὸ νοῦ πὺν βάζει τάξη σ' ὅλα τὰ πλάσματα τῆς φαντασίας. Στὸ σπέρμα, στὸ φυτὸ, στὸ ζῶο, στὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ θολὸ κατ' ἀρχὴν αἴσθημα, τὸ συναίσθημα, τὴ βούληση, τὴ λογικὴ, ὑπάρχει ὁ Θεός, δηλ. ἡ κρυμμένη ζωϊκὴ ἐνέργεια. Ἄν χαθῆ ὁ φορέας τῆς ἐνέργειας χάνεται, παραδέχεται ὁ Καζαντζάκης, κι' ὁ Θεός. Γιατὶ ἔξω ἀπὸ τὸ ζωντανὸ πλάσμα δὲν ὑπάρχει τίποτες ἄλλο. Ἐνας ὄχι φιλόσοφος, ἀλλὰ ἀπλῶς τεχνίτης σ' ἓνα περιβόλι θὰ μποροῦσε νὰ μᾶς βεβαιώσῃ, ὅτι ἂν τὸ δέντρο ξεραθῆ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ πάρῃ κάτι ἀπὸ τὸ νερὸ πὺν περνάει στὶς ρίζες του, δὲν σημαίνει ὅτι ἔπαψε νὰ ὑπάρχῃ καὶ νὰ τρέχῃ τὸ νερὸ. Οὕτως ὅτι ἔπαψε νὰ ὑπάρχῃ ὁ ἥλιος ἐπειδὴ τὰ ξηρὰ φύλλα δὲν μποροῦν

(*) Συνέχεια ἐκ τοῦ τεύχους 57.

νά πιοῦν τὶς ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, ἢ δὲν ὑπάρχουν καθόλου φύλλα. Τὸ ἴδιο θὰ ἔλεγε ἐπάνω κάτω κι' ὁ Πλωτῖνος. Θὰ μᾶς ἔλεγε δηλ. ὅτι κάτι σὰν τὴν ἀπειρη ἀκτινοβολία τοῦ ἡλίου ὑπάρχει μιὰ ἀπειρη ψυχικὴ ἀκτινοβολία, ἀπὸ τὴν ὁποία τρέφεται φυτικά, ζωϊκά, λογικά καὶ κάθε γεννώμενο καὶ ζῶν πλάσμα τῆς δημιουργίας. Ἄλλ' ἄς ἀφήσουμε τοὺς φιλοσόφους νὰ συζητοῦν, νὰ πειραδίζωνται ἢ νὰ ἀνοῦνται. Ὁ Καζαντζάκης παραδέχεται, ὅτι αὐτὴ ἡ φυτοζωϊκὴ ἐνέργεια, ἀφοῦ κάποτε φανερώθηκε στὴ γῆ, ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα σκλαβώθηκε μέσα στὸ κύτταρο καὶ ὑπάρχει μόνο ἐκεῖ.

Ὁ Θεὸς δὲν βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὰ πλάσματά του. Κατὰ τρόπο πανθεϊστικὸ ταυτίζει ὁ Καζαντζάκης τὸν πλάστη μὲ τὸ πλάσμα, τὸν δημιουργὸ μὲ τὸ δημιούργημα. Δὲν ἐκφράζεται ὅπως ὁ Μύχνης καὶ δὲν λέει ὅτι ἡ ὕλη καὶ ἡ δύναμη εἶναι τὸ ἴδιο, ἀλλ' οὔτε δείχνει ὅτι συμερίζεται τὴ ἡ γνώμη τοῦ Ἡράκλειτου ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ζῶν πῦρ «ἀπτόμενον μέτρα καὶ σβεννύμενον μέτρα».

«Ἀλήθεια αὐτὸ θᾶναι ὁ Θεὸς—λέει ὁ Καζαντζάκης—τὸ κεντημένο μὲ ἀνθούς, πουλιά, ἀνθρώπους παραπέτασμα· δὲν εἶναι ὁ κόσμος ἐτοῦτος· τὸ φόρεμά του, ὅπως μιὰ φορὰ θαρροῦσα, εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος, μορφὴ καὶ οὐσία εἶναι ἓνα».

(· Ἀναφορὰ στὸ Γκρέκο·)

Ἐνας ἀνατολίτης ἀσκητὴς διὰν ρωτήθηκε ἀπὸ ἓνα Ἐυρωπαῖο ποῦ βλέπει τὸ θεό, τοῦ ἔδειξε ἓνα λουλούδι. Ὁ Ἐυρωπαῖος στὴν ἀρχὴ δὲν κατάλαβε καὶ ξαναρώτησε· τότε ὁ ἀνατολίτης τοῦ ἔδειξε κι' ἄλλο· κι' ἄλλο λουλούδι τοῦ ἔδειξε τὰ δένδρα καὶ τοῦ εἶπε: «Νὰ αὐτὴ ἡ καλωσύνη κι' αὐτὴ ἡ δημιουργία εἶναι ὁ Θεός». Ὁ Καζαντζάκης μιλάει τὴ γλῶσσα ποῦ μιλοῦν οἱ ἀνατολίτες πανθεϊστές, τὴ γλῶσσα ποῦ μιλοῦσε στὸν πολεμιστὴν Ἀρζούνα ὁ θεὸς Κρίονας: «Εἶμαι ἡ ὁρμὴ τῶν πολεμιστῶν, ἡ σοφία τῶν σοφῶν, ἡ ἀγιότητα τῶν ἀγίων. Τὸ καλύτερο ἀνθος ἀνάμεσα στὰ ἀνθη—μὲς στὴ φωτιὰ εἶμαι ἡ ἀναλαμπή» («Γιτά»). Ἄλλ' οἱ ἀνατολίτες παραδέχονται τρεῖς κόσμους, τὸν κόσμο τῆς γῆς, τὸν κόσμο τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸν κόσμο τοῦ Ἄδη. Δὲν πιστεύουν στὴ μοναδικότητα τοῦ κόσμου τούτου καὶ γι' αὐτὸ δὲν νομίζουν ὅτι μαζί μας πεθαίνει καὶ ἡ δημιουργικὴ πνοὴ ποῦ μᾶς κυβερνάει.

Ὁ θεὸς του—ἡ δημιουργικὴ, ζωϊκὴ ἐνέργεια, πάσχει μέσα στὸ κύτταρο καὶ ψάχνει νὰ βγῆ ἀπὸ τὸ σκότος στὸ φῶς. Εἶναι ἓνας γενναῖος Ἀκρίτας, ἓνας ἄνδρσιος, μεγαλοδύναμος ἀγωνιστής. Νὰ πῶς τὸν φαντάζεται στὴν «Ἀσκητικὴ» του.

«Πιστεύω σ' ἓνα Θεὸ Ἀκρίτα Διγενῆ, στρατευόμενο, πάσχοντα, μεγαλοδύναμο, ὄχι παντοδύναμο, πολεμιστὴ σιὰ σύνορα, στρατηγό, αὐτοκράτορα, σὲ ὅλες τὶς φωτεινὲς δυνάμεις, τὶς ὄρατὲς καὶ τὶς ἀόρατες.

Πιστεύω σ' ἀρίφνητα προσωπεῖα, ποῦ πῆρε ὁ Θεὸς στοὺς αἰῶνες κι' ἀφουγκράζομαι μὲ δέος τὴν ἀκατάλυτη ἐνότητα.

Πιστεύω στὸν ἄγρυπνον ἀγῶνα, ποῦ δαμάζει καὶ καρπίζει τὴν ὕλη—τὴ ζωοδόχο πηγὴ φυτῶν, ζῶων καὶ ἀνθρώπων.

Πιστεύω στὴν καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου, τὸ χωματένιο ἄλωνι, ὅπου μέρα καὶ νύχτα παλαίβει ὁ Ἀκρίτας μὲ τὸ θάνατο.

Βοήθεια! κράξεις, Κύριε καὶ ἀκούω.

Μακάριοι ὅσοι ἀκοῦνε, γιὰ αὐτοὶ θὰ σωθοῦν πολεμῶντας.

Μακάριοι ὅσοι σώζονται, γιὰ αὐτοὶ λευτερώνουν τὸ Θεό, δημιουργῶντας.

Μακάριοι ὅσοι βαστοῦν σιὸς ὤμους τους τὴν ὑπέριστη εὐθύνη».

Ὁ Θεὸς τοῦ Καζαντζάκη, ἐπειδὴ ἀκριβῶς βρίσκεται μέσα σιὸ κύτταρο, εἶναι ἡ δημιουργικὴ δύναμη τοῦ κυττάρου, ταυτίζεται μὲ τὴν ἴδια τὴ δημιουργία. Γι' αὐτὸ παίρνει χίλιες μορφές, γνωρίζει τὴν ἀκμὴ καὶ τὴν παρακμὴ, ποῦ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ πέρασμα ἀπὸ μιὰ μορφὴ ἐνέργειας σὲ ἄλλη μορφὴ. Ἡ ὕλη εἶναι ἡ ζωοδόχος πηγὴ φυτῶν, ζῶων καὶ ἀνθρώπων. Ἡ ἴδια ἡ καρδιὰ τοῦ

ἀνθρώπου, πὸ ἐμπνέει τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν σπρώχνει μὲ τὸ συναίσθημα πρὸς ἀγῶνες καὶ τοῦ δίνει φτερὸ γιὰ πετάματα—γίνεται τὸ ἄλῳνι ὅπου μάχεται ὁ Διγενῆς Θεὸς μὲ τὸ χάρο.

Τὸν ἄνθρωπο ἔχει ἀνάγκη ὁ θεὸς· κι' ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀνάγκη πηγάζει ἡ ὑπέριστατη εὐθύνη τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἀξία τῆς συμμαχίας του μὲ τὸ θεό—ἀγωνιστικὸ κύτταρο («Ἀσκητικὴ»). Τῇ θεῖα δημιουργικῇ δύναμι—θεία, πὸ ἐνσαρκώνεται σιὴν ὕλη καὶ ταυτίζεται ἐν μέρει μ' αὐτὴ, τὴ γνῶρισαν καὶ τὴν φανέρωσαν μὲ τὸ μῦθο, μὲ τὸ στίχο καὶ μὲ τὸ τραγούδι οἱ Ἀρχαῖοι, τὴν ἔκαμαν φιλοσοφικὸ στοχασμό. Ἡρα, Δήμητρα, Ἀθηνᾶ, Ἀφροδίτη, Περσεφόνη κ.λ.π. εἶναι μορφές τῆς πλαστικῆς δύναμης πὸ ἐκδηλώνεται μέσα σιὴ φύση. Αὐτὴ τὴ πλαστικὴ δύναμη σὰν μιὰ ἀδιάκοπη γέννα ἔψαλε κι' ὁ Παλαμᾶς, ὡς ὑπέριστατο ἀγαθὸ πάνω σιὴ γῆ, σιὸ πρόσωπο τῆς «Ἡλιογέννητης».

Μύριες γέννες, μύριους θάνατους·
μύριες προσωπίδες πῆρα
κι' εἶμαι κάτι καὶ πρωτύτερον ἐγώ
κι' ἀπὸ τῆ μοῖρα.

Αὐτὴ τὴν πλαστικὴ δύναμη σὰν μάνα μὲ τὰ ἀγαθὰ ἐνὸς ἀνώτερου ἡθ.κοῦ βιώματος ἐτραγούδησε μεγαλόστομα ὁ Σικελιανός.

☐

... Ἡ μία

(ἦταν ἡ μάνα φανερά,) ἡ μεγάλη
μὲ πλεχτὲς χάντρες ὄλο στολισμένο
τὸ μέτωπο γαλάζιες, κι' ἀπὸ πάνω
μιὰν ἄσπρη ἀβασκαντήρα, ἀνασηκώθη
ξάφνου τρανή, σὰν προαιώνιο γάταν
ξόανο Μεγάλῃς Θεᾶς, τῆς αἰώνιας Μάνας,
αὐτῆς τῆς ἰδίας πὸ ἱερά θλιμμένη,
μὲ τὸν καιρὸν ὡς πῆρε ἀνθρώπινη ὄψη.
γιὰ τὸν καημὸ τῆς κόρης τῆς λεγόνταν
Δήμητρα ἐδῶ, γιὰ τὸν καημὸ τοῦ γιοῦ τῆς
πιὸ πέρα ἦταν Ἀλκμήνη ἢ Παναγία.

(«Ἱερά ὁδός»)

Ὁ Καζαντζάκης παραμένει ὁ θετικὸς μελητητῆς τῶν ἐγκοσμίων, πὸ δὲν βλέπει σιὲς θρησκείες τὸ ὄραμα τῆς ὑπέριστατης ἀλήθειας, ἀλλὰ τὴν ἀντανάκλαση τῶν πολιτιστικῶν προσπλαθειῶν τῶν ἀνθρώπινων κοινωνιῶν. Ἡ ἐξελικτικὴ πορεία εἶναι ἡ βασικὴ γραμμὴ, τὸ κύριο μοτίβο τοῦ ρυθμοῦ τῆς σκέψης του. Ὁ γυῖος πρέπει νὰ φονεύῃ τὸν πατέρα, μὲ ἄλλα λόγια κάθε νέος πολιτισμὸς, πὸ εἶναι γέννημα καὶ βλάστημα τοῦ προγενέστερου, πρέπει νὰ καταργῇ τὸν γεννήτορά του καὶ σιὴ θέση του νὰ ἰδρῦῃ τὸ δικό του τὸ βασίλειο, ἀνώτερο ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

Ἔτσι π.χ. ἐξηγεῖ ὁ Καζαντζάκης τὴ νίκη τοῦ Θεσῆα ἐναντίον τοῦ Μινώταυρου. Ὁ ἴδιος ὁ Μίνως περιμένει τὸ Θεσῆα σχεδὸν σὰ γυῖο του καὶ κληρονόμο του. «Ἐγώ», λέει, «τὸν Ταῦρο τὸν ἔκανα Μινώταυρο, δὲν μπόρεσα νὰ τὸν κάνω τέλειον ἄνθρωπο». Παρέλαβε δηλ. ὁ Μίνως μιὰ θρησκεία πολὺ χαμηλή, σιὴν ὁποῖα ὁ Θεὸς ταυτίζονταν μὲ τὸν ταῦρο, ἕνα ζῷο. Τὴν ἀνέπτυξε, τὴ μετεμόρφωσε, τῆς ἔδωσε ἕνα περιεχόμενο ἀνώτερο. Ἐκανε τὸ θεὸ μισὸ ζῷο καὶ μισὸ ἄνθρωπο. Ἐξομολογεῖται ὅτι δὲν μπόρεσε νὰ τὸν κάνῃ τέλειον ἄνθρωπο καὶ ὅτι αὐτὴ τὴ μεταμόρφωση τὴν περιμένει ἀπὸ τὸν νέον ὁδηγὸ—ἀθλητῆ, τὸν Θεσῆα («Κοῦρος»). Περιμένει νὰ γίνῃ ὁ Θεὸς ἕνας τέλειος ἄνθρωπος, ὁ Ἀττικὸς Κοῦρος—Ἀπόλλωνας. Ὅλ' αὐτὰ ἐξηγοῦν τὴν ἀνελικτικὴ πορεία τῆς ἀνθρωπότητος ἀλλὰ συγχωνεύουν

τὸ Θεὸ μὲ τὴ φύση, τὸν κἀνονν ἓνα μὲ τὴ φύση κατὰ τρόπον ὑλοζωϊκόν. Τὰ πάντα γίνονται μέσα στὴ φύση. Ἐπηρεάζονται ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ τὴ φύση καὶ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Ἀκόμα καὶ ὅταν πρόκειται γιὰ τὴν ἐμφάνιση τοῦ Χριστοῦ, μιὰ ἐμφάνιση ποὺ εἶναι κυρίως δραματικὴ προβολὴ τοῦ φλογεροῦ πόθου τῆς καρδιάς τῶν ἀποστόλων, καὶ τότε τὸ ὑπερφυσικὸ εἶναι κυρίως φυσικὸ («Χριστός»).

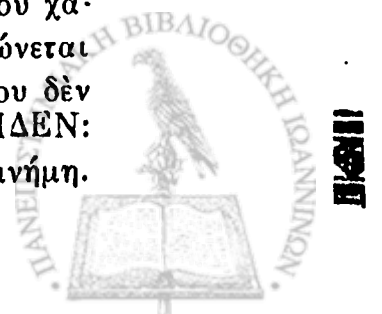
Μιὰ ἐξελικτικὴ μεταμόρφωση παρουσιάζει καὶ ἡ θρησκεία, ποὺ εἶναι δημιουργημὰ ἀνθρώπινο καὶ πηγαίνει παράλληλα μὲ τὸν πολιτισμὸ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Προμηθεὺς εἶναι παιδὶ τῆς γῆς ποὺ ἐξασφαλίζει γιὰ τοὺς ἀνθρώπους συνθηκὲς καλύτερης ζωῆς. Πάσχει βέβαια καὶ ὑποφέρει ἀφάνταστα, ἀλλὰ λυτρώνεται ἀπὸ τὸν Ἡρακλῆ, παραλλαγή τῆς ἴδιας του μορφῆς, τῆς ἴδιας του προσωπικότη-
τας. Ὁ ἄνθρωπος λυτρώνεται ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του («Προμηθεὺς»).

Τὸ ἴδιο συμβαίνει, ὅπως εἶπαμε παραπάνω, μὲ τὸν Μινώταυρο, ποὺ τὸν σκότισε ὁ Θεσέας, γιὰ νὰ ἐπιβάλλῃ στὴ θέση του τὸν Κοῦρο—Ἀπόλλωνα. Ἀποκάλυψη σὲ ὄλ' αὐτὰ δὲν ὑπάρχει. Θεὸς εἶναι ὁ Προμηθεὺς, ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Μίνω-
ας, ὁ Θεσέας, γιὰτὶ αὐτοὶ εἶναι οἱ ἑνσαρκωτὲς τῆς ἐξελίξιμης βιολογικῆς καταβολῆς, ποὺ ξεκίνησε κάποτε ἀπὸ τὸ χῶμα, ἀπὸ τὴ λάσπη καὶ πάει νὰ πετάξῃ, νὰ πάῃ στοὺς αἰθέρες, ὄχι γιὰ νὰ γίνῃ ἄϋλη, ἀλλὰ γιὰ νὰ κυριαρχήσῃ ἀπό-
λυτα στὴ γῆ μὲ τὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά.

Ὁ Χριστός, στὸ δράμα τὸ πνευματικώτερο, τὸ περιπαθέστερο, τὸ ὠ-
ραιότερο ἀπ' ὅλα, τοῦ Καζαντζάκη ὁ Χριστὸς συγχέεται σὰν πρόσωπο μὲ τὸ ὄνει-
ρο τῶν Ἀποστόλων, εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ συγχρόνως τὸ κρυφομίλημα τῆς ψυχῆς
τῶν Ἀποστόλων μὲ ὅ,τι ὠραιότερο καὶ μεγαλοφάνταστο μπορούσε νὰ συλλάβῃ ὁ
νοῦς τους καὶ ἡ καρδιά τους. Τὸν Χριστὸ τὸν βλέπουν, ἀλλὰ καὶ τὸν διαισθάνον-
ται καὶ τὸν ὑποψιάζονται μὲ τὴ σκέψη τους καὶ τὸν αἰσθάνονται μὲ τὴν ἀλοφο-
ρήσιωτη διείθεσή τους. Ὁ ἀναστημένος Χριστός, γίνεται ἔτσι ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ τῶν
Ἀποστόλων, ἡ ψυχὴ τῶν δραματιστῶν καὶ νοσταλγῶν τοῦ χαμένου παραδείσου.
Καθένας ἀπ' ὅλους αὐτοὺς, καθένας ἀπ' ὅλους μας γίνεται ἓνας πάσχων Χριστός,
ποὺ σταυρώνεται, βασανίζεται καὶ πεθαίνει, ἀλλὰ κατορθώνει καὶ ἀνασταίνεται μὲ
τὴν πίστη του πρὸς τὸν οὐράνιον πατέρα, πρὸς τὸν κόσμον τοῦ Ἰδανικοῦ («Χρι-
στός»).

Τὸ ἔργο ποὺ συγκεντρώνει ὅλα τὰ προτερήματα (ἴσως καὶ τὰ ἐλαττώματα)
τοῦ Καζαντζάκη εἶναι ἡ «Ὀδύσεια». Ἄν διαβάσῃ κανεὶς προσεκτικὰ τὴν Ὀδύ-
σεια, θὰ βρῆ μέσα σ' αὐτὴν ὅλους τοὺς ἥρωες τῶν ἔργων του μεταπλασμένους,
μετονομασμένους ἀλλὰ τοὺς ἴδιους πάντα στὶς γνῶμες τους καὶ στὰ φερσίματά
τους. Ἐκεῖ θὰ βρῆ καὶ τὸν Προμηθεὺς καὶ τὸν Μίνωα καὶ τὸν Θεσέα καὶ τὸν Βούδ
δα, ἐκεῖ καὶ τοὺς Ἕλληνες ποὺ πῆγαν νὰ συναντήσουν τὸν μέγαν ἀσκητὴ. Γιατὶ ὁ
Ὀδυσσεὺς εἶναι ὁ Καζαντζάκης. Εἶναι ὁ πνευματικὸς ἀθλητὴς, ποὺ θὰ ὠραματί-
στηκε πεθαίνοντας τὰ πλάσματά του, ὅπως ὠραματίστηκε τοὺς συντρόφους του—
πλάσματα τῆς φαντασίας του καὶ δημιουργήματα τοῦ νοῦ του—ὁ Ὀδυσσεὺς.

Ὁ «Ὀδύσεια» εἶναι ἓνα ἔργο ποὺ φαίνεται ὅτι δὲν ἔχει ἄλλη ἐνόητα πα-
ρὰ μόνον τὸν ἥρωά του. ποὺ ἀγωνίζεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἕως τὸ τέλος. Ὁμως ἡ Ὀδύ-
σεια ἔχει ὡς περιεχόμενον—πέρα ἀπὸ τὶς περιπέτειες τοῦ ἥρωα—τὴν ἀθληση γιὰ
τὴν κατάκτηση τῆς ἐλευθερίας, ἀτομικῆς καὶ ὁμαδικῆς. Γιὰ τὰ πλήθη ἐπιτυγχά-
νεται μόνον μερικὰ. Εἶναι στιγμὲς ποὺ ἀποτυχαίνει πέρα γιὰ πέρα. Ἀλλ' ὁ ἥρωας
γίνεται ἀφέντης τῆς λευτεριᾶς του ἀπόλυτος, τῆς ἐσωτερικῆς λευτεριᾶς, ποὺ χα-
ρίζει τὴ λύτρωση. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀπόλυτα λυτρωμένος, παρὰ ὅταν λυτρώνεται
καὶ ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς λευτεριᾶς ἐγγιζόντας τὰ σύνορα τοῦ θανάτου, ἐκεῖ ὅπου δὲν
ὑπάρχει τὸ ναὶ καὶ τὸ ὄχι, λευτεριὰ καὶ σκλαβιά, σὲ μιὰ κατάσταση ΜΗΔΕΝ:
«...στὸ ἀπάνω πάτωμα τῆς ἀλήθειας, ὅπου δὲν ὑπάρχει μήτε λησμονιὰ μήτε μνήμη.

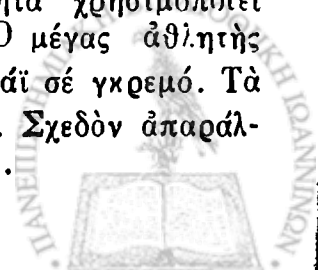
Δὲν ὑπάρχει αἷμα μήτε νερὸ μήτε κλάμα μήτε ἰδρώτας· δὲν ὑπάρχει τίποτα! Τίποτα!» (Βούδδας).

Ἕνας ἥρωας ὅσο κι' ἂν μεταπλάθεται ἀπὸ τὸν μεταγενέστερο δημιουργό, πὺ τὸν βρίσκει μὲν ἔτοιμο, ἀλλὰ τὸν παρουσιάζει μὲ τὸν δικό του τρόπο, κρατάει πάντα τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς πρώτης του ἐμφάνισης. Ἔτσι παρουσιάζεται ὁ δόκτωρ Φάουσι ἀπὸ τὸν Γκαϊτε—μεταπλασμένος κάπως, ἀλλ' ὁ ἴδιος πάντοτε. Ἔτσι ὁ Ἰούλιος Καίσαρ ἀπὸ τὸν Σαίξπηρ. Ἔτσι γενικὰ ὅλοι οἱ ἥρωες. Κι' ὁ Ὀδυσσεύς τοῦ Καζαντζάκη παραμένει ὡς ἓνα σημεῖο ὁ Ὀμηρικὸς ἥρωας μὲ τὸ γερὸ μυαλὸ καὶ τὴν ἔντονη διάθεση, τὴν παθολογική, θὰ λέγαμε, διάθεση γιὰ δράση. Μπερδεύεται σὲ πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς ἀναστατώσεις, ἀλλοῦ πετυχαίνει κι' ἀλλοῦ ὄχι. Ἀλλ' ἓνας Ὀδυσσεύς πὺ εἶναι μόνο δράση καὶ πονηριά, ἄς εἶναι πάντα ὀδηγημένος ἀπὸ τὸ φῶς τῆς λογικῆς, φαίνεται ξεμακρυσμένος ἀπὸ τὸν ἥρωα τοῦ Ὀμήρου, τὸν ἀγαπημένο τῆς Ἀθηνᾶς, πὺ δὲν δίστασε νὰ ντυθῆ, ὅταν ἔφτασε στὸ νησί του τὰ ρούχα τοῦ ζητιάνου, τοῦ ἀνθρώπου πὺ πῆρε ἐπάνω του τὴν εὐθύνη γιὰ τὴ σωτηρία τῶν συντρόφων του, πὺ νίκησε πολλοὺς ἄθλους. Γιατὶ οἱ ἄθλοι αὐτοὶ—αὐτοὶ πὺ ἀναφέρονται πρὸ πάντων στὴν «Ὀδύσεια» τοῦ Ὀμήρου—εἶναι κυρίως ἀγῶνες ἐσωτερικοὶ δηλ. ἡ ἀντίστασή του στὴν ἀποχαυνωτικὴ γοητεία τῆς Κίρκης τῆς μάγισσας, στὴ θεϊκὴ παραπλάνηση τῆς Καλυψῶς, στὴ φυγὴ του ἀπὸ τοὺς Λαιστρυγόνες καὶ τοὺς Κύκλωπες, στὸ νησί τῶν λωτοφάγων. Ὅλα αὐτὰ τὰ μυθικὰ στοιχεῖα παίρνουν τὸν χαρακτῆρα ἀγῶνων ἐναντίον μορφῶν ζωῆς καὶ καταστάσεων πολιτισμοῦ βεβήλου καὶ μiasματικῶν κατὰ τοὺς ἀρχαίους. Σὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἄθλους ἡ λογικὴ εἶναι ἡ θεραπευτικὴ μιᾶς ἀνώτερης συνείδησης.

Δείχνουν παντοῦ ὄχι τὸν ἀθλητὴ πὺ φεύγει, ἀλλὰ πὺ ἔρχεται διὰ μέσου κινδύνων καὶ περιπετειῶν, πὺ ἐπιστρέφει σὰν τὸν ἄσωτο στὸ σπίτι του. Ὁ ποιητῆς τῆς Ἰωνίας δὲν θὰ ἀγνοοῦσε τὸ ὅσα στὰ διάφορα ἱερὰ τοῦ ἀρχαίου κόσμου, τὰ ὅσα κυρίως στὴν ἀρχαία Αἴγυπτο λέγονταν γιὰ κάποια μυθικὴ γῆ τῶν Ἀτλάντων, τῶν σοφῶν μὲ τὶς ὀλέθριες σκέψεις. Καὶ τὰ συνοψίζει ὅλ' αὐτὰ στὴν Καλυψῶ, τὴν κόρη τοῦ «ὀλοόφρονος Ἀτλαντος» τοῦ σοφοῦ, πὺ «θαλίσης πάσης βένφρα οἶδεν», οὔτε τὸν Ἰνδικὸ «λωτὸ» ἀγνοοῦσε, σύμβολο συχνὰ τῆς πνευματικότητος, ἀλλὰ συχνότερα τῆς ὑλικῆς ζωῆς μὲ τὴ «λήθη» σὰν μοιραῖο καρπὸ τῆς ζωῆς τοῦ ἄσωτου.

Ἕνας Ὀδυσσεύς πὺ πιστεύει στὴ δημιουργικὴ ἐξέλιξη καὶ στὸ δίκαιο τὰ προβαλλόμενο ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τοῦ ἀγῶνα καὶ τὴ μορφὴ τοῦ ἀγῶνα, ἓνας πὺ δὲν ἀποφεύγει ἀλλὰ παίρνει μαζί του τὶς Σειρήνες καὶ ταξιδεύει (Ἀσκητικὴ—Σχέση ἀνθρώπου καὶ θεοῦ) εἶναι τὸ βίωμα τοῦ Καζαντζάκη, ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ βίωμα τοῦ Ὀμηρικοῦ ἥρωα. Ὁ Ὀμηρικὸς ἥρωας ἀφοῦ ὑπῆρξε «καστροπολεμίτης» λαχταράει τὴ «νόμιμη ζωὴ» καὶ λαχταράει νὰ («ἐπιστρέψῃ») ἐνῶ ἡ ἐπιστροφή εἶναι ἀγνωστὴ στὸν Καστρινὸ συγγραφέα καὶ ποιητῆ.

Εἶναι λοιπὸν ὁ ἥρωας τοῦ Καζαντζάκη διαφορετικὸς ἀλλὰ δὲν φανερώνει ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς διαφορᾶς ἔλλειψη μεταφυσικοῦ βιώματος. Γιατὶ ὁ δημιουργὸς πιστεύει σὲ ὠρισμένες «ρίζες» τῆς ζωῆς, ρίζες τοῦ αἰωνίου γίνεσθαι μὲ τὴ διαφορὰ, ὅτι δέ, παραδέχεται τίποτε ἔξω ἀτ' αὐτὸν ὅπως παραδέχεται ὁ Πλάτων. Ὁ Ἀθηναῖος φιλόσοφος ξεχωρίζει τὸ «εἶναι» μὲ τὸ «γίνεσθαι», τὸν κόσμο τῶν ἀπολύτων καὶ ἀμεταβλήτων ἰδεῶν καὶ τὸν κόσμο τῶν φαινομένων. Συμφωνεῖ ὅμως μὲ τὸν Ἀθηναῖο φιλόσοφο ὁ Καζαντζάκης, εἴτε συνειδητὰ χρησιμοποιεῖ μιὰ παρομοίωση τοῦ Πλάτωνα εἴτε ἀπὸ δική του ἔμπνευση. Ὁ μέγας ἀθλητῆς Ὀδυσσεύς χαρακτηρίζει τὴν πορεία τῆς ζωῆς του μὲ ἀμίξι πλάϊ σὲ γκρεμό. Τὰ πάθη του εἶναι τοῦ ἀμαξιοῦ τ' ἄλογα καὶ ὁ ἀμαξηλάτης ὁ νοῦς. Σχεδὸν ἀπαράλλαχτη ἡ παρομοίωση αὐτὴ βρίσκει τὸν Πλατωνικὸ «Φαῖδρο».

Τὰ χέρια ἀπλώνει καὶ βλογαεὶ σκυφτός τὸ ξακουστό του σῶμα,
 τὸς πέντε παρωρίτες βλάμηδες κι' ἀργαποχαιρετὰ τους:
 « ὦ χῶμα, φρόνιμο βαρὺ προικιὸ τῆς γῆς τῆς λασπωμένης.
 Καλύβι ἀδρὸ τοῦ ἐρημοσπίτη νοῦ, πὸν κυκλοδέρνει ἀλάνης
 καὶ σέπεται στοὺς ἡλίους, σὶς βροχές, καὶ τὰ στοιχεῖα τὸν τρῶνε.

Τὰ χέρια του ἵπλωσε, τὸ δεύτερο βλογαεὶ στοιχειὸ μεγάλο:
 ὦ πλάνο θηλυκὸ στοιχειό, νερό, τίς χουφτες μου γουβῶνω
 νὰ μπῆς, νὰ πάρης σιέρεο πρόσωπο, νὰ σὲ ἀποχαιρετήσω!
 Γλυστρᾶς καὶ συχναλλάξεις, χάνεσαι καὶ γοργοκελαρύξεις
 ὄλους γυρνᾶς τοὺς μύλους τοῦ μυαλοῦ κι' ὄλες τίς φαντασίες
 καὶ μήτε πίστη καταδέχεσαι, μήτε σπλαχνιὰ κατέχεις;
 Τρουπᾶς μὲ ὄρμη ἰὰ μαῦρα χῶματα καὶ παίζεις μὲ τὸν ἥλιο
 κι' ἀνθοβολᾶς οὐρανοδόξαρα καὶ νεροβασίλεια
 κι' ὄλα ξανὰ βουβὰ ἀφανίζεις τα κι' ἄλλα παιγνίδια παίζεις.

σιτὸ τρίτο μέσα του στοιχειό, γυρνᾶει κι' ἀργὰ ἀποχαιρετᾶ το:
 « Φωτιά, λιμάρα λαγωνίκα μου, λεοπάρδαλη καρδιά μου,
 καὶ χῶμα καὶ νερὸ καταφρονᾶς καὶ τοὺς γκρεμοὺς ἄγλείφεις
 καὶ σιὴν κορφή περνᾶς τῆς δύναμης καὶ τῆς ἀπελπισιᾶς μου
 φωτιά, μητέρα, θυγατέρα μου φωνάζω ἐπάκουσέ με!

πῶς παίζαμε μαζί, λεοπάρδαλη, πῶς μπήκαμε στὰ κάστρα
 πῶς μπήκαμε, φωτιά, καὶ σὶς καρδιές καὶ ρίξαμε τὴ σπίθα
 κι' ὄλα πέτρες καὶ ξύλα καὶ καρδιές ἐδῶκαν τὸν ἀνθὸ τους!
 Κατέχεις το, φωτιά, τὸ μυστικὸ, πὸν μοῦ ἔκαιγε τὰ σπλάχνα:
 — « Δὲν ἀγαπῶ τὸν ἄνθρωπο, ἀγαπῶ τὴ φλόγα πὸν τὸν τρώει! »
 Κι' ὄντας σὰ λιόντας ἐμπαινόβγαινα σὶς σπίτια τῶν ἀνθρώπων
 μήτε ψυχές ἐγὼ μήτε κορμιὰ χυμοῦσα νὰ λυτρώσω—
 ὄλα εἶναι σιάχη κι' ἀποσιάχη σου καὶ δὲν τὰ θέλει ὁ νοῦς μου,
 μονάχα ἐσένα, φλόγα μυστικιά, μὲ τρόμο κυνηγοῦσα.

κι' ἤσουχα πιά γυρνᾶει, ποχαιρετᾶει τὸν ἄλλο ἐντὸς του βλάμη:
 « Ἀγέρα, πὸν ἀναπαύεσαι ἀλαφριά σιῆς πυρκαγιᾶς τὴν τρούλλα
 κι' ὡς ἄθλο μυστικὸ κρατᾶς τὸ φῶς, καρπὸ στερνὸ τῆς φλόγας,
 κροιστό, πὸ πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι μας, ἀθόρητό μας μποῖ,

δροσάτιο, ἀμόλευτο κρατᾶς τὸ φῶς καὶ τοὺς καπνοὺς ξορκίζεις
 κοιτάξεις κάτω τὴ μοννὴ φωτιά, σὰν πῶς τηράει τὸ κρῖνο
 σὶς λασποχώματα τίς ρίζες του κι' ἄγνὸς ἀνηφορίζεις!

Ἀγάλια ζύγωσε ὁ πολύποθος μὲς σὶς κρυφὸ θαλάμι
 τῆς κεφαλῆς τὸ φοβερὸ σκορπιὸ μὲ τὸ κεντρὸ ἀσκωμένο:
 « ὦ νοῦ, μεγάλε πρωτομάστορα τοῦ ἐρημοσπίτη ἀγέρας
 βαθειὰ μὲς σὶς κανκάλι κάθεσαι, σὰν ἀσκητὴς σὶς σπήλιο
 σταυρὸ τὰ πόδια σου, ἄγιος ἀθλητῆς, τραχὺς μεγαλομάρτυς
 κι' ὁ στοχασμὸς πηδάει σὶς οὐρανὸ σὰ φάλκος γυμνασμένος.

Χῶμα, νερό, φωτιά καὶ φῶς πηδοῦν τὰ τέσσερα ἄλογά σου
 καὶ οὐ κρατᾶς, ὦ νοῦ, σὶς φούχτα σου τὰ τέσσερα ἄλογά σου

και συγκερνᾶς τῆ γαύρα δύναμη με τοῦ μυαλοῦ τὴν ἔγνοια.

κι' ὄλοι μαζί κι' ἀμάξι κι' ἀμαξᾶς κι' ἀλόγατα και στράτα
γοργὰ γοργὰ σιτὸν ἄπατο γκρεμὸ γοργὰ καιηφοροῦνε.

Λίγο νὰ πέση χῶμα πιὸ πολὺ, βαραίνει ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου,
κι' ἡ δόλια πιάνεται ψυχὴ, βουλιάει στὰ ξόβεργα τῆς λάσπης
κι' ἂν πιά πληθαίνει τὸ νερό, χαλνάει τὸ πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου,
τρέχει, κυλάει, δὲν πιάνεται, λυγάει, σὰ ζύμη γονατίζει
και δίχως στέρεη μνήμη γεύεται, δίχως κορμὶ ἀγκαλιάζει
κι' ἂν πάλε πέση ἡ φλόγα περισσὴ μες στὸ σκαφὶ τῆς μοίρας,
ἀλλὶ στὴν ἄσωτη ἄμετροη καρδιά, φωτιὰ θὰ πιάση ὁ κόσμος,
κι' ὄλη ἡ ζωὴ με μιᾶς στὰ χέρια μας θὰ μείνη ἀποκαΐδι.
Κι' ἂν παραξάστρεψε τὸ μέγα φῶς στὴν οὐρμα κεφαλὴ μας
χλωμὴ και διάφανη ἡ ζωὴ, σὰν ἀστροκέντητο μαγνάδι
θὰ κυματᾶ, θὰ παίζη ἀπάνω μας και θὰ διαβαίνη ὡς νέφος.

Εἶπαν, και ὡς ἓνα σημεῖο εἶναι σωστό, ὅτι ὁ Καζαντζάκης ἐπηρεάστηκε ἀπὸ τὸ Νίτσε και τὸν Μπέρξον. Ὅτι ἐπηρέασαν ὡς ἓνα σημεῖο τὸν ποιητὴ τῆς «Ὁ δύσσειας» και ὁ ὑπερανθρωπισμὸς τοῦ πρώτου και ἡ δημιουργικὴ ἐξέλιξη τοῦ δευτέρου εἶναι πρᾶγμα φανερό. Ἀλλ' οἱ παραπάνω στίχοι φανερώνουν ἓνα Καζαντζάκη πὸ δὲν τοῦ εἶναι ξένη ἡ ἑλληνικὴ σκέψη. Στους παραπάνω στίχους τὸ ἄσμα τοῦ Πλάτωνα και ἡ τετρακτὺς τῶν στοιχείων τοῦ Πυθαγόρα και τοῦ Ἐμπεδοκλῆ ἀναπτύσσονται και ἐρμηνεύονται με τρόπο πληθωρικὸ και δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία ὅτι ὁ Καζαντζάκης ξαναπλάθοντας τὸν Ὀδυσσεᾶ θέλησε νὰ δώση στὸν κόσμο σὰν πρότυπο ἑνὸς «ἀνώτερου» ἀνθρώπου ἓναν ἥρωα, πὸ ἐκφράζει σὰν ἰδέα, σὰν παράδοση και σὰν βίωμα, τὴν Ἑλλάδα.

* *

Στὴν Ὀδύσεια τοῦ Ὀμήρου ὑπάρχουν πάρα πολλὰ θρησκευτικὰ σύμβολα. Ὁ Ὀμηρος εἶναι στενὰ συνδεμένος με τὰ θρησκευτικὰ μυστικὰ τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν διδασκαλιῶν τῆς ἐποχῆς του, πὸ ἀπλώναν τὴν ἀκτινοβολία τους στὶς ἀκτὲς τοῦ Αἴγαίου. Τὰ σύμβολα αὐτὰ ξαναβρίσκονται πολὺ συχνὰ σὲ χῶρες κοντινὲς και μακρινὲς, στὴν Αἴγυπτο και στὴν Ἰνδία. Εἶναι σύμβολα θρησκευτικὰ, πὸ κρατοῦν πολλὰ ἀπὸ τὶς μαγικὲς μῆσεις τῶν πρωτόγονων λαῶν. Ἡ μελέτη τους φωτίζει τὴ γνώση τῶν πολιτιστικῶν στοιχείων τῶν προϊστορικῶν λαῶν, πὸ ἔπαιξαν κάποιον ρόλο στὴν ἐξέλιξη τῆς ἀνθρώπινης συνείδησης. Ἡ Ὀδύσεια τοῦ Καζαντζάκη δὲν ἔχει θρησκευτικὰ σύμβολα. Ὁ ποιητὴς τῆς νεώτερης Ὀδύσειας εἶναι ἓνας ὀρθολογιστὴς, πὸ παραμένει ὀρθολογιστὴς και με ὄλους τοὺς ἀκροβατισμοὺς γύρω ἀπὸ θεότητες και λατρεῖες, γύρω ἀπὸ λαοὺς και ἀγῶνες, ἀπὸ ἄτομα και τάλαιπωρίες. Τὸ τίποτε ἀναγνωρίζει ὡς ὑλέρτατο Θεό, κι' αὐτὸ τὸ τίποτε δὲν εἶναι ἡ ὑπερβατικὴ ἀλήθεια πὸ ξεφεύγει κάθε ὀρισμό, δὲν εἶναι ἡ ΣΙΓΗ, τοῦ Μεγάλου Διδασκάλου πὸ σῶπησε στὸ μέγα ἐρώτημα. Δὲν εἶναι ἡ σιγὴ τῶν βραχμάνων, πὸ ἀναγνωρίζουν ὅτι αὐτὸ πὸ ξεφεύγει ἀπὸ τὴν αἴσθηση και ἀπὸ τὸ σιτοχασμὸ τοῦ ἀνθρώπου μονάχα με τὴ σιγὴ μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ. Τὸ ΜΗΔΕΝ τοῦ Καζαντζάκη εἶναι τὸ θετικὸ μηδὲν τοῦ μαθηματικοῦ λόγου:

Ὅλα, Θεοὶ και γνιοὶ και πόλεμος και στοχασμὸς — χορτάρι,
και σὰν ἐλέφας γαῦρος πήγαινα και τὰ βοσκολογοῦσα
και τῶρα γέρος πιά με τ' ἄσπρα μου μακριὰ μαλλιά και φρένα,
χωρὶς ἀφεντικὸ στὸν οὐρανό, χωρὶς καῦμὸ στὸν Ἄδη,
γλιστρῶ και φαλαγγῶνω χωνευτὰ με τὸ ἀνοιγμένο χῶμα.

Ποιανού νά κραῶ ἐγὼ τό «γειὰ χαρά», ποιανού «καλῶς σε βρήκα»;
Ψυχὴ δὲ μὲ ξεπροβοδάει, ψυχὴ δὲ μὲ καλωσορίζει.»

(Ὀδύσειας Ψ 413—419)

Στὴν ἐπίκληση τοῦ μελοθάνατου δὲν προβάλλουν μορφές ἀπὸ κάποιον ἰδεα-
τὸν κόσμο φερμένες. Ἄλλὰ πλάσματα τοῦ μυαλοῦ του, μορφές τῆς μνήμης του:

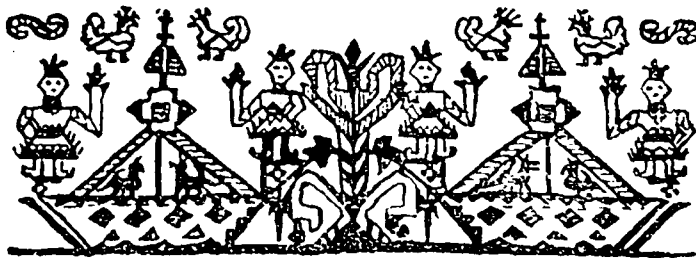
Μιλáει καὶ νά, παραπονιάρισσες προβάλλαν ἀπ' τὴ μνήμη
τοαμπιά, τοαμπιά γυναῖκες, κι' ἔλαμπαν τὰ χρουδωτά τους μάτια
σὰν ἄστρα μαῦρα, θαλασιά, χλωμά στὸν μολυσμένο ἀγέρα.

Ψ στ. 420—422

Αὐτὸς εἶναι σὲ μιὰ γενικώτατη καὶ συνεπῶς ἀχνὴ θεώρηση ὁ Ν. Καζαντζά-
κης. Ἕνας μεγάλος, χωρὶς ἀμφιβολία, διανοητής, μὲ ἀκτινοβολία παγκόσμια, για-
τί μίλησε γιὰ τὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς μὲ γλῶσσα εἰλικρινῆ καὶ ἀντρίκια. Καὶ
αὐτὸ εἶναι τὸ μεταφυσικὸ βίωμα του. Ἄλλ' ὁ Ἕλληνας Καζαντζάκης, πού μίλη-
σε μὲ ἑλληνικὰ κυρίως σύμβολα σ' ὀλόκληρο τὸν κόσμο, μὲ ἥρωες κυρίως ἑλληνι-
κοὺς, πού μίλησαν ἑλληνικὰ στοὺς συνανθρώπους, πρέπει νά ποῦμε ὅτι ἦταν πάνω
ἀπ' ὅλα Κρητικός. Τὸ μεταφυσικὸ του βίωμα ἐπηρεάστηκε πολὺ ἀπὸ τὸ στοχασμὸ,
ἀπὸ τὸ συναίσθημα κι' ἀπὸ τὴ ματωμένη ζωὴ τῆς Κρήτης.

Τὸν πολεμιστὴ Θεό, πού ξεκινáει ἀπὸ τὴν ἀνόργανη ὕλη, πηδάει στὴν ὀρ-
γανικὴ κι' ἀπ' ἐκεῖ στὰ φυτὰ, στὰ ζῶα, στὸν ἄνθρωπο, γιὰ νά προχωρήσει, ἂν
ὁ πόλεμος πού ἔνας Ἕλληνας σοφός, ὁ Ἡράκλειτος, εἶπε ὅτι εἶναι πατήρ πάντων,
ἐπιτρέψει γιὰ νά προχωρήσει, σιτὴ ζωὴ τῶν Θεῶν, κίνοντας τὴν ὕλη πνεῦμα καὶ τὸ
πνεῦμα ὕλη («Ἀσκητική»), τὸν εἶδε ἀπὸ βρέφος στὴν πολεμόχαρη Κρήτη, τὴ ρά-
θυμη, τὴν ἀγωνιστικὴ καὶ τὴν βιολογικὰ (δηλ. μὲ καλὴ σημασία) αὐθάδη. Τὸ κύ-
ριο βιωματικὸ του σημάδι ἦταν ὁ πόλεμος. Καὶ κονταροχτύπησε ὁ Καζαντζάκης
χωρὶς ἀνάπαυλα καὶ χωρὶς οἶκτο, καὶ χωρὶς λεκτικὸς περιορισμοὺς σὰν Αἰγύπτιος
πού συνδυάζει τὴ λατρεία τοῦ θεοῦ μὲ τὴ λατρεία τοῦ παναρσενικοῦ σποριᾶ ταύ-
ρου) ἕως τὴν τελευταία στιγμή τῆς ζωῆς του.

(Συνεχίζεται)

ΠΕΤΡΟΥ Σ. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ

ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ*

9. Λογοτέχνες, φιλόλογοι και φιλόσοφοι «λογικοκρατούμενοι» ἀρνούνται τὴ χρησιμότητα τῆς «δημιουργικῆς ἀναβίωσης» στὴν κριτική. Καὶ ἀκόμα, ὁ Γάλλος αἰσθητικὸς *Ch. Lalo* μακριὰ ἐντελῶς ἀπὸ τὴ διαμάχη, πὺν περιγράψαμε, πιστεύει, ὅτι προκειμένου νὰ κρίνουμε ἕνα λογοτέχνημα οὔτε θὰ τὸ δ ι α λ ύ σ ο υ μ ε κατὰ τὸν τρόπο τῆς θετικῆς ἀντίληψης, οὔτε θὰ εἶναι δυνατὸ νὰ τὸ ἀ ν α δ η - μ ι ο υ ρ γ ῆ σ ο υ μ ε, νὰ ζητήσουμε τὸν πυρῆνα καὶ τὸ φούντωμά του σὲ τελικὴ μορφή, ὅπως ζήτησαν ὀρισμένοι φιλόσοφοι. Ὁ *Lalo* πιστεύει, ὅτι ἐκεῖνο, πὺν ἀξίζει στὴν περίπτωση τῆς κριτικῆς, εἶναι ἡ ἀναγνώριση τῆς «καλλιτεχνικῆς σκέψης» τοῦ δημιουργοῦ. Καὶ πάνω στὴ γραμμὴ αὐτὴ ὀδηγεῖ τὸν κριτικὸ νὰ σκεφθεῖ καὶ νὰ βρεῖ ὄχι τὸ δρόμο πρὸς τὴ μορφή, ἀλλά: πῶς ὁ λογοτέχνης συμφωνεῖ ἢ ὄχι μὲ τὸν ἔ σ ω τ ε ρ ι κ ὸ σ κ ο π ὸ του, ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ σ κ ο π ὸ ς (ἡ τέρψη, ἡ κάθαρση τῶν παθῶν, ἡ τεχνικὴ δραστηριότητα, ἡ ἐξιδανίκευση ἢ τελειοποίηση, ἡ ζωτικὴ ἔνταση) μὲ ποιὰ μ ἔ σ α ἔφθασε στὸ σκοπὸ του, ποιὰ ἢ ἀ ξ ί α τῶν μέσων αὐτῶν μέσα στὴν κρίση γιὰ τοὺς σκοποὺς· δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἐξετάσει π ὶ ς ὁ καλλιτεχνικὸς στοχασμὸς πῆρε αὐτὸν καὶ ὄχι ἕναν ἄλλο δρόμο, γιὰτὶ πιστεύει βέβαια, ὅτι αὐτὴ ἡ ἀναζήτηση «δὲν θὰ εἶναι ἄλλο κάτι, παρὰ μιὰ ὠραία ματαιοπονία».

Ὁ παδὸς τῶν ιδεῶν αὐτῶν τοῦ *Ch. Lalo* φανερώθηκε ὁ *Ramon Fernandez*. Καὶ ὁ Ἴταλὸς αἰσθητικὸς *A. Tilger* ἀναπτύσσει τὴν ἀντίληψή του γιὰ τὴν πορεία τοῦ κριτικοῦ πνεύματος πάνω στὴν λογοτεχνικὴ δημιουργία μὲ τρόπο ἀνάλογο. Καὶ δὲν εἶναι ὁ τρόπος αὐτὸς ἄλλος, παρὰ αὐτὴ ἡ καλλιτεχνικὴ σκέψη πάνω στὸ λογοτέχνημα, ὅταν ὀρίζει τὸ ἔργο τοῦ κριτικοῦ ἔτσι: «Ὁ κριτικὸς λαμβάνει συνείδηση τῆς κεντρικῆς ιδέας τοῦ λογοτεχνήματος καὶ ἔτσι κρίνει τὴν ἐκτέλεση σχετικὰ μὲ τὴν ιδέα». Ἡ λογοτεχνικὴ κριτικὴ — γιὰτὶ σ' αὐτὴ τὴν περιοχὴ πάντοτε ἐπιστρέφουμε — εἶναι κριτικὴ τῆς ἐκτέλεσης σχετικὰ μὲ τὴν πρόθεση. Βάσει τῆς φανερωμένης πρόθεσης, ὁ κριτικὸς κρίνει, ἂν ὁ λογοτέχνης μπόρεσε καὶ ὡς ποῖο βαθμὸ —κατώτερο ἢ ἀνώτερο— τελειότερο— ἢ ἀτελέστερο, νὰ δημιουργήσει γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ἕναν «ὀργασμὸ τέχνης».

10. Γιὰ μιὰ στιγμὴ συμπληρῶνω τὶς σκέψεις μου γιὰ τὸ ἀνέφικτο τῆς καλλιτεχνικῆς ἀναδημιουργίας: γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ἀναταραγάγουμε τὴ λογοτεχνικὴ δημιουργία θὰ ἔπρεπε ὄχι νὰ ξεκινήσουμε ἀπὸ τὴ στιγμὴ, πὺν ἀναζητεῖται ἡ μορφή, ἀλλὰ πολὺ πρωτύτερα, νὰ ξαναζήσουμε, ὅ,τι εἶδε καὶ ἔζησε ὁ λογοτέχνης ὡς τὴν ὠρα ἐκεῖνη. Ἄλλ' αὐτὸ εἶναι μιὰ καθαρὴ ματαιοπονία.

Συμπληρῶνω, λοιπόν, πῶς ὅ,τι ἀληθινὰ συμβαίνει στὸν κριτικὸ μέλετητή, εἶναι μιὰ στοχαστικὴ πορεία ἀντίστροφῃ: ἀπὸ τὴ μορφή, πὺν ὑφίσταται, πρὸς τὴν ὀρχικὴ ἀφετηρία τὸ δρόμο τῆς δημιουργίας. Γιατὶ μοιραῖα, ἀφοῦ αὐτὸ, πὺν ἔχουμε μ π ρ ο σ τ ἄ μ α ς, εἶναι μορφή καὶ πίσω ἀπ' αὐτὴ κεῖται ἡ ψυχὴ, πὺν κρυσταλλώθηκε σὲ μορφή, θ ἄ ξ ε κ ι ν ῆ σ ο υ μ ε

(*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 701.

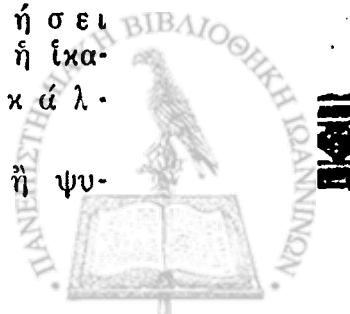
ἀπὸ τῆ μορφῆ. Πρῶτα ὁ στοχασμὸς θὰ ῥθῃ σ' ἐπαφή μὲ τὸ ἀκίνητο, τῆ μορφῆ, κ' ἔπειτα ἡ συγκίνηση θὰ προχωρήσῃ στὸ κινούμενο, στὸ ρέον: στὸ ἀπὸ μέσα, σὴν ἀρχικὴ «ἰδέα», τὴν «πρόθεση», ποὺ ὀλοκληρώθηκε ἢ ὄχι σὲ ἔργο. Μοιραία λοιπόν, εἶναι ἡ συνεργασία τῆς διάνοιας μὲ τὴ συγκίνησίν μας καὶ ἡ ἐργασία ἡ κριτικὴ, ποὺ θ' ἀκολουθήσῃ, θὰ εἶναι στὰ σωστὰ δραστηριότητα μιᾶς συγκινημένης σκέψης. Ὅσο ἓνα ἔργο εἶναι σύνθετο, πολὺπλοκο, τυραννισμένο, τόσο ἡ συγκίνησίν μας θὰ παραχωρεῖ τὴ θέσιν τῆς σκέψης καὶ πὶὸ σωσιᾶ: στὸ ἐλεύθερο πνεῦμα. Καὶ τότε τὸ ἔργο ποὺ σπουδάζουμε κριτικά, θὰ δείχνει περισσότερο τὴ δίκῃ μας δύναμιν ἀναλυτικῆς σκέψης, παρὰ ὅσο θὰ ἐξηγεῖ τὸ δρόμο π. χ. τῆς σαικσπίρειας δημιουργικῆς μεγαλοφυΐας, πρᾶγμα ἴσως ἀνέφικτο

Ἄς ἀφήσουμε τὶς συστηματικὰς ἀπόψεις: ἡ καλλιτεχνικὴ δημιουργία οὔτε «τελικά» ὀρίζεται μὲ τὴ σκέψιν, ὅπως δὲν ἀναπαράγεται μὲ τὴν ψυχολογικὴ ἀναβίωσιν: πάντοτε κάτι θὰ περισσεύει ὑπὲρ τοῦ Ὀμήρου, ποὺ θὰ μένει ἀξία ἀνεξάντλητη, μόλις τὶς προσπάθειες τῶν γενεῶν. Αὐτὸ εἶναι τὸ μειονέκτημα καὶ ἡ ἀρετὴ τῆς λογοτεχνικῆς κριτικῆς. Ὅσο πολλα ἐλπίζουμε ἀπὸ μιᾶ συντονισμένη κριτικὴ ἀγωγή: ἡ θετικὴ κριτικὴ θὰ διαλύσῃ ἓνα ἔργο, ἡ ὑποκειμενικὴ συγκίνηση θὰ τὸ ἀνασυνθέσῃ: ἡ καλλιτεχνικὴ σκέψιν θὰ τὸ ἀποκαλύψῃ, ὅσο γίνεται καὶ τὸ ἀξιολογικὸ κριτήριόν μας θὰ δώσῃ τὴν ἐκτίμησίν του σὰν ἀξίας λογοτεχνικῆς. Μ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς τρόπους θὰ φτάσουμε κάπου, γὰρ νὰ πᾶν ἄλλοι κάπως διαφορετικὰ καὶ πὶὸ πέρα ἴσως.

Οἱ μεγάλοι αἰσθητικοί, ὁ Meumann, ὁ Ktits, ὁ Müller—Freienfels, δείχνονται σήμερα πολέμιοι τῆς θεωρίας, οὗ γὰρ τὴν αἰσθητικὴν συγκίνηση ἐπὶ τοῦ κριτικοῦ πεδίου προαπατεῖται μετὰ βίβαση τοῦ ὑποκειμένου, ἀντικειμενοποίηση τοῦ κριτικοῦ μέσα στὸν ξένον κόσμον τῶν ξένων προσώπων καὶ πραγμάτων: ἀρνοῦνται, ὅτι συμβαίνει ἀπαραίτητα κάποια «προβολή», ἢ ὅπως οἱ Γερμανοὶ τὴ λένε: *Einfühlung* ἐνδοσυμπάθεια. Ἡ αἰσθητικὴ συγκίνηση εἶναι, ὅπως ὁ Lipp φρονεῖ, πὶὸ συγκεκριμένα μιᾶ συνειδητῆ αὐταπάτη. Αὐτός, ποὺ ἀπολαμβάνει αἰσθητικά, δὲ χάνει ὀλοτελετὰ τὸν ἑαυτό του γὰρ νὰ ὑποδυθῇ τὸν ξένον κόσμον, τὸν κόσμον τοῦ ἔργου, ὥστε ν' ἀρχίσῃ μαζί του τὴν καλλιτεχνικὴν δημιουργίαν ἀπὸ τὴν ἀρχήν. Ὁ εὐαίσθητος ἀναγνώστης αἰσθάνεται κάθε στιγμὴ τὸν ἑαυτό του νὰ χάνεται μέσα στὸν κόσμον τοῦ λογοτεχνήματος, ἀλλὰ καὶ κάθε στιγμὴ τὸν ξαναβρίσκει νὰ χαίρεται συνειδητὰ τὴν ἴδιαν ἀπόλαυσιν καὶ ν' ἀναλύει συνειδητὰ τὴν χαρὰν, τὸ πλάτημα, τὴν εὐφορίαν τοῦ ἴδιου τῶν στήθους. Ἐνῶ ἀπολαμβάνει καὶ χάνεται, σύγχρονα παρατηρεῖ καὶ κρίνει καὶ ξαναβρίσκει τὸν ἑαυτό του. Αὐτὴ ἡ παλινδρομικὴ κίνησιν ἀπὸ τὴν ἀσύνειδην ἀπόλαυσιν ὡς τὴ συνειδητὴ παρατήρησιν καὶ κρίσιν, ἀποτελεῖ τὴν ἀφειρησίαν γὰρ κάθε συγκινημένη σκέψιν πάνω στὸ λογοτεχνικόν. Ἐδῶ εἶναι τὸ πεδίου αὐτοῦ, ποὺ ὀνομάζουμε ὑποκειμενικὴν κριτικὴν. Ὑπὸ τὸ κράτος τῆς συγκίνησης (ἀπόλαυσης) ἐκφράζει ὁ κριτικὸς τὶς ἐντυπώσεις του. Καὶ τότε ἀνοίγουνται στὸ πνευματικὸν ἄτομον ὅλες οἱ δυνατότητες, ποὺ γι' αὐτὸς ποτὲ δὲν πίστευε ἱκανὸν τὸν ἑαυτό του.

Μέσ' ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴν συγκίνησην, τὴν αἰσθητικὴν ἀπόλαυσιν, ποὺ εἶναι μιᾶ συνειδητῆ αὐταπάτη φτάνουμε νὰ στοχασθῶμαστέ ὑπὸ ὄρους ὑποκειμενικοῦς. Ἐνῶ ἡ ψυχὴ θέλγεται, ὁ στοχασμὸς θεομαίνεται, παρατηρεῖ βαθιὰ καὶ εἰσδύει. Μελετᾷ καὶ θέλει νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ὀμορφίαν. Καὶ τότε, ἐκεῖ μέσα, ἀνακύπτει μιᾶ ἄλλη ἱκανότητα, ἡ ἱκανότητα τοῦ συγκινημένου μυαλοῦ νὰ κρίνει καὶ νὰ διαβαθμίζει τὸ κάλλος καὶ πὶὸ βαθιὰ τὸ πνευματικὸν κάλλος.

Ἔτσι ἡ κριτικὴ δὲν εἶναι πειὰ μιᾶ ἐρμηνεύεια πραγματολογικὴ ἢ ψυ-

χολογική, ἀλλὰ ὑψώνεται σὲ ἀξιολόγηση. Ὁ κριτικὸς θὰ διακρίνει ἀξίες, ποιότητες. Τὸ βασικὸ ἐρώτημα θὰ εἶναι: «Μὲ κατέχει μιὰ συγκίνηση ἀπὸ τὴν ἐπαφή μου μ' αὐτὸ τὸ λογοτέχνημα; ἀπὸ ποῦ προέρχεται αὐτή, ποιὰ εἶναι ἡ ποιότητά της, ποιὰ ἡ ἀξία της»;

11. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς ὑποκειμενικῆς κριτικῆς: ὁ *Fr. Schlegel*, ὁ *W. Hazlitt*, ἀργότερα τῆς ἐμπροσσιονιστικῆς κριτικῆς (ὅπως ὁ *W. Pater* καὶ ἀκολουθώντας τόν: *A. France* ἢ *J. Lemaitre*) εἶπαν, ὅτι τὴν «ἀξία» ἐνὸς ἔργου θὰ δείξουν μόνο οἱ προσωπικὲς μας ἐντυπώσεις: «δὲ μπορούμε ν' ἀποχωρισθοῦμε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μας. Καὶ ὅταν βάλουμε τὸν ἑαυτὸ μας γιὰ νὰ ἐκφράσουμε τὸ ξένο, ἀναμειγνύουμε τὶς δυὸ αὐτὲς οὐσίες, τὶς δικές μας προσωπικὲς μὲ τὶς ξένες καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο: ἀπὸ ἓνα ἔργο τέχνης προκύπτει πειὰ ἓνα ἄλλο ἔργο τέχνης».

Δὲν εἶναι αὐτὸ καθαρὴ κριτικὴ κρίση: ὁλόκληρος ὁ ἑαυτὸς μας ἐπέμβηκε γιὰ νὰ δημιουργήσῃ μαζί μὲ τὸ ξένο, κάτι νέο. Καὶ δὲν ἦταν αὐτό, ποὺ ζητούσαμε. Χρειάζεται, ὄχι μόνο νὰ γευθοῦμε τὶς προσωπικὲς μας ἐντυπώσεις, ἀλλὰ καὶ νὰ τὶς ξεπεράσουμε: ν' ἀφήσουμε νὰ προκύψῃ μιὰ ἐντύπωση ἀπὸ τὸ ἔργο κατ' ἑαυτὸ καὶ ὄχι ὅπως σ' ἐμᾶς φαίνεται. Δὲν εἶναι σωστὸ αὐτό, ποὺ εἶπε ὁ *A. France*: «Ὁ καλὸς κριτικὸς εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ διηγεῖται τὶς περιπέτειες τῆς ψυχῆς του διὰ μέσου ἐνὸς ἀριστουργήματος» καὶ «Ἡ κριτικὴ εἶναι ἔργο τέχνης, ὄχι ἐπιστήμη» ἢ ὁ *J. Lemaitre*: «Κριτικὴ εἶναι ἡ τέχνη νὰ πλαυταίνουμε καὶ νὰ λεπτύνουμε μ' ἓνα ἔργο τὸν ἑαυτὸ μας».

12. Ἡ δογματικὴ κριτικὴ ὥστόσο δέχεται γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῆς κρίσης κανόνες «ἐκ τῶν προτέρων», δόγματα. Ὁ *H. Taine* εἶναι ἓνας δογματικὸς κριτικὸς, ποὺ βασίζει τὴν κρίση του γιὰ τὴν αἰσθητικὴ ἀξία σὲ δόγματα, ὅπως ἡ φυλὴ, τὸ περιβάλλον, ἡ ἱστορικὴ στιγμή. Ὁ *Brunetiere* εἶναι ἓνας ἄλλος κριτικὸς, ποὺ στηρίζει τὴν προσοχὴ του στὸ δόγμα τῆς ἐξέλιξης τῶν λογοτεχνικῶν εἰδῶν. Ἀκόμη καὶ τὴν ἀτομικότητα τοῦ καλλιτέχνη τὴν ἐξετάζει κάτω ἀπὸ αὐτὸ τὸ πρῶμα. Ἔτσι ἡ παρουσία καὶ ἐξέλιξη τῆς τέχνης, γι' αὐτόν, δὲν εἶναι ἀπλὴ ἐσωτερικὴ ὑπόθεση τοῦ καλλιτέχνη καὶ ἀκόμη ἡ κριτικὴ κρίση ἢ προσωπικὴ δὲν ἔχει καμμιά ἀξία, ἔξω ἀπὸ τοὺς ὄρους καὶ τὶς συνθήκες παραγωγῆς της! Ἡ κριτικὴ κρίση γιὰ τὸν *Brunetiere* δὲν εἶναι αὐτή, ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴ σχέση ἐνὸς ἔργου πρὸς ἓνα ἰδανικόν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ σχέση ἐνὸς ἔργου πρὸς ἄλλα τοῦ αὐτοῦ εἴδους.

13. Σ' αὐτὲς τὶς τελευταῖες ἀπόψεις ἐπάνω ὁ *Ch. Lalo* παρατηρεῖ, ὅτι τὸ μεγάλο λάθος τους εἶναι, ὅτι πλησιάζουν πολὺ τὴν κριτικὴ μὲ τὶς θετικὲς ἐπιστήμες. Ἡ αἰσθητικὴ ἀξία δὲν ἐξαρθᾶται ἀπὸ σταθερὲς πραγματικότητες ποὺ διαπιστώνουν (φυλὴ, περιβάλλον, στιγμή), ἢ κατὰ κάποιον τρόπο ρευστὲς καὶ μεταβλητὲς (ιδέες, συναισθήματα, πάθη, ὄνειρα). Ἀντίθετα μὲ τὴν ἐπιστήμη ποὺ διαπιστώνει, ἡ κριτικὴ αὐτὴ ποὺ εἶναι κριτικὴ ἀξιῶν, εἰδικὴ διόρθωση τοῦ πνεύματος, συγκρίνει, κατατάσσει καὶ διαβαθμίζει τὸ κατώτερο καὶ τὸ ἀνώτερο. Καὶ συμπληρώνει ὁ *Ch. Lalo*, πῶς, ὅταν ἡ λογοτεχνικὴ κριτικὴ ὡς ἐπιστήμη διαπιστώνει γεγονότα, δὲν εἶναι τὰ γεγονότα τὸ οὐσιαστικὸ ἐνδιαφέρον της: εἶναι ἡ αἰσθητικὴ τους ἀξία. Καὶ ἡ αἰσθητικὴ ἀξία εἶναι: ἡ πραγματικότητα τοῦ ἔργου στὴν αἰσθητικὴ μας συνείδηση δηλ. ἡ κρίση μας πάνω σ' αὐτὸ ποὺ συνέλαβε ἢ συνείδηση, ἡ ἀξία ἐνὸς ἔργου τέχνης, ὄχι τὸ ἔργο χωρὶς τὴν «ἀξία», ποὺ περιέχει.

Ἡ ἀκέρια λογοτεχνικὴ κριτικὴ, λοιπόν, θὰ εἶναι ἡ σύνθεση δύο τάσεων ἀδιαιρέτων: νὰ ἐξηγεῖ τὰ αἰσθητικῶς ἐννοημένα ἀναισθητικὰ στοιχεῖα, ὅσα βοηθοῦν στὴν κρίση, γιὰ νὰ κρίνῃ τελικὰ, νὰ ἀξιο-

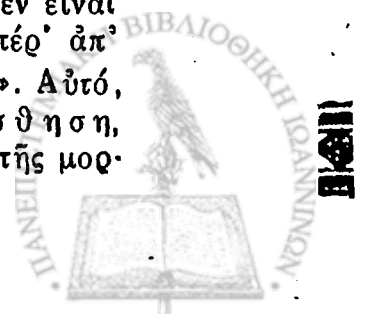
λογεῖ, νὰ διαβαθμίζει ἀξίες. Ἄλλὰ τί εἶναι λοιπὸν οἱ «ἀξίες»;

Ἐπάρχουν ἀξίες κανονικῆς. Τὸ καθεὶ εἶναι «κανονικὸ» σχετικὸ μὲ τὴ λειτουργία, πὺ ἐκτελεῖ μέσα σ' ἕνα ὀργανικὸ σύνολο. Καὶ σ' ἕνα λογοτέχνημα κανονικῆ ἀξία ἔχει ἐκεῖνο, πὺ τείνει νὰ ἐπιζητεῖ τὴν ἁρμονία, τὴν ἐνδυνάμωση, τὴν ἐξιδανίκευση, τὸν ἐξαγνισμό τῆς ζωῆς (μὲ ἄλλα λόγια: τὴν πνευματοποίηση τῆς καὶ μετάταξη στὴ σφαῖρα τῆς τέχνης). Ἄλλὰ τὸ καθεὶ εἶναι ἐπίσης κανονικὸ σχετικὰ μὲ τὴν ἐποχὴ του. Ἄπ' αὐτὲς τῖς δυὸ ἀπόψεις «κανονικότητας» ἡ λογοτεχνικὴ κριτικὴ εἶναι ἐπιστήμη ἀξιολογικὴ καὶ ἀφοῦ ἡ ἀξία τῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ ὄρους, ἐπιστήμη σχετικὴ.

Ὡστόσο μποροῦμε νὰ δεχθοῦμε καὶ τὴν ὑπόθεσι ἀξιῶν ἀπολύτων, ἰδανικῶν. Οἱ ἰδεώδεις ἀξίες εἶναι ἐκεῖνες, πὺ ἐπαληθεύει ὁ χρόνος καὶ τῖς ὁποῖες ὁ κριτικὸς τῆς λογοτεχνίας προβάλλει ὡς τέτοιες μὲ τὸν ἴδιο του κίνδυνο. Ἄρα, ὑπάρχει μιὰ ἰδανικὴ ἀξία, ὅταν αὐτὴ σχετισθεῖ μὲ τὸ χρόνο, δηλ. ὅταν εἶναι κάθε φερό καὶ σχετικὴ: κάθε φερό θὰ ὑπάρχει μιὰ ἰδανικὴ ἀξία, στὴν ὁποία θὰ τείνουμε.

14. Μιλήσαμε γιὰ τὴν κριτικὴ, πὺ ἀναζητεῖ καὶ βαθμολογεῖ ποιότητες, ἀξίες. Ὡστόσο κάτι λείπει: ἡ ἀναφορὰ αὐτῶν τῶν ποιότητων καὶ τῶν ἀξιῶν πρὸς τὸν ἄνθρωπο: χωρὶς τὸν ἄνθρωπο ποιότητα καὶ ἀξία εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπάρξει καὶ μάλιστα ἀπαράδεκτο. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ τέρμα τῆς κάθε τέχνης. Ἄν ἡ τέχνη ἀρχίζει σὰν αἰσθητικὴ ἀξία, ἂν συμπληρώνεται σὰν οὐσιαστικὴ ἀξία γενικώτατα ὀλοκληρώνεται μὲ τὴ ζωτικὴ (ἄνθρωπινη) ἀξία, τὴν ἀξία «ἄνθρωπος» ἡ ὁποία ὀφείλει νὰ προβάλλει σὲ ἰάθε ἔργο, ὅταν αὐτὸ δὲ θέλει νὰ εἶναι ἀπλή διακόσμηση καὶ εὐχάριστη ἐπιφάνεια μορφῆς, ἢ μόνο καθαρὴ πνευματικὴτητα.

Ἄν θυμηθοῦμε, ὅτι οἱ μεγαλύτεροι ποιητὲς στὸν κόσμο δὲν ὑπῆρξαν ἐκεῖνοι, τῆς «καθαρῆς ποίησης», ἀλλὰ ἐκεῖνοι, πὺ ἔφεραν μὲν ὑμᾶτα, πὺ σκόρπισαν οὐσίεσ, ἄς θυμηθοῦμε ἀκόμα, ὅτι, ἀφοῦ ἡ δραματικὴ ποίηση προσφέρει οὐσίεσ, σύγχρονα προβάλλει τὸν ἄνθρωπο τὴν ἀγωνία του καὶ τὴ μοῖρα του. Ὁ Αἰσχύλος μὲ τρόπο μυστικὸ, ὁ Σοφοκλῆς μὲ τρόπο μεταφυσικὸ ὁ Εὐριπίδης, ρεαλιστικὸ προβάλλουν ὑπὸ κάθε συνθήκη τὸν ἄνθρωπο καὶ ὁ *Shakespeare* τὸν δίνει ἀκέριο, σὰν φύση, ἀδιάσπαστο: πέρ' ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἰδιαίτερους τρόπους βρίσκεται πάντοτε ὁ ἄνθρωπος. Χρειάζεται παντοῦ καὶ πάντοτε κάτι πέρ' ἀπὸ τὴν ὠραία μορφή καὶ τὴν ἀφηρημένη πνευματικὴτητα: ὁ ἄνθρωπος παρών: αὐτὴ ἡ φωνὴ ἄς ἀκούεται μὲσ' ἀπὸ κάθε ἔργο. (Ὁ ἄνθρωπος νοημένος σὰν πνεῦμα, σὰν οὐσία, σὰν ἀξία, ἀλλὰ καὶ φυσικὴ ἀλήθεια ἀκέρια, ὅπως στὸν *Shakespeare* σ' ἕναν προορισμό, ὅμως πάλι ἐλεύθερος μέσα στῖς δυνατότητες τοῦ εἶναι του, κατὰ τὴ μνημειώδη ἔκφραση τοῦ *Nietzsche* κ' ἔπειτα τοῦ *Ch. Gide*, αὐτὸς πὺ παλαίει ἀνάμεσα στὴν ἴδια του κόλαση καὶ τὸν παράδεισο, ὅπως στὸν *Dostojevsky*. Ὅταν μιλοῦμε γιὰ ἄνθρωπο, ἐννοοῦμε τὴν ψυχὴ ἀκέρια. Ὅπως τὸ εἶπε ὁ *Belinsky*: «ὁ αἰώνιος ἦρωας τὸ ἀμετάβλητο ἀντικείμενο στὴν ἔμπνευση τοῦ λογοτεχνήματος ἄς εἶναι ὁ ἄνθρωπος, σὰν ὑπόθεσι ἀνεξάρτητη, ἐλεύθερη δημιουργὸς τῆς μοίρας του ὁ ἄνθρωπος: δηλ. τὸ ἄλυτο αἰνίγμα τῆς ὑπαρξῆς του, τὸ τελευταῖο ἐρώτημα τῆς ἴδιας του διάνοις». Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ἰδιαιτέρη ψυχὴ σὰν αἰνίγμα τοῦ ἴδιου πνεύματος, καὶ τῆς μοίρας, ὄχι σὰν ἀγελαία μονάδα «κατακτῆρος» ὑποταγμένη σ' ἕνα σύνολο, ἰδοὺ ὁ ἔσχατος λόγος τῆς λογοτεχνίας. Ὅτι ἀξίζει σ' ἕνα λογοτεχνημα πῶ πολὺ δὲν εἶναι ἡ ζωηρότητα τῶν μορφῶν καὶ ἡ ἀλήθεια τῶν χαρακτήρων, ἀλλὰ κάτι πέρ' ἀπ' αὐτό: ἡ ἀσύλληπτη καὶ ὅμως αἰσθητὴ παρουσία τοῦ στοιχείου «ἄνθρωπος». Αὐτό, πὺ δὲν ξεχωρίζει μετρητὰ καὶ σταθμητὰ, ἀλλὰ εἶναι μιὰ δυνατὴ αἰσθησι, μιὰ «παραῖσι» μὲσ' ἀπ' ὄλο τὸ ἔργο. Αἰσθησι πλεγμένη μὲ τὰ δίχτυα τῆς μορ-

φῆς, ἀλλὰ πού ξεπερνάει τὴ μορφή σὰν ἐπιβλητικὴ «παρουσία» πνεύματος καὶ ψυχῆς, καὶ ὄνειρου, ἀδιαίρετα. Ὁ ἄνθρωπος σ' ἓνα ἔργο λογοτεχνικὸ ἀνώτερο δὲ θὰ εἶναι μιὰ ξεκομμένη ἱστορία ἀνθρώπου ἢ συγκεκριμένη συμπεριφορά, ἀλλὰ κάτι τὸ ἀσύγκριτα ἀτομικὸ καὶ τὸ ἀκατάλυτα αἰώνιο. Ὁ *Belinsky* εἶναι, πού διακίρηξε αὐτὴ τὴν ἔσχατη ἀτομικότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ αἶτημα τῆς ἐσωτερικῆς «ἐλευθερίας» του. Ἀπὸ τὸ κήρυγμά του βγήκε ἓνας κολοσσός: ὁ *F. Dostojevsky*.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ φανεῖ ἐσφαλμένη ἢ πορεία τῆς σκέψης ἐκείνων, πού πιστεύουν, ὅτι ὁ κριτικὸς εἶναι ἱκανὸς μόνο νὰ ἀκολουθεῖ, νὰ παρατηρεῖ καὶ νὰ χαρακτηρίζει, νὰ ὑπεγραμμίζει τὴν ἀξία ἑνὸς «τετελεσμένου» λογοτεχνήματος. Οἱ μεγάλοι δημιουργοὶ κριτικοί, ὅπως ἓνας *Belinsky* ἢ ἓνας *De Sanctis*, ξανοίγουν νέους δρόμους μὲ τὸ πνεῦμα καὶ οἱ λογοτέχνες δοκιμάζουν τὴ δύναμή τους νὰ φτάσουν ὡς τὰ νέα μηνύματα. Ὁ σημαντικὸς κριτικὸς δὲν ἀρκεῖται μόνο νὰ συνοδεύει τὸ λογοτέχνη σὰν σκιὰ ὄρθια ἢ πλάγια, ἀλλὰ ἔχει τὴ μαντική ἐκείνη ὄσφρηση, πού ἀποκαλύπτει καὶ πού εἶναι μιὰ πνευματικὴ ὄσφρηση, ἐνῶ ὁ λογοτέχνης συχνὰ γράφει ἀσύνειδα καὶ καθυστερεῖ στὴ συνήθεια μιᾶς ἀργοκίνητης παράδοσης. Ὁ σημαντικὸς κριτικὸς εἶναι ἀκόμα ἓνας προφήτης τῶν νέων καιρῶν, μὲ τόση δύναμη δραματισμοῦ, ὅση καὶ ἓνας πρωτοπόρος δημιουργὸς λογοτέχνης

15. Καὶ τέλος, βρίσκουμε ὅτι ὑπάρχει, πέρα ἀπὸ τὴς «ἀξίες» κάτι ἄλλο ἀκόμη, στὸ κριτικὸ θησαυροφυλάκιο. Εἶναι ἡ καλλιτεχνικὴ σκέψη, πού μελετᾷ τὸν ἑαυτό της: ἡ φιλοσοφία ἐπὶ τοῦ ἔργου. Αὐτὴ δὲν ἀναλύει, δὲν κατατάσσει, δὲ βαθμολογεῖ ἀξίες: μελετᾷ. Ἐγείρει ἐρωτήματα καὶ τὰ συζητεῖ π.χ. ποιὸ εἶναι τὸ κοινωνικὸ στοιχεῖο σ' ἓνα συνολικὸ ἔργο, δηλ. τὸ στοιχεῖο γενικῆς ἀποδοχῆς (ιδέες, συναισθήματα, ὄνειρα καὶ ἡ ποιότητά τους;) τὸ ἐθνικὸ στοιχεῖο (ἡ ἐλληνικότητά του, ἡ σύγχρονη καὶ ζωντανή, ὄχι ἡ ἰδεατὴ καὶ εὐκταία, φιλοσοφικὴ καὶ μεταφυσικὴ); ποιὸ εἶναι τὸ στοιχεῖο τῆς προσωπικότητας τοῦ συγγραφέα, (πρωτοτυπία, βάθος ἢ ἔνταση), πού προβάλλεται στὸ ἔργο; βρίσκεται ὁ συγγραφέας σὲ ζωτικὴ ἐπαφὴ μὲ τὴς εὐρύτερα ἐννοημένες σύγχρονες πνευματικὲς ἀναζητήσεις; τὴς ἀγνοεῖ, ὡς ποιὸ σημεῖο τὴς ἀφομοιώνει (ἐπιπόλαια καὶ ἐξωτερικὰ ἢ βαθιὰ καὶ ἐσωτερικὰ); ποιὸ εἶναι τὸ εἶδος τῆς ἐντύπωσης ἀπὸ τὸ κάλλος ἑνὸς συνολικοῦ ἔργου: εἶναι αὐτὸ ὠραῖο ἢ ἀπλῶς χαριτωμένο; μεγαλόπρεπο ἢ ὑπέροχο; τραγικὸ ἢ δραματικὸ; Ἡ καλλιτεχνικὴ πειθὼ ἀσκεῖται μὲ τὰ μέσα τῆς διάνοιας ἢ τῆς διαίσθησης; δηλ. ὁ κόσμος ἑνὸς λογοτεχνήματος μεταδίνεται μᾶλλον ἢ θὰ ὑποβάλλεται: Ἡ συγκίνηση προσφέρεται πλαστικὰ ἢ μουσικὰ; σ' ἓνα λογοτέχνημα θὰ προτιμοῦμε ἓναν κόσμον, πού «εἶναι» ἢ ἓναν κόσμον, πού γίνεταί μπροστά μας;

Σ' ἓνα ἀκόμα σημεῖο, συνεχίζοντας τὰ παραδείγματα, θὰ σταματούσαμε ἰδοῦ ἓνα νέο πρόβλημα: τὸ ἔργο τοῦτο εἶναι ἀξιόλογο, γιατί στὴν «ιδέα» του σὰν σύνολο καὶ λεπτομέρεια ἀντιστοιχεῖ ἀνάλογη «μορφή» σὰν σύνολο καὶ λεπτομέρεια; Αὐτὸ εἶναι ἓνα συνηθισμένον ἐρώτημα: ὅμως ἐδῶ θὰ βρισκα τὴν εὐκαιρία νὰ μιλήσω: ἂν εἶναι γνώρισμα τοῦ κλασσικοῦ αὐτὴ ἡ ἀνταπόκριση μορφῆς καὶ ιδέας, δὲν εἶναι ὅμως καὶ καθολικὰ ἀπαιτητὴ σφραγίδα ἀξίας κάθε ἔργου. Στὸν Ὅμηρον ὑπάρχει βάθος ιδέας στὸ σύνολο μᾶλλον, παρὰ στὴ λεπτομέρεια: ὑπάρχει ἀκόμη μιὰ κατάσταση πραγμάτων ἐναργῆς, ἀλλὰ μιὰ τεχνικὴ ἀτελής. Ἔτσι, στὴν ἀρχαϊκὴ τέχνη μιὰ ἀκαθόριστη ἰδέα ἀντιστοιχεῖ σὲ μιὰ ἀτελεῖ ἐπίσης μορφή. Στὴν ρομαντικὴ τέχνη, ἡ μορφή ξεχειλίζει ὅπὸ τὸ περιεχόμενον. Σὲ μιὰ «γραφικὴ» παράσταση ἢ προσοχὴ στρέφεται ἐντονώτερα καὶ ἀμεσώτερα πρὸς τὴ μορφή, ὅπως σὲ μιὰ γελοιογραφία. Ὁ ἐξπρεσιονισμὸς ἐξάλλου εἶναι κυριαρχία τῆς περιεχομένου, πού διαμορφώνει τὴν ἰδιάζουσα μορφή του. Ὁ Θεοτοκόπουλος, σὰν μα-

κρινὸς πρόδρομος τοῦ ἐξπρεσσιονισμοῦ, κήρυσσε, ὅτι οἱ μορφές τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων πρέπει νὰ εἶναι τέτοιες, πὺ τίς θέλει ἢ προσωπική μας συγκίνηση καὶ ὄχι ἡ ὑλικὴ πραγματικότητά τους. Σὲ ὅλες αὐτὲς τίς περιπτώσεις ὑπάρχει διάσπαση ἰσορροπίας ἀνάμεσα στὴ μορφή καὶ τὸ περιεχόμενο. Ἡ ἔννοια τῆς ἁρμονίας στὴν τέχνη πολλαίει μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἔκφρασις (αἴτημα, πὺν παρομερίζει τὴν ἀνάγκη τῆς ἁρμονίας).

Ἄλλ' ἄς σταματήσουμε. Ὁ προβληματισμὸς (ἢ κριτικὴ φιλοσοφία) πάνω στὰ λογοτεχνήματα δὲν ἐξαντλεῖται. Ἀπλώνεται ἴσο, ὅσες οἱ περιπτώσεις, πὺν γενικεύοντάς τις ἐρωτοῦν, ἀμφισβητοῦν καὶ ζητοῦν μιὰ λύση. Τὸ λογοτεχνικὸ δόκιμιο εἶναι ὁ χῶρος, ὅπου συντελεῖται μιὰ τέτοια συζήτηση, εἰδικὴ ἢ γενικὴ, ἀνεξάντλητη πάντοτε καὶ φερόμενη ἐπὶ ἀνωτάτου ἐπιπέδου.

Καὶ μιὰ παρατήρηση οὐσιώδης. Σὲ μιὰ σειρά δοκιμίων διδοκικὴ εἶναι δυνατὸ νὰ παρατηρηθεῖ κάποιον σπάσιμο τῆς ἰσωτερικῆς ταυτότητας τῶν βασικῶν ιδεῶν ἀπὸ τὸ εἶνα δόκιμιον στὸ ἄλλο. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ παρατηρήθηκε στίς πραγματεῖες τοῦ Ἰταλοῦ *G. Papini*, ἢ συχνὴ ἀλλαγὴ βασικῶν κατευθύνσεων. Ἐπίσης εἶναι γνωστὸ πὺς ὁ Ἄγγλος ποιητὴς καὶ κριτικὸς *T. S. Eliot* ἔγραψε μὲ θάρρος ἀντιστασιακά πράγματα γιὰ τὸν ποιητὴ *Milton*. Θὰ τοὺς ἀρνηθοῦμε γι' αὐτὴν τὴν ἀνακολουθία ὡς μεγάλες μορφές τῆς σκέψης; Μὰ δὲν εἶναι αὐτοὶ συστηματικοὶ φιλόσοφοι, ἀλλὰ διακριτοί νεφελωματοῖ. Σ' αὐτοὺς δὲν ἐκτιμοῦμε τὴ συνέπεια τῆς σκέψης, πὺν γενιοβλάει μιὰ ἀλήθεια, ἀλλὰ τὴ δύναμη τῆς σκέψης, πὺν τώρα στέκεται ὀρθία καὶ δυνατὴ, τώρα ἀνατρέπει τὸν ἑαυτὸ τῆς.

Καὶ στὴν περίπτωσιν τῆς δοκιμιογραφίας εἶναι δυνατὸ νὰ διακρίνουμε ἀντιφατικὰ φάσεις καὶ θὰ τίς παρατρέξουμε. Γιατὶ στὸ δοκιμιογράφο ὁ στοχασμὸς βρῖσκειται σὲ διαρκῆ ἐνέργεια καὶ δὲν καταλήγει ποτὲ σὲ συμπεράσματα κατὰ τὸν τρόπο τῶν λογικῶν οἰκοδομήσεων.

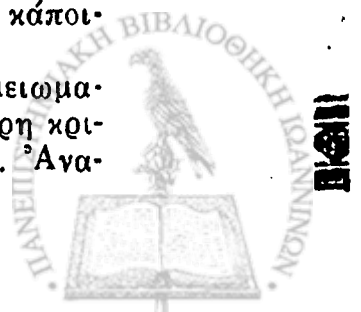
16. Μεταφέροντας τώρα τὴ συζήτηση καὶ ἀνίχνευση γιὰ τὸ ἔδαφος τῆς κριτικῆς, θ' ἀναφερθοῦμε στὸ ἔργον τῆς κριτικῆς, τὰ ὅρια καὶ τὴ σημασία του. Καὶ τέλος, στὴ φυσιολογία τοῦ κριτικοῦ πνεύματος.

Τὸ ἔργο τῆς κριτικῆς.

Ἡ λογοτεχνικὴ κριτικὴ ἀναλύοντας ἓνα ἢ περισσότερα λογοτεχνήματα παρακολουθεῖ, πὺς στὸ πλέγμα τῆς καλλιτεχνικῆς σκέψης ἐμπλέκεται ἡ πραγματικότητα, ἡ ἀριση ἢ ἐξύψωσή τῆς, μὲ τὸ ψυχικὸ βάθος καὶ τὴ ζωντάνια τῶν προσώπων, καὶ ἡ πνευματικὴ οὐσία, πὺν διαχύνει θεληματικὰ ἢ ἄθελα ἓνας συγγραφῆας.

Ἡ κριτικὴ ἐργασία εἶναι πάλιν μὲ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἔργου, δὲν εἶναι ἀπαθὴ ἐντυπωσιογραφία. Δὲν εἶναι οὔτε προβολὴ χαρακτηρισμῶν γενικῶν γιὰ τὸ ἔργο ἢ τὸν συγγραφέα, προτοῦ προσηγηθῆ μιὰ ἐξαντλητικὴ ἀναστροφή μὲ τὴ λεπτομέρεια. Ἡ δημοσιογραφικὴ κριτικὴ ἀντὶ νὰ παλαίει, χαρακτηρίζει. Ὅμως ὁ κριτικὸς πάλιν δὲ στέκεται μόνον στὴ λεπτομέρεια, στὴν ψευδολογία. Ἐπιστραίνει παροδικὰ τίς καθυστερήσεις, γιὰ νὰ προχωρήσει μὲ μεγαλύτερη γενναιοσύνη πρὸς τὴν ἀναζήτησιν ὁρετῶν. Ἀπὸ τὸν *Chateaubriand* καὶ δῶθε ἡ κριτικὴ προβάλλει καὶ σημασιοδοτεῖ τίς ἀρετὲς ἑνὸς λογοτεχνήματος. Δὲν καθυστερεῖ μικρόχαρα σὲ ἀναζητήσεις *terre à terre*, ἀλλὰ ἐκφράζει τὴ χαρὰ τῆς δυνατῆ, ὅταν ἀνακαλύπτει κάποιες κορφές. Καὶ στέκεται σοβαρὰ καὶ σημασιοδοτεῖ τίς ἀρετὲς.

Καὶ ἀκόμη, ἂν ἡ δημοσιογραφικὴ κριτικὴ (σημειωματογραφία ἢ ἀρθρογραφία) ἀναζητεῖ τὸ νέο, πὺν ξαφνίζει, ἢ οὐσιαστικώτερη κριτικὴ τῆς λογοτεχνίας μελετᾷ τὰ ἔργα τὰ τοποθετημένα ἤδη μέσα στὸ χρόνο. Ἀνα-

στρέφεται μὲ τὸ ἔργο τὸ ὀλοκληρωμένο ἤδη ἑνὸς συγγραφέα ἢ μὲ ἔργα · σημαῖες παλαιότερων ἐποχῶν. Ἡ μελετᾶ τὶς σύγχρονες λογοτεχνικὲς ἰδέες, πῶς αὐτὲς ἔφθασαν ἔπειτ' ἀπὸ ποιῆς μεταμορφώσεις στὸ σήμερα καὶ ποῖο εἶναι τὸ ἀληθινὸ πρόσωπό τους. Στὴν ἐπιθυμία μου νὰ ξεπεράσω τὴ δημοσιογραφικὴ κριτικὴ μελέτησα μέσα στὸ χρόνο τὸ νόημα τῆς «ἀγωνίας» καὶ τὴ γενετικὴ σύσταση τῆς «νεώτερης ποίησης».

Ὁ κριτικὸς τῆς λογοτεχνίας κρίνει καὶ διαβαθμίζει ἀξίες, ἀποκαλύπτει, πείθει. Ὅταν ὅμως πρόκειται γιὰ τὸ ἔργο ἑνὸς συγγρόνου κριτικοῦ, τὸ παρουσιάζει, δὲν τὸ ἐλέγχει. Εἶναι κάτι ἐπικίνδυνο, ὑποπτο καὶ ἄπρεπο ὁ ἔλεγχος κριτικοῦ ἀπὸ κριτικὸ, ἐκτὸς ὅταν κάποια ὄρια ὑπερβαίνονται. «Κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει»· ποιὸς θὰ μᾶς πεῖ ὡς ποῦ τελειώνει ὁ φθόνος καὶ ἀπὸ ποῦ ἀρχίζει ἡ ἐπιτιμότητα;

Καὶ ἂν ἓνας κριτικὸς σημειώνει ὅτι π ο κ ε ι μ ε ν ι κ ἄ τ ῖς καθυστερήσεις τοῦ ἄλλου μὲ κρούα καρδιὰ καὶ κάποια στὸ βάθος χαιρεκακία, ποῦ θὰ πάει στὰ ὄμματα τοῦ πνευματικοῦ κοινοῦ ἢ ἴδια ἢ κριτικὴ;

Τὸ ἔργο τῆς κριτικῆς (συνέχεια), ἡ σημασία της καὶ τὰ ὄρια τῆς κριτικῆς βεβαιότητας.

17. Στοιχειώδης κριτικὴ ἐργασία εἶναι ἐκείνη, πλὴν ἀσχεῖται στὶς ἑφημερίδες καὶ τὰ περιοδικὰ πάνω σὲ σύγχρονο βιβλίον, ἢ σ η μ ε ι ω μ α τ ο γ ρ α φ ῖ α. Ἡ ἐργασία αὐτὴ ἐξαντλεῖται στὴν παρακολούθηση τοῦ νέου βιβλίου. Εἶναι μιὰ ἀσκηση πάνω στὸ «μόλις ἐξεδόθη». Δίνει τὶς πρῶτες φευγαλέες ἐντυπώσεις καὶ πληροφορίες· εἶναι κατὰ κάποιο τρόπο δημοσιογραφία. Δὲν ἔχει οὔτε τὴν ἀξίωση τῆς κατάταξης οὔτε τῆς ὀριστικότητας στὴν κρίση. Ἀποφαίνεται «πετῶντι καλὰ μω», σύντομα γιὰ νὰ προκάνει, νὰ μὴ καθυστερήσει. Χαράσσει ἓνα πρῶτο σκίτσο. Ἐδῶ εἶναι πιθανὴ ἡ παλινωδία, ἡ ἀναθεώρηση. Τὸ νὰ ζητᾶει ὁ σημειωματογράφος ἀπὸ τοὺς ἄλλους νὰ δίνουν μεγαλύτερη σημασία σ' ἓνα «σημείωμα», σ' ἓνα «χρονικὸ τοῦ βιβλίου» ἀπ' ὅση πραγματικὰ μπορεῖ νὰ βασιάζουν οἱ ἐπίκαιροι καὶ φευγαλέες γραμμές, εἶναι καθαρὴ πιωχαλαζονεῖα. Ἄν κάποτε ἓνας χρονικογράφος τοῦ νέου βιβλίου πιστεύει, ὅτι εἶπε τὴν πρώτη καὶ τελευταία λέξη, ὁ χρόνος πάντα εἶναι ἐκεῖνος, ποῦ θὰ ἐπικυρώσει, ἂν μπορεῖ κάποτε τὸ προσωρινὸ νὰ εἶναι ὀριστικόν....

Ἄπὸ ἓνα «σημείωμα» δὲν περιμένει κανεὶς, παρὰ αὐτοσχεδριασμό. Τοῦ λείπει ἢ εὐρύτερη σύνθεση, ποῦ θὰ πηγαινε πέρ' ἀπὸ «αὐτὴ τὴν ἡμέρα», θὰ πηγαινε σὲ διάρκεια, βάθος καὶ πλοῦτο. Καὶ κανεὶς δὲν τοῦ ἀποδίδει, σοβαρὰ, εὐθύνη μέσα στὸ χρόνο. Ἄν κάποτε ἓνα ἔργο ἢ ἓνας συγγραφέας ζήσουν σὲ διάρκεια, αὐτὸ ἐλάχιστη σχέση μπορεῖ νὰ ἔχει μ' ἓνα «σημείωμα», ποῦ ἀρχικὰ εἶχε ἐξάρει τὶς ἀρετὲς ἐκείνων. Ἡ ἰσοζυγία «σημειώματος» καὶ διάρκειας εἶναι κάτι τὸ συμπτωματικόν: ὑπάρχουν τόσοι ἀκόμη ἀστάθμητοι παράγοντες, πέρ' ἀπὸ ἓνα «σημείωμα», ποῦ θὰ δώσουν σ' ἓνα ἔργο τὴ διάρκεια.

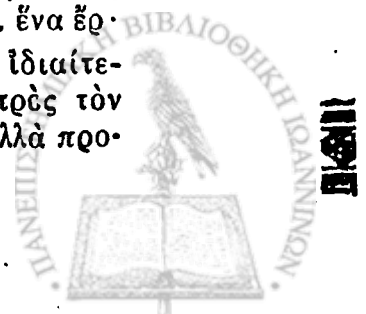
Τὸ μεγάλο, ἀλλὰ καὶ ἀδιόρθωτο, μειονέκτημα ἑνὸς «σημειώματος» εἶναι ἡ ἀμεσότητά του, ἢ ἄμεση ἐπαφή του μὲ τὴ ζωὴ: ὁ ὀμφάλιος λῶρος δὲν ἔχει κοπῆ: Ἐνα σημείωμα δυνατὸ νὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ κρινόμενου συγγραφέα συχνὰ ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ του θέση, τὶς πολιτικὲς του δοξασίες, τὸ ἦθος, ποῦ ὅταν εἶναι «ψηλομύτικον», πρέπει... νὰ ταπεινωθεῖ, τὴ διάρκεια μιᾶς μέτριας ἢ ἀξιοπρόσεχτης θητείας στὰ Γράμματα... Καὶ ἀκόμη ἀπὸ συμπάθειες ἢ ἀνιπάθειες προσωπικῆς ἢ καὶ συμφέροντα τοῦ σημειωματογράφου.

Σὲ κάθε περίπτωση, ἓνας σημειωματογράφος—*manager* τῆς λογοτεχνίας— νὰ μὴ ξεφεύγει ἀπὸ τὴν ἀπλὴ καὶ ἐπιφυλακτικὴ ἐνημέρωση πρὸς τὸν αὐθεντικὸ τόνο. Καὶ ἀκόμη, πρέπει νὰ μπορεῖ νὰ ἔχει αὐ τ ο σ υ ν ἔ π ε ι α· ὄχι ἄλλα νὰ

γράφει σ' ἐπιστολές ἢ ἀφιερώσεις καὶ ἄλλα σὲ δημοσίᾳ ὑπεύθυνες στιγμές. Πιὸ αὐστηρὰ ἀπαιτοῦμε νὰ θέλῃ νὰ λησμονήσει τὸ πρόσωπο τοῦ συγγραφέα κι ἄς εἶναι αὐτὸς ὁ Σεφέρης ἢ ἓνας ἀρχάριος, ἓνας προσωπικὸς φίλος ἢ ἓνας ἀνεπιθύμητος. Ἄν ἓνας σημειωματογράφος ἔχει τίς ἰδεολογικὰς προκαταλήψεις ἐνὸς Φώτου Πολίτη, ἀδικεῖ ἄθελα, ἀλλὰ πιὸ σωστὸ εἶναι νὰ στέκεται γαλήνιος καὶ ἀπροσωπὸληπτος ὅπως ἓνας *Saint — Beuve* στὶς «*Causeries de Lantidis*» ἢ ἓνας *Lessing* στὴν: Ἄμβοιργία δραματολογία». Ἡ ἡρεμία τοῦ ἥθους ὑποχρεώνει, πείθει καὶ τελικὰ φέρνει ἀποτέλεσμα. Στὸ κάτω τῆς γραφῆς, κοντὰ σὲ σημειωματογράφο καὶ σὲ αὐθεντικὸ ὕψος του, ἄς ἐπιτραπῇ σὲ συγγραφέα νὰ διατηρεῖ καὶ αὐτὸς τὴν πνευματικὴν του ἀξιοπρέπεια, τίς ἀπόψεις του. Ἴσως αὐτοῦ ὁ συγγραφέας ξεπεράσει τὸν ἑαυτό του καὶ τότε ὁ σημειωματογράφος θὰ βγεῖ μειωμένος, διότι ἔσπευσε νὰ φανεῖ κακός. Δὲν εἶναι προτιμότερος ὁ ἡμερος τόνος, παρὰ ἐκεῖνος, πὺν πληγώνει τὴν ἀρετὴν καὶ μπορεῖ αὐτοῦ νὰ ντραπῇ ὁ «κριτικὸς τῆς ἡμέρας»;

Ἐνας *E. Jaloux*, γράφοντας σημειώματα στὶς «*Nouvelles Littéraires*» μποροῦσε νὰ ἰσχυρίζεται, ὅτι «ὁ κριτικὸς (ἐνὸς σημειώματος) ἀπαλλάσσει τὸν συγγραφέα ἀπὸ τίς πλάνες του»: τοῦ τὴν συγχωροῦμε αὐτὴ τὴν ὑπερβολή, διότι εἶναι ὁ *E. Jaloux*. Ὅμως ἓνας ἄλλος Γάλλος σημειωματογράφος, ὁ *G. Bauer*, πόσο στέκεται στὴ σεμνότητα, ὅταν γράφει: «δὲν εἶμαι κριτικὸς, ἀλλὰ ἓνας *chroniqueur littéraire*. Μ' ἐνδιαφέρει σταθερὰ ἡ παρακολούθηση τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἡθῶν στὰ Γράμματα. Ἄσκῶ μιὰ *critique de temoignage*. Ἡ κριτικὴ, πὺν μ' ἐνδιαφέρει, εἶναι αὐτὴ πὺν ἔρχεται σ' ἐπαφὴ μὲ τὴν ζωὴ· αὐτὴ στέκεται μακριὰ ἀπ' τὴν κριτικὴν, πὺν μελετᾷ, συγκρίνει καὶ κατατάσσει». Ἴδου φρόνιμα λόγια αὐτογνωσίας ἐνὸς σημειωματογράφου, πὺν θέλει νὰ μένει μακριὰ ἀπὸ κάθε αὐταπάτη καὶ τὴν κωμικὴ ἔπαρση, ὅτι ἀπονέμει ἢ ἀραιοῖ διπλώματα «ἀξίας» σὲ γονατιστὸ συγγραφέα.

18. Συνήθως μιλοῦν γιὰ «λογοτεχνικὴ κριτικὴ», ὅταν κριτεῖται ἓνας σύγχρονος καὶ τὸ ἔργο του. Αὐτὸ δὲν εἶναι σωσιό: ἡ λογοτεχνικὴ κριτικὴ δὲν μεριορίζεται χρονικὰ εἶναι μόνο ἓνας ἰδιαιτέρος τρόπος ἐργασίας γιὰ τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὴ γενικώτερη ἀξία ἔργων λογοτεχνικῶν. Εἶναι ἡ λογοτεχνικὴ κριτικὴ ἓνας διάλογος τοῦ κριτικοῦ μὲ τὸν συγγραφέα καὶ τὸ ἔργο του, χωρὶς χρονολογικὴ τοποθέτηση. Θὰ ἦταν παράξενο νὰ μπορεῖ ἓνας λογοτεχνικὸς κριτικὸς νὰ γράφει γιὰ τὸν Καραγάτση, πὺν εἶναι σύγχρονος, ἀλλὰ νὰ σταματᾷε τοὺς προσφάτους νεκρούς, τὸν Παπαδιαμάντη ἢ τὸν Ξανόπουλο, γιατί; ἀπὸ φόβο μήπως δρασκελίσει νεκρούς; Εἶναι ἀπαράδεκτο νὰ χωρίζουμε τὸ παρελθὸν καὶ τὸ παρὸν· σὲ τραπέζι τῆς σπουδῆς. Χωρὶς τὴν ἀμοιβαία αὐτὴ, ὑποχρεωτικὴ μάλιστα διείσδυση ἢ κριτικὴ στέκεται μονόφθαλμη καὶ τὰ συμπεράσματά της εἶναι ἄπλερα: μὲ τὴ μελέτη τῶν ἔργων τοῦ παρελθόντος εἶναι δυνατὴ ἡ σύγκριση, στοιχεῖο ἀσφαλείας γιὰ τὴν κρίση, ὥστε αὐτὴ νὰ προχωρεῖ χωρὶς νὰ ἀποκαλύπτει ὅ,τι ἔχει κάποτε ἀποκαλυφθῆ. Ἡ «Κριτικὴ τῆς λογοτεχνίας» δὲν εἶναι πειὰ «σημειωματογραφία»· βρῖσκεται περ' ἀπ' τὰ ὅρια τῆς ἐντύπωσης, ἀπὸ τὸ σύγχρονο, εἶναι ἐξωχρονικὴ συγκριτικὴ μελέτη καταγωγῆς καὶ πρωτοτυπίας, τόλμη γιὰ τὴν ἀναζήτησιν ἀξίας, ἐξαγωγή γενικώτερων συμπερασμάτων γιὰ τὴν πορεία τῆς λογοτεχνικῆς δημιουργίας μιᾶς περιόδου. Εἶναι δημιουργία ἰδιόρρυθμη, ὅπου ἐνῶ ἀκόμη ἀκούεται ὁ βόμβος τῆς ζωῆς, ἔχει κιόλας ξεπερασθῆ μέσα στὴ γαλήνη μιᾶς καθαρῆς προβληματικῆς στὴ σφαῖρα τοῦ πνεύματος. Ξεπερνώντας ἀποφασιστικὰ τὴν ἀπλὴ ἐνημέρωση τῆς σημειωματογραφίας, ὁ κριτικὸς αὐτῆς τῆς σειρᾶς ἀνατέμνει ἓνα ἔργο, ἓνα σύνολο ἔργων ὀρισμένου συγγραφέα ἢ ἐποχῆς, σύμφωνα μὲ τοὺς ἰδιαιτέρους κανόνες, πὺν ἔβαλε στὴ σκέψη του ἀπὸ ἀνάγκη νὰ εἶναι συνεπής, πρὸς τὸν ἑαυτό του. Δὲν παραδέρνει ποτὲ μὲ τὰ τσακισμένα φτερά τοῦ θυμικοῦ, ἀλλὰ προ-

χωρεί αδιάσπαστος. Ἡ δραστηριότητά του ἢ πρωταρχικὰ αὐθόρμητη (πὺν προχωροῦσε μὲ τὴ ρευστότητα τοῦ κινουμένου χρόνου πάνω στὰ ἴχνη τῶν νέων βιβλίων), γρήγορα ἀπομονώνεται καὶ στερεοποιεῖται, καθὼς βρίσκει συμπαράσταση σὲ διάφορα στοιχεῖα τῆς ἱστορίας τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἰδεῶν καὶ τὸν τεχνῶν: ἐνεργεῖ λελογισμένα, χωρὶς ὅμως ποτὲ νὰ χάσει τὴ φρεσκάδα τοῦ πνεύματός του, πὺν τοῦ δίνει ἢ ἐπαφή μὲ ὅ,τι εἶναι ζωντανό.

Ὁ κριτικὸς αὐτῆς τῆς ἱκανότητας ξεκινάει πάντα μὲ τὴ λεπτομέρεια, γιὰ νὰ τὴν ὑπερβεῖ.

Ὁ κριτικὸς αὐτῆς τῆς σειρᾶς δὲ δίνει ποτὲ κανόνες δημιουργίας, ὑποδείξεις μόνον κάνει στοὺς συγχρόνους, χωρὶς νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ ὅρια μιᾶς σταθερῆς ἐπιφυλακτικότητας καὶ τοῦ εὐγενικοῦ ἥθους. Καὶ αὐτὸ γιὰ νὰ προφυλάξει τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του, ἀφοῦ σὶ τὴν κ ρ ι τ ι κ ῆ β ε β α ι ὀ τ η τ α δ ἔ ν ὑ π ἄ ρ χ ε ι. Ἡ κριτικὴ εἶναι τὸ ἔδαφος τῶν πιθανοτήτων, πὺν ὁ χρόνος θὰ τὶς ἐπαληθεύσει ἢ θὰ τὶς διαψεύσει. Συχνά, μιὰ κατὰ μέτωπο κρισιολογία μοιάζει μὲ τὸν περίφημο κανονιοβολισμὸ τοῦ *Valmy* (1792): τότε οἱ Γερμανοὶ μὲ ἀτσάλινη τὴν ὀργισμένη βεβαιότητα γιὰ τὴν ἐπιτυχία σὶ τὴν μάχη κατὰ τῶν Γάλλων ἐπαναστατῶν... ἔχαναν διαρκῶς τὸ στόχο, ἀπὸ ὑ π ε ρ β ο λ ῆ β ε β α ι ὀ τ η τ α ς...

Ὁ κριτικὸς τῆς λογοτεχνίας ἀφήνοντας τὸ Ἐγὼ του νὰ ἡσυχάσει, καταγίνεται νὰ ἐννοήκει σωστὰ καὶ νὰ κάνει τοὺς ἄλλους ἐπίσης νὰ ἐννοήσουν σωστὰ. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἐλάχιστο καὶ τὸ μέγιστο σὶ τὴν ἀπόδοση τῆς λογοτεχνικῆς κριτικῆς. Κάποτε ὡστόσο μιὰ μεγάλη κριτικὴ προσωπικότητα δείχνει πόσο ἢ δραστηριότητά του ἀποτελεῖ μιὰ ἐπισκόπηση ὑψηλή.

(Συνεχίζεται)

ΠΑΜΕ...

Ποῦ πᾶς, ἐσύ, ἀπὸ κεῖθε,
ἐκείνον τὸν πλατὺ
τὸ Δρόμο;

Κι' ἐγὼ, πορεύομαι
τοῦτον ἐδῶ,
τὸ στενωπό.

Δὲν πειράζει...
Πολλοὶ Δρόμοι πᾶνε
στὸν ἴδιον τὸ σκοπό.

Πᾶμε.....

Ἀγγελικὴ Γάττω

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ Η ΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΟΦΕΙΛΗ ΤΟΥ 40

Ἀπ' τὸν πόλεμο τοῦ 40 κοιτῶνθε, ἡ πνευματικὴ ἐκπροσώπηση τῆς μεταπολεμικῆς Ἑλλάδας χωρίζεται μὲ μιὰ βαθύτατη τομῆ, στὸ σῶμα τῆς δικῆς μας γενεᾶς. Παρ' ὅλ' αὐτά, ὅμως, ἡ ἐποχὴ μας—καίτοι ὠριμη ὅσο καμμιὰ ἄλλη—δὲν ὀλοκληρώθηκε καὶ ὡς πνευματικὴ παρουσία τῆς ζωῆς μας. Ἔτσι, ἂν ἐξαιρέσουμε κάποιες προανακρούσεις (λίγο στὴν ποίηση μιὰ περιορισμένη πεζογραφία, κάμποσα ἡμερολόγια καὶ τὴν ἐμφάνιση—ὅπωςδήποτε—τῶν πέντε τελευταίων χρόνων), ὁ Ἱταλοελληνικὸς ἐκεῖνος πόλεμος ποὺ ἐδόνησε καὶ ποὺ συνήγειρε ὀλόκληρη τὴ φυλὴ μας, δὲν ξέφυγε καὶ πολὺ ἀπὸ τὴν αἰσθητὴ κλίμα προσμονῆς. Κι' ἀπομένει περισσότερο περιορισμένος μέσα στὸ Ἐθνικὸ πλαίσιο μιᾶς μεγάλης μονάχα ἱστορικῆς ἐπετείου, παρὰ στὸ ζωτικὸ ἐκεῖνο χωρὶς, ὅπου συντελεῖται ἡ ἀναπροσαρμογὴ μας στὰ τωρινὰ χρόνια.

Γιατί;... ἀφοῦ τὸ 40 ὄχι μονάχα ἄντεξε (σὰ γεγονὸς) στὴν κοσμογονικὴ δοκιμασία τῆς κατοχῆς, ἀλλὰ καὶ σὲ ὀλόκληρη τὴν συνταραχτικὴ περιπέτεια ποὺ εἶχαμε ἀκόμα καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση; Τὸ ἐρώτημα ἐπαναλαμβάνεται, σχεδὸν ὁμοίτυπα, κάθε χρόνος τέτοιον καιρὸ. Κι' ὑπῆρξαν, ὡς τώρα—ἴσως—μονάχα ὑποθέσεις.

Εἶναι ἀλήθεια πῶς τὸ 40, γιὰ μᾶς, ἀποτελέσει μιὰ ἔξοδο (πέρ' ἀπ' τὸν πόλεμο), στὴν παγκόσμια ἀνακατάταξη τῶν λαῶν καὶ τῶν ἰδεολογικῶν τῶν ἐπαναστάσεων, ὅπως εἶναι ἀλήθεια, ἐπίσης, ὅτι τὸ καινούργιο μέλλον (ιδανικά), ποὺ ἐζήτησαν οἱ ἄνθρωποι ἀπ' τὸ τέλος τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου, ἀκόμα δὲν ἔχει ἀποβάλλει τὴν ζέουσαν μορφὴν του καὶ, τέλος, πιθανόν, ἀκόμα - ἀκόμα, τὸ γεγονὸς τοῦ 40 καὶ νὰ ὑψίσταται ἤδη πρὸ πολὺ ἀπ' ὅσο ὑποπτευόμαστε, χωρὶς τὴν αὐτοτέλεια μιᾶς εἰδικῆς φυσιογνωμίας (δικῆς του), γιὰ τοὺς ἴδιους αὐτοὺς λόγους.

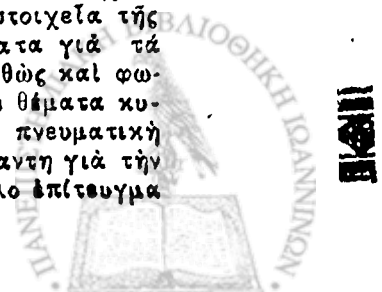
Ἐν πάσει, ὅμως, περιπτώσει, εἶναι πάντως πρὸ πολὺ ἀλήθεια, πῶς ἐμεῖς πρέπει νὰ ἔχουμε κι' ἓνα βαρὺ χρέος ἀπ' αὐτὴν τὴν πνευματικὴν ὀφειλὴν πρὸς τὸ 40. Γιατί, ἀπὸ κεῖ ξεκινάει ἡ ἰδιομορφία καὶ ἡ ἐξ ὀλοκλήρου σχεδὸν συγκρότηση μιᾶς γενεᾶς, ἡ ὁποία συνιστᾷ καὶ τὴν πρὸ τρομακτικῆς σύζευξη τῆς τραγικῆς ἐνότητος τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου: Τὴν γενεὰ τῶν μεγάλων ἐπιτεύξεων καὶ τῶν μεγάλων ἀπογοητεύσεων. Κι' αὐτὸ εἶναι ποὺ ἐπιβάλλει ἴσια-ἴσια νὰ προσέξουμε ξεχωριστὰ τὴ γυμνὴ αὐτὴ ἀπουσία. κι' ἀπ' τὴ μορφὴ τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ποὺ προέκυψε ἀπ' τὴν βαθύτηρον τομῆ στὴ νεώτερη ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Οἱ νίκες κι' οἱ θυσίες ἐνδὲς λαοῦ κερδίζονται τότε μονάχα, ὅταν δὲν χάνονται καὶ σὺν συνέπεια στὴ ζωὴ. Καὶ τὸ γεγονός τοῦ 40 στὴν Ἀλβανία, γιὰ τὴν Ἑλλάδα, εἶναι ἡ πρὸ μεγάλη ἀπαίτηση στὴν ἱστορία μας.

Δ. Κ.

«ΦΙΛΟΠΡΟΔΟΣ ΕΝΩΣΙΣ ΕΛΛΗΘΗΣ»

Ἡ «Φιλοπρόδος Ἐνωσις Ἑλλήθης» (ἓνα ἐμπρὸ Σωματεῖο πνευματικῆς καὶ ἐκπολιτιστικῆς δραστηριότητος στὴν Ἑλλάδα, ἐπὶ τῆ συμπληρωμῆς τῆς ἡμετέρας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του, ἐξέδωκεν ἓνα κῶδικα καὶ καλοτυπωμένο ἀναμνηστικὸ Λευκώμα (μεγ. σχῆμα, σελίδες 112 σὲ χαρτὶ πολυτελεῖα καὶ μὲ θυμῶνα αἰσθητικὴ ἐμφάνει), ὅπου, τὸς ἀπ' τ' ἀξιόλογα κείμενα καὶ τοὺς πίνακες ντόπιων ζωγράφων, δημοσιεύονται καὶ ὅλα σχετικὰ μὲ τὴν ἑρῆν καὶ τὴν πνευματικὴν κίση τῆς Ἑλλήθης στοιχεῖα. Ἀπὸ ἓναν ἀπολογισμὸν τῆς δράσεως τῆς «Φ.Ε.Ε.», προκύπτει ὅτι ὁ γανισμὸς αὐτὸς, μέσα σὲ σύντομο σχετικὸν χρόνον διάστημα, κατώρθωσε τόσο ἀξιόλογα πρᾶγμα-πρᾶγμα δημιοβόγησαν γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἓνα σημαντικὸν σταθμὸν. Ἰδρυσε: Β:βλιθηκή (τὴν ὁποία ἐ-

δῶρθε ἀργότερα στὸ Δῆμο Ἑλλήθης), χορωδία μὲ ἄρτια συγκρότησι, Ἰνστι:τοῦτο Ἑλλήνων Γλωσσῶν, ἔκαμε πολλὰς διαλέξεις μὲ σημαντικὸν ὁμιλητὰς, ὠργάνωσε ἓνα λογοτεχνικὸ διαγωνισμὸν γιὰ τὸν Γ. Β:βλητὸν, ἰδρυσε ἀκόμη λαογραφικὴν Ἐφορίαν καὶ συνέλεξε ἀξιόλογα λαογραφικὰ στοιχεῖα καὶ ἀνέπτυξε μιὰν ἐπιτυχημένην κίνησιν γιὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων τῆς Ἑλλήθης. Καὶ μὲ τὴν ἐκδοσὶ τοῦ Ἀναμνηστικοῦ Λευκώματος, ἐκτὸς τῶν ἀπολογιστικῶν στοιχείων, δημοσιεύει τώρα πολλὰ λογοτεχνήματα τοπικοῦ χρώματος, λαογραφικὰ καὶ γλωσσικὰ στοιχεῖα τῆς παλαιᾶς Ἑλλήθης, ἱστορικὰ μελετήματα γιὰ τὰ Ἀρχαῖα Ἀβδηρα καὶ Κιμμέρια καθὼς καὶ φωτογραφίες καὶ πίνακες ζωγράφων μὲ θέματα κυρίως τοπικῆς μορφῆς. Ὅλη αὐτὴ ἡ πνευματικὴ προσφορὰ ὄχι μονάχα εἶναι ἀξιοσημάντη γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἀποτελεῖ ἓνα μεγάλο ἐπίτευγμα

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

για την ζωή της 'Ελληνικής 'Επαρχίας. Κι' αν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν πόση ἀντοχή και πόση πίστη ἀπαιτούνται για νά γίνουν τέτοια κινήματα στην 'Επαρχία, είναι πολύ εύκολο νά ἐκτιμηθῆ κανείς τούς κόπους και τίς θυσίες τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν πού συγκροτοῦν τήν «Φ.Ε.Ε.» Καί νομίζομε πῶς τό Κράτος, στίς περιπτώσεις αὐτές, ἐπιβάλλεται νά μὴν ἀργοπορεῖ νά ἐρχεται ἀρωγός για τήν πλήρη δικαιοσύνη τους. Διότι συνιστοῦν δημιουργημένες κατάστασεις για τήν πνευματική ἀφύπνιση και ἀνάπτυξη τῆς ἐγκαταλειμμένης ἐπὶ μακρόν 'Ελληνικῆς 'Επαρχίας. Ἡ «'Ηπειρωτική 'Εστία» ἀντιλαμβάνομένη ἐξ ἰδίας πειρασά τό ἐργο αὐτό, συγχαίρει τό Διοικ. Συμβούλιον τῆς «Φ.Ε.Ε.» και τῆς εὐχεται για τήν παραπέρα προκοπή τῆς.

*

Ο κ. ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ὁ Κύπριος λογοτέχνης κ. Κύπρος Χρυσάνθης, ἔχει ἀναπτύξει στή Δευκωσία μιάν δρᾶσι ἢ ὅποια ἀποτελεῖ και για ὀλόκληρα τὰ 'Ελληνικά Γράμματα μιὰ πολύμορφη και πολύτιμη εἰσφορά. Λαμβανομένου μάλιστα ὑπ' ὄψιν ὅτι, στήν Κύπρο ἡ ζωή εἶναι σέ μιάν ἀκρῶς ἀποφασιστική καμπή, καθῶς ἀγωνίζεται μέ ὄλη τήν 'Ιερότητα τῆς αἵματηρῆς θυσίας και για τήν ἀπελευθέρωσιν τῆς ἡ πνευματικῆς αὐτῆς δραστηριότητος τοῦ κ. Κύπρου Χρυσάνθη ἐνάχει ἀκόμα μεγαλύτερη σημασία. Πολυτάλαντος και ἀσταμάτητος καθῶς εἶναι, κατορθώνει μέ τίς ἀπανωτές ἐκδόσεις του (τακτικές και ἐκτακτικές ὑπὸ τύπον περιοδικῆς μορφῆς ὅπως ἡ «Λυρικὴ Κύπρος») νά καλύπτει μιὰ ζωτικὴ ἀνάγκη στό χῶρον τῶν πνευματικῶν και τῶν καλλιτεχνικῶν ἀνησυχιῶν ἐνός λαοῦ πού βρισκται στίς ἐπάλξεις μιᾶς καθολικῆς μάχης για τήν ἴδια του τήν ὑπόστασι. Κι' ὄλη αὐτή ἡ προσπάθεια τοῦ κ. Χρυσάνθη, πάντοτε κρατημένη μέσα στά ὅρια τῆς τέχνης και χωρὶς καμμιά προχειρότητα ἐπιχειρογραφίας, ἔχει δημιουργήσει σχεδόν μιὰ πνευματικὴ κατάσταση ἀξιοσημαντικὴ τόσο για τήν Κυπριακὴ Λογοτεχνία, ὅσο και για τήν προβολή τῆς και για τήν ἐπαφή τῆς μέ τὰ νεοελληνικά Γράμματα τῶν καιρῶν μας. Ἡ «'Ηπειρωτικὴ 'Εστία» στούς ἐκλεκτούς συνεργάτες τῆς ὁποίας ἀνήκει κι' ὁ κ. Χρυσάνθης, τονίζει ιδιαίτερα τήν πνευματικὴ τούτη κίνησι στήν Κύπρο, ἐφαίρουμε ἐν προκειμένῳ τήν ἀτομικὴ προσφορά τοῦ παραγικώτατου αὐτοῦ λογοτέχνου τῆς Δευκωσίας.

Δ. Κ.

*

ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Εἰς τήν πόλιν μας λειτουργεῖ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος μηνός παράρτημα τοῦ Γαλλικοῦ 'Ινστιτούτου 'Αθηνῶν, και τό γεγονός αὐτό πρέπει νά χαιρετισθῆ μέ ιδιαίτερον χαρὰν ἀπὸ ὄλους τούς συμπολίτας. Πράγματι εἰς τὰ 'Ιωάννινα, κατά

παλαιὰν παράδοσιν χρονολογουμένην ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πουκεβίλ και διήκουσαν μέχρι τῆς προπολεμικῆς 'Αλλιάνης, ἕνας σημαντικὸς ἀριθμὸς και τοῖκων ἐπεδίδωτο μέ ζῆλον εἰς τήν ἐκμάθησιν τῆς γαλλικῆς, πού δὲν ἦτο μόνον φορεὰς ἐκπολιτιστικῶν ἀξιών και νέων πολιτικῶν ἰδεῶν ἀλλὰ συγχρόνως και ἐμπορικῆς γλῶσσης τῆς μεσογειακῆς λεκάνης. Αἱ μεταπολεμικαὶ συνθήκαι, νέοι πολιτικοὶ και οἰκονομικὶ προανατολισμοί, συμφέροντα πικρὸς εἶδους, ὡς και ἡ ἐξασθένεισι τῆς Γαλλίας, ἐμείωσαν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπιστῶν τῆς γλῶσσης τοῦ Βολταίρου, ἐνῶ τό γαλλικὸν μορφωτικὸν ἴδρυμα τῶν 'Αθηνῶν ἐφαίνετο κοιμώμενον τὸν ὕπνον τοῦ δικαίου. Δὲν ἐκοιμάτο ὁμως. 'Εγνώριζεν ὅτι τὸν τῶν πραγμάτων καιρὸν ἐκλεγομένην, ἀλλὰ τὸν ἴδιον, ἐμελλε τοῦ δέοντος σφαλῆσθαι προφανῶς. Καί ὅταν εἶδεν ὅτι ἤλθον καιροὶ βολικοὶ ἤνοιξε τήν θύραν τοῦ Σχολείου του.

Διὰ τήν καλὴν λειτουργίαν τοῦ Παραρτήματος ἐγγύησις εἶναι ἡ μέχρι τοῦδε δρᾶσις τοῦ Γαλλικοῦ 'Ινστιτούτου. Καί εἰς τὰς 'Αθήνας και εἰς τὰς ἐπαρχιακὰς πόλεις, ὅπου λειτουργοῦν ἰδικὰ του παρρητήματα, ἡ μόρφωσις, ἡ εὐγένεια, ἡ ἠθικὴ ὄντοτης και ἡ εὐσυνειδησίσι τῶν διδασκόντων, ἐδημιούργησαν τό θερμὸ ἐκεῖνο περιβάλλον, τό τόσο ἀναγκαῖον διὰ τήν παραγωγήν πνευματικῶν σκοπῶν. Πῶς ὁμως θάῆτο δυνατόν νά συμβῆ ἄλλως; Μιὰ μακρὰ παράδοσις λαμπρᾶς και καρποφόρου προσφοράς πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαόν εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ γαλλικοῦ 'Ινστιτούτου 'Αθηνῶν. Μᾶς συνδέει πνευματικὰ μέ ἕνα μεγάλο ἔθνος, δημιουργὸν τῆς νέας δημοκρατίας, ἐπίκεντρον ἄλλοτε πολιτικὸν τῆς Εὐρώπης και τώρα ἀκόμη, ὁπότε ἀπώλεσε τήν ἀρχαίαν ἀλκήν, καλλιτεχνικὸν κέντρον τοῦ Κόσμου. Ὑπάρχουν ὁμως και ἄλλοι ἀπτότεροι τίτλοι του: ζωντανὸς και σθεδὸς παρατηρητῆς τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ, τῶν ἐθίμων του, τοῦ τραγουδιοῦ του, τῆς μουσικῆς του, προσέφερε και προσφέρει μέ τήν ἐκδοσιν τοῦ μικροασιατικοῦ 'Αρχείου μεγίστην ὑπηρεσίαν εἰς τήν νέαν Ἑλλάδα. Ἐκδίδει ἐπίσης κατ' ἔτος, μὴ φερόμενον οὔτε χρημάτων οὔτε κόπων, μιαν πολιτικὴν και πλήρη ἑλληνικὴν βιβλιογραφίαν, εἰς τήν ὅποσαν προφανῶς κατὰ παραδρομήν, παρελείφθη μόνον ὁ συντάκτης αὐτοῦ τοῦ σημειώματος. Ἐκδίδει ἐπίσης, εἰς λαμπρὰς ἐκδόσεις, πρωτότυπα ἔργα ἢ μεταφράσεις ἐκλεκτῶν Γάλλων συγγραφέων. Καί, ὡς ἐπιστέγασμα τῆς λαμπρᾶς και γόνιμου δραστηριότητος, παρουσίας τώρα τελευταίας τὰς ἐκδόσεις Βαλαωρίτη και Σολωμοῦ. Εἶχομεν τήν καλὴν τύχην νά ἴδωμεν τήν πρώτην. Τώρα, καθῶς πληροφοροῦμεθα, ἡ πόλις μας πρόκειται νά γνωρίσῃ τήν δεύτερην, πού ἀποτελεῖ μιάν μεγαλειώδη προσπάθειαν ἀνασυγκροτήσεως μιᾶς μεγάλης μορφῆς τῆς ἑλληνικῆς γραμματολογίας, διὰ τῆς ἐγκύψεως ἐπὶ τῶν καθημερινῶν λεπτομερειῶν μιᾶς μεγάλης ζωῆς. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια πού ἐπρυτάνευσε κατὰ τήν συλλογὴν και ἐπιλογὴν τῶν στοιχείων και ἡ πάντοτε παρούσα ἀγάπη διὰ τήν σεπτὴν μορφήν τοῦ μεγάλου μας ποιητοῦ, μιὰ ἀγάπη, πού κατέστησε δυνατὴν τήν ἀποφυγὴν φρενιστικῶν ἀναλύσεων και τῆς συνήθους λιμπιντολογίας, πού ἔχουν σχεδόν πάντοτε

ως σκοπόν να ψεκάσουν με βόρβορον μίαν ιστορικήν προσωπικότητα. καθιστούν την Έκθεσιν Σολωμού μίαν ανεκτίμητον προσφοράν εις τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος.

Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους, τὸ ἐνταῦθα παράρτημα τοῦ γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν προώριεται νὰ ἀποδῇ μορφωτικὸς παράγων πρῶτης γραμμῆς διὰ τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων καὶ συντελεστὴς μιᾶς προσόδου, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἔπαυσε νὰ προσφέρῃ τὸ γαλλικὸν πνεῦμα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς παρελθούσης ἐκατονταετηρίδος. Εὐχόμεθα λοιπὸν ἐκ πάσης καρδίας εἰς τὸ Ἴδρυμα μακρὰν ζωὴν καὶ καλὴν προκοπὴν.

A. Γ.

ΚΡΙΤΙΚΗ
ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Κύριου Χρυσάνθου: «Μικρὲς Ζωὲς» (διηγήματα), Λευκωσία, 1958.

Ἐνας ἀκόμη ἀξιόλογος Τόμος, στήν καταπληκτικὴ σχεδὸν πνευματικὴ δραστηριότητα τοῦ Κυπρίου λογοτέχνη, εἶναι τὸ βιβλίον τοῦτο τοῦ κ. Χρυσάνθου. Στὰ δέκα τέσσερα μᾶλλον ὁμόκεντρα στήν πρόθεσιν καὶ στὴ θέσιν διηγήματα, καλωμένα πάνω σὲ ἀπλᾶ ἠθιογραφικὰ σκηναῖα, συντίθεται ἀποσπασματικὰ μιὰ ζωηρὴ εἰκόνα ἀπ' τὸν καιρὸ τῆς τουρκοκρατίας στήν Κύπρον. Ἐπὶ πλέον, στίς «μικρὲς ζωὲς» ὑπάρχει ἀκόμα καὶ ἓνα διήγημα τὸ τελευταῖον—μεταξὺ αὐτῶν τῶν δεκατεσσάρων—ξεχωριστῆς ὑφῆς πού ἔχει πολλὰς ἀξιώσεις καὶ ἀναδεικνύει ἐντελῶς εἰδικώτερα τὸν συγγραφέα. Στὰ πρῶτα δέκα τρία, ὁ κ. Χρυσάνθου ὑπὸ μορφὴν περισσότερο ἀφηγηματικῆς χρονικογραφίας, ἀναδημιουργεῖ ὠρισμένα ἐπεισόδια πού ἀναφέρονται στήν ἀκαμπτὴ—ἔστω καὶ ἀσύιδετη μεταξὺ τῶν ἀτόμων—ἀντίστασιν τῶν Κυπρίων Χριστιανῶν κατὰ τῶν ἀνελέκτων Τούρκων τυράννων. Καὶ παρ' ὅλο πού στήν προκειμένη περιπτώσει τὸ ὑλικὸν ἐδῶ τοῦ μύθου εἶναι δεσμευτικῆς μορφῆς καὶ πολὺ πληθὺ γιὰ μιὰ πλαστικὴ κατεργασία, ὁ κ. Χρυσάνθου κατορθώνει νὰ τὸ διαποτίξῃ μὲ τὴ ρηκτικὴν τὴν προσωπικότητα, χωρὶς ὡστόσο καὶ νὰ προκύπτει ἀναπόφευκτα σὲ παρόμοιες περιστάσεις—καμμιά παραμόρφωσι. Κινεῖται ἀπολύτως ἐλεύθερα, μὲ ἀπ' τὴν δοσμένας πλοκῆς, καὶ φτάνει νὰ δημιουργήσῃ ἔτσι ἓνα ὁλότελο αἰνούργιον αἰσθητικὸ περιβάλλον, μέσα στὰ περὶ τῶν τῶν ὁποίων οἰκονομεῖ τὴν ὑπόστασιν τῶν ἐπισημάτων του. Τὸ πῶς κυρίαρχο στοιχεῖο, στίς «μικρὲς ζωὲς», εἶναι τὸ ποιητικὸ—γιατί ὁ κ. Χρυσάνθου εἶναι ποιητὴς—πού διαρρέει τὴν εἰκόνα στήν ἀνάπτυξιν τοῦ μύθου. Ἐπίσης καὶ τὸ πρῶτον, ἐλλειπτικὸ καὶ ἀφαιρετικῆς δυνατοῦτος καθὼς εἶναι, εὐνοεῖ ἓνα λυρικὸ κλίμα ἰδιόρρυθμης γοητείας. Ἐξ ἰδιοσυγγρασίας σχεδόν, ὁ κ. Χρυσάνθου δίνει, στὰ πράγματα καὶ στὰ πρόσωπα καὶ μιὰ ποιοτικὴ αἰχμηρότητα συναισθημα-

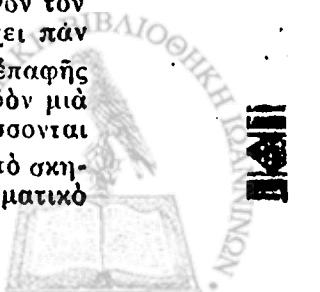
τικῆς θέσεως. Καὶ ἔτσι προσθέτει ἓναν δραματικὸν τόνον παραπάνω, ἀφοῦ ἡ ἐξέλιξι παίρνει παρασχημα καὶ κατὰ τὴν ἰσότητά τῆς ἀγωνίας. Στὸ τελευταῖον διήγημα («οἱ ἐξομολογήσεις ἑνὸς νόθου κοριτικοῦ»), ὁ Κύπριος Χρυσάνθου, στεκόμενος κυρίως στὴν ψυχογραφίαν μιᾶς βαθύτατης τομῆς στήν κοινωνικὴ σκηνή, κατορθώνει νὰ δώσῃ μίαν ἀκρατὴ λογοτεχνικὴν ἡμιουργίαν. Εὐλασθητὸς καὶ μὲ τὴν ὀδύνη μιᾶς ἐμπειρικῆς αὐτοψίας, ἀγγίζει τὸν ματωμένον χῶρον τοῦ ἐσώτερου ἀνθρώπου, στὸ ψυχικὸ ἄλλοσ ἑνὸς μικροῦ κοριτικοῦ πού ὑφίσταται τὴν κρατημένην κτηνωδίαν ἀπὸ κάποιον διάρρηξι τῆς... ἠθικῆς. Στὸ σημεῖον τοῦτο, ὁ συγγραφεὺς κάνοντας θαυμάσια μιὰ συντονισμένη ἀσκήσιν τῶν ἰκανοτήτων του, κατορθώνει νὰ ὑποβάλλῃ τὴν ὀμὴν πληγὴν πού χάλνει κατὰ τὴν παρουσίαν τῆς συμβατικότητος ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους. Καὶ φτάνει ὡς τὴν ἀπόλυτην δικαίωσιν χάρι στήν ὀριμότητα μιᾶς ἐνέργειας καθὼς καὶ στήν μετολλαγὴν μιᾶς αἰσθητικῆς μεταστοιχειώσεως τῶν γεγονότων πού κυριαρχοῦν στὸ διήγημα τοῦτο. Ὡστόσο, ὁ συγγραφεὺς, μὲ αὐτὸ τὸ ὑλικὸν θὰ δύνονταν ἴσως νὰ ἐπεκτείνει τὴ μορφὴν του ὡς τὸ μυθιστόρημα. Ἐκεῖ θὰ εἶχε τὴν εὐχέρειαν πού φαίνεται πῶς τοῦ χρειάζεται πῶς πολὺ.

Διότι, οἱ «μικρὲς ζωὲς» ἔχουν παράλληλα καὶ κάποιες περιστσιαστικὰς ὑποτονίαις (λεκτικὸ χωρὶς διαλογὴν, ἀπότομες ἀρμυώσεις δράσεως λόγων κοινοτυπικῶν σφαλμάτων), πρᾶγμα πού τραυματίζει τὴν τολμηρότητα ἑνὸς ταλέντου ἐν πληρεῖ ἀποδόσει.

*

Θ. Δ. Φραγκοπούλου: «Καρτερία» (σκηναῖα σὲ 4 πράξεις), Ἀθήνα, 1957.

Πυκνὰ σὲ σκηναῖα δρᾶσι καὶ λιτὸ ἀπὸ λυρισμό, τὸ θεατρικὸν τοῦτο ἔργον τοῦ κ. Θ. Δ. Φραγκοπούλου, συνιστᾷ πρᾶγματι μιὰ δημιουργίαν ξεκινημένην ὅπωςδὴποτε ἀπ' τὸν κάπως ἀμετάθετον χῶρον τῶν ἐξ ἀντικειμένου ἱστορικῶν δεδομένων. Ἡ πρόθεσις τοῦ συγγραφέα, ἐν προκειμένῳ, εἶναι νὰ διαγράψῃ σκηναῖα τὴν περίοδο τῆς ἀγγλικῆς κυριαρχίας στὰ Ἑπτάνησα. Ἡ διδασκαλία, ὡς κείμενον ἐξεταζόμενον—ἀσκειται ἐδῶ μὲ πλήρη σχεδὸν ἐλευθερίαν σκηνοθετικῆς πρωτοβουλίας στὰ πρόσωπα τῶν ρόλων, ἐνῶ ἀντίθετα τόσο τὰ σκηναῖα διαγράμματα στήν ἐξέλιξιν, ὅσο καὶ τὰ ἐπεισόδια εἶναι διαρθρωμένα μὲ κάποιαν ἀδιάλλακτὴν πειθαρχίαν. Στὴν «Καρτερία» ἐπίσης, κυριαρχεῖ ἓνα κατειργασμένο ἀρκετὰ πνευματικῶδες ὕψος καὶ ὁ λεκτικὸς ἐξοπλισμὸς τοῦ συγγραφέως εἶναι καθαρόαιμος καὶ προσωπικῆς περισσότερον κατασκευῆς. Καὶ αὐτὸ, παρ' ὅλη τὴν ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως ἀρετὴν πού ἔχει σὸν ὑλικόν, ἐν τούτοις, τὸ στερεῖ ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν σφιζόντα παλμὸν τῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν ἔχει πάντοτε ἡ ἀμεσότητα μιᾶς βιωμένης ἢ ἐξ ἐπαφῆς συγκινήσεως. Εἶναι ἄλλωστε φυσικὴ σχεδὸν μιὰ τέτοια ἀδυναμία στὰ κείμενα πού ἀναπτύσσονται στὸν ἐγκεφαλικὸν χῶρον. Δὲν ξέρω ἂν ἢ ἀπὸ σκηναῖα ἐρμηνεῖα θὰ ἐξουδετέρωνε τὸν φλεγματικόν

αὐτὸν τόνο πού βαραίνει κάπως στήν ἀνάγνωσι τοῦ ἔργου. Ἐνῶ, κατὰ τὰ ἄλλα, ἡ «Καρτερία» ἔχει ὅλα τὰ κύρια χαρακτηριστικά—κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπικῆς μορφῆς—μιάς μεγάλης ὁμαλῆς συνθέσεως. Μονάχα πού ὁ κ. Φραγκόπουλος, ἀκολουθεῖ μέ κάποιαν ὑπερβολικὴ εὐλάβεια τὴν παράλληλο πορεία τῆς ἱστορίας, πράγμα πού ἀποφθαλμίζει τὴν πλήρη δικαίωσι τῆς ἀγωνίας (στὶς ἐκδηλώσεις τῶν οὐσιαστικῶν ἡρώων τοῦ ἔργου). Ἐπίσης θά εἶχε ἀκόμα νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς καὶ μίαν ἀδικαιολόγητη γιὰ τὸν συγγραφέα βιαστικότητα—ἡ ὁποία καταλήγει σὲ πρόχειρους διαλόγους—σὲ πολλὰ οὐσιαστικά ἐπεισόδια (στὶς συνεδριάσεις τῆς Ἰονίου Βουλῆς, σὲ συζητήσεις μεταξὺ τῶν ἐπαναστατῶν καθὼς καὶ ἄλλου), γεγονόσ πού τραυματίζει τὴν ὄντοτητα τοῦ ὀργανωμένου συνόλου. Ἐξω ἀπ' αὐτὰ τὸ θέατρο τοῦ κ. Φραγκοπούλου ἀποτελεῖ ἓνα καθαρότατο καὶ ἀβίαστο ἔργο, σὲ ὅποιο δικαιώνεται ἐπακριβῶς μᾶλλον ἢ προθεσί του. Καί, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ σκηρικὴ τούτη δράσι γίνεται μέ πληθώρα προσώπων (πάνω ἀπὸ 50) ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ εἶναι καθιερωμένα καὶ ἄλλοιῶς στὴν ἱστορικὴ τους μορφή (πρωθυπουργοί, ὑπουργοί καὶ ἀρμοσταὶ τῆς Ἀγγλίας, τῆς Αὐστρίας, Ἰόνιοι ἀξιωματικοὶ κ.λ.), ὁ συγγραφεὺς ἐπέτυχε πράγματι ἓναν ἀληθινὸν ἄθλο νὰ τὰ πειθαρχήσῃ στὴν ἐσωτερικὴ δομῇ τοῦ ἔργου. Γι' αὐτὸ, ἡ «Καρτερία», ἂν εἶχε καὶ λίγο περισσότερο ἀκόμα ἐντονο τὸ ἠθογραφικὸ χρῶμα, θὰ ἐπαιρνε χωρὶς ἀντιρρήσεις τὴ μορφολογία ἀπὸνα ἐθνικὸ σχέδιο. Στὸ σημεῖο τοῦτο ἀσφαλῶς ὁ συγγραφεὺς ἐτήρησε ὄχι ἀπὸ ἐλλειψι κριτηρίων—εἶναι φανερό—ἀλλὰ μόνον ἀπὸ συνείδησι γραμμῆς γιὰ τὴν αἰσθητικὴ ὁμοιογένειαν στὴν ὅλη ἐξέλιξι. Ἄν ἐνήργησε καλῶς ἢ ὄχι, εἶναι ζήτημα πῶς πολὺ ἐπαληθεύσεως ἀπ' τὴν ἐρμηνεία στὴ σκηνή.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

*

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Πρὸς τὸ περιοδικὸν «Ἡπειρ. Ἐστία»

Κε Διευθυντά,

Εἶναι γνωστὸ πῶς ἡ πόλις «Ἰωάννινα» πρωτομπήκε στὴν ἱστορία ἀπὸ τὴν Ἄννα τὴν Κομνηνὴ πού περιγράφει στὸ βιβλίο της «Ἀλεξιάς» τὴν κατάληψιν ταύτης παρὰ τοῦ Βοημοῦνδου. (1081 μ.Χ.). Τοῦτος, ὡς γράφει: «...Διὰ Βιγενηρίας καταλαμβάνει τὰ Ἰωάννινα καὶ ΤΑΦΡΟΝ κατὰ τοὺς ἐξῆσθι διακειμένους ἀμπελῶνας ποιήσας πρότερον, ἅμα δὲ καὶ τὸ Ὀπλιτικὸν ἅπαν ἐν ἐπικαίρους τόποις καταθέμενος αὐτὸς ἐκτός τὰς σκηνας ἐπέτατο. Τὰ δὲ τείχη περιεθρήσας...κ.λ.π.».

Ἡ τάφρος πού ἀναφέρεται εἶναι ἐπίσης γνωστὸ ὅτι δὲν εἶναι παρὰ τὸ κοινῶς ὀνομαζόμενον «Χαντάκι τοῦ Βενετσιάνου» κακῶς θέβαια εἶται, γιὰτὶ ὁ Βοημοῦνδος δὲν ἦταν Βενετσιάνος, οὐτε καὶ Ἰταλός, ἀλλὰ βέρος Νορμανδός, γιὸς τοῦ

πανούργου καὶ ἰκκνώτατου Νορμανδοῦ τυχοδιώκτου Ροβέρτου Γουισκάρδου. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται νὰ γράψω ἱστορία ἐδῶ. Ὁ λόγος μου εἶναι γιὰ τὴν «Τάφρο».

Ταύτης σώζεται μέχρι τὰ σήμερα ἓνα κομμάτι στὰ νότια τῆς πόλης μας πού ἦταν πειὸ μεγαλύτερο σὲ μῆκος ἴσαμε τὰ προχτὲς ἀκόμα, πρὶν δηλαδὴ ἀρχίσουν νὰ χτίζουν σπῆτα στὸ ἀποπάνω ἐκεῖ ἀπ' τὸ Δημοτικὸ φῶρο τῆς Καλοῦστιανῆς μέρος, πρὸ τοῦ Ἀκραίου, ψηλότερα στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου (ἰδοκτῆσια Ρώμα) καὶ ἐκεῖθε πειὸ πέρα μέχρι τὸ ἀμπέλι τοῦ Τσίκα.

Μ' ἄλλους λόγους ὅσο πῆει καὶ ἐκλείπει τὸ «Χαντάκι τοῦ Βενετσιάνου» καὶ δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία ὅτι σύντομα θὰ ἐκλείψῃ ὁλότελα, ἀπὸ ἀρχήσαν μάλιστα νὰ τὸ πρηνγομίζουν καὶ μὲ τ' ἀπορρίμματα τῆς πόλης καὶ τῶν οἰκοδομῶν.

Καὶ ὅμως, νομίζω κ. Διευθυντά, δὲ θάπρενα χθεῖ τὸ σημάδι αὐτὸ ἀπ' τὸ ὅποιο ἀρχίζει ἡ γραπτὴ ἱστορία τῶν Γιαννίνων. Διατηρήθηκε 750 χρόνια μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλῆ - Παζά πού τὸ καθάρσε καὶ τὸ χρησιμοποίησε γιὰ πρόχωμα καὶ ἄλλα ἑκατὸν τῶν χρόνι ἴσαμε σήμερα σὲ πολὺς μερίδας.

Ἄν νομίζετε καὶ Σεῖς πῶς πρέπει νὰ ληφθεῖ κάποια μέριμνα, νὰ γίνει ἔστω κάτι πού νὰ σημαδεύει στὸ διηλεκτὸν πού βλεπόμενον ἢ τάφρος καὶ ποῖα ἢ φορὰ της; Οἱ ἐπερχόμενες γενεές δὲν θὰ πρέπει νὰ μᾶς βλαστημοῦν πού δὲ δρέθηκε κάποιος στὴν ἐποχὴ μας νὰ περισώζει τοπιογραφικὰ σὲ ποιο μέρος περνοῦσε τὸ ἀρχαῖο τοῦτο ἄς τὸ ποῦμε Μεσαιωνικὸ μνημεῖο;

Ἐνας δρόμος, λογουχάριν, κατὰ τὴν φορὰ της μὲ τὸ ὄνομα «Τάφρος Βοημοῦνδου» ἢ καὶ ἄλλο τι ἀκόμα πού ἅμα ἔρθει ἢ ὦρα ἐκεῖνη θὰ βρεθεῖ μὲ τὴ συζήτηση.

Μὲ περίσσεια τιμῆ

ΚΩΣΤΑΣ ΑΓΝΑΝΤΗΣ

*

ΟΙ ΣΥΜΠΑΣΙΑΔΕΣ

Ἀγαπητὴ «Ἡπειρ. Ἐστία»,

Συμπληρωματικὰ πρὸς ὅσα σχετικὰ ἔγραψαν οἱ Κ. Δ α ζ α ρ ι δ η ς, (Ἡπ. Ἐστία» ἐ.δ. σελ. 639) καὶ Γ. Ο ι κ ο ν ὀ μ ο υ, (αὐτόθι σελ. 725), ἀναφέρουμε καὶ τὰ ἐξῆς:

Ἡ λέξι σ ο ὄ μ π α σ ι (ης). (ζουμπαῖσι, σὲ Γιαννιῶτικὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα). εἶναι σύνθεσι τῶν λέξεων: σ ο ὄ, πού σημαίνει νερό, καὶ μ π ἄ σ ι, πού σημαίνει κεφάλι, ἀρχηγός, ἀρχή, πρῶτος. Εἶναι φανερό, ὅτι ὁ σούμπασιης, ἀρχικά, θὰ πρέπει νὰ ἦταν ἓνα εἶδος ὕδρονόμου, πού—σ π α ἦ ς αὐτὸς ἢ ζ α ἶ μ η ς, μικρὸς τιμ α ρ ι ο ὄ χ ο ς—εἶχε ἐξουσίες καὶ δικαιώματα ἀπέναντι στὴ ρύθμισι καὶ τὴν κατανομή τῶν νερῶν πού χρησιμοποιοῦταν γιὰ τὸ πότισμα τῶν καλλιεργειῶν τοῦ χωριοῦ γενικά, ἐναντι προσωπικῆς πρὸς αὐτὸν

καταβολής ύδαιτονόμου. Φυσικά, κι' αυτός, θά είχε απέναντι του γενικότερου τιμαριούχου, αντίστοιχες υποχρεώσεις, χρηματικές ή άλλες. Από κει ξεκινώντας, και με την ανάληψη από μέρους των σουμπασιάδων, συναφών δικαιωμάτων, υπηρεσιών και υποχρεώσεων, ο θεσμός και ο χαρακτήρισμός του, πήρε ευρύτερα, ή και διαφορετικά ακόμα περιεχόμενα, ίσαμε το σημείο, ή λέξη σιούμπασης, να σημαίνει ακόμα και αστυνόμος.

Η λέξη *τερχουντά*, πιθανό να είναι παράγωγο της λέξης *τέρχ*, επιβάλλω, επιρρίχνω, βάζω (βεργκί=φόρος) και *τερχουντά*, ο επιμελητής, εισπραξής τους. Ίσως όμως να είναι και παραφθορά της λέξης *κετχουντά*, οϊκονόμος, διαχειριστής, επίτροπος, αντιπρόσωπος, κεχαγίτς.

Μ *πεκαέ* (πληθ. του *μπεκηγιέ*), είναι τὰ λείψανα, τὰ απομεινάρια τὰ υπόλοιπα, τὰ καθυστερούμενα' χρέη πρὸς τὸ δημόσιο, παρελθούσης χρήσης, θά λέγαμε σήμερα.

Κ α μ π ο ύ λ. ἀποδοχή, παραδοχή.

Παροιμιακές ἐκφράσεις γιὰ τὴ λέξη *σιούμπαση*, παραθέτω ἐδῶ ἀπὸ τὴ Γιαννιώτικη συλλογὴ μου. τίς ἐξῆς:

«Κάθιτι σὰ σιούμπαϊσι».

«Χ'πάει τὰ πόδια τ', σὰ σιούμπαϊσι (ἢ σα-
(γ)κάνας ο')».

«Τ'λείπ' οὐ σιούμπαϊσι, (ὁ κυβερνήτης νοδς)».

7. 10. 1958

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

Χρ. Ζήκ. Τὰ ποιήματά σας εἶναι κρατημένα πὸ τὴν παθητικὴ αἰσθηματολογία. Ἀποτελματοεῖτε πνευματικὰ καὶ προσέξτε τὴν κοινοτοπία. Ἦναι δύσκολο νὰ ὀργανωθῆ μιὰ συγκίνηση. Ἀγγ. Ἰ. Ἀθην. Πήραμε τὴν ἐπιστολὴ καθὼς καὶ τὴ ἑα συνεργασία. Γιὰ τὰ καλά σας λόγια, εὐχαριστοῦμε πολὺ καὶ κάνομε ὅ,τι μπορούμε γιὰ νὰ διαιώσουμε τὴν ἐκτίμησι τῶν φίλων τῆς «Η.Ε.».

Μυλ. Ἀθ. Πήραμε τὴν δευτέρη ἐπιστολὴ καὶ κροτοῦμε τὴν συνεργασία σας πρὸς δημοευσί. Γ. Παῖσ. Νυμφ. Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸ ἰδιαφέρον σας. Στὸν κ. Χρ. Μπουζ. στείλαμε τὴν «Η.Ε.» καὶ τὸν γραψαμε συνδρομητῆ. Ἀρ. Ραθ. Ἀθ. Τὸν χῶρο (γιὰ τὸν ὁποῖον εὐχαριστοῦμε) τὸν...κατακτήσατε. Πήραμε ἀκόμα καὶ τὴν δευτέρη συνεργασία σας καὶ περιμένομε κι' ἄλλη Ν. Τσ. Πύρ. Ἡ καλωσύνη σας νὰ μᾶς ἐπέτε τόσο πολῦτιμους. Εὐχαριστοῦμε γιὰ ὅλα.

Χρυσ. Δευκ. Περιμένετε ἰδιαίτερη ἐπιστολὴ. κ. Βαλ. Κάϊρο. Περιμένομε ἀπάντησι σχετικὰ τὴν λήψι τῆς «Η.Ε.». Μ. Βαλσ. Παρίσι. Θὰ ἐνημερώσῃ ὁ κ. Κόκκινος. Β. Βουκ. Ἡ μὴ

δημοσιευθεῖσα ἀπ' τὴν παλιὰ συνεργασία σας ἔχει ἀπορριφθῆ. Κι' αὐτὸ πρέπει νὰ οἶς θυμίζῃ τίς υποχρεώσεις πὸς ἔχετε ἀπέναντι στὰ καλά κείμενά σας. Δ. Ἀμαν. Θεσσ. Σὲ πολλὰ σημεῖα, ἡ ποιησίς σας εἶναι πολὺ φορτωμένη καὶ χωρὶς διαλογὴ στὰ ἐκφραστικὰ σας μέσα. Διαβάστε καὶ ἀποφεύγετε τὴν εὐχέρεια πὸς ὀδηγεῖ ὅπως-δήποτε οὐ κάποια προχειρότητα. Π. Ζαχ. Στείλτε μᾶς ἄλλα, καλύτερα ἀπ' τὸ δυὸ τελευταῖα σας ποιήματα τὰ ὁποῖα ἀπερριφθῆσαν. Ἐἶχαν περισσότερο ὑπολογισμὸ στιχουργίῃως πὸς κατέστρεφε τὴν πρόθεσι. Γ. Αν. Αἴγ. Ἰδέτε τὴν ποιότητα, προκειμένου νὰ μᾶς στείλετε συνεργασία εἰδικὰ γιὰ τὴν «Η.Ε.».

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΒΙΒΛΙΑ

Δ. Σαλαμάγκα: «Γιαννιώτικα ἱστοριοδιφικά, μελετήματα» (τρεις ἐνθυμήσεις τῶν ἐτῶν 1534, 1597 καὶ 1630), σχ. 8ον, σελ. 144, Γιάννινα, 1958.

Ὀλγας Βότση: «Ὑπαρξὴ καὶ σιωπὴ» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 80, Ἀθήνα, 1958.

Ἐλν. Λαογρ. Ἐταιρείας: «Λαογραφία» (Τόμος ΙΖ'—τεῦχος Α') σχ. 8ον μεγ., σελ. 372, Ἀθήναι, 1957—1958.

Κ. Μαῖστράλη: «Λωτοὶ» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 61, Καλαμάτα, 1958.

Μ. Βάλου: «Ἡ γάγγραινα» (σκηνικὴ δράση σὲ 4 πράξεις), σχ. 8ον σελ. 81, Δρᾶμα 1956.

Γιάννη Μπενέκου: «Οἱ ἀληθινοὶ Σουλιῶτες», (ἱστορικὴ πραγματεία) σχ. 8ον μεγ. σελ. 472, Ἀθήνα 1958.

Γ. Β. Καβαδία: «Ἡ μελέτη τῆς κυκλοφορίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγαθῶν ὡς μέθοδος ἐρεῦνης ἐν τῇ κοινωνιολογίᾳ». Σχ. 8ον, σελ. 148, Ἀθήνα 1958.

Ἰάσ. Ἰωαννίδη: «Φλέβες ποταμοῦ» (ποιήματα). Σχ. 8ον σελ. 72, Ἀθήνα 1958.

Ἐφης Δημητριάδου: «Δαρεῖοι (ποιήματα). Σχ. 8ον, σελ. 50, Ἀθήνα 1958.

Παντ. Μυλωνογιάννη: «Ἐκβατήρια» (ποιήματα), Σχ. 8ον σελ. 56, Ἀθήνα, 1958.

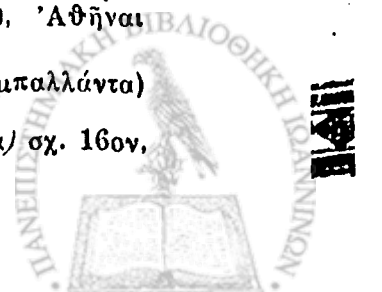
Collection de l'Institut Francais d'Athènes: Bulletin analytique de bibliographie Hellenique 1956 Σχ. 8ον, σελ. 14, Athènes, 1958.

Λεων. Μαλένη: «Πέντε διηγήματα». Σχ. 8ον, σελ. 28, Λευκωσία 1958.

Γ. Κρηνίτη: (ἐκδόσεις Ε.Κ.Ε.): «Ἡ Ἑλληνικὴ μυθολογία». Σχ. 8ον, σελ. 200, Ἀθήναι 1958.

Λώρου Φανταζή: «Ἐνθάδε κεῖται» (μπαλλάντα) Σχ. 4ον σελ. 4, Ἀθήνα, 1958.

Μαρ. Ἀσβέστη: «Στιγμές» (ποιήματα) σχ. 16ον,

σελ. 18, 'Αθήνα. 1958.

'Αρ. Α. 'Ασπιώτη ('Εκδοσις 'Ινστιτούτου 'Ιατρικῆς Ψυχολογίας καὶ ψυχικῆς ὑγείνης): «'Επαγγελματικὴ ζωὴ τοῦ κοριτσιοῦ» (36). Σχ. 8ον, σελ. 81, 'Αθήναι. 1958.

'Ιωάν. Ζωῆ: «Παρατηρήσεις: τινὲς ἐπὶ τῆς δημοσιογραφίας» Σχ. 16ον, σελ. 18, Γιάννινα 1957.

'Αντ. Τσακίροπούλου: «'Εκσταση» (ποιήματα) Σχ. 8ον, σελ. 40, Σέρρες 1953.

Κύπρου Χρυσάνθη: «Πρισματικὸς 'Οκτώβρης», (ποιήματα), Λυρικὴ Κύπρος». Σχ. 8ον, σελ. 36, Λευκωσία 1958.

'Αντ. Δροῦζα: «Κραυγές», (ποιήματα). Σχ. 8ον, σελ. 40, Πειραιάς, 1958.

Νικ. Β. Γωμαδάκη: «Τὸ ΟΧΙ τοῦ 1940 καὶ ἡ ἔθνικὴ ἀντίστασις ἐν 'Ηπειρῷ κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα». Σχ. 8ον, σελ. 18 ('Εκδοσις Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν). 'Αθήναι. 1958.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

«Ζυγός» 15ον, 'Αθήναι. «'Νέα 'Εστία», τ. 752, 753ον 'Αθήναι. «'Αθηναϊκά Γράμματα» τ. 10ον, 'Αθήναι. «Ποντιαλὴ 'Εστία», τ. 101—105ον, Θεσσαλονίκη. «'Αρχιτεκτονική», τ. 11ον 'Αθήναι. «'Αριστοτέλης», τ. 10, 11ον, Φλώρινα. «Σερραϊκὰ Γράμματα», τ. 2όν, Σέρραι. «'Ανδρὶ ἀκὲς σελίδες» τ. 2ον 'Αθήναι «'Νέα πορεία» τ. 44ον, Θεσσαλονίκη. «'Ο ἑλληνισμὸς τοῦ ἔξωτερικοῦ». τ. 80ον Θεσσαλονίκη. «Σχολεῖο καὶ Ζωή» τ. 10ον (ΣΤ' τόμος), 'Αθήναι. «'Εξόρμησις» τ. 8ον, 'Ιωάννινα. «Βιομηχανικὴ 'Επιθεώρησις», τ. 287, 288ον (μετὰ τῶν τευχῶν τοῦ Μεγάλου Βιογραφικοῦ Λεξικοῦ), 'Αθήναι. «Πυρσός» τ. 45, 46ον, Κωνσταντινούπολις. «Τὸ περιοδικό μας», τ. 8ον, Πειραιεύς. «'Ακτίνες» τ. 195ον 'Αθήναι. «Κρητικὴ 'Εστία» τ. 76ον, Χανιά. «'Ο λογοτέχνης» τ. 17ον 'Αθήναι. «Εὐβόικὸς 'Λόγος», τ. 8—9ον, Χαλκίδα. «'Επιστημονικὸν Βῆμα τοῦ Διδασκάλου» τ. 1—2ον (1918), 'Αθήναι. «'Ελληνικὰ θέματα», τ. 33, 34ον. 'Αθήναι. «Δελφικὸς Φοῖβος» τ. 1ον, Ἀμφισσα. «'Αμνώνη», τ. 2ον, Ναύπλιον. «'Εκκλήσις» τ. 19, 20, 21, 22ον, 'Αθήναι. «Δελτίον ἐνώσεων ἐλλήνων θεολόγων» τ. 8ον 'Αθήναι «'Εκκλησιαστικὸν Βῆμα», 113, 114, 115ον, 'Αθήναι. «Κρίκος», τ. 94ον, Λοιδίον. «'Ο κόσμος τῆς ἑλληίδος», τ. 53ον. 'Αθήναι. «'Δασικὰ Χρονικά» τ. 1ον, 'Αθήναι. «Δελτίον 'Αγροτικῆς Τραπέζης», τ. 104ον, 'Αθήναι. «Πρωτότυπη φιλολογικὴ ἐπιθεώρησις», τ. 15, 16ον, Πειραιεύς. «'Νέα τοῦ 'Ισραήλ», τ. 88, 89, 90ον. 'Αθήναι. «Σκοπιά», τ. 21, 22, 23ον (1958), 'Αθήναι. «Διδασκαλικὸν Βῆμα» τ. 287, 388, 389, 390, 391ον 'Αθήναι. «Δελτίον 'Ελληνικοῦ 'Αγριαποικισμοῦ

Συνεδρίου», τ. 1ον. 'Αθήναι.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ: ('Ηπειρωτικὴ Φωνή), 'Αθήναι ('Ηπειρωτικὰ Νέα), 'Αθήναι. Θεσπρωτικὸν Βῆμα) 'Ηγουμενίσα. (Νέα Καλιφρόνια) 'Αγιος Φραγκίσκος ('Αμερικῆς). (Φωνὴ τοῦ Αἰγίου) Αἰγίον. ('Ιατρικὴ ἑφημερίς) 'Αθήναι. (Πρωτὰ) Κομοτηνή. (Θεσσαλικὸν Μέλλον) 'Αθήναι. ('Ηπειρωτικὸν Μέλλον) 'Αθήναι. (Χριστιανικὴ Δημοκρατία) 'Αθήναι. (Διδασκαλικὸν Βῆμα) 'Αθήναι. ('Εργατικὸς 'Αγὼν) Θεσσαλονίκη. (Βορειοηπειρωτικὸς 'Αγὼν) 'Αθήναι. (Θεσπρωτικὰ Νέα) 'Αθήναι. ('Εμπρός) Ἄρτα. ('Αμερικανικὴ 'Επιθεώρησις) 'Αθήναι. (Κερκυραϊκὰ Νέα) Κέρκυρα. ('Ελευθέρα Γνώμη) Τρίκαλα. (Δελτίον Γεωργικῶν Πληροφοριῶν) 'Ιωάννινα. ('Υγειονομικὴ Φωνή) 'Αθήναι. (Νέος Δρόμος) 'Αθήναι. (Νέα 'Εποχὴ). Κατάρνη. ('Ηπειρωτικὸς 'Αγὼν), (Κῆρυξ), (Βόρ. 'Ηπειρος), ('Ηπειρ. Αἶμα), (Πρωτὸς Λόγος), 'Ιωάννινα.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Στὴ σελ. 616, στ. 22' α' στήλ. νὰ διαβασθῆ Μπορεῖ τώρα νὰ πλησιάσῃ ἕναν ἄνθρωπο, αὐτὸν τὸν ἀγνωστο, ποὺ ἔχει μέσα του κάτι ἀπ' τὸν Παράδεισο. Στὴ σελ. 698, στ. 33 ἀντὶ *Balzac*, νὰ γραφῆ *Jalous*, Στὴ σελ. 723, τ' ὄνομα τοῦ συγγραφέως τοῦ κρινόμενου ἐκεῖ βιβλίου εἶναι: *Borje Knos*. Στὴν ἐπιστολὴ τοῦ κ. Τσιλιμαντοῦ ποὺ δημοσιεύθηκε στὴ σελ. 725, στὸν 7 στ., νὰ διαβασθῆ: ἐκλέγουν γιὰ κατάλληλους τοὺς ποιὸ ἀκατάλληλους. 'Επίσης στὴ β' παράγραφο, 2ος στίχος, ἀντὶ τῆς λέξ. νὰ κλείσω νὰ διαβαθῆ: καὶ δὲν ἐκλείω. Στὴν ἴδια παράγραφο, μετὰ ἀπὸ τὴ φράσι «τέτοια ἄθλια κατασκευάσματα», νὰ προστεθῆ κ' ἡ λέξι: ἐρείπια. Στὴ σελ. 786, στ. 5ος, καὶ β' στροφ. ἀντὶ (ὀπόσειγο) νὰ διαβασθῆ: ὑπόσειγο. Στὴν ἴδια σελίδα, τὸ σωστὸ ὄνομα τῆς ποιήτριας τοῦ δημοσιευμένου ἐκεῖ ποιήματος «μὲ κλεισμένα μάτια» εἶναι 'Αλ. Παραφεντίδου.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΣΥΝΤΑΚΤΟΥ ΜΑΣ

'Ο κ. 'Ιωάν. Ν. Νικολαΐδης, εὐχαριστεῖ θεομῶς τοὺς συγγραφεῖς ποὺ τοῦ ἐπέστειλαν τι ἔργα των, λυπεῖται ὅμως διότι δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀσχοληθῆ μὲ αὐτὰ, λόγῳ μακροχρονίου ἀσθενείας του. Ἀποκαθισταμένης τῆς υγείας του ἐλπίζει ὅτι εἰς τὸ ἄμεσον μέλλον θὰ ἀναλάβῃ καὶ πάλιν τὴν στήλην τῆς κριτικῆς του εἰς τὸν σχετικὸν τὸ μὲ τῆς «'Ηπειρωτικῆς 'Εστίας».

